

Tidsskrift for Søværnen

UDGIVET AF
SØE-LIEUTENANT-SELSKABET

Redaktør:
Orlogskaptajn Jens Claus Hansen

Nr. 1 - 1994

165. ÅRGANG

ANSCHÜTZ

THOMSON-CSF

HANS BUCH + CO

INGENIØR OG HANDELSFIRMA A/S

Svanevej 6 2400 København NV 31 83 12 12

TIDSSKRIFT FOR SØVÆSEN

Udgivet af Søe-Lieutenant-Selskabet

REDAKTØR:

Orlogskaptajn
Jens Claus Hansen
Forsvarsakademiet
Svanemøllens Kaserne
Ryvangs Allé 1
2100 København Ø
Telefon 39 27 22 33 - 5256

Ekspeditør og regnskabsafdeling
(undtagen annoncer)
Fr. T. WETHJE
Søe-Lieutenant-Selskabet
Overgaden oven Vandet 62 B
1415 København K
Telefon 31 54 05 52
Giro 2 04 77 64

ISSN 0040-7186

ANNONCEEKSPEDITION

Orlogskaptajn
Bo Heisterberg- Andersen
Søværnets Materielkommando
Holmen
1433 København K
Telefon 31 57 22 55 - 4270

TRYKKERI:

Grafisk Center Køge
Tigervej 12
4600 Køge
Telefon 53 66 31 34

Forsidebilled: Flådestation Korsør 1993.

Eftertryk: Kun med redaktørens tilladelse.

INDHOLD

SIDE

DANSK FORSVARS

INTERNATIONALE ENGAGEMENT

Af viceadmiral Hans Garde 1

FLÅDESTATION KORSØR

EN VIRKSOMHED I UDVIKLING

Af kommandør Kurt Alex Thomsen 12

SCHARNHORST

Af Ralph Fordyce Sigurskjold 28

MARINENS BIBLIOTEK 41

RETTELSE 63

ACTICS

B and Fire Control System for Submarines

RMA Elektronik AS

Lyngmarken 4, DK-8520 Lystrup • Telephone +45 86 22 20 00 • Telefax +45 86 22 27 99

Rapid and Early Destruction

The stealth designed cupola is ready for the coming generation of SES ships.

Rapid and early destruction of aerial threats is vital if defending units are not to be saturated by attacks.

Up until now the way of combating this has been by massive investments in missile systems and conventional close range CIWS.

But Bofors' TRINITY air defence gun system has many advantages over missiles and conventional CIWS – it costs less, weighs less, takes up less space, is easier to install, has low magnetic signature, and is more versatile and flexible.

Bofors has precisely balanced super-accurate gun, programmable ammunition and computerized fire control to produce a gun system that can tackle multiple attacks in rapid succession and in a jammed environment.

TRINITY is the only gun system that assures the defence and self-defence of naval surface vessels against all levels of the aerial threat – even seaskimmers and terminal phase dive anti-ship missiles – and fulfils the secondary role of combating surface targets

BOFORS

BOFORS AB
S-691 80 KARLSKOOGA, Sweden
Telephone +46-586 810 00
Telefax +46-586 581 45. Telex 73210 bofors s

DANSK FORSVARS INTERNATIONALE ENGAGEMENT

Af viceadmiral Hans Garde

INDLEDNING

Den 2. december 1993 fandt der to for forsvaret markante afstemninger sted i Folketinget.

Folketinget vedtog med stort flertal Forsvarsministerens forslag til

- lov om forsvarets formål, opgaver og organisation mv. og
- lov om ændring af lov om forsvarets personel m.fl.

Den nye lov om forsvarets formål, opgaver og organisation betyder, at forsvarets formål og opgaver nu er blevet lovfæstet.

Forsvarskommissionen af 1988 og senere Udvalget vedrørende Forsvarets Udvikling mv. har peget på et behov for ajourføring af forsvarets formål og opgaver samt fremsat forslag hertil. Det er derfor glædeligt, at dette nu endelig bringes på plads.

Formålet med ændringen af lov om forsvarets personel m.fl. har været at sikre, at forsvaret også fremover kan løse pålagte opgaver. Det er således præciseret i personelloven, at personellet's pligt til at forrette tjeneste uden for landets grænser ikke er begrænset til bestemte former for tjeneste.

Forsvaret har over en 60-årig periode gennemgået en udvikling fra et isoleret neutralitetsforsvar til i dag at have et omfattende internationalt engagement i først og fremmest NATO- og FN-regi.

Medlemskabet af NATO har medført, at Danmark i mange år har deltaget i fælles planlægning, fælles uddannelse og fælles øvelser med fælles procedurer i den integrerede kommandostruktur.

På baggrund af FN-medlemskabet har Danmark desuden bidraget med observatører og enheder med ialt gennem årene godt 40.000 mand over det meste af verden siden 1950.

Dansk forsvar er således med vore erfaringer vel-funderet til at påtage sig internationale opgaver i en tid, hvor FN i stigende omfang legitimerer indsatsen, medens NATO er udviklet til at kunne påtage sig en udførende del.

FORSVARSLOVENE

Af bemærkningerne til lovforslaget til lov om forsvarets formål, opgaver og organisation m.v. fremgår det bl.a., at der under de nuværende omstændigheder ikke anses at eksistere nogen direkte militær trussel mod grundlæggende danske sikkerhedspolitiske værdier, forstået som nationens eksistens, integritet og suverænit. En række latente konflikter truer imidlertid udvidede danske sikkerhedspolitiske mål og værdier. Dansk forsvars deltagelse i operationer og missioner under FN og CSCE bidrager til, at lokale, herunder potentielle, konflikter ikke udvikler sig på en sådan måde, at der opstår en trussel mod Danmark. Dansk forsvar bør derfor også deltage i konfliktforebyggende og tillidsskabende samarbejde i Europa.

Det fastslås endvidere, at en effektiv krigsforebyggelse i det danske nærområde, som hidtil, alene kan opnås ved fortsat medlemskab af NATO og ved aktiv deltagelse i Alliancens fælles forsvarsindsats. Forsvaret skal derfor kunne bidrage med styrker af alle tre værn til NATOs reaktionsstyrker med henblik på deltagelse i konfliktforebyggelse, krisestyring eller i givet fald i løsning af egentlige forsvarsmæssige opgaver.

Løsning af krigsopgaver i forbindelse med forsvar af territoriet og nærområdet i samarbejde med NATO-allierede, herunder uddannelse og opstilling af styrker, vil altid være hovedopgaven for dansk forsvar således som det er anført i

bemærkningerne til den nye lov. Løsningen af andre opgaver må ikke kunne hindre forsvaret i effektivt og rettidigt at sikre nationens eksistens, integritet og suverænitæt.

For at løse opgaver på mandat af FN eller CSCE skal forsvaret kunne udruste og uddanne enheder til forskelligartede opgaver, kunne støtte enhederne logistisk i en længere periode og over større afstande samt kunne indgå i kommandostrukturer i rammen af de nævnte organisationer.

I lov om ændring af lov om forsvarets personel, får den hidtidige passus i § 11 "Personellet har efter forsvarsministerens nærmere bestemmelser pligt til at forrette tjeneste uden for landets grænser" tilføjet "herunder tjeneste i forbindelse med opgaver, der udføres efter anmodning fra internationale organisationer mv". Dette betyder

- at det fra den 1. januar 1994 vil blive gjort klart ved nyansættelser, at tjenesten også omfatter deltagelse i fredsskabende operationer,
- at allerede ansat militært personel samt relevante grupper af civilt personel som led i en overgangsordning har fået mulighed for at tilkendegive én gang for alle, såfremt de ikke ønsker at forrette tjeneste uden for landet i fredsskabende operationer, samt
- at en framelding ikke vil få konsekvenser for eksisterende ansættelsesforhold, men vil begrænse vedkommendes anvendelighed.

Forsvarets personel må være bredt anvendeligt. Personel der har meldt fra, vil ikke være bredt anvendelige, hvorfor frameldinger eksempelvis vil indgå i - og dermed have indflydelse på - den samlede vurdering ved udvælgelse af elever til videregående uddannelser.

TILPASNINGEN

NATO iværksatte allerede på topmødet i London i juni 1990 en omformning af den Atlantiske Alliance og en udarbejdelse af en ny strategisk koncept med henblik på at tilpasse NATO til den nye strategiske og sikkerhedspolitiske situation. Med London-erklæringen erkendtes Alliancens behov for at medvirke til opretholdelsen af sikkerhed, stabilitet og fred i Europa i samarbejde med andre institutioner.

På baggrund af London-erklæringen vedtog ministrene på topmødet i Rom i november 1991 Alliancens nye strategiske koncept. På en række områder bryder den ny strategi med den tidligere. Et massivt og omfattende angreb på Alliancen betragtes ikke længere som realistisk. På den anden side kan der ikke ses bort fra den usikkerhed og ustabilitet, der har karakteriseret situationen i Central- og Østeuropa. Det er således usikkert hvor, hvornår og hvorledes en situation vil kunne udvikle sig til en krise eller en militær trussel.

Til grund for den nye koncept ligger et sikkerhedsbegreb, der er mere omfattende end tidligere. Det anerkendes, at konflikter ikke kan forebygges alene med militære midler, men at sikkerheden også har politiske, økonomiske, sociale og økologiske aspekter. Ikke mindst krisestyring kommer på denne måde centralt ind i den ny strategi.

Ud over NATOs nye strategiske koncept udsendtes også fra Rom topmødet en erklæring vedrørende fred og samarbejde. I denne defineres NATOs fremtidige opgaver og rolle i forbindelse med den nye sikkerhedspolitiske struktur og samarbejdet med de Central- og Østeuropæiske lande. I Rom-deklARATIONEN om fred og samarbejde fastslås det, at NATO har en afgørende rolle at spille i det nye Europa.

I relation til de Central- og Østeuropæiske lande er samarbejdet formaliseret gennem oprettelsen af North Atlantic Cooperation Council (NACC) bestående af de 16 medlemslande af NATO, de Central- og Østeuropæiske lande, inklusiv Rusland, samt de tre Baltiske Stater. Af emner for samarbejde i dette forum kan nævnes områder som: yderligere udbygning af civil og militær besøgsudveksling, omstilling af militær industri til civile

formål, forsvarsplanlægning og parlamentarisk kontrol med forsvarsplaner.

I 1992 fortsatte NATOs tilpasning til den nye sikkerhedspolitiske situation. På udenrigsministermødet i Oslo i juni 1992 blev det besluttet, at NATO er parat til fra gang til gang at bidrage til fredsbevarende aktioner i CSCE-regi med ressourcer og ekspertise. Dette er baseret på den holdning, at CSCEs rolle og effektivitet i europæisk sikkerhed skal styrkes, og endvidere at det tilstræbes, at CSCE erklæres som en regional organisation under FN pagten. Disse beslutninger og tilsagn om støtte blev bekræftet på udenrigsministermødet i Bruxelles i december 1992 og i tilslutning hertil blev det besluttet, at NATOs mulige engagement i fredsbevarende operationer kunne udvides til også at omfatte aktioner i FN-regi.

Seneste topmøde i Bruxelles i januar i år tog udgangspunkt i beslutningerne i London og Rom samt den nye strategiske koncept, og man enedes om:

- at tilpasse Alliancens politiske og militære struktur både til at omfatte alle nuværende opgaver samt den spirende europæiske forsvars- og sikkerhedsidentitet,
- at genbekræfte, at Alliancen er åben for medlemskab for andre europæiske lande,
- at iværksætte et større initiativ - partnerskab for fred - hvor partnere inviteres til at deltage i nye politiske og militære bestræbelser sammen med Alliancen samt
- at forstærke indsatsen mod spredning af masseødelæggelsesvåben og leveringsmidler.

Med partnerskab for fred tilbydes nationer, der deltager i NACC, og andre CSCE lande, herunder Sverige og Finland, et aktivt partnerskab med Alliancen. Der lægges op til aftaler mellem NATO og de enkelte lande, men der bliver ikke tale om udstrækning af NATO sikkerhedsgarantier i henhold til artikel 5 i Atlantpagten. Derimod vil lande, der deltager fuldt ud i

initiativet, kunne gives et løfte svarende til artikel 4. Det medfører, at nationerne i NATO vil konsultere hinanden indbyrdes og iværksætte konsultationer med en samarbejdspartner i tilfælde, hvor det pågældende lands territoriale integritet, politiske uafhængighed eller sikkerhed er truet.

Med disse vigtige beslutninger har NATO fortsat tilpasset sig den sikkerhedspolitiske situation i Europa og iværksat en gennemgribende tilpasning af sin kommando- og styrkestruktur.

Vi har på et tidligt tidspunkt etableret bilaterale kontakter til tidligere Warszawapagt-lande med blandt andet flådebesøg i Tallinn, Riga, Kalininingrad og Gdynia, og vor deltagelse med HVIDBJØRNEN i juni 1993 i US BALTOPS, hvor samtlige østersønationer for første gang var repræsenterede, har åbnet muligheder for et frugtbart samarbejde.

Senest er der på baggrund af en indgået samarbejdsaftale med Polen udarbejdet et samarbejdsprogram for dansk-polske militære kontakter. Programmet blev underskrevet den 21. januar 1994. En tilsvarende aftale blev indgået med Letland den 3. januar, og det forventes at der indgås aftaler med Litauen i marts 1994 og med Estland i juni 1994.

Ikke kun opløsningen i Europa, men også Golf-konflikten i 1990-91 har været medvirkende til den politiske proces, der har dannet grundlag for et øget dansk militært engagement udenfor nærområdet.

Med udsendelse af korvetten OLFERT FISCHER, der deltog i håndhævelsen af FN-sanktionerne i Den persiske Havbugt i godt et år fra den 12. september 1990 til den 15. september 1991, blev det første skridt taget til en række yderligere danske tiltag til støtte for denne FN-sanktionerede operation. De større initiativer omfattede bl.a. materieludlån til Tyrkiet af en del kritiske forsyningsgenstande, oprettelsen af et militærhospital i Holstebro med 200 senge, udsendelse af lægehold på ialt 29 personer til Saudi-Arabien, udrustning af et fly til patientevakuering og planlægning af ombygningen af en DSB-færge til hospitalsskib.

Efter afslutningen af "Operation Desert Storm", stillede Danmark personel til FN observatørmissionen i Iraq-Kuwait og

til FNs vagtkorps til beskyttelse af den humanitære virksomhed til kurderne i det nordlige Iraq.

Danmarks første engagement i forbindelse med krisen i det forhenværende Jugoslavien opstod i forbindelse med, at CSCE etablerede EF's-monitor mission i juli 1991, hvortil vi bidrager med observatører fra alle tre værn. Ved FN's inddragelse i fredsprocessen øgedes det danske bidrag betydeligt, og vi er i dag engageret i såvel Kroatien som Bosnien-Hercegovina med ialt ca. 1300 mand. Endvidere er der dansk deltagelse i den første præventive FN-mission, missionen i Makedonien, hvor de nordiske lande og USA stiller styrken, som var under dansk ledelse indtil den 24. januar i år. Det er forøvrigt første gang siden 2. verdenskrig, at amerikanske styrker er under ikke-amerikansk kommando. Der er endvidere dansk deltagelse i håndhævelsen af flyveforbudet over Bosnien-Hercegovina, hvor vi deltager med personel på de fly, der foretager overvågningen.

På havet har vor deltagelse omfattet NIELS JUEL og efterfølgende PETER TORDENSKIOLD som en del af STANAVFORLANT i Operation SHARP GUARD, som er embargo håndhævelsen i Adriaterhavet.

Baggrunden for SHARP GUARD er, at de tidligt vedtagne FN- sanktioner, der indeholder en generel og komplet embargo for alt våbenmateriel til hele det tidligere Jugoslavien samt en komplet embargo mod Serbien/Montenegro, undtaget for medicin og fødevarer, skulle være effektive, hvorfor der opstod et behov for kontrol af mulige embargostrydere fra søsiden. På baggrund heraf blev der efterfølgende iværksat yderligere to FN resolutioner indeholdende et forbud mod omladning af specifikke varegrupper med krigsmæssig værdi, samt en fastsættelse af at embargo håndhævelsen om nødvendigt må gennemføres med magt.

Operationen har til opgave at tilsi­kre overholdelsen af sanktionerne ved inspektion eller omdirigering af fartøjer til det tidligere Jugoslavien samt fartøjer fra Serbien/ Montenegro, til­lige med kontrol af skibsfarten i serbisk/montenegrisk farvand. Opgaven løses i internationalt farvand, italiensk, albansk og kroatisk territorialfarvand samt med særlig tilladelse i serbisk/montenegrisk territorialfarvand.

I den periode, hvor der hidtil har været dansk deltagelse i operationen, har de danske besætninger foretaget 256 anrøb, 43 bordinger og omdirigering af et fartøj.

Der har således i de seneste år vist sig et behov for militære enheder til løsning af et bredt spektrum af internationale opgaver. Disse forhold har ført til en opprioritering af forsvarets opgaver uden for nærområdet. Dette må imidlertid ske, uden at det grundlæggende sikkerhedspolitiske mål i overensstemmelse med forsvarets ved lov fastsatte hovedopgave om sikring af nationens eksistens, integritet og suverænitet derved sættes over styr. Tankegangen er den, at hjælp til løsning af kriser i fjernere områder vil bidrage til, at disse ikke udvikler sig på en sådan måde, at der igen opstår en direkte trussel i nærområdet.

Udviklingen i forsvarets internationale engagement kan derfor til en vis grad karakteriseres som gående fra alene at være et engagement i et egentlig eksistensforsvar af Danmark til også at omfatte et bidrag til at fremme fred og sikkerhed i en større geografisk ramme.

Den ændrede situation efter Berlinmurens fald afspejles for søværnets vedkommende i stigningen i aktiviteter uden for nærområdet i primært FN initierede operationer. Hertil kommer den interesse der fra udenlandsk side er vist for FLYVEFISKEN- og THETIS- klasserne, hvilket blandt andet har medført deltagelse i verdensudstillingen i Sevilla i 1992 og senest VÆDDERENS togt til det fjerne østen.

Togtet, der blev initieret af Naval Team (NTD), udgik fra Flådestation Frederikshavn den 8. november 1993 med den primære opgave at deltage i forsvarsudstillingen "LIMA 93" i perioden 7. til 12. december 1993 i Malaysia. Opgaven var at støtte danske interesser og dansk industris ønsker om at kunne demonstrere STANDARD FLEX koncepten implementeret i en helikopterudrustet skibstype.

NYE STYRKESTRUKTURER

I NATOs nye styrkestruktur, som er under implementering, videreføres hovedparten af de nuværende styrker under betegnelsen hovedforsvarsstyrker. Hertil kommer reaktionsstyrkerne opdelt i henholdsvis umiddelbare og hurtige reaktionsstyrker.

For flådestyrkers vedkommende arbejdes der i styrkestrukturen mod to sideordnede elementer nemlig NATO Multi-national Maritime Forces (MNMF) og regionale styrker (Area Forces). Baggrunden for dette udspringer i nationernes maritime styrkers opdeling i dels skibe, der besidder egenskaber, som muliggør effektiv anvendelse i langt de fleste farvande, dels skibe, der er optimeret til anvendelse i specifikke farvandsområder. Der etableres derfor en MNMF- struktur under henholdsvis SACEUR (primært Middelhavsregionen) og SACLANT (Atlantehavet og de tilstødende europæiske farvande). Begge strukturer forudsættes dog at kunne indsættes overalt i NATOs område.

Kernen i de to MNMF-strukturer vil være tre Stående Flådestyrker omfattende to fregatstyrker - STANAVFORLANT og STANAVFORMED - underlagt henholdsvis SACLANT og SACEUR samt en minerydningsstyrke - STANAVMINFOR - under SACEUR. STANAVMINFOR er afløseren for STANAVFORCHAN, og vil i fredstid primært operere i Nord- og Østersøområderne, men påtænkes også at have opgaver i andre områder som eksempelvis i Middelhavet. Med denne struktur vil styrkerne i praksis være umiddelbare multinationale reaktionsstyrker. Ved forstærkning af STANAVFORLANT og STANAVFORMED kan der opstilles fleksible, multinationale formationer benævnt NATO Task Group (NTG), NATO Task Force (NTF) og NATO Expanded Task Force (NETF), hvis størrelse og sammensætning kan afpasses til en krises omfang. Med udgangspunkt i den nye strategi opdeles de rådige styrker med ca. 5% til de umiddelbare reaktionsstyrker, ca. 40% til de hurtige reaktionsstyrker og ca. 35% til de maritime hovedforsvarsstyrker.

I disse kategorier vil der indgå både MNMF og regionale styrker. De resterende 20% af styrkerne vil indgå

under de maritime tillægsstyrker, som ikke omfatter danske styrker.

Et udvidet forstærkningsbegreb indebærer, at alle styrke kategorier kan indgå i en forstærkningsrolle, og at såvel indsættelse af reaktionsstyrker som forskydning af hovedforsvarsstyrker fra mindre til mere truede områder betegnes som forstærkning. Begrebet indebærer endvidere en grad af gensidighed, hvorfor Danmark må være rede til at deltage med styrkebidrag for at demonstrere solidariteten og for selv at kunne påregne at modtage forstærkninger i en given situation.

Den øgede vægt på internationale operationer sammenholdt med de seneste års erfaring fra indsats uden for nærområdet vil medføre at søværnets opgaver i fremtiden må forventes at omfatte periodevise forlægninger til løsning af opgaver uden for danske farvande og udover de velkendte omkring Grønland og Færøerne.

Deltagelsen i multinationale styrkers løsning af opgaver uden for nærområdet har medført visse øgede krav til enhedernes udrustning og alsidighed. Tilsvarende har vi set særlige krav til den logistiske støttestruktur, hvor især samarbejdet mellem OLFERT FISCHER og det norske kystvagtskib ANDENES gav os gode erfaringer fra operationerne i Den persiske Havbugt.

AFSLUTNING

Som det er fremgået, har de forløbne 3 års udvikling haft en stor indvirken på forsvarets daglige virksomhed - nationalt såvel som internationalt. Vi er i en periode hvor ca. 1500 personer er udsendt i 12 forskellige missioner fordelt på 3 kontinenter, i FN-, EU-, CSCE- og NATO-regi.

Danmark har sikkerhedspolitisk gennemgået en udvikling til at være en nation, der har fået mulighed for at medvirke til at sikre freden - også udenfor nærområdet. Forsvarets øgede internationale engagement, og den professionelle løsning af opgaverne har blandt andet ført til oprettelsen af Den Danske Internationale Brigade og de øvrige danske bidrag til NATOs reaktionsstyrker.

Illustrativt er det, at der skulle gå ca. 25 år, fra vi i 60'erne udviklede og påbegyndte regelmæssige øvelser i bording, til vi for alvor fik brug herfor. Lige så illustrativt er det, at næppe nogen af os dengang havde forestillet sig, at bordingerne, med deltagelse af blandt andre frømand, skulle blive udført i Den persiske Havbugt og Middelhavet.

Vi står således over for en række udfordringer under fremmedartede forhold. Det er udfordringer, der forudsætter fastholdelse af en balanceret og fleksibel flåde, såvel operativt som logistisk, og en videreudvikling af det operative niveau vi har opnået gennem det snævre maritime samarbejde i Alliancen.

FLÅDESTATION KORSØR EN VIRKSOMHED I UDVIKLING

Af kommandør Kurt Alex Thomsen

INDLEDNING

Bynavnet Korsør stammer fra en fjern fortid og betyder Korset på den grusede strandbred. I den fjerne fortid var et stort trækors placeret på strandbredden, der hvor Flådestation Korsør nu ligger, som sømærke for de søfarende. Korset er derfor den bærende bestanddel i byskjoldet og anvendes som det kommunale logo i alle sammenhænge.

Korsør er en udpræget søfartsby, som tidligere var en af de afgørende danske havne i den indenrigske pakfart - en trafikform som nu er afløst af landevejens giganter. Byen ligger smukt placeret, men lidt farligt, fordi den ligger lavt og således konstant er i fare for at blive oversvømmet under ekstreme vandstandsstigninger. Det skete for eksempel sidste gang i februar 1993, hvor der var blankt vand på rådhuspladsen, i hovedgaden og bykvarterer i den sydlige del af byen. Flådestationen, hvis kajer er lidt højere slap med minimale skader. De to tidligere registrerede tilfælde i nyere tid var i henholdsvis 1871 og 1880, hvor stormfloden var langt værre og anrettede relativt langt større skader - sandsynligvis også fordi man havde dårligere materielle muligheder for at modstå vandstandsstigningen dengang.

Byens og flådestationens placering lige ud til Store Bælt giver et særligt barskt og stormomsust klima - der er ikke en dag uden vind i gaderne. Det præger bybilledet, idet husene tæt ved havet er små solide bygninger, egnede til at modstå vejrligets lunefuldheder.

AGERSØUDSTILLINGEN

Navnet Agersøudstillingen siger næppe mange nutidsdanskere noget. Men det dækker over et omfattende flådestations-og kystbefæstningsprojekt som blev fremvist på en udstilling i 1875. Projektet spillede en betydelig rolle i en omfattende debat, som i sidste fjerdedel af forrige århundrede blev ført om indretningen af Danmarks forsvar. Projektet drejede sig om at etablere en flådestation på Sydvestsjælland's kyst ved Agersø-sund, med henblik på at tilvejebringe et tilholdssted ved Store Bælt for den danske flåde. Projektet til flådestationen indgik sammen med andre projekter vedrørende forsvarsmæssige foranstaltninger i det forslag om overordentlige bevillinger til forsvarets fremme, der af regeringen blev fremsat for rigsdagen i årene 1873 og 1875 samt i 1882 og 1883. Hvad var det da for et projekt, der i så lang tid indgik i landets forsvarsplaner med - efter den tids forhold betydelige beløb - og som måtte lide den kranke skæbne, at der aldrig blev taget et spadestik til dets virkeliggørelse. Det skal straks siges, at de efterfølgende betragtninger ikke på nogen måde er udtømmende - det ville udgøre en hel artikel for sig selv - men alene medtaget for den umiddelbare forståelses skyld.

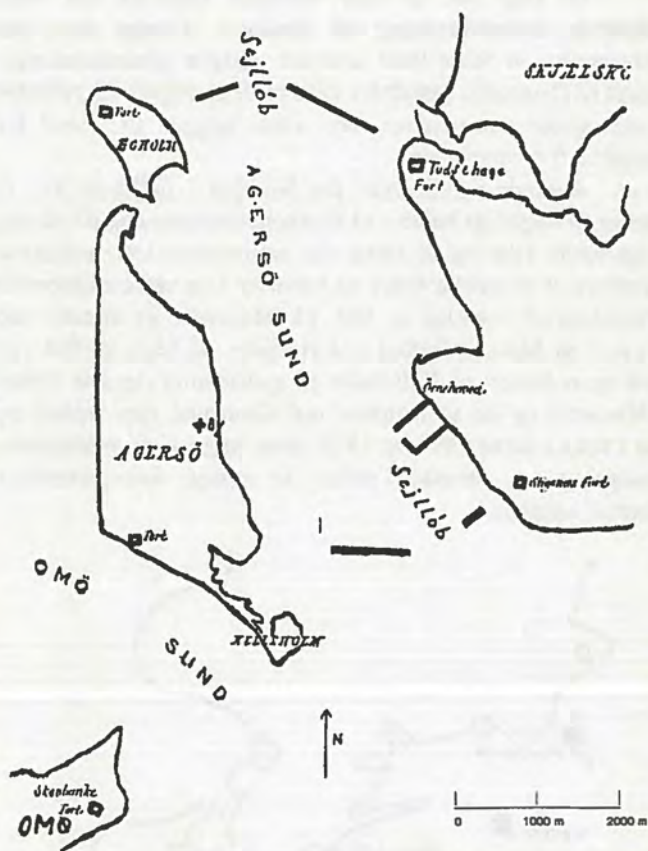
Under den politiske diskussion i 1870'erne var der to strategiopfattelser vedrørende det søværts forsvar af landet. Den ene strategiopfattelse lagde hovedvægten på forsvaret af østkysten syd for København og vestkysten syd for Korsør. En flådestation i Agersø-sund blev betragtet som et vigtigt led i forsvaret af Sjælland, idet flådestationen ville muliggøre stationering af en eskadre i Store Bælt, der dels kunne gribe ind og støtte kystforsvaret i tilfælde af fjendtlige landgangsforsøg på Sjælland vestkyst og dels kunne sikre den betydningsfulde forbindelse mellem Fyn og Sjælland, således at overførsel af tropper til Sjælland fra Fyn/Jylland kunne finde sted. En fordyrende forudsætning for gennemførsel af planerne om flådestationen var, at flåden blev udvidet til en sådan størrelse at den kunne opdeles i to eskadrer, stationeret i henholdsvis København og Agersø-sund. Den anden strategiopfattelse ville koncentrere det søværts forsvar omkring København. Man regnede med, at

den afgørende kamp under alle omstændigheder ville finde sted ved København, såfremt Danmark skulle blive inddraget i krigshandlinger. Tilhængerne af denne opfattelse gik ind for en stærk befæstning af København både mod land-og søsiden med henblik på at føre et henholdende forsvar af byen, indtil man eventuelt kunne få hjælp udefra. Det blev i denne forbindelse gjort gældende, at det næppe ville være muligt at udvikle Sjællands kystforsvar til en sådan styrke, at man kunne forhindre en stormagt, der havde herredømmet i de danske farvande i at landsætte betydelige styrker på Sjælland og i løbet af få dage føre disse frem til København. Denne opfattelse tillagde derfor ikke etableringen af en flådestation i Agersø Sund synderlig værdi.

Den af forsvarskommissionen af 1872 afgivne betænkning og de af regeringen i 1873 og 1875 fremsatte forslag om overordentlige bevillinger til forsvarets fremme var alle klare udtryk for den strategiopfattelse, der gik ind for Sjællands forsvar og den indeholdt alle forslag om anlæg af en flådestation ved Agersø Sund.

Den politiske udvikling efter 1876 fik imidlertid den opfattelse, der foretrak at koncentrere forsvaret om et stærkt befæstet København, til at blive den udslagsgivende og Agersø Sundprojektet forsvandt derfor fra bevillingsforslagene, indtil det påny i årene 1882 og 1883 dukkede op igen. Efter 1883 ses flådestationen i Agersø Sund ikke at indgå i noget for rigsdagen forelagt forslag om bevillinger til forsvaret. Ideen om etablering af denne styrkeposition ved Store Bælt dukkede kortvarigt op igen i betænkningen afgivet af forsvarskommissionen af 1898, som skulle undersøge hvilke befæstningsanlæg, kystforsvaret krævede. Denne kommission gik imidlertid ikke ind for etablering af en flådestation i Agersø Sund, fordi den tyske flåde nu var udviklet til en sådan størrelse at planerne om at opdele den danske flåde i to eskadrer måtte lades ude af betragtning. Denne kommissionsbetænkning markerer den endelige afslutning på planerne om flådestation i Agersø Sund.

Forter, havnemoler og spærredæmninger i Agersø Sund ifølge det i januar 1875 fremsatte forslag om anlæg af flådestationen.

Det var ellers et omfattende kystforsvar af vestkysten syd for Korsør, der var tale om. Foruden flådestationen i Agersøsund var der planer om etablering af følgende 5 forter, nemlig Egholm, Agersø, Omø, Stignæs og Tudsehage. Disse forter skulle sikre flådestationen mod virksom beskydning fra alle søværts sider.

En ting var, at man henlagde planerne om disse omfattende søforsvarsanlæg af Sjælland. Tilbage stod den kendsgerning, at Store Bælt som det vigtigste gennemsejlingsfarvand til Østersøen fremdeles ville spille en afgørende rolle for de strategiske overvejelser, der måtte lægges til grund for Danmarks forsvarsplaner.

Allerede i 1909 blev der bevilget 5 millioner kr.- et dengang betragteligt beløb - til kystbefæstningsanlæg til sikring af Sjællands kyst og til støtte for søforsvaret. Det omfattede opførelsen af en række forter og batterier i og ved indløbene til Smålandshavet, nemlig et fort på Masnedø, et batteri ved Borgsted på Møn, et batteri ved Hårbølle på Møn, et fort ved Vejrø og et batteri på Helleholm på sydsiden af Agersø. Fortet på Masnedø og de to batterier ved Grønsund blev opført og taget i brug i årene 1914 og 1915. Som følge af de voldsomme prisstigninger i perioden måtte de øvrige forsvarsværkers opførelse opgives.

Planen fra 1909 om nye kystbefæstningsanlæg.

I årene mellem 1. og 2. verdenskrig indgik der ikke planer om basering af danske flådestyrker ved Store Bælt, men efter afslutningen af 2. verdenskrig bevirkede Sovjetunionens dominerende magtstilling i Østersøen og Danmarks tilslutning til NATO, at de danske stræder fik forøget betydning som gennemsejlingsfarvande.

På denne baggrund skal det ses, at man - næsten 90 år efter den første fremsættelse af forslaget om en befæstet flådestation ved Store Bælt og under totalt ændrede udenrigspolitiske og militærtekniske forudsætninger - i årene 1957 - 1960 gennemfører anlægget af en flådestation ved Store Bælt, ganske vist ikke i Agersø Sund, men i Korsør.

HVORFOR FLÅDESTATION KORSØR

Rationalet for placering af en flådestation i Korsør og for den sags skyld også i Frederikshavn skal naturligvis søges i den kendsgerning at de danske stræder fik en væsentlig større betydning som gennemsejlingsfarvande efter 2. verdenskrig, Sovjetunionens dominerende magtstilling i Østersøen og den kolde krigs uhyggelige væsen.

Som det altid har været karakteristisk i Danmark, tog den politiske diskussion lang tid. Efter tilslutningen til NATO i 1949 gik der fire år før planerne om disse to flådehavne i august 1953 førte til en finansudvalgsbevilling til NATO's infrastrukturprogram, som blandt andet omfattede 50/50% NATO--henholdsvis national finansiering af flådestationerne i Frederikshavn og Korsør.

I Korsør blev byggeriet som nævnt påbegyndt i 1957 og startede med opfyldning af stort set hele det område, som flådestationen nu ligger på. Spunsvægge til kajerne blev nedrammet og administrationsbygningen opført som den første. I betragtning af det meget omfattende ingeniørarbejde, der er tale om, må det siges at være en utrolig kort tid, der blev anvendt til selve opførelsen. Allerede den 2. maj 1960 blev der foretaget officiel indvielse af Flådestation Korsør. På det tidspunkt var imidlertid kun få af flådestationens bygninger og

tekniske anlæg helt færdige. Der gik endnu mere end 1 års tid før alle forhold var helt på plads. Der skal ikke her foretages en opremsning af hvilke bygninger der blev opført. Blot skal det nævnes, at alle bygninger blev opført på et snævert område, ligesom kajer og bassiner var af beskednen størrelse. Der var lagt op til, at Flådestation Korsør skulle være den lille flådestation. Sådan blev det da også.

I det første næsten 30 år af flådestationens levetid har kun få enheder været permanent stationeret her. Mest fremherskende har været minestrygerne og bevogtningsfartøjerne af DAPHNE-klassen. Naturligvis har Flådestation Korsør også i betydeligt omfang været anvendt af NATO flådestyrker som anløbshavn og i denne sammenhæng har de tyske enheder nok været de mest flittige til at besøge Flådestation Korsør.

I disse første 30 år af flådestationens levetid, var den en udpræget provinsiel arbejdsplads, hvor den helt dominerende del af personelstyrken var korsoranere, der på denne måde fik en fast, sikker arbejdsplads - troede de. De relativt få militære, der havde deres faste tjenestested på Flådestation Korsør flyttede som regel til byen, hvis de kun havde få år tilbage inden pensionering - ellers pendlede de som i dag, selv om transportmulighederne var langt dårligere end nu.

BESPARELSESTILTAG I 70'ERNE

I begyndelsen af 1970'erne blev der - som mange ældre søofficerer sikkert kan huske - foretaget de såkaldte flådestationsundersøgelser. I de tider var information til personellet ikke et så etableret begreb, som det er nu om dage. Ordet havde knapt nok fået sin endelige definition. Så der slap ikke så meget ud om, hvad disse flådestationsundersøgelser havde som formål. Man var meget henvist til gætterier, så mange gættede naturligvis på, at det drejede sig om politisk dikterede besparelser, og at der næppe kunne indgå seriøse forsvarspolitiske overvejelser i sagen. Den manglende information skabte megen usikkerhed i Korsør. Både i byrådet og på flådestationen voksede mismodet. Det mærkedes, når man besøgte flådestationen. Arbejdsglæden

var væk og serviceniveauet overfor skibene var stærkt faldende. Hvad skal det nytte-mentaliteten snege sig ind i de ansattes sind.

Det blev ved disse flådestationsundersøgelser tydeligt, at man på et tidspunkt omkring 1975/76 overvejede muligheden af helt at lukke og afhænde Flådestation Korsør eller i det mindste at reducere flådestationen til en anløbshavn. Igen som følge af det beskedne informationsniveau kom det aldrig klart frem, hvad der langt om længe - hen mod slutningen af 1970'erne - førte til, at planerne om reduktioner på Flådestation Korsør blev skrinlagt. Det forlød, at NATO havde sat sig imod, eller i det mindste ville have sin medfinansiering - et betragteligt beløb - refunderet. Der skal ikke koges mere suppe på den usikre pølsepind. Blot skal det konstateres, at den manglende tiltro til fremtiden fortsat kan mærkes hos mange af de civilt ansatte, som har været med på flådestationen fra starten.

UDVIKLINGEN I 1980'ERNE

Da der langt om længe blev ro omkring disse flådestationsundersøgelser, besluttedes i begyndelsen af 1980'erne at stationere et antal DAPHNE-klasse enheder på Flådestation Korsør og flådestationen blev tilført en del faste vedligeholdelsesopgaver. I en lang periode forestod flådestationen således alle planlagte eftersyn, herunder periodiske eftersyn, af DAPHNE-klassens enheder. Det gav arbejde både til flådestationen og til Korsør Værft samt til en række underleverandører. Flådestation Korsør fik et nyt liv og en række mindre ombygningsarbejder blev foretaget, således at værkstederne kunne moderniseres og varetage den nye tids stærkt ændrede vedligeholdelsesopgaver.

Helt tilbage fra 1924 har der i perioder fra politisk hold været rejst tvivl om det rationelle ved, at søvænet havde sit eget værft, Orlogsværftet. Hver gang dette spørgsmål har vist sit ansigt i årenes løb, har det tydeligvis haft sammenhæng med, at de private danske værfter har haft tomme eller halvtomme ordrebøger. På sin vis uretfærdigt, har politikerne ofte forlangt den rationelle drift af Orlogsværftet dokumenteret ved sammenlig-

ning med den profitbærende produktionsvirksomhed, der finder sted på de almindelige danske værfter. Sådanne sammenligninger kan næsten kun falde ud til ugunst for Orlogsværftet og dermed for søværnet.

Blandt andet foranlediget af endnu en vurdering af Orlogsværftets fremtid, besluttedes i begyndelsen af 1980'erne at foretage en vurdering af mulighederne for en neddæmpning af såvel Orlogsværftets som Flådestation Københavns virksomhed. Det var i tiårets begyndelse blevet en almindelig politisk opfattelse, at driften af Flådestation København var mindre rationel set i sammenligning med de to flådestationer Frederikshavn og Korsør.

Grundstenen til udflytningen fra Holmen blev formentlig lagt omkring 1985/86, hvor der på politisk forlangende blev udarbejdet en række studier med henblik på en rationalisering af den logistiske støttestruktur i søværnet, alt med henblik på at styrke den operative struktur inden for en uændret økonomisk ramme. Endnu en gang kan det konstateres, at der er langt fra de indledende politiske tanker til et forsvarsprojekt ser dagens lys. Denne gang er der en ubrudt linie fra de første overvejelser i 1982 til den politiske beslutning den 14 marts 1989 om søværnets udflytning fra Holmen.

Grundlaget for og det detaljerede indhold af den politiske beslutning af 14. marts 1989 skal ikke repeteres her - det turde være kendt af de fleste nu - men der kan henvises til Tidsskrift for Søværnen Nr. 6-1992, artiklen om Flådestation Frederikshavn af kommandør H.Fink-Jensen. Det skal imidlertid fastslås, at den politiske beslutning - for en gangs skyld - var meget præcis. Den efterlod ikke meget til fri fortolkning, hvilket frustrerede mange af de ledende søofficerer. Som en hvirvelvind gik det gennem "systemet", at også denne plan/beslutning - som så ofte før - nok ville ende i papirkurven eller i det mindste samle støv på hylderne. Det var tydeligvis en fejlvurdering. Beslutningen var - som nævnt - meget præcis og dertil meget detaljeret. Den krævede i øvrigt en hovedplan for gennemførelse udarbejdet inden for en 6 måneders tid.

I begyndelsen af september 1989 blev hovedplanen afleveret til politikerne, og den holdt sig nøje den politiske

grundbeslutning. Den angav selvfølgelig forskellige modelmuligheder for gennemførelse og dertil de vurderede økonomiske og operative konsekvenser. Det tog politikerne næsten 5 måneder at beslutte hvilken af modellerne, der skulle nyde fremme. I den aktuelle situation et langt, opslidende tidsrum, hvor det var svært at holde momentum i sagen. Set i historisk lys, er de 5 måneder naturligvis en ganske kort beslutningsperiode om en materie, der vil være afgørende for søværnets fremtid i mange årtier.

KONSEKVENSERNE AF UDFLYTNINGEN

Den 26. januar 1990 traf politikerne den endelige beslutning. Ikke om udflytningen fra Holmen. Den beslutning var jo truffet i marts 1989 og kom ikke mere til drøftelse. Beslutningen i januar 1990 drejede sig alene om valg af udflytningsmodel, eller rettere indflytningsmodel for de to flådestationer Frederikshavn og Korsør. På dette grundlag forestod Implementeringsstyregruppen vedrørende Udflytning fra Holmen udarbejdelse af en implementeringsplan som i sin endelige udformning og i mange detaljer så dagens lys i sommeren 1991. Fra dette tidspunkt tog den praktiske gennemførelse fart med ud- og ombygning af flådestationerne i Frederikshavn og Korsør.

Resultatet af gennemførelsen er nu ved at blive synligt. For Flådestation Korsørs vedkommende har det i korte træk medført en omfattende ombygning af den eksisterende bygningsmasse og køb samt indretning af det gamle glasværk (SCANG-LAS) på ialt 36.000 kvadratmetre. Der findes næppe den bygning, det kajstykke, det gadeareal, parkeringsplads mv., der ikke har været berørt af ombygningen. Fortøjningsbassinerne har måttet uddybes og det oprensede slam blev deponeret lige sydvest for flådestationen i et stort areal, som er indmatrikuleret som en ny del af flådestationen. Men udbygningen er ikke færdig endnu. I løbet af 1994 inddrages ca. 240 meter kaj nord for flådestationen og dette skal anvendes af korvetterne, som deres blivende kajfacilitet. Det kajstykke bruges i dag af Store Bælt Sten & Grus, men ejes af Korsør Kommune, som fra 1995

udlejer det til søværnets brug.

Ombygning af kajanlæg på Flådestation Korsør.

I forbindelse med udflytningen fra Holmen var en af de bærende forudsætninger, at flådens skibe altid skulle være "under flag" og derfor bemanded i en eller anden grad for herved at være under pågældende eskadrechefs overordnede kommando. Herved blev de tidligere ekvipageafdelinger på flådestationerne principielt overflødiggjort.

Chefen for flådestationen bliver på den måde kun "skibsreder" for de arbejdsfartøjer - bugser- og motorbåde mv. - som er nødvendige for at kunne udføre den egentlige flådestationsvirksomhed. Flådestationens organisation er derfor opdelt i de fire klassiske afdelinger: Stationsafdelingen, Forsyningsafdelingen, Teknisk Afdeling og Administrationsafdelingen. Disse afdelinger er naturligvis igen opdelt i et antal opgavebetingede sektioner. I tilslutning til Flådestation Københavns omdannelse til Marinestation Holmen fra 1. maj 1993, overførtes til Chefen for Flådestation Korsørs myndighedsområde de to hoveddepoter, som før hørte under Flådestation København. Under Flådestation

Korsør hører således nu alle 5 hoveddepoter på Sjælland. Som et resultat af den senere beslutning om en ændring af det sjællandske NATO depots status til nationalt hoveddepot, har hele organisations og bemandingsstrukturen på hoveddepoterne måttet ændres og reduceres. Ændringen af selve flådestationens organisation og den kraftige tilførsel af nye opgaver på et væsentligt højere teknologisk niveau, tilligemed den stærke personforøgelse, har medført behov for at dybtgående vurdering af flådestationens organisation og opgaver, herunder især af krigsbemandingsorganisationen og de forventede opgaver under forøget beredskab. Alt dette indebærer, at flådestationen intensivt arbejder med at få de organisatoriske og bemandingsmæssige forhold helt på plads. Det forventes, at nye og endelige bemandingsreglementer baseret på tilbundsgående beskrivelser af opgaver og organisation under alle forhold, vil kunne foreligge mod udgangen af 1994. Dette arbejde skal for så vidt angår fredstidsorganisationen finde sted inden for den nu godkendte personelramme.

De opgaver som flådestationen skal løse ligger relativt klare. I fredstid drejer det sig kort sagt om at yde logistisk service af enhver art overfor de på flådestationen baserede skibe, herunder den Mobile Base og den Mobile Vedligeholdelsesafdeling samt de landtjenestesteder, der hører under flådestationens forsyningsområde. Denne del af virksomheden reguleres af de bestemmelser mv. som Søværnets Materielkommando udgiver herfor samt af de økonomiske rammer, der bliver meddelt for flådestationens virksomhed.

I forbindelse med udflytningen fra Holmen, er det ved efterfølgende politiske beslutninger bestemt, at to særlige opgavesæt overføres til Flådestation Korsørs organisation.

Den 1. maj 1993 blev det herostratisk berømte SNA (Søværnets NATO- og Kommandokassearkiv) overført til Flådestation Korsør og lagt sammen med det nyoprettede værnfælles kryptofordelingscenter, det hele under navnet Søværnets Publikationsforvaltning (SPF). Navnet Søværnets Publikationsforvaltning er valgt for at illustrere den værnstotale serviceforpligtelse, men det ændrer ikke på det faktum, at denne organisatoriske enhed som en almindelig sektion indgår i

Forsyningsafdelingen.

I efteråret 1993 tilførtes Søværnets Motorkøretøjstjenestes værkstedsvirksomhed til Flådestation Korsør og blev organiseret som en sektion under Teknisk Afdeling. Det drejer sig fuldstændigt om den autoværkstedsvirksomhed, som tidligere lå på Margretheholm, hvorimod den overordnede del af den tidligere Søværnets Motorkøretøjstjeneste blev overført til Søværnets Materielkommandos Centralledelse som en stabssektion. Autoværkstedsvirksomheden under Teknisk Afdeling har nu samme opgave som tidligere, nemlig at servicere alt søværnets motorkøretøjsmateriel på samme niveau som hidtil.

Oprindelig var det tanken, at tilstræbe en privatisering af Orlogsværftets Motorværksted, hvor vedligeholdelse af søværnets dieselmotorer og gasturbiner til skibene fandt sted. Ved en politisk beslutning i 1992 blev det besluttet at foretage en udlicitering af denne opgave og samtidig give søværnet tilladelse til selv at afgive tilbud på opgavens udførelse. Denne proces blev gennemført i 1993 under overvågning af en politisk følgegruppe og fik til resultat, at Flådestation Frederikshavn blev valgt til at udføre en mindre del af vedligeholdelsen af de traditionelle dieselmotorer, en anden del af opgaven blev placeret hos civile virksomheder og Flådestation Korsør "vandt" vedligeholdelsen af søværnets højtydende, specielle dieselmotorer og gasturbinerne samt vedligeholdelsen af brændstofudstyr mv. Planlægning af overførslen af denne ret omfattende opgave til Flådestation Korsør er nu i gang og det påregnes, at Søværnets Motorværksted på Flådestation Korsør, organiseret under Teknisk Afdeling, vil være tilendebragt i anden halvdel af 1995.

Når Flådestation Korsør er endeligt udbygget for så vidt angår de beskrevne opgaver, vil den samlede personelstyrke incl. hoveddepoterne nærme sig 700 mand. Før udflytningen påbegyndtes havde ca. 330 personer det daglige virke på flådestationen, så der er altså tale om en betragtelig personelforøgelse. Hertil kommer de små 700 personer, som sammenlagt repræsenterer personellet i de baserede skibe, eskadrestabene og MOBA samt MOVA. Dette giver en arbejdsplads i Korsør, hvor der fra udgangen af 1995 sammenlagt er beskæftiget omkring 1400 mennesker. Allerede i dag er flådestationen den næststørste

arbejdsplads i Korsør, og når DSB indskrænker sin virksomhed i forbindelse med Storebæltsbroens ibrugtagning, vil flådestationen uden konkurrence være den største arbejdsplads i Korsør.

Dette forhold lægger de kommunale myndigheder ikke skjul på, at man er helt opmærksom på, og det giver sig da også udslag i en udstrakt og meget aktiv adfærd, især overfor personellet. De løfter, de kommunale myndigheder har givet i hele forløbet om at sikre familierne på de sociale områder, har man til fulde indfriet. Med hensyn til arbejde til medflyttende ægtefæller, er det lykkedes for kommunen - i samarbejde med en række vestsjællandske kommuner at komme meget langt. Om disse bestræbelser kan ende i den rene lykke kan man jo ikke vide - men det er en kendsgerning, at de kommunale myndigheder yder en massiv og hæderværdig indsats. Det skal i øvrigt bemærkes, at de tilflyttende familier ikke er kommet i bølger, men ganske langsomt er sivet ind i byen. Det passer de kommunale myndigheder godt, fordi det giver mulighed for en styret planlægning og for individuel betjening af den enkelte familie. Det er i øvrigt karakteristisk, at de tilflyttende familier i højere grad udgøres af det civile personel, ansat på værksteder og i forsyningstjenesten mv. end af det militære personel. Enkelte militære familier er selvfølgelig flyttet til Korsør, men det må nok erkendes, at et større islæt af militært fastboende personel vil være et fænomen, som kun tiden og måske ændrede rekrutteringsmønstre kan løse.

FLÅDESTATIONENS FREMTIDIGE ROLLE

Krystalkuglen siger ikke meget om fremtiden for så vidt angår flådestationens rolle i relation til den nye lovgivning om forsvarets formål, opgaver og organisation. Udgangspunktet for vurderingen må vel være, at den rolle der nu er tildelt Flådestation Korsør som "hjemsted" for en betydelig del af de mest afgørende skibsenheder, som søværnet råder over samt for væsentlige dele af den logistiske støttestrukturens udførende elementer såvel direkte overfor de baserede skibe som overfor søværnet som helhed, indikerer at flådestationen må opfattes

som en særdeles vægtig faktor for søværnets samlede logistiske virksomhed.

Det vil også være svært at forestille sig nævneværdige ændringer i reducerende retning, med mindre der uventet skulle indtræffe helt anderledes fredelige tilstande i vor del af verden end nogen for tiden vel har fantasi til at forestille sig. Det vil alt andet lige ikke være let for nogen, af almindelige politiske årsager foreløbigt at forklare umiddelbare reduktioner i betragtninger af de ret omfattende summer, der er anvendt på en udbygning, som knapt er tilendebragt.

Flådestationens rolle så langt frem som nogen kan se det, vil således være at løse de fredstidsopgaver som sporadisk er beskrevet tidligere samt alene og i samarbejde med Militærregion V at løse de planlagte opgaver under eventuelt forøget beredskab. Et af de nye rollesæt, som måske afslutningsvis fortjener en bemærkning, er logistisk forberedelse til og gennemførelse af servicering af søværnets enheder, som måtte blive beordret til international tjeneste under NATO eller FN operationer. Et opgavesæt som indtil sommeren 1993 var ret ukendt område for Flådestation Korsør, men som nu står endog meget tydeligt i erindringen, og hvor flådestationen høstede en god del erfaring at bygge på, hvis opgaven igen skulle forekomme.

AFSLUTNING

Trods den omtumlede tilværelse, som ofte er blevet Flådestation Korsør til del i fortiden - de første 30 år af flådestationens levetid - og trods den i perioder mistrøstige holdning hos personellet, ser det ud til at ville lykkes at etablere en sund virksomhed på "tomterne". Det ligger selvfølgelig i sagens natur, at det er let nok at være optimistisk når man bygger op og pionerånden bærer jo meget igennem. Det er alligevel min opfattelse, at den måde personellet er gået til opgaven på, bærer sådanne bestandighedskim i sig, at når nyhedens interesse ikke længere er så stor, vil der alligevel være skabt et stærkt, homogent fundament.

Det har ikke forbigået hverken ledelsens eller det

ledende personels opmærksomhed, at det har været og er vanskeligt at forene så forskellige virksomhedskulturer, som der her er tale om. En god del af personalet har været på Flådestation Korsør i mere end 30 år med sin helt egen virksomhedskultur. En stor del personel er udflyttet fra Holmen med en helt anden virksomhedskultur i rygsækken og endeligt er der ansat en hel del nyt personel fra lokalsamfundet - personel som aldrig har været i berøring med forsvaret før og som derfor kommer med en række vidt forskellige opfattelser af, hvordan en god arbejdsplads skal være. Denne problemstilling er ikke blevet fejlet ind under gulvtæppet, men holdt frem i dagens lys og de små skærmydsler, som i den anledning har været registreret er alle blevet behandlet positivt og aktivt og med godt resultat.

SCHARNHORST

R.F. Sigurskjold har i forbindelse med 50-årsdagen for Scharnhorsts sænkning den 26. december 1943 udarbejdet følgende indlæg til tidsskriftet.

INDLEDNING

Lysgranaterne dalede langsomt ned over den britiske styrké, der angreb ham fra vest i Barentshavet d. 26. december 1943. Vice-admiral Bey's kikkertblik må være faldet på HMS Duke of York, han må have studeret hendes silhuet, mundingsglimtene fra hendes kanoner og størrelsen af de vandsøjler som hendes projektiler sendte op omkring Scharnhorst, for derefter sendte han et iltelegram til Berlin: "Jeg bliver angrebet af et slagskib". Fælden var smækket i, verdenshistoriens sidste klassiske slagskibsduel i europæisk farvand var i gang. Admiral Bey erkendte allerede det første, det andet ville han aldrig få at vide.

BAGGRUND

Scharnhorst blev ellers, af såvel tyskerne som briterne, betragtet som den tyske flådes "lucky ship", d.v.s. et skib der ofte var i aktion og slap godt fra det. F.eks. som briternes eget veteranslagskib HMS Warspite.

Scharnhorst og hendes søsterskib Gneisenau tilgik Hitlers flåde i 1938. De var hurtige slagskibe på 32.000 tons, armeret med 9 stk 11 tommer (28 cm) kanoner i tre tripeltårne og 12 stk 5,9 tommer (15 cm) kanoner som sekundær armering. Deres effektive pansring, op til 13,8" (35 cm) på siderne, af en nyudviklet stållegering, "wotan hart", beskyttede dem lige så godt som de kraftigere britiske slagskibe, og de 160.000 hestekræfter i maskinrummene gav via tre skruer skibene en topfart på næsten 32 knob (59 km/t), hvilket gjorde dem langt

hurtigere end deres britiske modstandere.

Slagskibet Scharnhorst 1940.

De to skibe tilhørte hjemmeflåden, og skulle sammen med fire slagskibe og mange mindre enheder, binde den britiske Home Fleet til Nordsøområdet. Det var i det mindste konceptet af Storadmiral Erich Raeder's Z-plan. I denne plan indgik to andre gigantiske flådegrupper til nedkæmpelse af den britiske krigs- og handelsflåde på verdenshavene. Forudsætningen for dette ambitiøse flådebyggeri, var at krigen ikke startede før 1946. Som bekendt begyndte den i september 1939, og derfor var Scharnhorst og Gneisenau de to nyeste og stærkeste skibe i den tyske flåde. De to slagskibe Bismarck og Tirpitz blev først operationsklare 18 måneder senere. Det kan derfor ikke undre, at flådeledelsen gav ordre til, at skibene skulle undgå kamp med britiske slagenheder, dels fordi britiske slagenheder i 39 var armeret med enten 15" eller 16" (38/40,6 cm) kanoner, og dels fordi konceptet jo var, at skibene ved deres blotte eksistens, skulle binde så mange britiske enheder som muligt til Nordsøen og Nordatlanten. Dette førte dog ingenlunde til at skibene indtog

en passiv rolle.

I november 1939 var de to søsterskibe på strejftogt i Nordatlanten, da de d. 23., i farvandet mellem Island og Færøerne, opdagede det armerede britiske passagerskib S.S. Rawalpindi, hvis armering bestod af nærmest antikvariske 6" kanoner. Den ulige kamp var overstået på 14 minutter, Scharnhorst samlede 21 overlevende op af havet. Formålet med togtet, var at teste den britiske Nordpatrulje, og samtidigt sprede usikkerhed og forvirring hos admiraltetet i London. Dette lykkedes til fulde, da Rawalpindi i sit sidste signal til London, havde meddelt, at hun blev angrebet af et skib af den langt lettere Deutschland-klasse.

Ved den tyske besættelse af Norge udgjorde de to skibe den maritime spydspids, da de tidligt om morgenen d. 9. april 1940 blev opdaget af den britiske slagkrydser HMS Renown. Renown angreb med det samme med sine seks 15" kanoner, og før tyskerne kunne bruge deres overlegne fart til at stikke af med, var Gneisenau blevet ramt tre gange, dog ikke værre end at skibene efter endt reparation i Wilhelmshafen, i juni måned atter var i søen, for at angribe søtransporterne der evakuerede de allierede tropper fra Norge.

Ved et tilfælde fik Scharnhorst om eftermiddagen d. 8. juni 1940 føling med det britiske hangarskib HMS Glorius og dennes eskorte af to destroyere. Hangarskibets dæk var så tæt pakket med evakuerede fly, at det var umuligt at få fly i luften, og HMS Glorius gik dermed over i historien, som det første af de to eneste hangarskibe, der blev sænket alene ved artilleriild. De to destroyere HMS Ardent og HMS Arcasta ydede en heroisk indsats ved at gå til angreb. De blev pulveriseret, men ikke før det var lykkedes for Arcasta, at ramme Scharnhorst midtskibs med en torpedo så hun humpede ind til Trondheim med 2.500 tons saltvand indenbords, herfra gik turen til Kiel og reparationer der varede resten af året.

Scharnhorst og Gneisenau 1940.

I januar 1941 forsøgte tyskerne to gange at bryde ud i Atlanten, anden gang lykkedes det, til trods for at briterne var ude med 3 slagskibe, 8 krydsere og 11 destroyere. I perioden fra 28. januar til 22. marts 1941, da skibene anløb Brest, lykkedes det Scharnhorst og Gneisenau at sænke 22 allierede handelsfartøjer på tilsammen 116.000 tons. Men nu vendte lykken så småt, for ved at anløbe Brest var skibene kommet indenfor rækkevidde af Royal Air Force.

Winston Churchill, der i forvejen var utilfreds med, at Royal Navy måtte bruge så mange store enheder til at holde få tyske stangen, måtte nu også presse et lidt vrangvilligt luftvåben. Bomber Command ville meget hellere angribe Tyskland, men efter et brev fra Churchill til chefen for RAF, Sir Charles Portal, hvori Churchill erkendte, at flåden ikke havde noget der både kunne indhente og likvidere de to tyske skibe, slog RAF til. Begge fartøjer, og også, efter dennes ankomst i maj 1941, den tunge krydser Prinz Eugen, blev jævnlige angrebet, med det resultat, at der til stadighed måtte udføres omfattende reparationer. På denne måde lå skibene uvirksomt hen til februar 1942.

Efter Tysklands angreb på Sovjetunionen 22. juni 1941 havde Hitler overtaget mere og mere af krigsledelsen, og omkring årsskiftet 1941/1942 fik han den tanke, at et allieret

modangreb ville blive sat ind i Nordnorge. Derfor skulle søstridskræfterne i nord forstærkes, Admiral Raeder fik ordre til, at sejle de tre tunge enheder fra Brest til Tyskland - gennem den Engelske Kanal. Operationen kom til at hedde "Cerberus" og den lykkedes, til briternes og ikke mindst Churchill's græmmelse. Han blev dog opmuntret af Præsident Roosevelt, der skrev til ham: "Jeg er mere og mere overbevist om, at lokaliseringen af alle de tyske skibe i Tyskland gør vores fælles Nordatlantiske flådeproblem mere simpelt". Briterne gav præsidenten ret, da de havde fortrængt skammen. Desuden var Scharnhorst og Gneisenau ikke sluppet fra turen uden skrammer. Begge var blevet mineramt flere gange, og 16 dage efter, d. 28. februar 1942 fik Gneisenau knust hele forskibet under et voldsomt luftbombardement, der satte hende ud af spillet for resten af krigen. Scharnhorst blev også ramt og var ikke operationsklar før marts året efter.

Marts 1943, krigen var i sit fjerde år, og slaget om Atlanten rasede på sit højeste. Konvojernes tab var frygtelige, forsyningslinierne var spændt til det yderste, og nu nærmede man sig ovenikøbet den tid på året hvor nætterne blev kortere og vejret bedre - gode betingelser for konvojjægere. Da tyskerne derfor i slutningen af marts sendte Scharnhorst op til Nordnorge for at slutte sig til slagskibet Tirpitz og en del mindre skibe og u-både, besluttede det britiske admiralitet sig for at indstille konvojerne til Murmansk midlertidigt. Churchill orienterede Stalin, der som sædvanligt følte han var blevet offer for et komplot. Det britiske admiralitet havde dog vigtigere ting end Stalins følelser at tage sig af.

SÆNKNINGEN AF SCHARNHORST

Med nye langtrækkende flytyper, og nok af dem, flere og bedre radaranlæg, tilgang af eskortehangarskibe, oprettelse af deciderede u-bådsjægergrupper, og ikke mindst en hurtigere dechifring af den for længst brudte tyske marinekode, samt en række nye folk i flådeledelsen, lykkedes det briterne, sammen med deres canadiske og amerikanske våbenbrødre, at vende

krigslykken på havet. I maj måned mistede tyskerne 41 u-både, og Storadmiral Dönitz skrev i sine memoirer: "Vi havde tabt krigen".

Sjældent i historien har et slag skiftet så total karakter som Slaget om Atlanten. Pludselig strømmede tropper og forsyninger østover fra USA næsten uhindret, men der skulle også bruges meget - d. 9. september 1943 gik britiske og amerikanske tropper i land på den Italienske halvø. Derfor begyndte man nu også at spekulere på at genoptage Murmansk-konvojerne, dels fordi Tirpitz ved et dristigt angreb med mini-u-både, var blevet sat ud af spillet for flere måneder, og dels fordi Home Fleet under sin nye chef, admiral Bruce Fraser, nu mente, at omstændighederne var sådan, at flåden selv uden luftstøtte ville kunne yde konvojerne ordentlig beskyttelse. Konvojerne blev genoptaget i november.

De to første konvojer tog tyskerne på sengen og ankom til Murmansk uden tab. Den tredje, JW-55A, blev derimod opdaget af tyske rekognosceringsfly og Fraser lod derfor sin fjerndækningsstyrke, bestående af sit slagskib HMS Duke of York, på 37.000 tons med 10 stk 14" kanoner krydseren HMS Jamacia samt 4 destroyere følge konvojen helt til Murmansk.

Briterne, d.v.s. Fraser, var overbevist om at Scharnhorst på et eller andet tidspunkt måtte angribe konvojerne - og han havde ret, for Hitler havde netop forlangt, at krigsmarinen ydede sit til forsvaret af østfronten, ved at standse forsyningerne til den Røde Arme via Murmansk. Kontraadmiral Bey og Kaptajn Hintze på Scharnhorst skulle ledsaget af fem destroyere angribe den næste konvoj, JW-55B. Operationen fik navnet "Ostfront".

D. 20. december 1943 i et tiltagende stormvejr, forlod konvoj, JW-55B's 19 store fragtskibe Loch Ewe i Skotland med en næreskorte på 10 destroyere. Fraser's fjerndækningsstyrke ventede ved Island.

D. 23. december 1943 afgik returkonvojen RA-55A fra Murmansk, ligeledes med en næreskorte på 10 destroyere. Fjerneskorteren for denne konvoj bestod af de tre krydsere HMS Sheffield, HMS Norfolk og HMS Belfast (flag) under kommando af viceadmiral Burnett. Krydsere skulle eskortere til et punkt ud for Nordkap, hvor de skulle vende og fjerneskortere

den næste indadgående konvoj mod Murmansk.

Fraser, der var artillerieksper, havde trænet sine skibe og besætninger i natkamp. Hans plan var, at kom Scharnhorst ud, så skulle Burnett's krydsere, kaldet styrke 1, lægge sig mellem konvojen og tyskeren, medens Fraser selv lukkede fælden ved at komme mellem Scharnhorst og den norske kyst med sine skibe, kaldet styrke 2. For at være helt sikker på konvojens og orlogsskibenes positioner ville Fraser bryde radiotavsheden. Det var en kalkuleret risiko, der gav bonus.

D. 22. december 1943 blev den østgående JW-55B opdaget af et tysk fly, der havde trodset det orkanagtige uvejr, Fraser blev orienteret og stak til søs næste nat, for at kunne indhente konvojen et sted sydøst for Bjørneøen. Juleaften da konvojen kun befandt sig 400 sømil fra Altenfjord, hvor Scharnhorst lå, blev konvojen atter observeret fra luften. Næreskorten rapporterede dette til Fraser, der brød radiotavsheden, og gav JW-55B ordre til at vende og sejle mod ham i tre timer, mens han selv øgede farten. Om morgenen d. 25. december 1943 var den hjemadgående RA-55A endnu ikke blevet opdaget, så Fraser tog chancen og overførte fire store destroyere, 36. division, fra nærdækningen til JW-55B, han gav samtidigt ordre til denne, at gå nordpå, ind mod Bjørneøen. Herved kom konvojen længere væk fra Altenfjord og Scharnhorst, og Fraser selv med styrke 2 fik mulighed for at nå frem.

I Altenfjord lå Scharnhorst stadig. Besætningen havde været i tretimers beredskab siden d. 23. december, da Luftwaffe havde meldt en fjendtlig konvoj på nordøstlig kurs bestående af 19 fragtskibe og sikret af 10 destroyere. Endelig d. 25. december kl. 14.15 modtog Bey signalet fra Dönitz: "Ostfront 1700".

Briterne opsnappede dette signal, uden dog at forstå det, men da de senere opsnappede og dekodede et signal fra Scharnhorst, der meddelte at hun var på vej ind i operationsområdet, forstod de, og kl. 03.39 d. 26. december vidste Fraser, at Scharnhorst var stukket til søs.

Admiral Bey forventede ud fra de seneste rapporter han havde modtaget, at han med sin eskorte på fem destroyere omkring kl. 6.30 ville være 30 sømil øst for konvojen, og derfor

gav han kl. 7.00 ordre til at vende fra kurs nord til syd-vest, for at kunne angribe konvojen fra nord, med sine destroyere 10 sømil foran i frontorden. Destroyerne slingrede voldsomt i det kraftige uvejr og kom ofte ud af kurs.

Ombord på Duke of York havde Fraser gennemskuet Bey's plan og givet konvojen ordre til at stå yderligere nord-nordøstover, med det resultat, at Scharnhorst efter sin vending kl. 7.00 faktisk var på vej væk fra konvojen, da viceadmiral Burnett's krydsere med høj fart og kurs NV, var ved at indtage deres position mellem Scharnhorst og JW-55B. Ombord på HMS Belfast, der havde den mest moderne og måske bedst betjente radar, opdagede man Scharnhorst, nu på en næsten vestlig kurs og med kun 12 knob, afstanden mindskedes hurtigt, og efter at have passeret agter om det tyske skib, drejede styrke 1 også mod vest og 9.24 på 12.000 m afstand gav krydserne ild.

Scharnhorst var blevet taget på sengen. Admiral Bey havde ventet at se fjendtlige skibe forude, og nu blev han beskudt fra nordøst. Scharnhorst satte farten op til 30 knob, og Bey forstod nu, at konvojen måtte befinde sig længere nordpå, artilleriduellen varede derfor kun ti minutter, og Scharnhorst blev kun ramt to gange. Den ene træffer var dog afgørende, idet forreste ildlederradar blev ødelagt, dermed måtte de seks forreste kanoner betjenes med manuelle målinger. De britiske krydsere slap uskadt.

Efter Scharnhorsts kursændring mod nord, svingede Styrke 1 mod nordvest for stadigvæk at holde sig mellem konvojen og fjenden, efter kort tid mistede Belfast radarkontakten.

De næste to timer har undret de fleste marinehistorikere; men tilsyneladende meddelte Luftwaffe Bey om Styrke 2's position og retning, uden dog at oplyse om tilstedeværelsen af et britisk slagskib. Ligeledes lykkedes det en tysk u-båd, til trods for stormvejret, at angive JW-55B's position, men kun til chefen for den tyske destroyerstyrke, der kort tid efter fik ordre fra Bey om at holde sin position.

I mellemtiden var Fraser kommet i tvivl om hvorvidt han kunne nå frem og lukke fælden, derfor gav han de fire tunge

destroyere fra 36. division ordre til at forcere farten og slutte sig til Burnett's krydsere, så de muligvis i fællesskab kunne holde Scharnhorst stangen indtil Fraser ombord på Duke of York nåede frem. Kl. 10.40 var krydserne og 36. division på plads og JW-55B blev beordret på sydøstlig kurs - direkte mod Murmansk.

Kl. 12.05, i polardøgnets lyseste time, dukkede Scharnhorst atter op på Belfast's radarskærm, og 12.21 i visuel kontakt åbnede Norfolk ild, samtidigt med at Scharnhorst drejede bagbord over mod sydøst. Begge parter fik mindre træffere og 12.41 trak Burnett styrke 1 ud af kampen og lod i stedet sine skibe skygge Scharnhorst, der nu havde opgivet at nå frem til JW-55B, og samtidigt givet de hårdt prøvede destroyere besked på at returnere til basen i Altenfjord. Burnett og Fraser var lykkelige for Scharnhorsts kursændring til sydøst. Fraser forventede, hvis alle enheder holdt deres kurs og hastighed, at møde Scharnhorst kl. ca. 17.00.

Kl. 16.17 dukkede det enlige tyske skib op på Duke of York's radarskærm. Fraser ændrede sin kurs, så alle hans kanoner kunne bære, og hans fire destroyere blev holdt i kort snor, rede til torpedoangreb, når først hans 10 14" kanoner havde talt.

Kl. 16.47. Fra Belfast affyredes en stribe lysgranater, der oplyste Scharnhorst og det urolige hav omkring hende. Før tyskerne nåede at opfatte hvad der var sket, slog Duke of York's første bredside ned, tæt, meget tæt. Scharnhorst drejede nordpå, mod Burnett's krydsere, en besynderlig handling, idet hun dels sejlede bort fra sin base, og dels sejlede i en retning hvorfra hun på et tidspunkt kun ville være i stand til at beskyde det britiske slagskib med sit agtertårn. Krydsernes situation lettedes da en 14" granat fra Duke of York splintrede Scharnhorsts forreste tripletårn, Bey svingede derefter Scharnhorst østover for fuld fart, et øjeblik efter ramtes hun i vandlinien ud for et kedelrum og begyndte straks at tabe fart, 20 knob, 18, 15, 12 helt ned til 8 knob. Det varede ca. ti minutter, så havde Scharnhorsts dygtige maskinfolk atter tryk i kedlerne og øgede igen afstanden til Duke of York.

Kl. 18.20 indstillede Duke of York ilden. Admiral Bey

ville tilsyneladende nu forsøge at stå østover en tid, så svinge mod syd og gå ind i Rolvsund, der stod i forbindelse med Altenfjord.

Kunne Duke of York ikke holde fart, så var det en anden sag med de tunge britiske destroyere i styrke 2. De havde benyttet Scharnhorsts midlertidige farttab til at bringe sig i position, og Fraser slap dem nu løs.

Destroyerne HMS Savage, HMS Saumarez, HMS Scorpion samt HNOMS Stord affyrede tilsammen 28 torpedoer, hvoraf de fem ramte. Der udbrød brand ombord talrige steder, og tusindvis af tons iskoldt havvand trængte ind i skibet, farten faldt til under 20 knob, Duke of York nåede frem igen. Kl. 19.00 genoptog hun beskydningen, nu på under 10.000 meter. Mindst 10 14" træffere slog al Scharnhorsts skyts ud. Bey gav ordre til, at alle hemmelige dokumenter skulle destrueres, derefter sendte han sit sidste telegram til Berlin: "Vi fortsætter kampen til sidste granat".

Kl. 19.30 beordrede Fraser krydserne Belfast og Jamacia og de fire destroyere fra 36. division, til at gå ind under 1000 meter og afskyde deres torpedoer. Kl. 19.45 sank den rødglødende Scharnhorst, af den 1968 mands store besætning blev 36 reddet.

EFTERSPILLET

"Jeg trykker Deres hånd" var Stalins hilsen til Churchill, da han blev informeret om den britiske sejr. Men hvad der var vigtigere for Royal Navy end Stalins håndtryk, var, at med Scharnhorsts endeligt, og Tirpitzs pacificering, så kunne man stoppe konvojeskorterungen med tunge enheder, og man kunne nu påbegynde deployeringen af hangar- og slagskibe til Stillehavet, hvor kæmpemæssige amerikanske flådestyrker under Admiral Nimitz kæmpede en hård kamp mod japanerne.

Der er mange "hvis'er" i historien, og en af dem er: "Hvis nu krigen først var begyndt i 1946, ville Admiral Raeder's Z-plan så være lykkedes?" Jeg tror det ikke, af mange forskellige årsager, bl.a. de britiske og amerikanske

flådebygningsprogrammer, men når man betænker kvaliteten i et skib som Scharnhorst, dels teknisk, men også mandskabsmæssigt, så er der ingen tvivl om, at The Royal Navy havde måttet leve op til de bedste af sine traditioner og kvaliteter, som de f.eks. blev personificeret i Admiral Bruce Fraser, eller som han efter sænkningen af Scharnhorst blev adlet, Lord Fraser of North Cape.

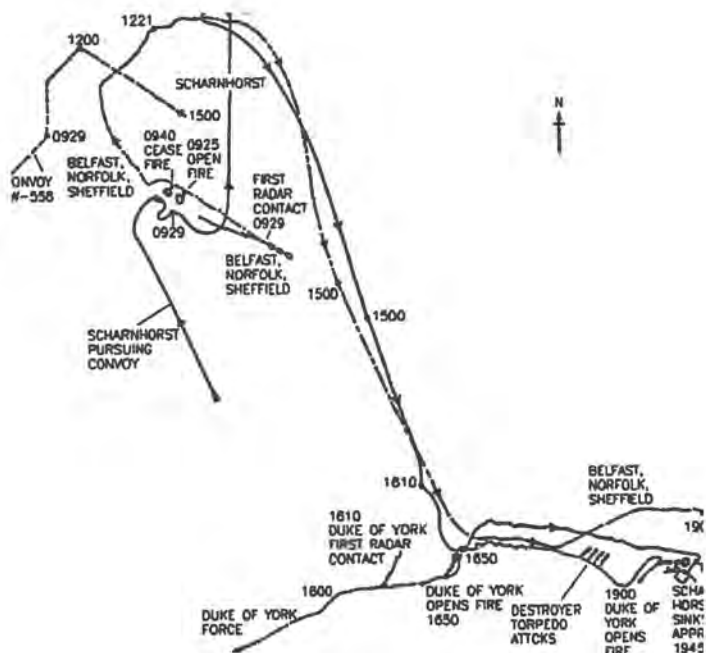
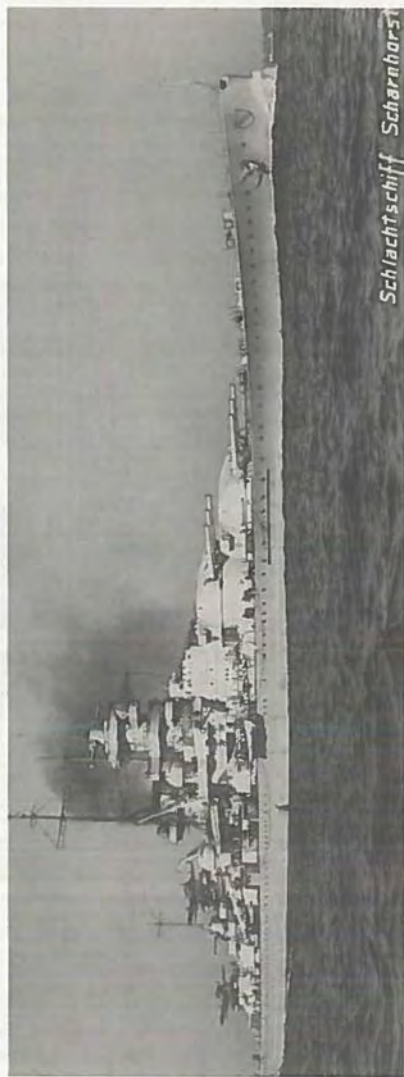

Diagram over sænkningen af Scharnhorst.

Kilde: *Sea Power*, E.B. Potter, C.W. Nimitz.

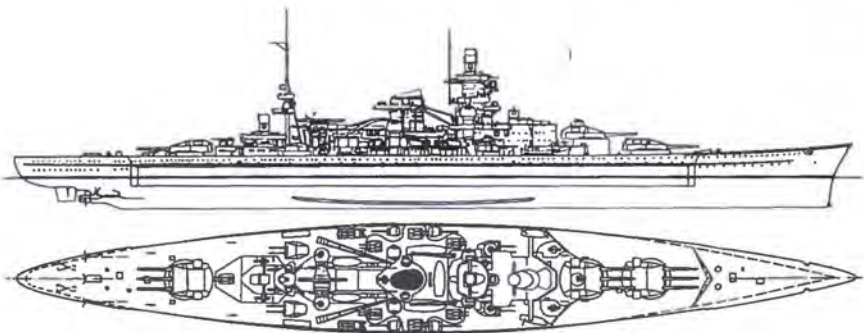

Slagskibet Scharnhorst.

SCHARNHORST som den så ud i 1939 ved krigsudbruddet.

SCHARNHORST i 1943, hvor den er ændret i flere detaljer. Mastearrangementet er ændret, bevæbninget forøget med 12-24 stk 20 mm kanoner. Det væsentligste er ændring af stævns og skorsten hvilket gjorde den lettere at forveksle med slagskibene Bismarck og Tirpitz samt de svære krydsere af Hipper-klassen.

*Linieegning af Scharnhorst.
Kilde: Fjernkendingskursus, Holmen.*

KOMMUNIKATION TIL SØS FLAGSIGNALERING I DEN DANSKE ORLOGSFLÅDE I PERIODEN 1720-1800

Anmeldt af lektor Jørgen H. Barfod.

Marinens Bibliotek har modtaget et manuskript, der er værd at bemærke, og som biblioteket derfor også allerede har indbundet pænt i stift bind.

Det er bemærkelsesværdigt af to grunde. Først og fremmest fordi forfatteren kommandør Poul Erik Pedersen på grundlag af dette manuskript er blevet cand.phil i historie ved Københavns Universitet. Værket er et specialarbejde, der er udført under vejledning af professor Ole Feldbæk. En anden grund til at værket er bemærkelsesværdigt er, at det er første gang emnet behandles. Titlen er: "Kommunikation til søs. Flagsignalering i den danske orlogsflåde i perioden 1720 - 1800". Det fylder incl. noter ca. 100 sider hvortil kommer 38 bilag af hvilke flere er på et par sider, og i øvrigt er flere af dem farvelagte.

Forfatteren giver en kort oversigt over kildematerialet og nævner i forbindelse hermed bl.a. kommandør Jegstrups noter om emnet, der er bevaret i Marinens Bibliotek. Tilsyneladende har dette dog ikke været så meget i brug i forbindelse med det omhandlede tidsrum.

Indledningsvis får vi først nogle glimt fra tiden før Den store nordiske Krig, hvorefter forfatteren meddeler en status for året 1720 ved krigens afslutning. Det er signalbogen af 1711, som er udgangspunktet: "Signalbog for hans kongelige Majestæts orlogsflåde". Det konstateres, at signalerne heri er udpræget envejs, d.v.s. fra admiralen eller flagmændene til flådens skibe. Der er naturligvis særlige signaler om natten og i tåget vejr, og man anvender som midler ved signaleringen skud fra kanoner eller musquetter, klokkeringning eller trompetsignaler, og til dagsignaleringen brugtes der - foruden kongens flag, kongens gøs og kongens vimpel - ikke færre end

18 specielle signalflag og 13 vimpler.

Tiden efter 1720, konstaterer forfatteren, var ikke nogen gunstig tid for marinen, men fra 1730-erne får man nogle signalbøger til specielle togter og formål, og først i 1743 udkommer der en ny signalbog for orlogsflåden vel sagtens foranlediget af den franske "L'Art des Armes Navales" af Paul Hoste. Signalbogen omfatter 58 folioblade og den er i 5 dele: "General-seigner og Ordres", "Signaler om Ordre de Bataille" og i to dele "Ordre de Marche om dagen", "Signaler ved Nattetide til Ankers og under Sejl". samt "Signaler udi taaget vejr". Midlerne ved signaleringen var de samme som i 1711 og den eneste ændring er, at signalerne også omfatter signalerne ved forskellige formationer og desuden er antallet af signalflag blevet stærkt udvidet til 32 forskellige flag og 5 vimpler, hvad der næppe har begunstiget kommunikationen. Som forfatteren også fremhæver, var det uheldigt, at der både fandtes et "hvidt flag med blå firkant i midten" og et "hvidt flag med rød firkant i midten", hvad der næppe har lettet aflæsningen af et signal.

I 1751 blev der nedsat en kommission, der bestod af kommandør C.F. de Fontenay, som specielt havde fulgt udviklingen i Frankrig, kommandør O.F. Fischer og kommandør H.H. Rømling, som havde gjort tjeneste i den engelske flåde. Signalbogen approberedes af kongen i 1756 og var opdelt i 7 afsnit. Kommandør P.E. Pedersen fastslår, at den er gjort mere brugervenlig og han gennemgår de ændringer, der er sket. Det må da konstateres, at der ikke er sket en sanering af de anvendte signalmidler, hverken hvad angår flagenes form, tegning eller farver. Desuden fik signalbogen kun en ringere betydning på grund af den hemmeligholdelse, der omgav den, "indtil nogen campagne måtte forefalde. "Man har derfor i de følgende år anvendt en art forkortet udgave i form af en "lommesignalbog".

Signalbogen fra 1756 blev trods alt grundlaget for de signalbøger, der udsendtes i de følgende år. Der var efterhånden opstået forøgede krav om mulighederne for at afgive et større antal signaler, men det fandt man vanskeligt at imødekomme. Det ser ud til, at man var længst fremme i Frankrig med teoretiske overvejelser, og der fremkom både kritik af det forhåndenværende system og forslag til nye metoder fra de to

franskmænd Bigot de Moroques og Chevalier du Pavillon.

Fra 1780 findes en signalbog, der bygger på nogle af de franske tanker, og i 1784 blev den trykt med visse forbedringer. Det bestemmes bl.a. hvorledes man skal signalere, når et signal er forstået eller ikke-forstået, og desuden anvendes der to-flag signaler samtidig med at antallet af signalflag nu er reduceret til blot 15 signalflag, hvormed det er muligt at afgive 225 signaler. Endvidere anvendes en forbedret form til angivelse af tal. Kommandør P.E. Pedersen konkluderer alligevel, at "sine mange og fornuftige nyskabelser til trods virker signalbogen af 1784 rodet i sin udformning med en sammenblanding af kommunikation og evolution og med bestemmelser, direktiver og "anmerkninger" om begge disse hovedtemaer i en uklar redaktion".

Efter signalbog af 1784 udkom flere forskellige udgaver til forskellige formål, og forfatteren fremdrager her nogle af de bøger, der er bevaret på Marinens Bibliotek. Viceadmiral H.L.Fiskers søn havde i fem år forrettet tjeneste i den franske flåde og sandsynligvis på den baggrund fremsætter viceadmiralen en hård kritik af de danske signalbøger og foreslår nedsættelse af en kommission til at formulere en ny signalbog. Forfatteren har i øvrigt på eksemplarisk vis fundet frem til baggrunden også for andre signalbøger indtil signalbogen af 1794, og han omtaler den grøde, der var i udviklingen indenfor flagsignaleringen.

Efter viceadmiral Fiskers forslag til nedsættelse af en kommission og efter kaptajn G.A. Koefoeds forslag til signalfag i 1790 ses det, at endelig den 28. december 1797 beordres fem søofficerer til "at sammentræde for at samle og udarbejde en fuldstændig og god Signalbog til brug for Hans Majestæts flåde". Kommissionens formand kommandør Lytken fandt, at en af de væsentligste opgaver var at "få knæsat principperne for valg af antal flag, farver og nummersystem fremfor et bogstav/tal system". Den 30. maj afholdtes nogle praktiske prøver, der fastslog, at forskellen i farver måtte undværes, og i den følgende sommer afholdtes flere lignende prøver, men indimellem måtte man også opfylde andre opgaver, som da man i juli fik ordre til snarest at udarbejde konvojsignaler for en

konvoj, der skulle afgå en måned senere.

Man kan ikke sige andet end, at denne kommission arbejdede ualmindeligt hurtigt, da den allerede ved det 147. møde kun eet år efter den var nedsat kunne affatte en "Pro Memoria" til kollegiet med angivelse af principperne for det nye signalsystem vedrørende farver og størrelse på flagene samt antal m.v. og den 19. februar kunne man tilstille kollegiet et signalsystem i 2 bind. Det første bind indeholdt signalbogen og det andet "taktikken eller evolutionsbogen". Efter kollegiets godkendelse kunne kommissionen den 1. september 1799 meddele, at bogtrykkeren havde afleveret 229 komplette eksemplarer af signalbogen og 224 eksemplarer af søtaktikken.

Kommandør P.E. Pedersen giver til sidst en detaljeret redegørelse for signalbogen, og det fremgår heraf, at der nu blot er 13 flag og at de med 4 standere og maksimalt 2 flag og 1 stander kunne tilkendegive 1299 forskellige signaler. Endvidere var det et udpræget fremskridt, at der nu også var tale om en tovejs kommunikation.

Det store arbejde, der er udført af kommandør P.E. Pedersen må hilses med glæde af enhver, som har interesse i orlogsflådens historie, da den udfylder et hul i vor viden. Endvidere er det interessant at se hvor forskellige kommissioner kan arbejde og hvilke vanskeligheder, der måtte overvindes før det lykkedes at få et fast hold på signaleringen. De mange særdeles fornemme bilag, af hvilke flere er farvebelagte er tillige et studium værd i sig selv. Man må håbe, at kommandøren får stunder til mere indgående også at beskæftige sig med den signaludvikling der skete før år 1700. Det foreliggende manuskript kan på det varmeste anbefales til et nærmere studium.

MARINENS BIBLIOTEK.**NYANSKAFFELSER
SEPTEMBER OG OKTOBER 1993****BIBLIOGRAFI & BIBLIOTEKSVÆSEN**

Besættelsestidens illegale blade og bøger 1940-45. Kbh. 1954.
201 s.

Harbo, Ole: Bibliotekaruddannelse i Danmark i 75 år 1918-1993. Kbh. 1993. 32 s. ill.

HISTORIE

Chievitz, Ole: En Oversigt over den totalitære Krigs Kirurgi. Kbh. 1944. 179 s. ill.

Jensen, Niels: Farvandsvæsenet på Færøerne i Hundrede År 1893-1993. (Dansk og færøsk tekst). Kbh. 1993. 108 s. ill.

Love, Robert W.: History of the U.S. Navy. Vol. 2: 1942-1991. Harrisburg 1992. 904 s. ill. index. bibl.

Poland, E.N.: The Torpedomen. HMS Vernon's story 1872-1986. Emsworth 1993. 415 s. ill. index. bibl.

Skaarenborg, Jacob: Danske specialstyrker. Kbh. 1993. 49 s. ill.

KRIGSHISTORIE

Den aabne Dør til den frie Verden. "Dansk-svensk Flygtninge-

tjeneste"s Virksomhed i Malmø 9. Oktober 1943 - 5. Maj 1945.
u.sted u.år. 64 s.

Busk, Thøger: Sænkningen af H.M.S. "Hvidbjørnen". Uddrag af:
Numismatisk Rapport 37, nr. 2/1993. Kbh. 1993. 8 s. ill.

Dethlefsen, Henrik: De illegale Sverigruter 1943-45. Studier i
den maritime modstands historie. Odense University Studies in
History and Social Sciences vol. 149. Odense 1993. 238 s. ill.
index. bibl.

Freedman, Lawrence & Efraim Karsh: The Gulf Conflict 1990-
1991. Diplomacy and War in the New World Order. Princeton
1993. 504 s. ill. index. bibl.

Gjentofte Kommune under Besættelsen 1940-1945. Hellerup
1947. 297 s. ill.

Kieler, Jørgen: Nordens lænkehunde. Den første Holger Danske-
gruppe. Bd. 1: Fra finlandskrig til modstandskamp. Bd. 2:
"Norske tilstande". Kbh. 1993. 428 + 381 s. (2 bd.). ill. index.
bibl.

Kriegstagebuch der Seekriegsleitung. Teil A, Bd. 41: Januar
1943 & Bd. 42: Februar 1943. Herford 1993. 575 + 528 s.

Nielsen, Johs.: Treårskrigen 1848-1851. Kbh. 1993. 57 s. ill.
bibl.

Nielsen, Kay S.: 29. august 1943. Kbh. 1993. 53 s. ill. bibl.

29. August 1943. Del 1 & 2. Kbh. 1993. Video.

Nørregaard, J.: Københavns Universitet i Besættelsesaarene.
Kbh. 1947. 82 s.

Pedersen, Thomas: Den tyske Værnemagts rømning af Danmark
4. maj - 6. juni 1945. En militærhistorisk undersøgelse.

(Specialopg. fra Odense Universitet). Odense 1993. 141 s. kort.

Røjel, Jørgen: Holger Danske rejser sig. Opgøret med stikkere og terrorister. Kbh. 1993. 428 s. ill. index. bibl.

Sejr, Arne: Og derfor lever vi. Kbh. 1946. 80 s. ill.

Wessel-Tolvig, Per (red.): Flådens oprør. Søværnet den 29. august 1943. Marinehistoriske Skrifter 23. Kbh. 1993. 121 s. ill. index. bibl.

PERSONALHISTORIE

Berggrav, Eivind: Da Kampen kom. Noen Blad fra Startåret. Oslo 1943. 239 s.

Fjellbu, Arne: Minder fra Kamptiden. Kbh. 1945. 191 s.

Fleron, Kate: Kvinder i Modstandskampen. Kbh. 1945. 207 s.

Hauge, Dagfinn: Saadan dør Mænd. Kbh. 1946. 104 s. ill.

Hauton, Poul: Tabt og fundet. Tanker ved den 9. April. Kbh. 1947. 35 s. ill.

Howarth, Stephen (red.): Men of War. Great Naval Leaders of World War II. New York 1993. 602 s. index.

Ludecke, Kurt G.W.: I knew Hitler. The Story of a Nazi who escaped the Blood Purge. London 1938. 715 s. ill. index.

Ludwig, Otto: Krigen i kravlegården. Kbh. 1993. 124 s. ill.

Lærum, Erik: Dansk soldat i krig og fred. Kbh. 1955. 118 s. ill.

Mindeblad for de under Danmarks Frihedskamp faldne danske Politimænd. Kbh. 1945. 62 s. ill.

Niemøller, Martin: Fra Undervandsbåd til Prædikestol. Kbh. 1939. 229 s. ill.

Olesen, Elith & Inge Theut (red.): Christian Ulrik Hansen. En ung dansk Frihedskæmpers sidste Breve fra Fængslet før Henrettelsen den 23. Juni 1944. Kbh. 1945. 59 s. ill.

Ranft, E. McL. (red.): The Beatty Papers. Selection from the Private and Official Correspondence and Papers of Admiral of the Fleet Earl Beatty. Vol. II: 1916-1927. Navy Records Society Vol. 132. Aldershot 1993. 500 s. kort. index. bibl.

Rauschning, Hermann: Hitler Speaks. A Series of Political Conversations with Adolf Hitler on his Real Aims. London 1940. 287 s.

Searles, John M.: Tales of Tulagi. Memoirs of World War II. New York 1992. 95 s. ill. bibl.

Wigert, Knut: Landflyktig. Oslo 1945. 126 s. ill.

POLITIK

Børresen, Jacob: Kystmakt. Skisse av en maritim strategi for Norge. Oslo 1993. 350 s. kort. bibl.

Danmarks Totalforsvar. Vedbæk 1993. 39 s. ill.

Dansk Udenrigspolitisk Årbog 1992. Kbh. 1993. 585 s. bibl.

Deane, John R.: The Strange Alliance. The story of our efforts at wartime co-operation with Russia. New York 1947. 344 s. index.

Den internationale Brigade. (Foredragsmateriale). Vedbæk 1993. 23 s. + Transparentsæt.

Jung, Helge (red.): Öst och Väst och Vi. Stockholm 1957.
260 s. ill. kort.

Mellbin, Skjold G.: CSCE. Helsingforsmødet 1992. SNU nr. 96.
Kbh. 1993. 132 s.

Murray, Malcolm & Stig Löfgren: För Nordens frihet.
Synspunkter på ett tidsenligt försvar. Stockholm 1949. 253 s. ill.
kort.

Tingsten, Herbert: Samtidens Förbundsstater. Skrifter utg. av
Utrikespolitiska Institutet 2. Stockholm 1942. 186 s. ill. kort.
bibl.

Vårt framtida försvar. Överbefälhavarens förslag. Stockholm
1947. 267 s. ill. bibl.

SKIBE, SKIBBYGNING

Bekendtgørelse om Forskrifter for Skibes Bygning og Udstyr
m.v. Kbh. 1951. 142 s. index.

Borgenstam, Curt m.fl.: Kryssare. Med svenska flottans kryssare
under 75 år. Göteborg 1993. 224 s. ill. bibl.

Breyer, Siegfried: Die "Washington-Kreuzer" als "Schlachtschiff-
Ersatz". Entstehung und Entwicklung der Schweren Kreuzer
1922-1939. Teil II: Japan, Italien, Deutschland, Sowjetunion,
Spanien, Argentinien. Marine- Arsenal 23. Friedberg 1993. 48
s. ill. bibl.

Fleming, H.M. : British Warships. 5th ed. abc books. London
1960. 64 s. ill.

Lenton, H.T.: British Warships. 6th ed. abc books. London 1962.
73 s. ill.

Lenton, H.T.: British Warships. 7th ed. abc books. London 1963. 73 s. ill.

Critchley, Mike: British Warships & Auxiliaries. (1985/86 ed.). Liskeard 1984. 112 s. ill.

Goss, J.W.: British Warships 1975. Deal 1976. 88 s. ill.

Gröner, Erich: Die deutschen Kriegsschiffe 1815-1945. Bd. 8/1: Flussfahrzeuge, Ujäger, Vorpostenboote, Hilfsminensucher, Küstenschutzverbände (Teil 1). Bonn 1993. 238 s. ill.

Gröner, Erich: Die deutschen Kriegsschiffe 1815-1945. Bd. 8/2: Vorpostenboote, Hilfsminensucher, Küstenschutzverbände (Teil 2), Kleinkampfverbände, Beiboote. Bonn 1993. 368 s. (s. 239-607). ill. index.

Hildebrand, H.H. m.fl.: Die deutschen Kriegsschiffe Biographien - Ein Spiegel der Marinegeschichte von 1815 bis Gegenwart. Bd. 6. 2.rev.udg. Herford 1993. 152 s. ill. index.

Humble, Richard m.fl.: Undervandsbådene i Anden Verdenskrig. Kbh. 1992. 48 s. ill.

Materialvorschriften der deutschen Kriegsmarine. Ausgabe 1908. Berlin 1908. 224 s. ill.

Watts, Anthony J.: Allied Submarines. World War 2 Fact Files. London 1977. 63 s. ill.

Watts, Anthony J.: Axis Submarines. World War 2 Fact Files. London 1977. 63 s. ill.

SIGNALVÆSEN

Amtliche Liste der deutschen Seeschiffe mit Unterscheidungs-signalen, als Anhang zum Internationalen Signalbuch. Berlin 1939. 184 s.

VÅBENTEKNISKE HÅNDBØGER

Bofors 1639-1936 og Aktiebolaget Nobelkrut. u.st. 1936. 100 s. ill.

Electronic Navigational Aids. Loran, Radiobeacon and Radar-beacon Systems and Loran, Radio-Direction-Finder, and Radar Ship Equipment. Washington 1949. 73 s. ill. index.

50 Jahre Lorenz 1880-1930. Festschrift. Berlin-Tempelhof 1930. 526 s. ill.

Miller, John Anderson: Men and Volts at War. The Story of General Electric in World War II. New York 1947. 272 s. ill. index.

Penrose, H.E. & H. Boulding: Principles and Practice of Radar. 6th ed. London 1958. 803 s. ill. index.

Pulver und Sprengstoffe für militärische Zwecke. Bofors 1935. 62 s. ill.

GRØNLAND

Ancker, Paul E.: Narsarsuaq Air Base (B.W.-1), 1941-58. Studie vedr. de amerikanske baseanlæg i Grønland i medfør af "Grønlandstraktaten" af 9. april 1941, med særligt henblik på Narsarsuaqs anlægs- og udviklingshistorie 1941-58. Kbh. 1993. 136 s. ill. kort. index. bibl.

MARINENS BIBLIOTEK

NYANSKAFFELSER NOVEMBER OG DECEMBER 1993

ADMINISTRATION, ORGANISATION

Göteborgs Maritima Centrum. Guide. Göteborg u.år. 35 s. ill.

Heise, Preben: Marineforeningen - hvad er det? Uddrag af: Officeren nr. 10/1993. Kbh. 1993. 4 s. ill.

Koefoed, Georg Albrecht: Forsøg til en Dansk Søe Ord-Bog med Beskrivelse paa hver Ord og deres Benævning i det Frandske og Engelske Sprog. Serie: Handels- og Søfartsmuseets Søhistoriske Skrifter XVII. Helsingør 1993. 301 s. ill. index.

Retten til kongens strømme. (Afsnit I-IV). Uddrag af: Fly-Nyt tinbox-tillæg 4/1988 - 2/1990. Vedbæk 1988-90. forsk pag. ill.

United States Naval History. A Bibliography. 7th Ed. Washngton 1993 173 s. index. bibl.

HISTORIE

Andersen, Helge: Orlogsskibet "Prinds Christian Frederik". Skibet og dets togter 1807-1808 og dets dramatiske endeligt ved Sjællands Odde. Kbh. 1993. 117 s. ill. bibl.

Bruijn, Jaap R.: The Dutch Navy of the Seventeenth and Eighteenth Centuries. Studies in Maritime History. Columbia 1993. 258 s. ill. index. bibl.

- Christensen, Svend Aage & Henning Gottlieb* (red.): Danmark og Rusland i 500 år. Kbh. 1993. 384 s. ill. bibl.
- Dahl, Tore Prytz*: Det norske Ubåtsvåpen 75 år. En beretning med hovedvekt på perioden 1959-1984. Bergen 1984. 132 s. ill. index. bibl.
- Dansk Militært Idrætsforbund 75 år. Kbh. 1993. 84 s. ill.
- De danske redningskorps gennem 60 år. Falck og Zonen. Kbh. 1967. 84 s. ill.
- Flotille 243 Faaborg 1953-1993. Faaborg 1993. 19 s. ill.
- Harvey, Roy H.E.* (ed.): The Guns of Middle Head, Georges Head and Georges Heights. Manly, N.S.W., 1985. 18 s. ill. kort.
- Hjemmeværnet 1949-1974. Århus 1974. 151 s. ill.
- Jensen, Ole Lisberg*: Sørøvere og pirater. Katalog fra Orlogsmuseet. Kbh. 1993. 14 s. ill. bibl.
- Kerr, James Sample*: Port Denison. An investigation for the Maritime Services Board of NSW. Sidney 1986. 60 s. ill. index. bibl.
- København før og nu - og aldrig. Bd. 13:
Madsen, Hans Helge: Østerbro. Kbh. 1993. 304 s. ill. index.
- Love, Robert W.*: History of the U.S. Navy. Vol. 1: 1775-1941. Harrisburg 1992. 731 s. ill. index. bibl.
- Med världshaven som arena. - En skildring av HMS Carlskronas världsomsegling 1991-1992. Serie: Marinlitteraturföreningen nr. 76. Stockholm 1993. 157 s. ill. index.
- Moltke, Kai*: Mordet på Komintern. Erindringer fra Moskva i perioden 1932-36. Kbh. 1976. 208 s. ill. index.

Moltke, Kai: Stalins Gengangere. Erindring og dokumentation. Kbh. 1970. 234 s.

Rasdolgin, Anatoli A.: Die Geschichte der Russischen Marine bis 1917. Dienst unter der Andreas-Flagge. Herford 1993. 179 s. ill. index.

Schaffel-Nielsen, N.M.: Flyvestation Avnø. Dansk militær flyveskole i 62 år. u.st. 1993. 150 s. ill. kort. index. bibl.

Stern, Philip van Doren: The Confederate Navy. A Pictorial History. New York 1992. 256 s. ill. kort. index.

KRIGSHISTORIE

The Aleutians Campaign June 1942-August 1943. Washington 1993. 133 s. ill. index.

Aylwin, Kenneth: Maritime Forces Supporting Malta During the Siege of 1940-1943. London 1992. 43 s. index.

D-Day. Operation Overlord from its planning to the Liberation of Paris. London 1993. 224 s. ill index. bibl.

Kemp, Paul: Convoy! Drama in Arctic Waters. London 1993. 256 s. ill. index. bibl.

Kriegstagebuch der Seekriegsleitung. Teil A, Bd. 43: März 1943 & Bd. 44: April 1943. Herford 1993. 691 + 610 s.

PERSONALHISTORIE

Burn, Alan: The fighting captain: Frederic John Walker, RN and the Battle of the Atlantic. London 1993. 204 s. ill. index. bibl.

Meister, Knud: Konge og musiker. Kbh. 1969. 86 s. ill.

Zachariae, Francis: Efterslægtstavle for Admiral G.H.R. Zachariae 1850-1937 og hustru Sophie A. f. Albeck 1852-1939. Klampenborg 1993. 38 s. ill.

POLITIK

Denmark Total Defence. Vedbæk 1993. 40 s. ill.

Hugemark, Bo (red.): I orkanens öga. 1941 - Osäker neutralitet. Stockholm 1992. 328 s. ill. bibl.

Hugemark, Bo (red.): Vindkantring. 1942 - Politisk kursändring. Stockholm 1992. 355 s. ill. bibl.

Skillen, Hugh: Enigma and its Achilles Heel. Pinner 1992. 225 s. ill. index.

SKIBE, SKIBBYGNING

Bertelsen, Søren: Modelskebe til 31 lande. Uddrag af: Danair Magasinet nr. 5/1993. Kbh. 1993. 3 s. ill.

Breyer, Siegfried: Flugzeugträger 1917-1939. Marine-Arsenal Sonderheft Bd. 7. Friedberg 1993. 49 s. ill. bibl.

Gardiner, Robert: The First Frigates. Nine-pounder and Twelve-pounder Frigates 1748-1815. Conway's Ship Types. Oxford 1992. 127 s. ill. index. bibl.

Kinzey, Bert: USS John F. Kennedy in detail & scale. Detail & Scale Aviation Publ., vol. 42. Waukesha 1993. 72 s. ill.

Lakowski, Richard: Kaiserliche Marine geheim 1871-1918. Mit 230 bisher unveröffentlichten Dokumenten aus den Akten des Amtes Kriegsschiffbau. Berlin 1993. 216 s. ill.

McKay, John & John Harland: The Flower Class Corvette Agassiz. Anatomy of the Ship. Oxford 1993. 160 s. ill. bibl.

Ross, Al: The Escort Carrer Gambier Bay. Anatomy of the Ship. Oxford 1993. 112 s. ill.

Tucker, Spencer: The Jeffersonian Gunboat Navy. Studies in Maritime History. Columbia 1993. 265 s. ill. index. bibl.

BJÆRGNINGSVÆSEN & SIGNALVÆSEN

Hansen, Klaus: En eksplosion på Sundet. Bagsværd 1993. 4 s. manuskript.

Pedersen, Poul Erik: Kommunikation til søs. Flagsignalering i den danske orlogsflåde i perioden 1720-1800. Specialopg. fra Kbh.'s Universitet. Kbh. 1993. 102 s. + bilag. ill. bibl.

Schmidt, Peter: U 534 - myten om "Den Gyldne U-Båd". Nr.Alslev 1993. 112 s. ill.

ELEKTRONIK

Jane's Battlefield Surveillance Systems 1993/94. Coulsdon 1993. 220 s. ill. index. Ej til udlån.

3

Jane's C I Systems 1993/94. Coulsdon 1993. 279 s. ill. index. Ej til udlån.

GRØNLAND

Elkær-Hansen, Niels: En rejse til rigets yderkanter. Uddrag af: Danair Magasinet nr. 5/1993, Kbh. 1993. 5 s. ill.

ROMANER

Rayner, D.A.: Fjenden under havet. Kbh. 1958. 191 s.

Schaffalitzky de Muckadell, Cai: Lord Søren. Kbh. 1950. 157 s.
ill.

TIDSSKRIFTER

Sea Classics, nr. 4/1971 - 5/1980 (ukomplet). Canoga Park
1971-80. ill.

Warship World nr. 1/1993 f.f. Liskeard 1993. ill.

KOMMENTARER TIL NYANSKAFFELSER NOVEMBER OG DECEMBER 1993

Paul E. Ancker: Narsarsuaq Air Base (B.W.-1) 1941-1958. Det grønlandske Selskab, Kbh.-1993.

Ved "Grønlandstraktaten" af 9. april 1941 mellem den danske gesandt Kauffmann og USA fik USA ret til at anlægge havne, flyvebaser og andre militære installationer, hvor det måtte anses for nødvendigt af hensyn til forsvaret af Grønland.

I juli 1941 gik et amerikansk arbejdshold i land på Narsarsuaq ("Den store Slette"), og allerede den 7. august påbegyndtes anlæg af en startbane. Narsarsuaq (B.W.1) blev valgt som hovedbase og sæde for "Greenland Base Command", medens alternative flyvepladser blev anlagt andre steder.

Til sikring af kryolitminen ved Ivigtut blev der samtidig anlagt et kystbatteri ved Christianshavn og en flådebase med tilhørende flyrampe og sølandingsfaciliteter ved Grønnedal.

B.W.1 tjente dels som mellemlandingsplads for de tusinder af kampfly, der blev færgefløjet over Atlanterhavet fra USA til England 1942-45, dels som base for maritime patruljefly, der kunne indsættes i jagten på tyske u-både.

Bogen er velskrevet og righoldigt forsynet med billeder, hvoraf mange i særdeles fine farver.

Alan Burn: The Fighting Captain. Frederic John Walker RN and The Battle of the Atlantic. Leo Cooper, London 1993.

At holde de søværts forbindelser til og fra England åbne under 2. verdenskrig var af vital betydning. Captain Walker udfandt og anvendte den taktik, der var nødvendig i kampen mod det tyske u-bådsvåbens ulve-kobbeltaktik. I bogen følges Walker fra mellemkrigsårene til hans første cheffkommando i november

1941 og til hans død i juli 1944.

Han var en fremragende og inspirerende skibs- og gruppechef, der var stærkt medvirkende til, at de allierede vandt slaget om Atlanterhavet.

Svend Aage Christensen & Henning Gottlieb (red.): Danmark og Rusland i 500 år. Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg, Kbh. 1993.

I 500-året for den første dansk-russiske traktat - mellem kong Hans og storfyrst Ivan III - foreligger her med bidrag af 15 forfattere/historikere/forskere et rigt illustreret pragtværk om disse 500 år, ført helt op til i dag.

Udover det historiske, politiske og kulturelle, synes særlig kapitlerne om "Danmark i russisk sikkerhedspolitik omkring 1900" skrevet af dr.pil. Frede E. Jensen og "Danmark-Sovjetunionen: Sikkerhedspolitiske problemer" skrevet af professor, dr.phil. Bent Jensen at være af interesse for tidsskriftets læsere.

Bo Hugemark (red.): I orkanens öga. 1941 - Osäker neutralitet & Vindkantring. 1942 - Politisk kursändring. Probus, Stockholm 1992.

Den 3. og 4. bog i den Kungl. Militärhistoriska avdelings serie om Sverige og den anden verdenskrig - jvf. Tidsskriftet 1990, p. 389 og 1991, p. 173.

I 3. bind skildres året 1941, hvor de største krigshandlinger foregik udenfor det skandinaviske område, men fremtiden var meget usikker. Resultatet af krigen var stadig uvis. Hvordan skulle Sverige - næsten berøvet sin handlefrihed - håndtere kravene om eftergiveness og bevare såvel sin ære som sin nationale overlevelse?

I "Vindkantring" er vi nået til år 1942. Den militære oprustning fortsætter i Sverige for at øge modstandskraften og handlefriheden, Håbet om at holde sig udenfor krigen bliver

mere realistisk, og militære iagttagere begynder at indse, at Tyskland vil tabe krigen, selvom det vil tage sin tid.

Sverige begynder en forsigtig orientering mod vest - 1942 blev et vinddrejnings år.

*Paul Kemp: Convoy! Drama in Arctic Waters.
Arms & Armour Press, London 1993.*

Meget er skrevet om Murmanskkonvojerne under 2. verdenskrig. De påbegyndtes i september 1941; specielt er konvojen PQ 17 behandlet.

Nærværende bog omhandler hele perioden fra september 1941 til maj 1945. Afslutningen på de arktiske konvojers epoke skete med 25 skibes ankomst til Clyde den 30. maj (konvoj RA 67).

Som bilag findes bl.a. oversigter over allierede og tyske krigsskibstab og en beskrivelse fra juni 1944 vedr. havnefaciliteter ved Kola-halvøen.

Georg Albrecht Koefoed: Forsøg til en Dansk Søe Ord-bog med Beskrivelse paa hver Ord og deres Benævning i det Frandske og Engelske Sprog. Iver C. Weilbachs Forlag for Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg som Søhistoriske Skrifter XVII, Helsingør 1993.

Marinehistorikeren, dr.phil Anders Monrad Møller, identificerede i 1980/81 nogle manuskripter, som fandtes på Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg. Der var tale om 3 gamle håndskrifter indeholdende en maritim ordbog, og som han - efter dybtgående undersøgelser - kunne tilskrive søofficeren Georg Albrecht Koefoed (1753-1808, rulle nr. G.655).

Firmaet Iver C. Weilbach & Co. a/s og navnlig dets medarbejder Jørgen Marcussen har forberedt manuskriptet til udgivelse, som økonomisk er blevet muligt ved støtte fra firmaets legatfond.

Denne tidligste danske maritime ordbog, eller leksikon, er

blevet samlet under tjeneste i 3 orlogsflåder - den danske, engelske og franske. De ca. 2800 opslagsord er forklaret på dansk og forsynet med fransk og engelsk oversættelse. Forfatterne har endvidere forsynet sit værk med 24 illustrationsplader med over 300 instruktive tegninger af skibstyper og udstyr, som anvendtes i slutningen af 1700- tallet.

Disse tegninger er rige på detaljer - selv om mange nok har et fransk forbillede - og viser et godt kendskab til samtidens sømandsskab og skibbygningskunst.

Anders Monrad Møller har skrevet en interessant indledning om G.A. Koefoed.

Kriegstagebuch der Seekriegsleitung 1939-1945.

De sidst modtagne bind 43 og 44 omhandler månederne marts og april 1943. (Se iøvrigt en nærmere omtale af værket i tidsskriftet 1988, p. 335-37). For 11. marts 1943 kan iøvrigt læses følgende:

"IV. Skagerrak, Ostsee-Eingänge, Ostsee.

2. Eigene Lage: Dänisches M-Boot "Søridderen" wurde am 10/3 mittags von 7 an Bord versteckten bewaffneten Dänen mit Hilfe von 3 Männ der Besatzung während der Minenräumarbeit zwischen Nyborg und Korsör überfallen, um nach England überführt zu werden. Kommandant hat sich der Forderung widersetzt, hat jedoch die 10 Männ vor Kullen in Schweden an Land gesetzt. Das M-Boot ist in Kopenhagen eingelaufen. Besatzung wurde durch dänische Kriegsmarine an Bord interniert. Dänische kriegsgerichtliche Untersuchung läuft.

Es ist beabsichtigt, Angelegenheit zunächst dänischer Regierung zu überlassen".

29. august 1943. Del 1 & 2. Kbh. 1993. Video.

Kommandørkaptajn Søren Laub har 1992/93 for Forsvarets TV optaget en video om begivenhederne den 29. august 1943.

Manuskriptet er baseret på Søværnskommandoens Generalrapport fra 1945 samt på øjenvidneskildringer nedskrevet

under eller efter krigen. I kildematerialet indgår tillige "Admiral Dänemarks" krigs dagbog.

Med orlogskaptajn F. Zachariae i patruljefartøjet GLENTEN som referent og som "Cicerone" får man dels et oplæg til begivenhederne den 29. august, dels en orientering om HAVØRNENS grundsætning og sprængning ved Stammenakke, om kadetskibene i Store Bælt og begivenhederne i Korsør, om NIEL JUEL i Isefjord og om, hvad der skete på Holmen m.m.

Laub har haft assistance af 19 personer - såvel militære som civile - , der oplevede 29. august i Søværnet.

De giver overfor kameraet en levende beskrivelse af, hvordan den enkelte oplevede denne på så mange måder særprægede dag.

Det synes al ære værd, at det er lykkedes for Laub at få disse indtryk bevaret for eftertiden.

John M. Searles: Tales of Tulagi. Memoirs of World War II. Vantage Press, New York 1992.

Forfatteren er tidligere commander i den amerikanske flådes reserve, og var fra 1940 og de følgende 5 år tjenestgørende i Motortorpedobåde. Deltog som sådan i Stillehavskrigen fra Guadalcanal til Leyte og Okinawa.

Hans erindringer er dels om disse krigsoplevelser, dels om hans spillet billard og bridge med skuespilleren Robert Montgomery og gåen på jagt med Jack Kennedy.

A.H.

RETTELSE

Tidsskrift for Søværnen nr. 3 1993:

Tilføjelse til kommandørkaptajn S. Laubs artikel: Operation Safari. På side 101, Kilder. Efter "Marinens bibliotek" indføjes som første pind: "Hans Kirchhoff "Augustoprøret 1943" bind 1-3 1979.

Tidsskrift for Søværnen nr. 5 1993:

Side 253 og side 252 er identiske.

Redaktionen beklager

Bofors Electronics
Bofors Aerotronics
SATech Electronics

NobelTech

Samlet styrke under nyt navn

Tre stærke, svenske firmaer er nu gået sammen for at danne et endnu stærkere: NobelTech. Operativt opdelt i NobelTech Systems og NobelTech Electronics.

NobelTech Systems' produktprogram omfatter maritime kontrol- og ildledelsessystemer, landbaserede kontrolsystemer til flyvevåbnet og hæren samt systemer til civil flytrafikledelse.

NobelTech Electronics' virksomhed koncentrerer sig om områderne radar, optronik, ildledelsessystemer, modforanstaltninger, flyradio, mikrobølgeprodukter og ammunitionselektronik.

NobelTech har 2.200 medarbejdere og omsætter for 2,1 milliarder svenske kroner.

Ring eller skriv efter vores præsentationsbrochure og få mere at vide om os.

 NobelTech
Nobel Industries

Dansk repræsentation: NobelTech Systems AB, Philipshuset, Prags Boulevard 80, 2300 København S
Telefon: 32882214. Telefax: 31571270

Tidsskrift for Søværnen

UDGIVET AF
SØE-LIEUTENANT-SELSKABET

Redaktør:
Orlogskaptajn Jens Claus Hansen

Nr. 2 - 1994

165. ÅRGANG

ANSCHÜTZ

THOMSON-CSF

HANS BUCH + CO

INGENIØR OG HANDELSFIRMA A/S

Svanevej 6 2400 København NV 31 83 12 12

TIDSSKRIFT FOR SØVÆSEN

Udgivet af Søe-Lieutenant-Selskabet

REDAKTØR:

Orlogskaptajn
Jens Claus Hansen
Forsvarsakademiet
Svanemøllens Kaserne
Ryvangs Allé 1
2100 København Ø
Telefon 39 27 22 33 - 5256

Ekspedition og regnskabsafdeling
(undtagen annoncer)

Fr. T. WETHJE
Søe-Lieutenant-Selskabet
Overgaden oven Vandet 62 B
1415 København K
Telefon 31 54 05 52
Giro 2 04 77 64

ISSN 0040-7186

ANNONCEEKSPEDITION

Orlogskaptajn
Bo Heisterberg- Andersen
Søværnets Materielkommando
Holmen
1433 København K
Telefon 31 57 22 55 - 4270

TRYKKERI:

Nørrebro Bogtryk &
Grafisk Center Kbh., ApS
Nørrebrogade 56
2200 København N
Telefon 31 39 61 33

2

Forsidebilled: P 551 HAJEN

Eftertryk: Kun med redaktørens tilladelse.

INDHOLD

SIDE

DANMARK OG HAVRETEN

Af kommitteret Tyge Lehmann 64

ANTIUBÅDSVÅBEN TIL STANDARDFLEX-300

Af orlogskaptajn N.A.K. Olsen 73

STANDARDFLEX 300 PRINCIPPER

Af kommandør E. Rode 95

SØVÆRNETS LEDERUDVIKLING

Af orlogskaptajn A.B. Jørgensen.....102

ORIENTERING.....110

NEKROLOG.....117

MEDDELELSER FRA REDAKTØREN.....119

MARINENS BIBLIOTEK 120

Software for:

- Command and Control
- Communication
- Electronic Warfare
- Message Formatting
- Real-time
- Graphic
- Simulation

Systematic Software Engineering A/S
Søren Frichs Vej 42K
8230 Åbyhøj
TF 86 15 18 66

TACTICS

C3 and Fire Control System for Submarines

DANMARK OG HAVRETEN

Af Kommitteret Tyge Lehmann

Danmark er i det væsentlige et ørige. Havet omkring de danske øer har derfor til alle tider spillet en ganske særlig rolle i kongerigets historie og udvikling. Havet adskiller rigets enkelte bestanddele, men det samler også ved at tjene som overgangsled mellem landområderne. Dette gælder bl.a. ved stræderne, hvor man finder tvillingebyerne Fredericia - Middelfart, Nyborg - Korsør, Helsingør - Helsingborg.¹

De danske *stræder* - Lillebælt, Storebælt og Sundet - har i særlig grad udgjort en livsnerve i det danske samfund. Det er næppe for meget sagt, at disse stræder både har sikret Danmarks overlevelse som selvstændig nation i mere end 1000 år, og samtidig har udgjort det mest ømfindtlige område inden for rigets grænser. De skiftende stormagters interesse i, at ind- og udsejlingen mellem Østersøen og Nordsøen ikke ensidigt kunne kontrolleres af en eller flere af disse magter, har placeret Danmark i en nøgleposition som varetager af kontrollen med besejlingen af disse vandveje. Så længe Danmark udøvede kontrollen på en måde, som tilgodeså det internationale samfunds interesse i besejling af stræderne, var nationens eksistensgrundlag sikret. Hældede vi blot lidt for meget til en af siderne, kom riget i farezonen. Det skete f.eks. i slutningen af 1700-tallet, hvor Danmark tilsluttede sig det såkaldte væbnede neutralitetsforbund mellem Østersøstaterne, der bl.a. udelukkede fremmede magters krigsskibe fra Østersøen. Denne politik var en torn i øjet på Storbritannien, som følte landets strategiske interesser

---

¹ Når jeg her nævner Helsingborg, er det alene ment som en historisk registrering af det faktum, at Skåne, Halland og Blekinge gennem mere end 700 år (ca. 950 - 1660) udgjorde en del af det danske rige. Stræderne figurerer stadig som kendsgsmærke på vores berømte kongelige porcelæn som de tre blå bølgestræber.

truet. Disse interesser tilspidsedes under Napoleonskrigene. Resultatet kender vi alle: Slaget på Reden 2. april 1801, og den senere udlevering i 1807 af den danske flåde efter bombardementet af København.

En anden vanskelig balancegang opstod under 1. Verdenskrig, hvor Danmark efter pres fra Tyskland foretog en minespærring af bælteerne 5. august 1914. Denne foranstaltning blev notificeret over for den britiske regering uden dog at afføde nogen protest - formentlig fordi minespærringen nok hindrede engelske orlogsfartøjer fra at trænge ind i Østersøen, men i lige så fuld omfang hindrede tyske krigsskibe i at forlade Østersøen.

Det er også kendt, hvorledes Øresundstolden siden 1400-tallet udgjorde en betragtelig indtægtskilde for de danske konger, indtil den nye kommercialiserede verden repræsenteret ved USA gjorde oprør mod denne politik. Resultatet blev indgåelsen af København-traktaten af 14. marts 1857 om Sund- og Bælttoldens afløsning. Danmarks særlige rettigheder til at opkræve told blev bragt til ophør mod ydelse af en godtgørelse en gang for alle af de indtægter, som Danmark i fremtiden gik glip af. Denne godtgørelse androg godt 30 mio. Rigsdaler. Det præciseredes samtidig i traktaten, at "intet skib skal for fremtiden under noget som helst påskud turde anholdes eller underkastes nogen standsning på dettes fart gennem Sundet og Bælteerne". Det fastsloges ligeledes, at anvendelse af lods skulle være frivillig.

København-traktatens bestemmelser forstås i almindelighed således, at den tilsigtede at bringe Danmarks særlige rettigheder over stræderne til ophør og undergive Sundet og Bælteerne de for internationale stræder i almindelighed gældende regler, hvilket i første række vil sige retten til *uskadelig passage*. Som specifik traktat har dens bestemmelser dog fortsat gyldighed som *lex specialis* over for den almindelige folkeretlige sædvaneret. Dette indebærer visse fordele f.eks. i relation til regulering af krigsskibes passage gennem stræderne, men også den ulempe, at tvangslods ikke kan indføres uden samtykke fra de lande, hvis skibe benytter de danske stræder som gennemfartsvej.

I 1939 udkom den danske jurist Erik Brüel's 2-binds doktorafhandling om internationale stræder med særlig henblik på de stræder, der som de tyrkiske og danske omfattes af positive særordninger². I sin sammenfatning af retsstillingen for de danske stræder skriver Erik Brüel bl.a.:

"Som det vil fremgaa af det foregaaende, hersker der en vis Uklarhed med Hensyn til de danske Stræders folkeretlige Stilling. Denne beror hovedsagelig paa, at internationale Stræders Retsstilling i Almindelighed ikke er klar. Dette frembyder for Danmark den Fare, at den Beslutning, der fra dansk Side tages i en given Situation, ligegyldigt hvad den gaar ud paa, af den Magt, hvem den ikke passer, vil kunne gøres til Genstand for Kritik paa rent folkeretligt Grundlag, uden at en saadan Kritik *med Sikkerhed* kan afvises som ubeføjet. Dette kan for Danmark være en alvorlig politisk Ulempe, fordi det kan give den paagældende Magt Mulighed for under Henviisning til, at der fra dansk Side er begaaet et folkeretligt Overgreb, med et Skin af Ret at gribe til Tvangsforanstaltninger over for Danmark, som det vilde have kunnet undgaa, eller mod hvilke det i hvert Fald kunde have mobiliseret en offentlig Mening, dersom Strædernes Retsstilling havde været klar." (Bind 2, side 116).

Denne forudsigelse om de danske stræders skrøbelige folkeretlige retsgrundlag skulle Danmark komme til at føle i fuldt omfang, da *Finland* i maj 1991 anlagde sag mod Danmark ved Den Internationale Domstol i Haag med påstand om, at broforbindelsen over Storebælt var i strid med den folkeretligt hjemlede passageret, så længe projektet ikke tillod nutidige og forudseelige skibe, herunder borerigge, i at anløbe og afsejle fra finske havne. Det primære sagsanlæg blev ledsaget af en anmodning til Domstolen om, som en foreløbig foranstaltning, at

---

² Erik Brüel, *Internationale Stræder*, bind 1 - 2, Nyt Nordisk Forlag, København 1939-1940.

indstille videre arbejde med broprojektet, indtil dom i hovedsagen var afsagt. Forbudssagen blev undergivet mundtlig procedure ved Domstolen allerede i den første uge af juli måned 1991. Ved en kendelse af 29. juli s.å. *afviste* Domstolen enstemmigt den finske anmodning om iværksættelse af foreløbige foranstaltninger bl.a. med den begrundelse, at det ikke kunne forventes, at broprojektet ville afføde fysiske hindringer for passagen gennem Storebælt inden afsigelse af dom i hovedsagen. Denne søgtes samtidig fremskyndet med indgivelse af et finsk processkrift med udgangen af december 1991, et dansk svarskrift med udgangen af maj 1992 og fastsættelse af mundtlig procedure i september 1992. Processkrifterne blev indleveret som fastsat (og er nu offentlig tilgængelige); derimod nåede sagen ikke frem til mundtlig procedure med efterfølgende domsafsigelse, idet de to regeringer indgik *forlig* i sagen den 3. september 1992. Ifølge forliget trak Finland sagsanlægget tilbage, og Danmark udbetalte til den finske stat et beløb på 90 millioner kr.

Inden for denne artikels rammer vil det ikke være rigtigt at anstille en nærmere analyse af sagens juridiske aspekter, som alene Domstolen i Haag autoritativt ville kunne have fastslået. I hovedtræk kan siges, at de to parter opfattelse af passageretten gennem de danske stræder i første række divergerede med hensyn til denne rets absolutte (finsk påstand) eller relative (dansk påstand) karakter. Således hævdede finnerne, at passageretten måtte gælde alle typer af skibe såvel eksisterende som rimeligt forudseelige, og at olieborerigge i denne sammenhæng måtte kunne henregnes til skibsbegrebet. En højbro over Østrenden i Storebælt måtte derfor konstrueres således, at selv borerigge - der kan antage en højde på op til 180 meter - kunne passere, hvilket den planlagte højbro på 65 meter selvsagt ikke gav mulighed for. Fra dansk side gjordes det gældende, at højbroen alene skulle respektere den eksisterende passage af skibe gennem Storebælt, hvilket krav en højbro på 65 meter til fulde ville opfylde. Borerigge, der netop ikke besejler Storebælt, men slæbes igennem eller anbringes som last på et fragtskib, kan ikke antages at være omfattet af skibsbegrebet i denne sammenhæng. Under alle omstændigheder ville borerigge og eventuelle

fremtidige skibe ikke kunne gøre krav på en passageret, der ville hindre strædestaten i at forbinde sine landsdele i et område, der er dækket af territorialfarvand - hvilket gælder strækningen Korsør - Sprogø - Halsskov. Hertil kom, at Danmark allerede i 1977 havde notificeret samtlige herværende udenlandske repræsentationer - herunder Finland - om broprojektet med angivelse af en brohøjde på 62 meter. Den eneste indsigelse, denne notifikation mødte, var Sovjetunionens ønske om, at brohøjden blev fastsat til mindst 65 meter.

Et vigtigt tvivlsspørgsmål vedrørende brobygning over de danske stræder er hermed bragt ud af verden.

Et andet område af havretten, som fortsat stiller Danmark over for betydelige problemer, vedrører selve fastlæggelsen af Danmarks ydre *maritime grænser* over for vore nabolande. Dette skyldes den moderne folkerets tildeling af 200 sømil brede maritime zoner til verdens kyststater. Baggrunden herfor kan kort skitseres som følger.

Udviklingen i havretten har bragt det klassiske princip om havenes frihed i krydsild. Dette princip, der først blev formuleret af *Hugo Grotius* i værket *Mare Liberum* (1609), kan beskrives som en adgang for alle stater (kyststater såvel som kystløse stater) til at færdes på det åbne hav og udnytte det til ethvert formål under behørig hensyntagen til andre staters interesse i udøvelsen af en tilsvarende frihed. Friheden omfatter eksempelvis frihed til sejlads, fiskeri, udlægning af undersøiske kabler og rør samt overflyvning af det åbne hav.

Grundsætningen om havenes frihed imødekommer naturligvis i første række de søfarende nationers interesse både handelsmæssigt og militært, herunder til at sikre nationernes forsyningslinier (Grotius's ovennævnte værk bærer betegnende nok undertitlen "eller hollændernes ret til at deltage i den østindiske handel"). Men friheden kan sættes over styr gennem misbrug af havene i form af forurening, overfiskning og militarisering af havbunden. Den teknologiske udvikling har i særlig grad gjort det muligt - for de industrialiserede lande - at drive rovdrift på havenes rigdomme og samtidig dermed skærpet kravene - fra udviklingslandene - om at bevare disse rigdomme i de kystnære havområder som en ressource for de pågældende

landes egen udvikling. Sammen med ønsket om en udvidelse af den nationale jurisdiktion over havområderne har udviklingslandene presset på for at få ressourcerne i de havområder, som ligger uden for staternes nationale jurisdiktion, erklæret for menneskehedens fælles arv.

Det var med henblik på at styre denne udvikling, at FN i 1982 efter næsten 10 års konferencearbejde vedtog en omfattende konvention til nyregulering af retsordenen på havene. Nyreguleringen repræsenterer en sammenskrivning, ajourføring og videreudvikling af de fire gældende konventioner om retsordenen på havet vedtaget under en tidligere FN-konference i Genève i 1958. Hovedsigtet med den nye konvention er at skabe et element af fællesskab i udnyttelsen af den del af havbunden og dens undergrund, som ligger uden for den nationale jurisdiktion. Dette område betegnes i konventionen som *menneskehedens fælles arv*.

Som modstykke til de fælles havområder er der indrømmet kyststaterne 12 sømil territorialfarvand og 200 sømil såkaldte eksklusive økonomiske zoner omfattende fiskeressourcerne samt olie og mineralforekomster på havbunden og dens undergrund.

De nye brede maritime zoner har skabt en række overlappende havområder mellem det danske rige og dets naboer. Mere end 15 afgrænsningssituationer har Danmark skullet løse for at fuldstændiggøre det danske maritime landkort³.

De fleste af disse afgrænsningssituationer er løst ved direkte forhandlinger og aftale mellem parterne. I to tilfælde er det endt med en retssag: delingen af kontinentalsoklen i Nordsøen mellem Danmark - Tyskland - Holland, der blev afgjort ved Den Internationale Domstol i Haag i 1969, og afgrænsningen mellem Grønland og den norske ø Jan Mayen, der ligeledes blev afgjort ved Den Internationale Domstol i 1993. Udestående

---

³ Afgrænsningssituationerne vedrører: Grønland - Canada, Grønland - Island, Grønland - Norge, Færøerne - Island, Færøerne - Norge, Færøerne - Storbritannien, Danmark - Norge, Danmark - Sverige, Danmark - Polen, Danmark - tidl. DDR, Danmark - Tyskland, Danmark - Holland samt Danmark - Storbritannien.

afgrænsningssager er bl.a. Færøerne - Storbritannien samt Bornholm - Polen.

Stridspunktet i disse afgrænsningssager drejer sig om, hvorvidt midtlinien mellem de respektive kystfronter skal udgøre afgrænsningsgrundlaget, eller om dette skal følge en nærmere afvejning af de geografiske og andre faktorer (f.eks. resourceforekomster, statspraksis, sikkerhedsaspekter), der kan spille ind på grænsedragningen. Ifølge Genèvekonventionen af 1958 om den kontinentale sokkel skal afgrænsningen ske efter aftale og i mangel heraf efter en midtlinie, medmindre der foreligger særlige omstændigheder. Ifølge havretskonventionen af 1982 skal afgrænsning af såvel kontinentalsoklen som den økonomiske zone ske ved aftale på grundlag af folkerettens regler som opregnet i Den Internationale Domstols statut (art. 38), dvs. traktater, sædvane, statspraksis m.v. med henblik på at opnå en retfærdig løsning ("equitable solution"). Den Internationale Domstol har i de afgrænsningssager, den har fået forelagt, lagt til grund, at målet med afgrænsningen i alle tilfælde må være at nå frem til en "equitable solution"; midlet hertil kan være en midtlinieberegning eller en midtlinie justeret ud fra en vurdering af forskellige faktorer, der skønnes at være af særlig betydning i den konkrete sag, f.eks. kystlængder, beliggenheden af fiskeri- eller olieforekomster m.v. I Nordsøssokkelsagen argumenterede Danmark (og Holland) for midtlinien som afgrænsningskriterium, medens Domstolen fandt, at afgrænsningen måtte bygge på en række "equitable principles". I Jan Mayensagen argumenterede Danmark/ Grønland for en afgrænsning byggende på "equitable principles", bl.a. kystlængder og befolkningstallet, medens Domstolen tog udgangspunkt i midtlinien og herefter justerede denne linie i Grønlands favør med henvisning til "equitable principles" i første række de respektive kystlængder, men ikke befolkningstallet.

Sokkeldommen fra 1969 var den første internationale retsafgørelse af en maritim afgrænsningstvist. Siden har Domstolen i Haag opbygget en betydelig praksis på dette område gennem afsigelse af domme mellem Libyen/Tunesien, Libyen/Malta, USA/Canada samt nu Grønland - Jan Mayen. Desuden har flere afgrænsningssituationer været afgjort ved international

voldgift, bl.a. Frankrig- Storbritannien (Kanal-øerne), Canada - Frankrig (de franske øer St. Pierre et Miquelon ud for New Foundland) samt Senegal - Guinea-Bissau. Vi er her vidne til en *ny tendens* i den internationale konfliktløsning, nemlig staternes accept af at lade sådanne både juridisk og politisk tunge sager afgøre ved benyttelse af en retlig procedure. Dette må siges at være et godt tegn, som forhåbentlig kan få en afsmittende virkning også inden for andre områder af folkeretten. Fornemmelsen hidtil har vel nærmest været, at politisk ømtålelige sager ikke var egnet til afgørelse ved en tredje parts mellemkomst i form af et retligt organ. Men flere af de nævnte afgrænsningssager har netop været politisk ømtålelige og det i en grad, hvor de implicerede regeringer har skønnet, at det *politisk set* netop var bedre at overlade afgørelsen til et uafhængigt upartisk organ i stedet for selv at træffe den politiske beslutning at indgå en aftale, der måske senere gennem oliefund viser sig at indebære betydelige økonomiske fordele for den anden part.

*FN's havretskonvention af 1982*⁴ træder efter sine egne bestemmelser i kraft 1 år efter, at det 60. ratifikationsinstrument er blevet deponeret hos FN's generalsekretær. Denne betingelse opfyldtes den 16. november 1993, da Guyana som den 60. stat deponerede sit ratifikationsinstrument i FN. Konventionen træder således i kraft *den 16. november 1994* med bindende virkning for de stater, der har ratificeret. Store dele af konventionskomplekset betragtes dog allerede som gældende folkeret for alle stater. Det gælder bl.a. retten til et territorialfarvand på 12 sømil og en økonomisk zone på 200 sømil. Derimod har der til stadighed været vanskeligheder med at acceptere den nærmere udformning af konventionens bestemmelser om minedrift på den dybe havbund uden for national jurisdiktion (konventionens kapitel XI). Siden konventionens undertegnelse i december 1982 har der været ført forhandlinger herom i en særlig komite til forberedelse af konventionens gennemførelse. FN's generalsekretær har nu stillet sig til rådighed for staterne med henblik på at finde en løsning på de udestående spørgsmål i kapitel XI

---

⁴ Om arbejdet under FN's 3. havretskonference se Ib Andreassen, Dansk Udenrigspolitisk Årbog 1979, og Peter Brückner, Dansk Udenrigspolitisk Årbog 1983.

inden konventionens ikrafttræden og med et sådant resultat, at konventionen med tiden kan opnå den universelle tilslutning, den fortjener.

Til afrunding af det aktuelle billede om Danmark og havretten hører endelig Danmarks forhold til de nære havområder. Her opretholdes fra dansk side fortsat en 3-sømil territorialgrænse, selvom vi efter gældende folkeret er berettiget til 12 sømil. En udvidelse af *Danmarks territorialfarvand* til 12 sømil er genstand for overvejelser mellem de berørte ministerier og styrelser. Umiddelbart forekommer det enkelt blot at udvide territorialfarvandet til den tilladte grænse på 12 sømil, men herved vil områder, som i øjeblikket er undergivet reglerne om det åbne hav, blive inddraget under territorialfarvandet regime og efter omstændighederne under den nye havretskonventions regler om ubetinget transitpassage gennem internationale stræder. Dette vil bl.a. kunne blive tilfældet i Østersøen, såfremt Tyskland også udvider til 12 sømil. De nærmere implikationer af en sådan ændring i det retlige regime af havområder tæt på rigets grænser kræver en nøje afvejning af Danmarks interesser i denne situation. Denne afvejning kræver bl.a. en indgående analyse af såvel 1857-traktatens stræderegerne, passageretten i det ydre territorialfarvand, transitpassageregerne i 1982-konventionen, rettighedsniveauet i henholdsvis en økonomisk zone og på det åbne hav som samspillet mellem disse regelsæt. Alt i alt en vanskelig afvejningsproces.

ANTIUBÅDSVÅBEN TIL STANDARD FLEX-300

Forsvarsministerens Rådgivnings- og Analysegruppe udarbejdede i oktober 1993 en analyse, der pegede på relevante muligheder for valg af antiubådsvåben til Standard Flex-300. OK N.A.K. Olsen har i det følgende givet et uddrag af rapporten.

SENSORER OG UDVIKLINGSTENDENSER INDENFOR SENSOROMRÅDET

Effektive sensorer er en forudsætning for antiubådskrigsførelse, og der pågår en stadig udvikling på området. Sensorer kan hensigtsmæssigt opdeles i akustiske og ikke-akustiske sensorer.

De akustiske sensorer er dominerende, og indtil for nylig har passive systemer, navnlig slæbte (towed array) og stationære hydrofonkæder, været prioriteret. Da tyngden i antiubådskrigsførelse imidlertid fremover forskydes henimod imødegåelse af mere støjsvage konventionelle ubåde med en egenstøj ofte mindre end baggrundsstøjen i havet, og da atomdrevne ubåde ved lavere hastigheder samtidig bliver stadigt mere støjsvage, vil der ske et generelt skift fra passiv til aktiv detektion. Aktiv sonar vil således igen komme i fokus, navnlig variabel dybde sonar (VDS) og aktiv towed array sonar (ATAS), da sådanne kan placeres i en hensigtsmæssig dybde i relation til lydudbredelsesforholdene, hvilket reducerer problemerne med lagdeling og akustiske skyggezoner. Også indenfor sonarbøjer og nedsænkkelige helikoptersonarer vil aktiv detektion i stigende grad blive anvendt. Aktive akustiske detektionssystemer har dog den ulempe, at de ikke som passive systemer giver mulighed for individuel målklassifikation og for klassifikation af en kontakt som fjendtlig, neutral eller venlig. På oceanerne kan lavfrekvent lydudbredelse anvendes for at opnå store sonarrækninger, men i mere lavvandede områder kræves en ret høj sonarfrekvens. Dette giver kortere rækkevidde, men til gengæld højere detaljerings-

grad. Kendskab til lydudbredelsesforholdene og havmiljøet i øvrigt er kritisk.

Radar og optiske midler er væsentlige ikke-akustiske sensorer til detektion af en ubåd, som bryder overfladen med periskoper, master eller snorkel. Detekteres en ubåd på denne måde, lettes bekæmpelsen væsentligt, og antiubådsfly, helikoptere og overfladeskibe vil derfor konstant afsøge overfladen med disse midler. Udover den rent visuelle overvågning anvendes især infrarøde systemer, og disse har tillige en vis evne til at detektere en ubåd, som sejler tæt på overfladen, da ganske små temperaturforskelle kan registreres.

En anden vigtig ikke-akustisk sensor er "Magnetic Anomaly Detection" (MAD), hvor små ændringer i jordmagnetfeltet registreres. Metoden anvendes hovedsagelig fra fly, men værdien ligger indtil videre primært i evnen til at konfirmere en kontakt før bekæmpelse indledes, og ikke så meget i evnen til at detektere. Der arbejdes dog med superfølsomme magnetiske sensorer, som muligvis med tiden vil kunne detektere ubåde fra stor højde og over store afstande, men der er endnu ikke noget gennembrud på området. De nuværende systemer kan ikke anvendes med udbytte i magnetisk komplicerede farvandsområder som f.eks. Østersøen.

Herudover forskes der i andre ikke-akustiske detektionsmetoder, såsom blå-grøn laser, som har en vis evne til at gennemtrænge vandet, og som måske kan udvikles til en egnet sensor ned til en begrænset dybde (et helikopterbærent system er under afprøvning i Sverige). Gennemtrængningsevnen er dog forholdsvis ringe, og der er store vejrmæssige begrænsninger, da blot nogen sø vil sprede lyset, ligesom også graden af f.eks. vandforurening har betydning. Af øvrige metoder kan nævnes forsøg med detektion af ubådes kølvand, overfladeeffekt, elektriske felt, radioaktive forurening, dieseludstød m.v.

Når der ses bort fra radar og optiske midler, er effektiviteten af ikke-akustiske sensorer indtil videre særdeles ringe. Akustisk detektion er således, og vil i lang tid fremover være, den primære og eneste anvendelige og effektive måde at detektere ubåde på.

STANDARD FLEX-300 SENSORER TIL ANTIUBÅDSKRIGSFØRELSE

I antiubådsrollen vil Standard Flex-300 have følgende akustiske sensorer:

- Thomson Sintra TSM 2643A Salmon variabel dybde sonar
- C-Tech CTS-36 skrogmonteret sonar

VDS systemet vil blive placeret i agterste containerposition, mens den skrogmonterede sonar hører til skibets faste sensorudrustning og forudsættes installeret i samtlige enheder, da omskifteligheden imellem enhederne ellers vil blive begrænset.

Der er foreløbig indkøbt tre VDS systemer, men et fjerde er planlagt, og fire enheder kan således sensormæssigt udrustes til egentlige antiubådsenheder. Et eventuelt yderligere behov må afhænge af de fremtidige opgaver, men fire enheder anses operativt som et minimum. Valget af VDS (og primært aktive sonarsystemer) til Standard Flex-300 må siges at være rigtigt henset til ovenstående.

Salmon sonaren er en lille, kompakt, aktiv variabel dybde sonar med middel rækning (op til 16 km), konstrueret til brug i forholdsvis små fartøjer og i relativt lavvandede farvandsområder. Der skal dog være en vis minimum vanddybde, før en VDS kan sættes og anvendes, og i meget lavvandede områder samt på kort afstand og mod små undervandsfartøjer vil den primære sensor derfor være den skrogmonterede C-Tech kortholdssonar (op til 4 km). Denne kan samtidig i nogen udstrækning anvendes til detektion af forankrede miner, til navigation i uopmålt eller isfyldt farvand og som undervandsvarslingsudstyr imod f.eks. kampsvømmeraktivitet. Den maksimale detektionsafstand mod konventionelle ubåde i nærområdet og repræsentative fjernere farvandsområder ligger på omkring 10 km ved anvendelse af VDS (*analyseafsnittet vedr. sonarsystemernes detektionsmuligheder er udeladt her*). Detektionsafstanden varierer dog stærkt afhængig af de hydroakustiske

forhold, men dette er ikke forskelligt fra andre sonarsystemer. De forholdsvis højfrekvente sonarsystemer har deres styrke i kystnære farvandsområder og mod mindre mål, og de to systemer supplerer hinanden godt.

I minerydningsrollen vil Standard Flex-300 (eller de små fjernstyrede minerydningsdroner som også indgår i minerydningskoncepten) være udrustet med en Thomson Sintra TSM 2054 side-scan sonar, optimeret til at detektere og klassificere små mål på havbunden og til kortlægning af bundforholdene. Sonaren vil være effektiv mod f.eks. miniubåde og små undervandsfartøjer, der ligger stille på havbunden, men vil være praktisk uanvendelig imod sejlende mål samt til at afsøge store områder.

Standard Flex-300 vil desuden - hvis det i særlige situationer vurderes hensigtsmæssigt - kunne medtage og kaste et stort antal sonarbøjer.

Udover de akustiske sensorer råder Standard Flex-300 klassen over varslings- og navigationsradarsystemer samt infrarødt udstyr. Disse sensorer vurderes under rimelige vejrforhold velegnede til detektion af periskoper, master, snorkler m.v.

OPERATIV ANVENDELSE AF STANDARD FLEX-300 I ANTIUBÅDSROLLEN, HERUNDER SAMVIRKE MED ØVRIGE ENHEDER

Søværnets opgaver på antiubådsområdet er:

- I nationale farvande og under alle konfliktgrader at kunne etablere et generelt overblik over aktiviteterne under havoverfladen, at kunne hævde suveræniteten og afvise eventuelle undervandskrænkelser af søterritoriet samt at kunne imødegå eventuelle uønskede undervandsaktiviteter eller en egentlig ubådstrussel.

- Uden for nationale farvande og under alle konfliktgrader at kunne imødegå en eventuel ubådstrussel i samarbejde med allierede enheder og i selvforsvar.

Standard Flex-300 klassen egner sig ikke til egentlige oceangående operationer og vil i antiubådsrollen hovedsagelig skulle operere i Østersøen, Bælthavet, stræderne, Kattegat, Skagerak og Nordsøen. Med den øgede prioritering af internationale opgaver og den generelle forskydning inden for antiubådskrigsførelse henimod imødegåelse af konventionelle ubåde i mere kystnære farvandsområder, vil skibsklassen dog også kunne gøre sig gældende uden for danske farvande, for eksempel i forbindelse med kystnære antiubådsoperationer i Middelhavsområdet.

Standard Flex-300 i antiubådsrollen kan således vel tænkes at skulle medvirke ved løsningen af alle ovennævnte opgaver, på nær de egentlige oceangående. Det er naturligvis en forudsætning, at enhederne udover sensorer også er udrustede med et våbensystem, som gør anvendelse mulig.

Som individuel enhed må Standard Flex-300 i antiubådsrollen siges at have gode og velegnede sensorer til kystnære operationer, gode fart- og manøvreegenskaber samt en lille dybgang, som tillader operationer i lavvandede områder. Såfremt enheden som forventet udrustes med luftmålsmissiler, vil den yderligere kunne operere i områder med en vis lufttrussel, og behovet for en god selvforsvarsevne kan være specielt udtalt ved operationer tæt under kysten. Enhedens størrelse begrænser naturligvis den individuelle våbenmæssige alsidighed og beholdning. Antiubådsoperationer under krigslignende forhold med en betydelig luft-, overflade- og/eller undervandstrussel fordrer således et snævert samvirke med andre danske eller allierede orlogsskibe. Enhedens størrelse giver i øvrigt en vis vejrafhængighed, en relativ begrænset udholdenhed samt en manglende evne til at bære helikopter.

Af danske enheder vil korvetter eller Standard Flex-300 enheder i kamprollen i givet fald kunne anvendes til luft- og overfladeforsvar. Samtidig vil de, afhængig af truslens øjeblikke-

lige karakter samt deres antiubådsvåbenudrustning, kunne deltage i antiubådsoperationerne.

Inspektionsskibe af THETIS-klassen er udrustede med samme type undervandssensorer som Standard Flex-300 og medfører endvidere helikopter. Deres primære operationsområde er farvandene omkring Færøerne og Grønland, men samvirke med Standard Flex-300 og øvrige enheder vil dog naturligvis kunne forekomme såvel i som uden for nationale farvande. Med en meget beskeden selvforsvarsevne vil de imidlertid ikke kunne bidrage til et eventuelt nødvendigt forsvar af andre enheder, og anvendelse i et højt trusselsmiljø vil være risikabelt.

Søværnets helikoptere er ikke udrustede til antiubåds-krigsførelse og vægtforhold begrænser udstrakt anvendelse. De vil derfor hovedsagelig kunne anvendes til radar og visuel afsøgning af overfladen, men det kan dog ikke udelukkes, at de kan udrustes med et let antiubådsvåben, ligesom kast af f.eks. sonarbøjer er en mulighed. Hermed vil de kunne udgøre et supplement til Standard Flex-300 og øvrige overfladeenheder. En større kapacitet vil naturligvis altid være ønskelig, men selv egentlige antiubådshelikoptere kan på ingen måde stå alene, og det reelle behov skal derfor vurderes i forhold til øvrige behov.

De danske ubådes nuværende våbenudrustning tilgodeser ikke antiubådsoperationer, men ubåde er generelt velegnede til ubådsjagt, selvom anvendelse i fredstid kan være problematisk. Kombinationen af ubåde og overfladeenheder praktiseres til tider i antiubådsammenhæng, hovedsagelig med atomdrevne ubåde. På baggrund af de bredere opgaver, som også omfatter brug af danske ubåde, anses overvejelser om en større alsidighed i øvrigt at være relevante.

I danske farvande vil Standard Flex-300 i antiubådsrollen medvirke til at etablere et generelt overblik over aktiviteterne under havoverfladen. I fredstid kan dette f.eks. ske i forbindelse med den almindelige farvandsovervågning og ved anvendelse af ombordværende sonarsystemer på lige fod med andre sensorer. Enhederne kan også indsættes koncentreret i særlig operativt relevante farvandsafsnit eller i afsøgningen af et område, hvor der er mistanke om eller observeret undervandskrænkelser eller uønskede undervandsaktiviteter. Som et absolut

minimum kræves, at enhederne opererer to og to, og Standard Flex-300 alene kan således med fire antiubådsenheder danne to - grupper. Hvor der er behov for en større operation, vil flere overfladeenheder og helikoptere dog blive indsat i gennemsøgningen af området, som søges udført på en sådan måde, at en ubåd vanskeligt kan forudse enhedernes bevægelser. Hvis undervandskrænkelser eller uønskede undervandsaktiviteter konstateres, vil involverede enheder handle i overensstemmelse med gældende lov- og bestemmelsesgrundlag samt overordnede kommandomyndigheders forholdsordrer med henblik på at afvise krænkelserne eller imødegå aktiviteterne. I krise og krig forstærkes kravene om at kunne kontrollere egne farvande og kunne imødegå eventuelle uønskede aktiviteter eller en egentlig ubåds-trussel, og her vil behovet for samvirke mellem flere deltagende enheder og for beskyttelse af operationerne være udtalt.

Uden for nationale farvande kan Standard Flex-300 enheder i antiubådsrollen indgå i en multinational flådestyrke i kystnære sammenhænge, også selvom antiubådskrigsførelse ikke nødvendigvis er hovedformålet med den overordnede operation. Til beskyttelse af egne og andre enheder, herunder f.eks. den civile skibsfart, må en sådan styrke imidlertid i områder med fjendtlige eller potentielt fjendtlige ubåde kunne imødegå en eventuel ubåds-trussel. Standard Flex-300 kan i givet fald, udover at forsvare sig selv, bidrage til den samlede beskyttelse, og enheden vurderes specielt egnet til nærbeskyttelse, dvs. tæt ved det emne, der skal forsvares, samt i snævre og lavvandede områder.

HOVEDKRAV TIL MULIGE ANTIUBÅDSVÅBEN

Standard Flex-300 anvendelse til antiubådskrigsførelse spænder således på grund af de ændrede sikkerhedspolitiske forhold ganske bredt. Enhederne skal om nødvendigt kunne anvendes såvel i som uden for nationale farvande på alle konfliktniveauer og i forskellige operative og styrkemæssige sammenhænge.

For at kunne løse de brede opgaver, samt sikre en tilstrækkelig grad af handlefrihed og fremtidssikring, må det primære krav til antiubådsvåben være størst mulig alsidighed og anvendelighed.

Bred geografisk anvendelighed i nationale og fjernere farvandsområder med varierende havkonditioner og dybdeforhold må således tilgodeses uden behov for systemmodifikation. Anvendelighed i komplicerede undervandsmiljøer i lavvandede og kystnære farvande skal dog prioriteres.

Ligeledes skal bred anvendelighed sikres under såvel freds-, krise- som krigsmæssige forhold. Der er - blandt andet i Sverige - blevet udviklet våben, som udelukkende er beregnet til fredsforhold, med det formål at påføre en ubåd små skader og dermed tvinge den til overfladen. De har imidlertid ikke i praksis vist sig anvendelige og besidder ikke den nødvendige afskrækkende effekt. Det samme gør sig gældende med våben, som blot har karakter af (virker som) skræmmevåben. Et våben bør derfor have en passende virkning og effekt, herunder en høj grad af træffesandsynlighed, når det endelig anvendes over for en fjendtlig ubåd, og anvendelse skal være mulig også i situationer, hvor ubåden udgør en reel trussel mod egen eller andre enheder. Op til det punkt, hvor virkningsskydning eventuelt bliver nødvendig, må der anvendes passende akustiske signalmidler (f.eks. i forbindelse med afvisningsopgaver).

Operativ alsidighed er en vigtig konsekvens af de potentielt mangesidede opgaver. Anvendelse strækker sig fra afvisning af krænkelser (hvis virkningsskydning altså viser sig nødvendig), til imødegåelse af uønskede undervandsaktiviteter eller en egentlig ubådstrussel under selvstændige ubådsjagtoperationer eller i forbindelse med eskorteopgaver og nærbeskyttelse af f.eks. en flådestyrke. Specielt kræver sidstnævnte et højt beredskab og en hurtig fremføring af våbnet til målpositionen, da engagement af en ubåd, før denne får mulighed for at gennemføre sit angreb, er vitalt. Dårlige sonarforhold kan yderligere medføre forholdsvis korte detektionsafstande, og et deraf følgende behov for at kunne reagere hurtigt på en kontakt. Der stilles igen krav til passende virkning og træffesandsynlighed. Anvendelse mod forskellige måltyper skal være mulig,

med prioritet til konventionelle ubåde i kystnære farvandsområder.

Udover ovennævnte alsidighed vurderes det ligeledes væsentligt, at antiubådsvåben anskaffes med en bred plattformsmæssig alsidighed for øje, således at de så vidt muligt kan indpasses i og anvendes fra søværnets øvrige, og kommende, overfladeenheder - herunder f.eks. korvetterne og de nye inspektionsskibe - samt fra ubåde og helikoptere. De nuværende helikoptere vil dog stille krav om en meget begrænset våbenvægt, men helikopterfremføring vil i givet fald kunne anvendes som supplement til de skibsbaserede våben.

Begrænset vægt og størrelse er tillige et krav i Standard Flex-300 sammenhæng (om end ikke i samme grad) for blandt andet at muliggøre installation ombord samt en rimelig våbenbeholdning. Meget tunge systemer vil ikke kunne anvendes. Affyringsbegrænsningerne (som følge af våbnets placering ombord) samt konsekvenserne for anvendelsen af andre våbensystemer skal være så små som muligt. Tilstrækkelig fremtidssikring, og hermed lang levetid, er en klar forudsætning.

Våbensystemet skal matche sensorerne, og våbenaflevering bør kunne finde sted med træfning ud til sonarsystemernes forventede maksimale detektionsafstand på kortest mulig tid - i dette tilfælde altså ud til omkring 10 km (omkring 8 km vurderes dog acceptabelt). En væsentlig kortere rækkevidde medfører, at våbnet ikke kan anvendes umiddelbart ved kontakt men skal sejles tættere på målet. Dette kan være operativt uacceptabelt, jævnfør ovenstående bemærkninger om reaktionstid m.v., samt tillige yderst risikabelt.

Valg af våbensystem må - som altid - ske ud fra en afvejning af kvalitet og kvantitet under hensyntagen til økonomi. En vurdering af fordele og ulemper ved at anskaffe et større antal billigere, men mindre effektive våben over for et mindre antal dyrere, men mere effektive våben, er altid vanskelig. For antiubådsvåben er dette særlig markant, og en meget høj stykpris kan på flere måder gøre våbenanvendelse problematisk. Problemet er netop, at der ofte i antiubådskrigsførelse vil være kontakter, som ikke med sikkerhed kan klassificeres som en ubåd. Dette indebærer en risiko for at anvende kostbare antiu-

bådsvåben mod falske mål - hvilket da også erfaringsmæssigt sker - men en meget høj pris og en begrænset våbenbeholdning kan også føre til tilbageholdenhed med at anvende våben mod tvivlsomme kontakter - en tilbageholdenhed, som måske viser sig fatal. Stykprisen skal derfor tillade en vis beholdning og et vist forbrug, men der er naturligvis tale om en balance, idet man kan klare sig med færre våben, hvis blot de har en høj træffesandsynlighed, virkning og afskrækkende effekt, mens en lille træffesandsynlighed og ringe virkning kan være ensbetydende med et stort våbenforbrug og store omkostninger for opnåelse af samme resultat. Følgeudgifterne, herunder drifts- og vedligeholdelses- samt øvelses- og uddannelsesomkostninger, skal være afbalancerede i forhold til anskaffelsesudgiften. Herved opnås størst effekt i hele våbensystemets levetid.

Personelbehovet skal endvidere være beskedent, højst 2-3 mand ombord til betjening og vedligeholdelse (systemet bør være vedligeholdelsesfrit ombord). Med personel til betjening af VDS-systemet og det forventede luftmålsmissilsystem, skønnes det samlede tillæg til grundbesætningen (på 19 mand) at ligge på 6-8 mand.

Udover de her anførte hovedkrav kan tænkes en række yderligere og formentlig også mere fravigelige krav, som i detaljer må fastsættes i forbindelse med et mere konkret anskaffelsesforhold.

Sammenfattende stiller den ændrede sikkerhedspolitiske situation store krav til alsidighed og anvendelighed. Et kommende antiubådsvåben må således ikke være bundet til et bestemt område, et bestemt konfliktniveau, en bestemt opgave eller til en bestemt fartøjsklasse. Våbnet skal være velegnet til virknings-skydning og have en høj træffesandsynlighed samt en god virkning overfor specielt konventionelle ubåde i lavvandede farvande og komplicerede undervandsmiljøer. Herudover er det væsentligt, at anvendelse er mulig, hvor ubåden udgør en trussel mod egen eller andre enheder, at våbnet har et højt beredskab og en hurtig fremføring til målpositionen samt giver mulighed for at engagere mål ud til en afstand af 8-10 km. Endelig skal stykprisen tillade en vis beholdning og et vist forbrug.

Det er naturligvis ikke givet, at en enkelt våbetype, endsize et enkelt system, kan tilfredsstillere alle krav. Et endeligt våbenvalg må derfor bero på en nøjere afvejning af kravene, men i det følgende anvendes de alene til at identificere relevante muligheder for valg af antiubådsvåben til Standard Flex-300.

VÅBENTYPER

Følgende våbentyper findes:

- Miner
- Dybdebomber
- Fremadkastede salvevåben
- Torpedoer
- Antiubådsmisser

Miner vil, afhængigt af deres egenskaber, den operative situation og opgaven, kunne anvendes til antiubådskrigsførelse. Udover de gængse minetyper er der blandt andet udviklet specielle antiubådsmminer, som frigør et målsøgende våben (en torpedo) ved målkontakt.

Dybdebomber er et typisk antiubådsvåben fra Anden Verdenskrig, som i dag kun anvendes i meget ringe omfang. De findes i forskellige størrelser og udgaver. De nuværende typer i søværnet er ved at være udtjente.

Fremadkastede salvevåben affyrer et større eller mindre antal bomber mod den formodede ubådspositionen. Der findes såvel tunge som lette systemer.

Torpedoer anvendes i vid udstrækning som antiubådsvåben. Der findes tunge (diameter 53-65 cm, vægt 1.500-4.500 kg) samt lette varianter (diameter 32-40 cm, vægt 300-700 kg).

Antiubådsmisser er normalt forholdsvis store systemer, som fremfører en let torpedo til målområdet (der så frigøres og

selvstændigt gennemfører engagement af ubåden). Nye lette antiubådsmisser er dog under udvikling.

I det efterfølgende foretages en summarisk vurdering af de respektive våbentypers egenskaber og anvendelighed i forhold til hovedkravene. Der lægges vægt på det konceptuelle, idet en detaljeret vurdering med henblik på konkret typevalg, eller en diskussion af individuelle våbensystemer, ligger uden for analysens sigte. Sluttelig peges på relevante muligheder for valg af antiubådsvåben til Standard Flex-300.

MINER

Miner vil kunne anvendes til mere stedbundne opgaver som f.eks. at blokere modstanderens ubåde i baseområder eller forhindre operationer i - eller passage af - bestemte områder.

Minevåbnet har dog slet ikke den fornødne operative alsidighed, og kan ikke anvendes mod en pludselig kontakt under f.eks. eskorteopgaver, ligesom anvendelse under fredsforhold er problematisk. Miner er tydeligvis ikke relevante som egentlige antiubådsvåben til Standard Flex-300, men de indgår under alle omstændigheder i søværnets samlede våbenbeholdning og vil i særlige situationer kunne udgøre et supplement til øvrige midler.

DYBDEBOMBER

Dybdebomber er relativt enkle og billige våben. De kastes normalt i et bestemt mønster (muligheden eksisterer dog ikke længere i søværnet efter udfasning af de forældede kastesystemer) eller rulles ud over hækken på skibet, og detonerer så i en forudindstillet dybde.

Træffesandsynligheden er særdeles ringe, og der skal erfaringsmæssigt anvendes et stort antal dybdebomber for at beskadige, afvise eller sænke en ubåd. Dybdebomber har overfor en moderne ubåd således mest karakter af skræmmevåben uden den store afskrækkende effekt, og på grund af våbenforbruget

kan de samlede omkostninger for opnåelse af et resultat være ganske betydelige.

Dybdebomber vil kunne anvendes under varierende havkonditioner, men besidder ikke den fornødne konfliktmæssige eller operative alsidighed. De kan f.eks. ikke anvendes umiddelbart ved målkontakt, men skal sejles helt hen til målområdet (hvilket kan tage 10-20 minutter med en fart, som tillader brug af sonar), og engagement af en fjendtligsindet ubåd, udrustet med moderne målsøgende torpedoer, vil indebære en overordentlig stor risiko for egen enhed. Anvendelse af dybdebomber begrænser sig derfor reelt til freds- og måske spændingsmæssige afvisningsopgaver, hvor ubåden ikke skyder igen.

Dybdebomber kan i princippet anvendes fra stort set alle overfladeskibe. Anvendelse fra ubåde er ikke mulig, og på grund af den meget lille beholdning vurderes kast fra helikopter kun at have virkelig effekt, dersom ubåden kan ses fra helikopteren.

Dybdebomber vil kunne forbedres ved at de forsynes med afstandstænding, således at de kun bringes til detonation, såfremt de under faldet passerer inden for en given afstand af ubåden. Træffesandsynligheden er dog stadig ringe, men man undgår den ødelæggelse af sonarforholdene, som uvægerligt forekommer ved forudindstillet detonation. En yderligere forbedring af træffesandsynligheden kan opnås, såfremt dybdebomben gøres målsøgende. Det findes kun et enkelt eksempel på dette (en russisk luftkastet dybdebombe som imidlertid ikke er egnet i lavvandede områder), og det er også tvivlsomt, om målsøgning er ønskelig. Målsøgning vurderes ikke at øge alsidigheden, da anvendelse stadig vil være begrænset til freds- og spændingsforhold, og den højere træffesandsynlighed forringer måske reelt anvendelsesmulighederne i sådanne situationer.

På grund af den meget begrænsede alsidighed, den potentielt farefulde våbenaflevering samt manglende effekt, når våbnet endelig anvendes, vurderes dybdebomber ikke tidsvarende og relevante som antiubådsvåben til Standard Flex-300. Hvis de alligevel forefindes, vil de naturligvis i begrænsede situationer kunne udgøre et supplement til øvrige våben.

FREMADKASTEDE SALVEVÅBEN

Fremadkastede salvevåben er ligeledes relativt simple våben, og prismæssigt en mellemting mellem dybdebomber og mere avancerede systemer. Et større eller mindre antal bomber affyres i et bestemt mønster mod den formodede ubådspositionen, og detonerer så ved anslag eller ved passage inden for en given afstand af ubåden.

Af tunge systemer findes mortersystemer, som nu er forældede og kun anvendes i overordentlig ringe omfang, samt større raketkastere af russisk eller vestlig oprindelse (de russiske systemer produceres angiveligt endnu, hvorimod alle vestlige systemer er forældede). Rækkevidden for de tunge systemer ligger fra få hundrede meter op til ca. 6.000 meter, og alle har - og kræver - genladningsmulighed. Forhold som ophør af reel udvikling, manglende fremtidssikring, ringe teknisk standard, størrelse og vægt (inkl. magasin) samt påvirkninger på dækket og omkringværende systemer medfører, at sådanne systemer ikke er relevante i Standard Flex-300 sammenhæng.

Af lette systemer findes et lille antal raket- og granatkastere, ligeledes af russisk eller vestlig oprindelse. Rækkevidden er ganske kort, op til ca. 1.000 meter.

Egenskaber og anvendelighed adskiller sig ikke meget fra dybdebomber. Træffesandsynligheden og virkningen er ringe, og på grund af den samlede salvepris og det totale våbenforbrug kan omkostningerne for opnåelse af et resultat være betydelige.

Den konfliktmæssige og operative alsidighed er begrænset, og den korte rækkevidde betyder tillige, at egen enhed skal nærme sig målområdet og dermed bringe sig i en meget sårbar position. Anvendelse begrænser sig derfor også her til forhold, hvor ubåden ikke skyder igen.

Et relativt nyt vestligt system er udviklet specielt med det formål at påføre en ubåd små skader og dermed tvinge den til overfladen, men systemet har - trods stadige forbedringer - vist sig meget lidt effektivt.

Lette fremadkastede salvevåben vil kunne anvendes fra de fleste overfladeskibe, men ikke fra ubåde eller helikoptere. Placeringen af våbensystemet ombord i overfladeskibe kan dog

være problematisk af hensyn til et minimum af affyringsbegrænsninger og konsekvenser for øvrige våbensystemer.

Endelig skal nævnes visse miljømæssige betænkeligheder, idet der efter selv mindre antiubådsoperationer kan være efterladt et stort antal ueksploderede bomber på måske ganske lavt vand. Efterfølgende rydning kan være både vanskelig og kostbar.

Som følge af ovennævnte forhold vurderes lette fremadkastede salvevåben ikke relevante som antiubådsvåben til Standard Flex-300.

TORPEDOER

Tunge antiubådstorpedoer har stor nedkæmpende virkning over for enhver måltype, men anvendes sjældent fra vestlige overfladeskibe.

Standard Flex-300 vil i kamprollen blive udrustet med søværnets nuværende tunge torpedo, som tillige anvendes i torpedomissilbådene af WILLEMOES-klassen samt i ubådene. Denne torpedotype kan imidlertid ikke benyttes mod undervandsmål. En anskaffelse af en ny, kombineret antiskibs-/antiubådstorpedo til både overfladeenheder og ubåde er en mulighed ud fra blandt andet logistiske og driftsmæssige betragtninger, men på grund af en høj stykpris, ringe våbenbeholdning, risikoen for at anvende kostbare våben mod falske mål samt en måske noget tvivlsom kapacitet på lave vanddybder vurderes tunge torpedoer dog mindre velegnede som antiubådsvåben til Standard Flex-300.

Lette torpedoer anvendes som standard antiubådsudrustning på et meget stort antal overfladeskibe. De affyres typisk fra et system bestående af 3 torpedorør anbragt i hver side, men øvrige affyringssystemer findes også. Af hensyn til opbevaring, vedligeholdelse og håndtering ville forseglede affyringsrør være en fordel fremfor traditionelle torpedorør.

De fleste lette torpedoer er optimeret til bekæmpelse af hurtigtgående og dybtgående ubåde på oceanerne, men der findes i dag torpedosystemer, som er optimeret til anvendelse i

mere komplicerede undervandsmiljøer i kystnære, lavvandede farvande. Optimeringen udelukker ikke, at våbnet vil kunne anvendes under andre forhold, og en forholdsvis bred geografisk anvendelighed er derfor mulig.

Stykprisen er høj, hvilket, kombineret med en forholdsvis lille våbenbeholdning, er de lette torpedoers største ulempe. Træffesandsynligheden og virkningen er dog god, og en torpedo i vandet vil have en ikke uvæsentlig indflydelse på en ubåds dispositioner. Hvis ubåden undviger, og måske derfor ikke er i stand til at gennemføre sin mission, er målet jo også i de fleste tilfælde opnået.

Den operative alsidighed er god, og lette torpedoer vil kunne afleveres med træfning ud til sonarsystemernes forventede detektionsafstand. Der forbruges dog relativ lang tid på fremføringen, hvilket kan have indflydelse på den til tider vitale evne til at kunne engagere en ubåd, før denne får mulighed for at gennemføre sit angreb.

Alle lette torpedoer er målsøgende, og har i dag mulighed for såvel aktiv som passiv målsøgning på flere frekvenser (passiv målsøgning er ikke længere tilstrækkelig). De fleste er såkaldte "fire and forget" våben, som skydes mod målområdet og så selvstændigt gennemfører engagement af ubåden. Dette giver en række operative fordele, men det er ikke muligt at korrigere våbnet under fremføringen.

Der er også udviklet trådstyrede udgaver, som kan styres efter skud, og avanceret trådkommunikation med torpedoen åbner op for en række udviklingsmuligheder. Det er således muligt at overføre torpedoens sonarbillede (et akustisk panorama) til skydende enhed, således at operatøren ombord kan se, hvad torpedoen ser og løbende kan træffe beslutninger vedrørende engagementet. Dette giver øget træffesandsynlighed, evne til at selekttere imellem mål og eventuelle skinmål, mulighed for at manøvrere tæt på havbunden eller andre objekter, mulighed for at bjærge krigstorpedoen, hvis målet slet ikke findes etc. (sidstnævnte kan i høj grad reducere problemet med den høje stykpris). På længere sigt kan evne til billedsammenligning i forhold til kendt bund og kendte objekter tænkes, hvorved evne til at engagere en stilleliggende ubåd på havbunden øges.

Ulempen er, at skydende enhed i det mindste indledningsvis kan være tvunget til at holde sonarkontakt med målet og dermed forblive i området. Dette kan indebære en risiko for egen enhed.

Øvelsesomkostningerne er begrænsede, da øvelses-torpedoen kan bjærges, og det er yderligere en fordel, at land-baserede støttefaciliteter i hovedtræk allerede findes.

Lette torpedoer kan anvendes fra såvel overfladeskibe, ubåde som helikoptere, hvilket i givet fald gør våbnet bredt anvendeligt som standard våben. På overfladeskibe placeres torpedorørene normalt ude langs skibssiden, og på Standard Flex-300 vil der således ikke blive optaget en containerposition. Der er således ingen eller kun ringe affyringsbegrænsninger eller konsekvenser for øvrige våbensystemer.

Lette torpedoer vurderes velegnede som antiubådsvåben til Standard Flex-300.

ANTIUBÅDSMISSILER

Eksisterende vestlige og russiske antiubådsmisser, som fremfører en let torpedo til målområdet, er forholdsvis store systemer med stor rækkevidde, typisk fra 10 til 50 km. Størrelsen, vægten, prisen og den store rækkevidde medfører, at disse systemer ikke er relevante i Standard Flex-300 sammenhæng.

Flere nye lette antiubådsmisser er dog under udvikling under konceptbetegnelsen "Low Cost ASW Weapon" (LCAW). Her fremføres en minitorpedo på størrelse med en sonarbøje (diameter ca. 15 cm, vægt ca. 40 kg) til målområdet, og LCAW ligner således i konceptform en miniudgave af de store antiubådsmisser. Den forventede størrelse og vægt gør det muligt at integrere missilerne i selv mindre enheder og tillader samtidig en rimelig beholdning. Målet er, at stykprisen skal være ca. en tiendedel af prisen for en let torpedo.

Hensigten med konceptet er at muliggøre ufortøvet engagement af også tvivlsomme kontakter, således at overforbrug af kostbare antiubådsvåben mod falske mål undgås. Et ufortøvet engagement skal blandt andet sikre, at en eventuel ubåd ikke uhindret kan gennemføre sit forehavende. Selvom

torpedoen er lille, vil den kunne tvinge ubåden til at afbryde sit angreb eller til at reagere, således at kontakten positivt kan klassificeres som en ubåd. Herefter kan det være nødvendigt at indsætte våben med større nedkæmpende effekt.

LCAW systemer vil blive optimeret til anvendelse mod konventionelle ubåde i lavvandede områder, og mod langsomtgående ubåde vurderes træffesandsynligheden god. Minitorpedoen vil blive forsynet med en mindre retningsbestemt sprængladning, der normalt vil medføre tilstrækkelig beskadigelse af enkeltskrogede ubåde. Mod et hurtigtgående og dobbeltskroget mål vurderes træffesandsynlighed og våbeneffekt mindre god. Konceptet opfylder dermed i hovedtræk de stillede krav, og optimeringen udelukker ikke, at våbnet vil kunne anvendes under andre forhold.

Den operative alsidighed er særdeles god, og den korte reaktionstid og hurtige fremføring gør f.eks. våbnet egnet i forbindelse med eskorteopgaver og nærbeskyttelse af andre enheder, hvor engagement af en ubåd, før denne får mulighed for at gennemføre sit angreb, er vitalt. Anvendelse vil desuden være mulig i situationer, hvor ubåden udgør en trussel mod egen enhed.

Alle LCAW systemer vil være "fire and forget" våben. Rækkevidden forventes at blive ca. 8-10 km, og våbnet vil således kunne engagere mål ud til sonarsystemernes forventede maksimale detektionsafstand. Minitorpedoen frigøres over ubådens formodede position, og gennemfører så selvstændigt engagement af ubåden. Målsøgningen vil enten foregå ved traditionel spiralformet søgning eller i forbindelse med lodret fald igennem vandet ("searching while sinking", hvilket sparer på den elektriske fremdrivning indtil målet er detekteret). I begge tilfælde anvendes aktiv sonar. Løbetid i vandet er et par minutter.

Øvelsesomkostningerne vil være begrænsede, da minitorpedoen kan genbjærges. Prisen for missilet vil derfor være afgørende for prisen for et øvelsesskud, men øvelser kan også gennemføres uden missildelen.

LCAW vil kunne anvendes fra stort set alle overfladeenheder. Placeringen af våbensystemet skal dog ske under

hensyn til et minimum af affyringsbegrænsninger og konsekvenser for øvrige våbensystemer. På Standard Flex-300 vil våbensystemet formentlig optage en containerposition. Uden missildelen vil minitorpedoen endvidere kunne kastes fra såvel fly som helikoptere, og størrelsen og vægten gør det muligt at anvende våbnet fra søværnets nuværende helikoptere. Systemet vil ikke kunne anvendes fra ubåde.

Våbnet befinder sig p.t. på konceptstadiet. Der findes såvel nationale som bilaterale projekter, og indledende studier har vist, at konceptet er lovende. Målet er, at våbnet skal være operativt omkring år 2000.

I de store flåder er LCAW tænkt som et supplement til de primære antiubåds våben, men såfremt konceptets målsætninger opfyldes, vil de i en lang række situationer kunne anvendes selvstændigt. LCAW vurderes velegnet som antiubåds våben til Standard Flex-300, såfremt de lever op til de nuværende forventninger.

RELEVANTE MULIGHEDER

Som det fremgår af ovenstående vurderes miner, dybdebomber, tunge fremadkastede salvevåben, lette fremadkastede salvevåben, store langtrækkende antiubådsmissiler samt i et vist omfang tunge torpedoer ikke at være relevante som antiubåds våben til Standard Flex-300. Kun lette torpedoer og lette antiubådsmissiler vurderes at kunne opfylde hovedkravene og sikre den fornødne alsidighed, anvendelighed og effekt.

Lette torpedoer vurderes velegnede som antiubåds våben til Standard Flex-300. Såvel den operative alsidighed som våben-virkningen er god, og der er store udviklingsmuligheder. Lette torpedoer vil kunne anvendes som standard antiubåds våben fra både overfladeskibe, ubåde og helikoptere, og da lette torpedoer samtidig er standard antiubådsudrustning på et meget stort antal allierede overfladeskibe, vil operativt og logistisk samarbejde samt interoperabilitet være mulig (afhængig af systemvalg).

De lette antiubådsmissiler under udvikling vurderes såvel operativt som stykprismæssigt velegnede som antiu-

bådsvåben til Standard Flex-300, men problemet er naturligvis, at der vil gå adskillige år, før operativ status opnås (om overhovedet). Muligheden bør følges, men hvis færdigudvikling ikke kan afventes, eller udviklingsprojekterne ikke tegner godt, bortfalder valgmuligheden.

Det vil ikke for nærværende være muligt at foretage en eksakt beregning af omkostningerne for de to valgmuligheder, da dette afhænger af systemvalg og andre faktorer, som endnu ikke er endeligt fastsat eller som kræver mere dybtgående analyser. Specielt må den samlede våbenbeholdning afklares gennem nøjere operative analyser. Forudsigelser af fremtidige stykpriser må endvidere betegnes som usikre, da disse vil afhænge af udviklingen, markedsforhold og af konkrete forhandlinger. Det er således ikke muligt at anføre en samlet udgiftsramme for anskaffelse af antiubådsvåben til Standard Flex-300, men det vurderes dog hensigtsmæssigt, på baggrund af til rådighed værende oplysninger, at give et overslag over investeringsudgifterne for anskaffelse af fire antiubådsmoduler til Standard Flex-300. En omtrentlig stykpris kan endvidere angives med de ovenfor nævnte forbehold. For lette torpedoer vil anskaffelse af fire moduler antagelig beløbe sig til ca. 50 mio. kroner. Stykprisen formodes at ligge i størrelsesordenen 3-4 mio. kroner pr. torpedo. Da de lette antiubådsmissiler fortsat kun er på konceptstadiet er et overslag behæftet med væsentligt større usikkerhed. Udgifterne forudses dog at være højere på grund af eventuelle udviklingsomkostninger, et dyrere affyrings-system og det eventuelle behov for container. En udgift på ca. 120 mio. kroner for fire moduler synes realistisk. Stykprisen for det enkelte våben formodes til gengæld at være lav, muligvis omkring 300.000 kroner pr. skud. Da de lette missilsystemer imidlertid fortsat befinder sig på et tidligt udviklingsstadium, kan det ikke nærmere vurderes, om det samlede våbensystem vil være mere lønsomt end lette torpedoer.

SAMMENFATNING

Med de ændrede sikkerhedspolitiske forhold stilles der generelt store krav til forsvarets alsidighed og anvendelighed. Søværnets varetagelse af opgaver i overensstemmelse med forsvarets formål og opgaver indebærer således operationer såvel i som uden for nationale farvande. Med den øgede prioritering af specielt de internationale opgaver stilles antiubådsoperationer herunder i et noget bredere perspektiv.

De nationale opgaver fordrer til stadighed en evne til at kunne hævde suveræniteten og udøve kontrol med farvandene, herunder at kunne afvise eventuelle undervandskrænkelser samt kunne imødegå eventuelle uønskede undervandsaktiviteter eller en egentlig ubådstrussel. Opgaverne i internationalt regi omfatter periodevis og situationsbestemt deltagelse i multinationale maritime styrker. Med flere hundrede konventionelle ubåde i operativ tjeneste, herunder mange i potentielle kriseområder, må en sådan flådestyrke kunne imødegå en eventuel ubådstrussel i områder med fjendtlige eller potentielt fjendtlige ubåde.

Udrustes Standard Flex-300 i antiubådsrollen med et hensigtsmæssigt våben, som gør det muligt ligeværdigt at varetage såvel nationale som internationale opgaver, vurderes enheden i samvirke med andre danske enheder velegnet til antiubådsopgaver i danske farvande. Skibsklassen vurderes ligeledes velegnet til at indgå i en multinational flådestyrke uden for danske farvande i kystnære sammenhænge, herunder specielt til nærbeskyttelse og operationer i snævre og lavvandede områder.

Et kommende antiubådsvåben må sikre geografisk og operativ alsidighed og anvendelighed på alle konflikt niveauer. I lyset af de overordnede og operative behov er det muligt at opstille en række yderligere hovedkrav, herunder at våbnet skal have en høj træffesandsynlighed samt en god virkning overfor specielt konventionelle ubåde i lavvandede farvande og komplicerede undervandsmiljøer. Det er endvidere væsentligt, at anvendelse er mulig, hvor ubåde udgør en trussel mod egen eller andre enheder, at våbnet har et højt beredskab, en hurtig fremføring til målpositionen og en rækkevidde på op til 8-10 km.

Våbnet skal anskaffes med en bred platformsmæssig alsidighed for øje, og stykprisen skal tillade en vis beholdning og et vist forbrug.

Af de mulige våbentyper - miner, dybdebomber, fremadkastede salvevåben, torpedoer samt antiubådsmisseriler - vurderes kun lette torpedoer samt lette antiubådsmisseriler at kunne opfylde hovedkravene og sikre den fornødne alsidighed, anvendelighed og effekt. Der er fordele og ulemper ved de to typer, og et endeligt våbenvalg må ske på baggrund af en detaljeret og samlet vurdering. Udrustes Standard Flex-300 med en af disse våbentyper, vil søværnet råde over en alsidig antiubådsenhed til såvel nationale som internationale opgaver, som kan supplere og samarbejde med danske og allierede orlogsskibe og antiubådsplatforme i alle relevante kombinationer.

STANDARDFLEX 300 PRINCIPPER

Af kommandør E. Rode

BAGGRUND

Vi befinder os nu ved en milepæl i STANDARDFLEX 300 (SF300) projektet, idet alle de 14 enheder der fremgår af den godkendte planlægning er under kontrakt med DANYARD ÅLBORG skibsværft. Heraf er 10 enheder afleveret til operativ tjeneste, og nr. 11 er under færdigudrustning. Erfaringer fra sejlads med de første enheder er indhøstet, og et såkaldt retrofitprogram med diverse forbedrende småændringer er netop fuldført. Alle enheder, der er afleveret til operativ tjeneste, er udrustet til at kunne udføre farvandsovervågning. De mere komplicerede roller er under definition og prototypeafprøvning, i en tid hvor verdenssituationen og trusselsbilledet er under forandring.

Det seneste forsvarsforlig (NOV 92) har således ændret på den oprindelige planlægning for såvidt angår antallet af enheder og moduler.

Idet projektet er ved at ændre karakter fra et skibsbygningsprojekt til et modulprojekt, synes tiden moden til at fremkomme med nogle betragtninger vedrørende principperne for SF300 fremtidige organisation og anvendelse.

KONCEPTEN

SF300 koncepten er netop skabt til fleksibelt at kunne tilpasses situationen. Samme type grundenhed med forskelligt type udstyr kan udrustes til løsning af en lang række forskellige opgaver, såvel militære som civile. Operative konfigurationer med forskellige sammensætninger af materiel giver i fremtiden meget store kombinationsmuligheder. Imidlertid er det ud fra et

planlægningssynspunkt for udrustning og bemanning praktisk at definere et antal hovedroller. Intet skal dog forhindre at man ud fra hver hovedrolle fleksibelt kan udruste enheder i forskellige niveauer. En rolle kan de fineres som en grundenhed, udstyret med et specialmodul til løsning af den pågældende opgave. Udgangspunktet er en grundenhed dvs. et SF300 skib uden moduler. Denne grundenhed kan således ved hjælp af moduler udrustes til følgende pt. definerede hovedopgaver:

Militære	-	Farvandsovervågning
	-	Minerydning
	-	Minelægning
	-	Overfladekrigsførelse
	-	Anti - Ubådskrigsførelse
Civile	-	Søopmåling
	-	Oceanografi- og miljøkontrol
	-	Forureningsbekæmpelse

Et modul udgøres af materielsystemer i containere samt konsoller, torpedorør, mineskiner og andet specialudstyr.

Da alle enheder grundlæggende skal kunne udrustes til farvandsovervågning, og da en grundenhed i sig selv ingen opgave kan løse, betragtes farvandsovervågningsmodul som det grundlæggende modul, som øvrige moduler skal supplere ved udrustning til de respektive roller.

Rolle	=	Grundenhed + Farvandsovervågningsmodul (helt eller delvist) + specialmodul.
-------	---	--

UDRUSTNING

Selv om den ultimative fleksibilitet kun kan opnås, hvis der anskaffes 14 moduler af alle typer, tager den aktuelle planlagte modulanskaffelse dog højde for en stor grad af fleksibilitet.

Eksempelvis er de civile moduler kun planlagt anskaffet i et enkelt eksemplar, hvorimod alle enheder vil kunne udrustes med selvforsvarssystemerne.

Under fredsforhold skal den udrustning der etableres tage højde for såvel den daglige farvandsovervågning som uddannelse af besætningerne til at kunne udføre opgaver i de forskellige roller. Ligeledes vil et antal enheder skulle henlægges for eftersynsarbejder m.v.

En rimelig udrustning kunne planlægningsmæssigt være 10 enheder til militære opgaver med følgende 10 moduler ombord til operativ tjeneste:

- 3 ASW (Anti Submarine Warfare)
- 3 MCM (Mine Countermeasures)
- 4 Kamp

Herudover kunne de sidste 4 enheder henlægges med nøgle-/vedligeholdelsesbemanding for eftersynsarbejder samt udførelse af evt. civile opgaver.

Da besætningens størrelse er en dyr ressource, må denne nøje afpasses efter behov for udførelse af pålagte opgaver og krav til uddannelse.

Den ovenfor nævnte model vil inkl. modulbesætninger udgøre ca. 270 besætningsmedlemmer til de 10 enheder til militære opgaver.

ROLLESKIFT

Der har i den grundlæggende koncept været forudset høj frekvens af rolleskift for løsning af skiftende opgaver såvel i fredstid som under krise og krigsforhold. Heraf det operative krav om rolleskift inden for få timer, hvilket også er vist at kunne overholdes. En grundbesætning på 19 personer, tilstrækkelig for farvandsovervågning, skulle udgøre den faste besætning som herefter fra rolle til rolle skulle suppleres med materiel og tilhørende betjeningspersonel. En sammensat rollebesætning vil således være forskellig fra rolle til rolle og

oftest fra gang til gang, hvilket skønnes uhensigtsmæssigt.

En reduktion af antallet af enheder fra de oprindeligt planlagte 16 til 14 uden at opgaverne er blevet reduceret (tværtimod er de civile opgaver blevet udbygget) vil yderligere skabe behov for rolleskift.

Et stramt driftbudget må ligeledes formodes at lægge et pres mod reduktion af antal sejltimer.

P 550 FLYVEFISKEN

UDDANNELSE

Behovet for uddannelse af besætningerne til at kunne udføre de pålagte opgaver under ovennævnte ændrede konditioner er hermed forøget.

Det bør derfor nøje overvejes hvad der kan gøres for at optimere uddannelsen under de anvendte sejltimer. Én måde er at udnytte farvandsovervågningsperioderne til samtidig at indøve funktioner fra andre roller. Dette gøres ved at medbringe ekstra besætning til andre rollers funktion samt det pågældende materiel eller alternativt udstyr til simulation af dette. En anden måde at forbedre besætningernes funktionsmulighed ved rolleskift er, at samarbejde besætningen til udførelse af flere

roller.

Ved den under udrustning nævnte model, hvor besætningsstørrelsen til de 10 operativt udrustede enheder var 270, ville en fast besætning pr. enhed kunne blive 27.

Ved en gruppering af rollerne i 2 hovedgrupper:

I

Anti Ubåd
Kamp (ledende)
Minelægning
Farvandsovervågning

II

Minerydning
Kamp
Minelægning (ledende)
Farvandsovervågning

fås en gruppering, hvor alle skal uddannes til Farvandsovervågning, minelægning og kamp, men kun nogle specifikt til det tids- og procedurekrævende minerydnings- og anti Ubådsområde.

Endvidere kunne uddannelsen i den ene hovedgruppe målrettes mod at personellet skulle være de ledende eksperter til udvikling af taktik, procedurer m.v. for kamprollen, med den anden hovedgrupper som almindelige operatører. Omvendt for minelægningsrollen.

Grundlaget herfor ville således være at alle på tøm deltog i farvandsovervågningen samt i øvelser som minelægger og som kampenhed.

En sådan fast besætning med fast Chef, Næstkommanderende etc. vil herefter kunne prioritere uddannelsen af de forskellige roller i forbindelse med farvandsovervågning og øvelsesdeltagelse. Ligeledes kan det prioriteres, hvilke moduler, systemer eller simulationsudstyr der skal medbringes hver gang, man går af havn. I den udstrækning det ikke er nødvendigt, eller det ikke er muligt at køre operativ samvirkeuddannelse med andre enheder, kan Chefen lade dele af besætningen blive tilbage for uddannelse i land, modulvedligeholdelse, fridagsafvikling etc..

Med en besætning på 27 bør de fleste operationer i fredstid kunne udføres, således at der fortsat er et par ledige pladser til uddannelsesformål (kadetter mv.). Med fast besætning under forskellige roller oplæres besætningen til at assistere hinanden gennem "on the Job" træning.

Det vurderes yderligere, at et sådant teamwork i en fast besætning giver en mere tilfredsstillende tjeneste. Endelig opnås bedre fleksibilitet til at udruste i flere forskellige niveauer under hovedrollerne.

Herudover er det vigtigt, at den standardisering af materielsystemer, der er opnået i forbindelse med SF300 projektet, men også i Inspektionsskibene af THETIS-klassen og ved opdatering af korvetterne af NIELS JUEL-klassen, bringes ind som den materielle basis i søværnets grunduddannelser.

DRIFTPROFIL

Et styrende element i SF300 koncepten var kravet om en så økonomisk driftprofil som mulig.

Besætningsmæssigt vil den ovenfor nævnte model ikke samlet koste flere årsværk. En større grad af sejlads med materiellet vil dog koste mere drifttid, på den anden side vil man kunne spare ressourcer ved færre omskiftninger og formindsket chance for transportbeskadigelser. Man bør endvidere overveje, om det somme tider ville være mere lønsomt, at besætningerne byttede skib for uddannelse og øvelser i stedet for at skifte moduler. Vigtigst er det dog, at man lokalt kan prioritere sine ressourcer ud fra en operativ, teknisk og uddannelsesmæssig helhed.

KONKLUSION

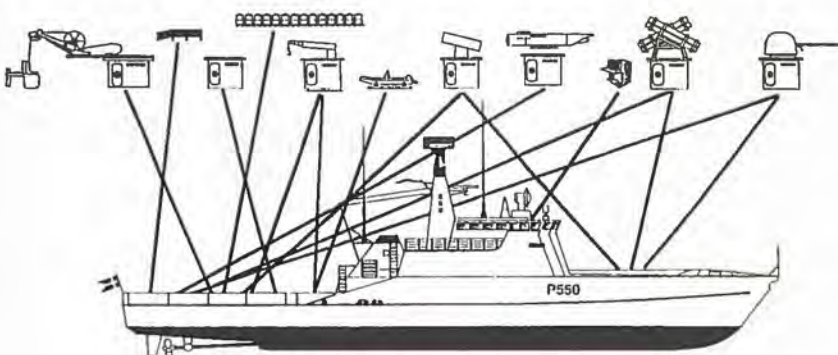
Det skal således konkluderes, at SF300 koncepten er yderst velegnet til fleksibelt at følge med den foranderlighed som omverdenen har skabt. Imidlertid må et forøget antal opgaver med færre enheder samt et stramt driftbudget give anledning til overvejelser.

En udnyttelse af anvendte sejltimer i farvandsovervågning til uddannelse, en styrkelse af simulationsmuligheder i havn og til søs samt først og fremmest en sammenholdt fast besætning der lokalt samlet kan prioritere ressourcerne ud fra en operativ,

teknisk og uddannelsesmæssig synsvinkel kan anbefales.

Den anførte gruppering af hovedroller som en besætning skal kunne håndtere skal dog på ingen måde begrænse den fleksibilitet og de muligheder, der ligger i SF300 koncepten, men kun være en støtte for i praksis at opnå større effektivitet og bedre udnyttelse af ressourcerne. Det vurderes således for afgørende, at de store fordele der ligger i muligheder for fleksibilitet ikke bliver for teoretiske, men at man i praksis opbygger et organisations- og anvendelsesmønster, som kan fungere simpelt og effektivt.

SF 300 i forskellige konfigurationer.

SØVÆRNETS LEDERUDVIKLING

Det følgende indlæg er udarbejdet af orlogskaptajn A.B. Jørgensen som en kommentar til en tidligere artikel i tidsskriftet om udvælgelse og udvikling af officerer til højeste lederniveau.

INDLEDNING

I Tidsskrift for Søværnen nr. 4/1993 blev bragt en let redigeret udgave af 3 VUT I-elevs hovedopgave, hvis titel var "UDVÆLGELSE OG UDVIKLING AF OFFICERER TIL HØJESTE LEDERNIVEAU".

Der er tale om en meget omfangsrig artikel, hvori forfatterne har fremstillet deres opfattelse af personelforvaltningssystemet og den måde personelforvaltningsopgaverne løses på.

Forfatterne stiller sig ret kritiske til visse elementer, men de synes i nogle tilfælde at drage vel forhastede konklusioner, der endda synes at stride mod egne definitioner.

Årsagen hertil skal bl.a. ses i lyset af, at man anvender enkeltstående uddrag af andre artikler, som grundlag for disse konklusioner.

Det man kan frygte ved udsendelse/udbredelse af en sådan artikel, der indeholder en del fejlagtige og negative udladninger, er, at yngre officerer, der p.t. forretter sejlene tjeneste, af al magt vil søge anden tjeneste af frygt for ikke at komme i betragtning til VUT II-uddannelsen.

Det er specielt opfattelsen af begrebet "bredt anvendelig", der kunne få unge officerer til at tro, at for meget sejlene tjeneste om ikke vil diskvalificere dem så i det mindste sætte dem efter andre, som har haft en mere varierende tjeneste.

Som søofficer, der dels er uddannet indenfor den tidligere A- linie, dels udelukkende har været "ramt" af sejlene tjeneste inden optagelse på VUT II og siden overført til personelstrukturen af 1983, er jeg et eksempel blandt mange på,

at forfatterne ikke altid har ret i deres påstand, hvorfor jeg finder anledning til at kommentere artiklen.

BRED ANVENDELIGHED

I opgaven er der på side 147 anført nogle definitioner på

- bred anvendelighed,
- personlig indflydelse,
- personligt ansvar,
- personlig udvikling og
- uddannelse.

Den anvendte definition af begrebet "bred anvendelighed" er god og der er i artiklen god sammenhæng mellem den indledende definition (side 147) og den efterfølgende uddybende begrebsforklaring (side 164).

Sammenhængen forsvinder imidlertid i den første delkonklusion (side 166), hvor det uden forudgående analyse konkluderes, at officeren ikke kan udvikle bred anvendelighed ved kun at gøre tjeneste i én eskadre.

Det forhold, at den yngre officer i de indledende tjenesteår bestrider forskellige funktioner indenfor en og samme eskadre, hindrer efter min overbevisning ikke, at han gennem disse skiftende faglige og ledelsesmæssige udfordringer gives mulighed for at "udvikle" sig i tjenesten, således at hans lederevner bringes på et tilstrækkeligt højt niveau til, at han kan betegnes som "bredt anvendelig".

Under afsnittet om karriereplanlægning antydes det på side 166, at en officer, der har skiftet eskadre, omend ikke har tabt sin karriere på gulvet, så dog forringet sine karrieremuligheder i forhold til sine klassekammerater, der har valgt at forblive i den samme eskadre gennem hele den første del af karrieren. Virkeligheden afkræfter imidlertid med talrige eksempler denne teori.

Naturligvis er det ikke hensigtsmæssigt at flakke fra eskadre til eskadre uden mål og med. Alt andet lige giver det

dog en udvidet horisont og flere fremtidige anvendelsesmuligheder, hvis man som ung officer har prøvet forskellige skibsklasser i forskellige eskadrer. Jeg er end ikke overbevist om, at 10 år indenfor samme våbenart i dag og i fremtiden er anbefalelsesværdig. Derfor må det i disse omskiftelige tider overvejes, om det hidtil så højt besungne faste eskadretilhørsforhold må ofres til fordel for en søtjeneste, der spænder over flere eskadrer, skibstyper og funktioner.

Jeg deler derfor langt fra den bekymring, som forfatterne giver udtryk på vegne af de officerer, der igennem en årrække har skiftet eskadre et par gange.

SEJLENDE TJENESTE KONTRA LANDTJENESTE

På side 167 anføres at "Hvis søværnet ikke tilbyder anden tjeneste end sejlede tjeneste inden start på en VUT II står den enkelte og forsvaret meget dårligt rustet til at træffe beslutning om hvorvidt officeren er bredt anvendelig eller ej".

Min umiddelbare kommentar til dette postulat er, at forfatterne i et svagt øjeblik må have glemt, at flådens skibe historisk, aktuelt og forhåbentligt også i fremtiden i hovedsagen bemannes med, ledes og kommanderes af unge og yngre officerer. Derfor bør der heller ikke være noget overraskende i, at de fleste søofficerer på laveste og højere funktionsniveau forretter sejlede tjeneste og derigennem kan kvalificere sig til VUT II og den efterfølgende stabstjeneste. Ønsket om søtjeneste er vel forhåbentlig også den væsentligste årsag til, at forfatterne har valgt flåden fremfor andre værn.

Postulateret på side 167 afspejler desuagtet forfatterernes overbevisning om, dels at søtjeneste ikke er attråværdigt i karriereøjemed, dels at søofficerers brede anvendelighed eller - for at gå direkte til sagens kerne - brugbarhed til stabstjeneste og dermed som kandidat til VUT II ikke kan vurderes, hvis bedømmelsesgrundlaget udelukkende hidrører fra søtjeneste.

Der ligger efter min mening noget fundamentalt forkert i at tro, at de evner og færdigheder man som minimum skal besidde for at kunne forrette stabstjeneste, ikke kan vurderes på

baggrund af de evner og præstationer, man har demonstreret fra sin sejlede tjeneste. De chefer, der bedømmer den pågældende, har dog som regel både stabskursus II og stabstjeneste som grundlag for at afgive bedømmelser.

STABSTJENESTE KONTRA SEJLENDE TJENESTE

De fleste yngre officerer har formentlig den opfattelse, at stabsarbejde er noget fjernt og ophøjet, der udelukkende foregår ved blankpolerede mahogniskriveborde ved skoler og højere stabe. Det er imidlertid ikke rigtigt.

I visse eskadrer er det almindelig praksis, at også de sejlede officerer forretter stabsarbejde parallelt med den sejlede tjeneste. Det sker ved, at officererne tildeles et specifikt ansvarsområde, hvilket i mange henseender gør de pågældendes funktion sammenlignelig med en stabsofficersfunktion i gængs forstand. Det arbejde, der skal til for at få en sektion, en division, et eller flere skibe til at fungere, hvilket for eksempel er øvelsestilrettelæggelse, udfærdigelse af operationsordrer, personelplanlægning, arbejdstidstilrettelæggelse, uddannelseskoordinering, udarbejdelse af skibsrelevante ordrekomplekser etc., er også stabsarbejde.

At gøre tjeneste til søs udelukker derfor ikke, at man får en forsmag på og et indblik i, hvad stabstjeneste er, omend man naturligvis ikke bliver fuldbefaren. Vælger man som yngre officer i stedet landtjeneste, skal jeg ikke kategorisk kunne afvise, at der visse steder kan opnås større erfaring i stabstjeneste, men konsekvensen er så, at mulighederne for at udøve leder- og skibschefsfunktioner forringes betragteligt. Og dette er efter min mening en for høj pris at betale, da operativ og teknisk ledererfaring i de yngre år bedst opnås i det sejlede miljø.

Jeg kan dog være enig med forfatterne i, at landtjeneste inden VUT II i begrænset omfang kan være hensigtsmæssig. Men at landtjeneste skal tilskrives så stor betydning, som forfatterne giver udtryk for, er jeg uenig i.

Til gengæld må jeg tilstå, at skiftet fra en operativ leder-

rolle til først elevrollen ved Forsvarsakademiet (FAK) og siden til en stilling som ny og uerfaren stabsofficer i en større stab er svær og indledningsvis også lidt frustrerende. Men gennem de ved FAK tillærte færdigheder kombineret med ens erfaring fra sejlene tjeneste falder tingene efterhånden på plads, hvilken opfattelse deles af en stor del af mine kolleger. At man ville have været væsentligt bedre rustet med nogle års landtjeneste på bekostning af søtjeneste er jeg ikke overbevist om.

Jeg mener derfor at kunne konkludere, at den indledende operative tjeneste indenfor en eskadre giver gode muligheder for den enkeltes udvikling såvel fagligt som ledelsesmæssigt og at erfaringerne fra stabene viser, at den udvælgelse, der er sket, har tilvejebragt officerer på højeste funktionsniveau, som kan honorere de krav, der stilles til en stabsofficer på dette niveau.

Min vurdering er derfor, at tiden op til VUT II uden bekymring kan og i hovedsagen bør anvendes til sejlene tjeneste. Derimod er det klart, at betydningen af stabstjeneste i ind- og udland efter VUT II er afgørende for det videre karriereforløb.

I øvrigt har en diskussion om bred anvendelighed inden VUT II begrænset relevans, eftersom det først er i chefgruppen, at kvalifikationen rigtigt får betydning. Jeg vil derfor mene, at officerer inden VUT II skal koncentrere sig om at tilegne sig et solidt fagligt fundament - og så lade hensynet til den brede anvendelighed ligge til senere.

Fokuseres på hvad bedømmelsesrådet tillægger betydning i relation til mulighederne for at gennemføre VUT II, er det forhold som analytiske anlæg, studieegnethed, chefs- og lederegenskaber og udviklingsmuligheder. Bedømmelsesrådet skelner ikke til, om de demonstrerede egenskaber og evner har været praktiseret til søs eller i land. I relation til artiklens forfattere er der derfor heller ingen raison i at prioritere eller anbefale én form for tjeneste frem for en anden.

Det er med andre ord egenskaberne, der tæller og ikke hvor de har været praktiseret.

GENERALISTER

På side 167 anføres det, at:

"Hver eskadre planlægger tilsyneladende på, at alle officerer skal være eskadreachef eller eskadreteknikofficerer, en planlægning der forekommer mindst talt urealistisk og uden hensyntagen til søværnets behov for besættelse af poster, der kræver specielle uddannelser".

I P-83 er det netop et af de grundlæggende principper, at officerer skal være ledere frem for specialister. Den langt overvejende del af specialist-funktionerne i forsvaret er konverteret til mellemlider- eller manuelt niveau enten militært eller civilt. Der er derfor intet mærkeligt i, at man søger at fremme generalisten i det rådige potentiale.

Skulle vi gå tilbage til en ordning, hvor personallet allerede ved udnævnelsen blev delt i generalister og specialister, var vi tilbage i den tidligere A- og B-officersordning, hvor personallet på et meget tidligt tidspunkt blev fastlåst i et bestemt forløb.

Når det er sagt, må det erkendes, at der fortsat er et begrænset behov for officerer med en større eller mindre grad af specialviden. De officerer, som selv mener, at specialiseringens vej er den mest attraktive, kan sagtens vælge den selv, men sandheden er vel, at de fleste indledningsvis foretrækker generalistens vej.

UDVIKLINGSVILKÅR

På side 175 argumenteres der mod den opgaveorienterede frem for den individorienterede tjenesteplanlægning. Lad det være fastslået, at personallet er til for at løse de opgaver, forsvaret pålægges - ikke omvendt.

Forsvarets personalpolitik er udarbejdet i overensstemmelse hermed og bygger på:

- Forsvarets behov,
- den enkeltes evner og

- den enkeltes ønsker om tjeneste og uddannelse

i nævnte rækkefølge. Denne forvaltningspolicy er vel ikke væsentlig forskellig fra personalepolitikken i andre resultatorienterede statsinstitutioner eller større civile firmaer.

Der er de pålagte opgaver, der er styrende for forsvarets behov og derfor denne parameter, der sammen med den enkeltes evner til at bidrage til løsning af opgaverne, der først og fremmest er afgørende for anvendelse af personellet.

I nutidens danske forsvar kan man ikke planlægge sig til en karriere, men der findes adskillige eksempler på, at man kan arbejde sig frem til de ønskede mål.

FORPUBS

Jeg kan være enig med forfatterne i, at FORPUBS kun er så godt som bedømmerne gør det. Det er min opfattelse, at de netop udsendte reviderede FORPUBS-bestemmelser vil kunne bidrage til at forbedre systemet, men jeg mener nok, at en egentlig obligatorisk uddannelse af bedømmerne er at skyde over målet. Sidst må det understreges, at personelforvaltningen, der dagligt modtager FORPUBS-skemaer fra forsvarets mange tjenestesteder, har en god fornemmelse af, hvordan systemet anvendes.

På denne baggrund finder jeg ikke grundlag for at konkludere, at systemet ikke udnyttes.

SAMMENFATNING

Jeg mener, at forfatternes sammenfattende konklusion er fejlagtig, idet det ikke gennem opgavens argumentation er godtgjort, at officerens brede anvendelighed, som defineret af forfatterne selv, ikke udvikles, ligesom der ikke ses tilstrækkelige argumenter for at konkludere, at FORPUBS-systemet ikke udnyttes.

Den betydning forfatterne tillægger kvalifikationen

"bred anvendelighed" inden VUT II er overvurderet, ligesom forfatterne ikke er opmærksomme på, at de egenskaber, der ligger til grund for optagelse på VUT II intet har at gøre med, hvor man har forrettet tjeneste. Endelig udelukker sejlende tjeneste ikke yngre officerers deltagelse i det stabsarbejde, der foregår i f.eks. eskadrestabene.

Min konklusion, der måske er til beroligelse for nogle og forundring for andre, må derfor være, at der intet diskvalificerende ligger i at forrette sejlende tjeneste i den første samlede tjenestetid inden optagelse på VUT II.

Endelig er jeg af den opfattelse, at forsvarrets lederudvikling og -udvælgelse er bedre end beskrevet i artiklen, men må samtidig erkende, at der også indenfor dette område fortsat kan og bør finde forbedringer sted.

ORIENTERING

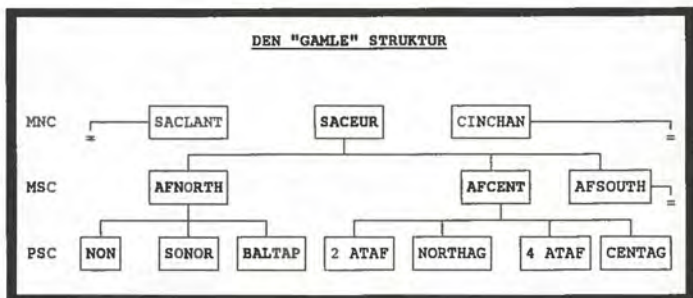
Under denne overskrift vil redaktionsudvalget med jævne mellemrum orientere læserne om aktuelle sikkerheds- og forsvarspolitiske forhold. I dette nummer bringes en kort redegørelse for den del af NATO nye kommandostruktur, der især har betydning for danske forhold.

NATO KOMMANDOSTRUKTUR

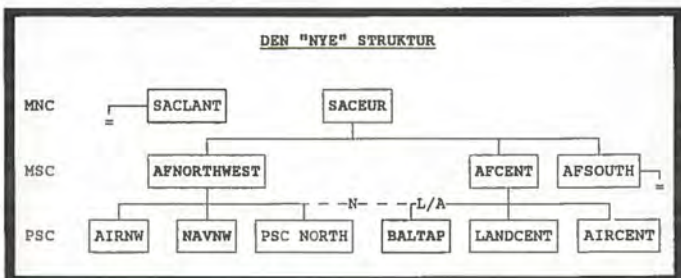
BAGGRUND

Med baggrund i beslutningerne på NATO-topmødet i London i juli 1990, blev der i december 1990 nedsat en arbejdsgruppe med det formål, at gennemgå kommandostrukturen og foreslå ændringer hertil. Revurderingen tog sit udgangspunkt i et generelt ønske om besparelser i NATO, samt et ønske om at tilpasse strukturen til den internationale udvikling. Revurderingen af den gamle struktur førte til, at forsvarsministrene på forsvarsministermødet i Forsvarsplanlægningskomiteen den 26. -27 maj 1992 vedtog en ny kommandostruktur.

Det kan på nuværende tidspunkt være lidt misvisende at tale om den gamle og den nye kommandostruktur, idet NATO netop er på vej fra den ene struktur til den anden struktur og således er i en overgangsperiode. For overskuelighedens skyld vil de to betegnelser dog blive anvendt i det følgende.

Den gamle kommandostruktur

Den nye kommandostruktur

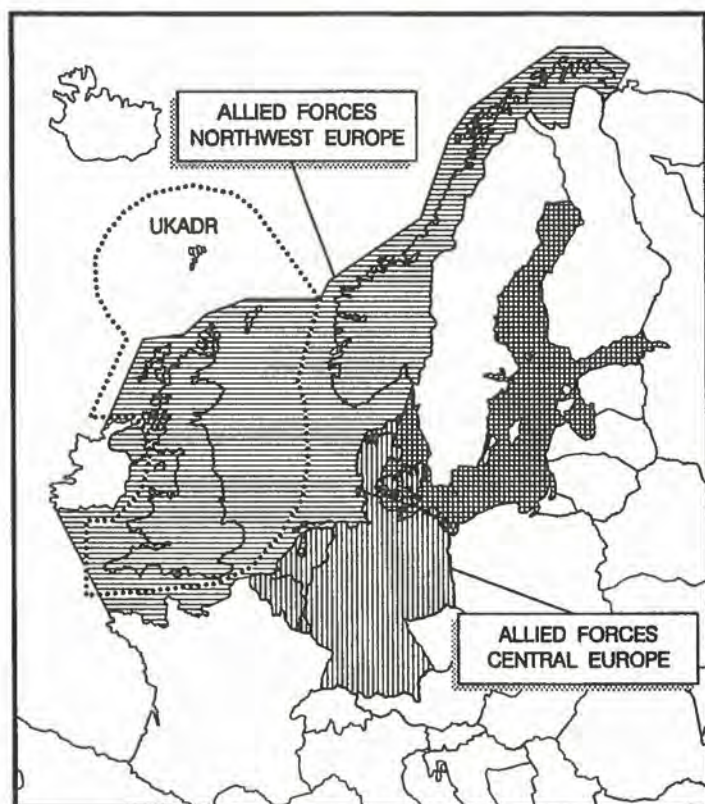
KOMMANDOMÆSSIGE KONSEKVENSER

Som det fremgår af de to organisationsskemaer vil antallet af "Major NATO Command" (MNC) blive reduceret fra tre til to, så der i fremtiden kun vil være Supreme Allied Commander Europe (SACEUR) og Supreme Allied Commander Atlantic (SACLANT) på MNC-niveauet. På "Major Subordinate Command" (MSC) niveauet er antallet af hovedkvarterer uændret. Ændringen her består i, at "Allied Forces Northern Europe" (AFNORTH) med hovedkvarter i Kolsås i Norge nedlægges, og at der i stedet oprettes en ny MSC ved navn "Allied Forces Northwestern Europe" (AFNORTHWEST) med hovedkvarter i High Wycombe i England.

På "Principal Subordinate Command" (PSC) niveauet sker der flere ændringer:

BALTAP forbliver som et integreret treværns hovedkvarter med samme ansvarsområde som tidligere. Ændringen for BALTAP vedkommende består i, at hovedkvarteret pr. 1. januar 1994 blev knyttet til Commander-in-Chief Allied Forces Central Europe (CINCENT), hvor det tidligere var underlagt CINCNORTH. Fra juli 1994 vil COMBALTAP dog også skulle referere til CINCNORTHWEST, idet alle maritime styrker og maritimt anvendte fly vil blive tildelt BALTAP fra AFNORTHWEST. Ved værnssfælles operationer i BALTAP område vil det koordinerende ansvar være pålagt CINCENT. Internt i BALTAP har strukturændringen betydet, at værnstabene NAVBALTAP og AIRBALTAP er blevet nedlagt pr. 31 november 1993. NAVBALTAP ansvarsområder varetages i praksis af de sub-PSCerne "Commander German Fleet" (COMGERFLEET) og "Admiral Danish Fleet" (ADMDANFLT), der er de nye betegnelser for henholdsvis "Chief in Command German Fleet" (CINCGERFLEET) og "Flag Officer Denmark" (FOD). De maritime sub-PSCer under BALTAP rapporterer direkte til NAVNORTHWEST for styrker, der er allokeret til NAVNORTHWEST. AIRBALTAP ansvarsområde varetages nu af "Interim Combined Air Operation Center" (ICAOC) med hovedkvarter i Finderup.

Ansvarsfordelingen i den nye kommandostruktur

LANDCENT er en ny funktionel PSC, der principielt er fremkommet ved en sammenlægning af de to tidligere PSC'er "Northern Army Group" (NORTHAG) og "Central Army Group" (CENTAG).

AIRCENT er ligeledes en ny funktionel PSC, der principielt er fremkommet som en sammenlægning af "Two Allied Tactical Air Force" (2 ATAF) og "Four Allied Tactical Air Force" (4 ATAF).

AIRNORTHWEST bliver i juli 1994 etableret som en funktionel PSC, der samplaceres med AFNORTHWEST i High Wycombe.

NAVNORTHWEST bliver fra juli 1994 etableret som en funktionel PSC med hovedkvarter i det tidlige CINCHAN-hovedkvarter i Northwood. **COMNAVNORTHWEST** bliver "Chief in Command East Atlantic" (**CINCEASTLANT**), og således både MSC under **SACLANT** og PSC under **CINCAFNORTHWEST**.

PSC NORTH bliver fra juli 1994 etableret som et værnssfælles internationalt hovedkvarter i Jåtta i Norge. **COMNORTH**, der er en geografisk PSC, for ansvaret for hele Norge, hvor landet tidligere var delt mellem de to PSC'er **COMSONOR** og **COMMON**. Med henblik på forsvaret af det nordlige Norge oprettes en SUB-PSC ved navn "Commander Joint Task Force Northern Norway" (**CJTFFN**). **CJTFFN** oprettes i Reitan i Norge.

PERSONELMÆSSIGE KONSEKVENSER

For den danske flåde betyder den nye struktur ikke alene nye kommandoforhold i relation til NATO, men også en række nye stillinger i de omtalte NATO hovedkvarterer, hvoraf følgende bør fremhæves.

Da **CINCENT** - som er et primært land- og luftmilitært hovedkvarter - har det koordinerende ansvar ved værnssfælles operationer i **BALTAP**, har der været behov for en styrkelse af den maritime ekspertise. For Danmarks vedkommende har dette medført oprettelse af tre nye stillinger: 1 kommandør, 1 kommandørkaptajn og 1 orlogskaptajn.

I **AFNORTHWEST** er der oprettet tre nye stillinger: 1 flotilleadmiral, 1 kommandørkaptajn (rotationsstilling) og 1 orlogskaptajn.

I **NAVNORTHWEST** er der oprettet tre nye stillinger: 1 midlertidig kommandørkaptajn og 2 orlogskaptajner.

I **SACLANT** er der udvidet til fire stillinger: 1 midlertidig kontreadmiral (rotationsstilling), 1 midlertidig kommandør, 1 kommandørkaptajn og 1 midlertidig kommandørkaptajn (rotationsstilling).

SAMMENFATNING

Set ud fra et dansk synspunkt er den væsentligste forandring i den nye kommandostruktur, at BALTAP er blevet underlagt CINCENT. SACEUR tildeling af styrker sker herefter gennem AFCENT for så vidt angår land- og luftstyrker og AFNORTHWEST for så vidt angår maritime styrker og maritimt anvendte fly. Den planlæggende og koordinerende funktion for værnsfælles operationer - inklusive maritime - i BALTAP område vil blive pålagt CINCENT i et samarbejde med CINCNORTHWEST. BALTAP bibeholder ansvaret for alle operationer i ansvarsområdet og har i princippet operativ kommando over alle styrker i dette område. Det bemærkes, at Grønland og Færøerne fortsat forbliver under henholdsvis WESTLANT og EASTLANT.

På det personel­mæssig område er der oprettet en række nye stillinger i både landmilitære- og sømilitære hovedkvarterer, hvilket dels vil medvirke til at profilere danske synspunkter i international sammenhæng, dels vil medvirke til sætte fokus på forholdene i BALTAP område.

Bemærkninger til stillingsoversigt:

Oversigten er vejledende, idet flere stillinger indenfor chefgruppen kan rotere mellem værnene. Stillinger ved HQ AFNORTH er ikke medtaget.

§: I øjeblikket besat af flyvevåbnet.

§: Peacetime Establishment.

□: Rotationsstilling mellem Holland og Danmark.

#: Rotationsstilling mellem Danmark, Norge og Portugal.

@: Rotationsstillinger der ikke besættes samtidigt.

£: Rotation mellem søværnet og flyvevåbnet.

SVN stillinger i den ny NATO-struktur gældende fra 1/7 1994.

HQ	Land/Tjenestested	m.KA	FA	KD	m.KD	KK	m.KK	OK	m.OK	KL
DAMIREP/MC/DANATO	Belgien/Bruxelles			1§		1				
MC/IMS	Belgien/Bruxelles				1					
SHAPE	Belgien/Mons			1			1			
NATO SCHOOL	Tyskland/Oberammergau						1			
ARFPS (1)	Belgien/Mons					1				
AFCENT	Holland/Brunssum			1		1		1		
BALTAP	Danmark/Karup				2			4	1	1
AFNORTHWEST	UK/High Wycombe		1			1#		1		
PSC NORTH	Norge/Stavanger					1				
SACLANT §	USA/Norfolk	1#			1	1	1#			
NAVNORTHWEST §	UK/Northwood						1	2		
ISCOMICELAND	Island/Keflavik						1f			
STANAVFORLANT	sejlende						1e			4e
NAEW E-3A COMP.	Tyskland/Geilenkirch.								1	
NSSP (2)	USA/Washington D.C.							1		
JLSTE (3)	Holland/Den Helder								1	

(1) ARFPS: Ace Reaction Force Planning Staff.

(2) NSSP: Nato Sea Sparrow Project Office.

(3) JLSTE: Joint Lynx Simulator Training Establishment.

Overstigt over søværnets stillinger i den nye NATO struktur

NEKROLOG

1494 *Oberst Sven Egede Bjørn Grønbech* afgik ved døden den 7. februar 1994, bisættelsen fandt sted fra Hyllested kirkes kapel den 12. februar.

Grønbech blev født 10. juli 1907 som søn af ritmester, udskrivningschef i Svendborg Jens Bolivar G. og hustru Ida Emilie Anna Hertha, f. Freiesleben.

Sven Grønbech blev søløjtnant II 15. august 1929, kaptajnløjtnant 1. juni 1938, orlogskaptajn 11. juli 1945 med tjenestealder fra 1. juni 1944, blev efter ansøgning overført til det nyoprettede flyvevåben 1. oktober 1950, oberstløjtnant 1. november 1951 og oberst 1. september 1952.

Efter 1. Verdenskrig var forsvaret, ikke mindst søværnet populært hjemme, men i begyndelsen af 1920'erne skiftede det i negativ retning. Det i forbindelse med ændring i optagelsesbestemmelserne til kadetskolen til krav om studentereksamen gjorde, at der i 1925 kun var 11 kadetter i de tre klasser tilsammen, heraf én siameser. Nu kom der i foråret samme år et hold på 10 kadetaspiranter ind på skolen, alle velegnede og positive, blandt dem Sven Grønbech, som var en god kammerat, glad i sinde og et udpræget gå-på-mod og sans for humor.

Ulykkeligvis mistede to af dem livet ved en flyveulykke sommeren 1928, Axel Poetzold og islændingen Leifur Gudmonsson. I 1929 fik marinens flyvevæsen indført, at nyudnævnte søofficerer henholdsvis skulle gennemgå observatørskolen, hvilket resulterede i, at Grønbech og to af hans kammerater i 1931-33 meldte sig til uddannelsen til marineflyvere.

Flyvningen blev det primære for Sven Grønbech i årene op til september 1940. I juni til oktober 1933 var han skibsofficer i motorskonnerten NORDSTJERNEN ved Østgrønland, hvor han samtidig deltog som flyver i Knud Rasmussens 7. Thule-ekspedition. I marts 1935 satte han officiel dansk

højderekord - 10.500 m - med jager af Nimrod typen. I perioden maj til september 1938 var han på luftopmåling på Island og i perioden juni til september 1938 fører af 9. luftgruppe (torpedo luftfartøjer) samt fra marts 1939 til juni 1940 i 1. luftflotille.

Hans karriere som flyver blev i de år afbrudt af udkommando med HVIDBJØRNEN under Island januar til maj 1933, med torpedobåden GLENTEN juli til november 1934.

Fra september 1940 til januar 1941 var han chef for bevogtningsfartøjet MAKRELEN, og fra maj til august 1943 chef for HVALROSSEN i kadetdeling. I 1943-45 var han i Sverige, herunder i Den danske Brigades flyvestyrke.

Efter hjemkomsten fra Sverige var han fra maj til december 1945 i marinestaben med hovedopgave forberedelse til etablering af det nye flyvevåben. Derefter var han ved flyvevæsenet og var i perioden 1947-50 stabschef ved Hærens og Søværnets fælles flyveledelse og gennemgik herunder oktober 1948 til maj 1949 kursus ved Royal Air Force Staff College. Fra januar til september 1950 var han fungerende chef for flyvevæsenet. Fra november 1950 til august 1952 var han souschef. Fra 1. november 1951 var han souschef i flyvestaben. Fra oktober 1952 til august 1954 stabschef ved Vestre Flyvebasiskommando. Fra august 1954 til maj 1956 chef for Flyvestation Karup. Fra juni 1956 til august 1959 chef for Flyvestation Værløse. Fra september 1959 til juli 1969 chef for Flyvevåbnets Træningskommando. Afsked efter ansøgning på grund af alder 31 juli 1969.

Hans omtalte egenskaber i kadettiden prægede ham i hele hans karriere. I hans tid i Søværnet viste han gode sømandsegenskaber og blev en afholdt skibschef, indenfor Flyvevåbnet var han afholdt og respekteret. Sin karriere til trods følte han stadig tilknytning til Søværnet. Han og hans hustru Eddy Marie Kirstine, f. Klarskov Jensen tilbragte hans sidste år i Hyllested, nær Ebeltøft. Da der en overgang var stedlig lærermangel vikarierede han nogle år som lærer ved folkeskolen.

(1490)

MEDDELELSER FRA REDAKTØREN

NOTITS

I Tidsskrift for Søværnen nr. 1-1994 er på side 23 anvendt betegnelsen **herostratisk** berømt om det tidligere SNA (Søværnets Nato- og Kommandokassearkiv). Jeg skal beklage betegnelsen, som ifølge en af tidsskriftets trofaste læsere har en nedsættende betydning. Det var ikke meningen at være nedsættende overfor SNA virksomhed, som både i fortiden og nu i den nye konstruktion virker fortræffeligt og til stor glæde for søværnet som helhed. Læserne anmodes derfor om at se bort fra ordet herostratisk.

Kommandør K.A. Thomsen

RETTELSE

I udgivelsen af Tidsskrift for Søværnen nr. 1 - 1994 var der nogle eksemplarer, der var fejlagtigt samlet. For at få et overblik over fejlprocenten anmodes læsere, der har modtaget et tidsskrift med fejl om at returnere dette til Søe-Lieutenant-Selskabet med henblik på ombytning.

MARINENS BIBLIOTEK**NYANSKAFFELSER
JANUAR OG FEBRUAR 1994****HISTORIE**

Beardow, Keith: Sailor in the RAF. Story of the Marine Branch of the Royal Air Force. Sparkford 1993. 240 s. ill. index. bibl.

Bencard, Mogens & Tage Kaarsted (red.): Fra Korsridder til Ridderkors. Elefantordenens og Dannebrogordenens historie. Odense 1993. 333 s. ill. bibl.

Dwyer, John B.: Scouts and Raiders. The Navy's First Special Warfare Commandos. Westport 1993. 190 s. ill. kort. index. bibl.

Johansen, Hans Chr.: P&T's historie fra 1960. Bd. 5: Fra monopol til konkurrence. Kbh. 1993. 373 s. ill. index. bibl.

Hansen, Georg: Med "Valkyrien" til Vestindien 1915-1917. u.st. u.år. 49 s. ill. manuskript. Kun Læsesal.

Madsen, Børge Holdt: 250 år på Skagen Sølodseri. Skagen 1993. 40 s. ill.

Platt, Richard: Stephen Biesty's Cross-Sections. Man-of-War. London 1993. 32 s. ill. index.

Rosendahl, Leif L.: Lodser i arbejde ved Marstal. Marstal 1993. 72 s. ill. bibl.

Undervandsvåbenkursus. 1984 - 10 år - 1994. Kbh. 1993. 56 s. ill. bibl.

Walle, Heinrich (red.): Seefahrt und Geschichte. Herford 1986. 228 s. ill.

KRIGSHISTORIE

Cohat, Yves & Henning Dehn-Nielsen: Vikingerne - havenes erobrere. Hillerød 1993. 192 s. ill. index. bibl.

Fock, Harald: Afrika-Zerstörer "ZG 3" Hermes. Original-Kriegstagebuch. Herford 1993. 240 s. ill. kort.

Irvine, James W.: Men bølgene er jo fri. Shetland-Norge forbindelsene 1940-1945. Haakonsværn 1993. 287 s. ill. index. bibl.

Jespersen, Jørgen: Afdeling KK. Frihedsmuseets Venners Årsskrift 1993. Kbh. 1993. 79 s. ill.

Jørgensen, F.L.: Golfkrigen. En analyse af relevansen af erfaringerne fra Golfkrigen med henblik på næste årtis konflikter. (Hovedopg., FAK 1993). Kbh. 1993. 82 s. ill. bibl.

Larsen, Preben: Slagskibet BISMARCK. u.st. 1993. 43 s. ill.

Skrydstrup, Henrik: Tyske Kystbefæstningsanlæg i Danmark 1940-1945. Nordborg 1994. upag. ill. kort. bibl. manuskript.

Wooldridge, E.T. (red.): Carrier Warfare in the Pacific. An Oral History Collection. Smithsonian History of Aviation. Washington 1993. 309 s. ill. index. bibl.

PERSONALHISTORIE

Hansen, Holger: Orlogsværftet 1880-1907. (Uddrag af: Holger Hansen, en selvbiografi med børn og børnebørns tilføjelser, s. 67-86). u.st. 1952. 12 s. ill.

Mulligan, Timothy P.: Lone Wolf. The Life and Death of U-Boat Ace Werner Henke. Westport 1993. 247 s. ill. index. bibl.

Wolfhagen, H.: Portrætter af slægten Wolfhagen. Kbh. 1913. 22+11 s. ill.

POLITIK

Bjerg, Hans Chr.: Danmarks forsvarsvilje - kendsgerninger og kommentarer. Kbh. 1994. 20 s. ill.

Larsen, K.F.: De danske politiske partiers holdning til sikkerheds- og forsvarspolitikken efter afslutningen af Øst-Vest konflikten - indhold og tendenser. (Hovedopg., FAK 1993). Kbh. 1993. 88 s. bibl.

Mikkelsen, A.: Grænser og muligheder for tredieparts anvendelse af fredsbevarende og fredsskabende styrker i det europæiske område de kommende ti år. (Hovedopg., FAK 1993). Kbh. 1993. 101 s. ill. bibl.

NATO Håndbogen. Bruxelles 1993. 214 s.

Owren, Nils: Senk Fandenskapet! Oslo 1984. 141 s. ill. kort.

Rapport om yderligere rationaliseringer og tilpasninger i Søværnet. u.st. 1993. 58 s. + 3 bilag.

Tjøstheim, Inge: Sjøforsvarets hovedopgaver: Illusjon eller virkelighet? Sjøforsvaret i et sikkerhetspolitisk perspektiv, 1945-2000. Serie: IFS 5/1993. Oslo 1993. 154 s.

SKIBE & SKIBBYGNING

Blundell, W.D.G.: German Navy Warships 1939-1945. London 1972. 87 s. ill.

Brown, David K.: Paddle Warships. The earliest Steam Powered Fighting Ships 1815-1850. Oxford 1993. 94 s. ill. index. bibl.

Friedmann, Norman (red.): Navies in the Nuclear Age. Warships since 1945. Conway's History of the Ships. London 1993. 224 s. ill. index. bibl.

Lightbody, Andy & Joe Poyer: Submarines. Hunter/Killers & Boomers. New York 1990. 192 s. ill.

Overgaard, F.: Skibsmodeller. Historie, Bygning, Bevaring. Kbh. 1993. 109 s. ill.

Power, Hugh: Battleship TEXAS. College Station, 1993. 141 s. ill. index. bibl.

BJÆRGNINGSVÆSEN

Jacobsen, Kate: Skal gemmes til evig tid - et drama fra virkeligheden. Holstebro 1965. 21 s. ill.

GRØNLAND

Iversen, Iver P.: Alabamaekspeditionen 1909-1912. Dagbog. u.st. u.år. 211 s. ill. kort.

KOMMENTARER TIL NYANSKAFFELSER JANUAR OG FEBRUAR 1994

Keith Beardow: Sailor in the RAF. Story of the Marine Branch of the Royal Air Force. Patrick Stephens Ltd., Sparkford 1993.

Fra 1918 til 1986 havde det engelske flyvevåben, Royal Air Force, sin egen marineafdeling, hvis formål var forsynings- og redningstjeneste. Gennem årene blev næsten 14000 mennesker reddet. Afdelingens fartøjer var med ved Dunkirk, hvor 500 mand blev evakueret fra kysten. Under "Slaget om England" blev 215 mand fra RAF reddet efter nedstyrtning over havet. Herefter udvidedes afdelingen med såvel personel som fartøjer, således at den kunne udføre redningstjeneste for de tusinder af luftfartøjer, der opererede over det besatte Europa, i Middelhavet og det nære og fjerne Østen.

Efter krigen deltog afdelingen bl.a. i u-bådsjagt, opmåling, anti-terrorist patruljer, overlevelsesøvelser og målslæbning.

Bogen indeholder iøvrigt mange billeder og skitser af de fartøjer, man har haft til rådighed gennem tiderne.

David K. Brown: Paddle Warships. The Earliest Steam Powered Fighting Ships 1815-1850. Conway Maritime Press, Oxford 1993.

Bogen er den anden i Conway's serie om "Ship Types" og omhandler dampens indførelse i søkrigen i form af hjuldampere. Som overgang fra sejskibet til skruedampskibet er perioden interessant.

1. del af bogen beskriver udviklingen ved gennemgang af de forskellige skibe, medens 2. del beskæftiger sig med maskineriet og hjulene, prøvesejladser og armering.

Som bilag findes en kort beskrivelse af de engelske

postskibe indenfor perioden.

John B. Dwyer: Scouts and Raiders. The Navy's First Special Warfare Commandos. Praeger, Westport 1993.

Forløberen for den i dag måske mest effektive specialenhed, den amerikanske SEAL (Sea-Air-Land Team) var den i august 1942 dannede enhed: Amphibious Scouts and Raiders. Denne styrke skulle rekognoscere og afmærke kysten og derefter dirigere amfibiestyrker i land.

Bogen omtaler organisationen og træningen og styrkens indsats under 2. verdenskrig såvel i Europa som i Stillehavet.

Harald Fock: Afrika-Zerstörer "ZG 3" Hermes. Original-Kriegstagebuch. Kohlert Verlagsgesellschaft, Herford 1993.

Ved erobringen af Grækenland i 1941 kom den tyske marine i besiddelse af den moderne græske destroyer VASILEVS GEORGIS I. Den blev bjærget og istandsat og indgik i Kriegsmarine i april 1942 under betegnelsen ZG 3 og fik senere navnet HERMES. Den opererede i Ægæerhavet og den østlige del af Middelhavet, indtil den i Tunis i maj 1943, efter allierede bombeangreb, blev sænket af egen besætning.

Nærværende krigsdagbog er et godt kildeskrift for den, der nærmere vil studere søkrigen i Middelhavet.

James W. Irvine: Men bølgen er jo fri. Shetland/Norge forbindelsene 1940-1945. Sjømilitære Samfund ved Norsk Tidsskrift for Sjøvesen, Haakonsværn 1993.

På foranledning af bystyret i Lerwick rejste forfatteren til Norge i 1987 for at interviewe så mange som muligt af "Shetland/Norge" veteranerne. På basis heraf udgav han i 1988 bogen, som nu i norsk oversættelse er udgivet af Sjømilitære

Samfund.

Bogen fortæller om de nordmænd, der under den tyske besættelse drog over havet til Shetlandsøerne, hvorfra de engagerede sig i kampen mod Tyskland på forskellig vis. Der fortælles om "Shetland-busserne", om motortorpedobåde, om undervandsbåde og om fly. Videre om kommandosoldaternes historie, om de hemmelige agenter og - desværre - om tilfangetagelser og koncentrationslejre.

Bogen er en smuk "minde-rune" om det norske folks modstandskamp.

Jørgen Jespersen: Afdeling KK.

Frihedsmuseets Venners Forlags Fond, Kbh. 1993.

Bogen er udsendt som Frihedsmuseets Venners årsskrift 1993. Forfatteren virkede som sabotør i Bopa i de sidste 2 1/2 år af besættelsen. Efter krigen indtrådte han i hæren og blev pensioneret som oberstløjtnant i 1986.

På 60 sider beskriver han en del af de sabotageaktioner, han og hans afdeling deltog i bl.a. B&W, General Motors, Riffelsyndikatet og Globus.

Timothy P. Mulligan: Lone Wolf. The Life and Death of U-Boat Ace Werner Henke. Praeger, Westport 1993.

Endnu en bog om en af de tyske u-bådschefer fra 2. verdenskrig. Henke var chef for U-515 fra september 1942 til april 1944, da U-515 blev sænket af amerikanske styrker. Han selv blev krigsfange.

Han blev skudt under flugtforsøg i juni 1944.

Henke var ikke karriere-officer; han lagde sig endda ud med Gestapo i forsøg på at beskytte sine venner.

Bogen giver et godt indtryk af en u-bådschef og hans mandskab og om livet om bord. Een af tabellerne i bogen viser, hvor meget og hvilken form for proviant, der blev taget om bord på en type IX C u-båd inden et 12 ugers togt.

Nils Owren :Senk Fandenskapet!
Hjemmenes Forlag, Oslo 1984.

Med baggrund i de tilsyneladende fremmede u-bådes virksomhed i svensk og norsk farvand, reflekterer den tidligere norske kontreadmiral over, hvilke eksakte formål fremmede u-bådsoperationer i norsk farvand kan have og konkluderer, at formålet alene kan være at nedkæmpe og erobre Norge i en krigssituation. Han går kraftigt imod den politiske uvilje mod at iværksætte kraftige modforholdsregler.

(Bogen blev ved udgivelsen oversat af biblioteket, men er nu modtaget som gave).

Som introduktion til emnet fortælles i første halvdel af bogen om, hvordan u-både blev til, om udviklingen frem til 2. verdenskrig, om u-bådenes anvendelse i de 2 verdenskrige og om forholdene efter 1945.

Richard Platt: Stephen Biesty's Cross-Sections. Man-of-War.
Dorling Kindersley Ltd., London 1993.

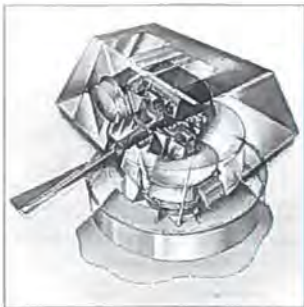
En morsom, men interessant bog i stort format med pragtfulde farvelagte illustrationer af linieskibet i slutningen af 1700-tallet; (de er da også baseret på VICTORY fra 1765). Man ser linieskibet "indvendig" fra for til agter i 10 flotte tegninger, som suppleres med tekster om linieskibets opbygning og armering, om kosten og underbringelsen, om livet og arbejdet om bord i almindelighed og under klart skib i særdeleshed.

Endvidere omtale af navigationsmidler, af disciplinen, af officererne og af admiralen.

Nok lidt populær men dog alligevel en udmærket "oversigtsbog".

A.H.

Rapid and Early Destruction

The stealth designed cupola is ready for the coming generation of SES ships.

Rapid and early destruction of aerial threats is vital if defending units are not to be saturated by attacks.

Up until now the way of combating this has been by massive investments in missile systems and conventional close range CIWS.

But Bofors' TRINITY air defence gun system has many advantages over missiles and conventional CIWS – it costs less, weighs less, takes up less space, is easier to install, has low magnetic signature, and is more versatile and flexible.

Bofors has precisely balanced super-accurate gun, programmable ammunition and computerized fire control to produce a gun system that can tackle multiple attacks in rapid succession and in a jammed environment.

TRINITY is the only gun system that assures the defence and self-defence of naval surface vessels against all levels of the aerial threat – even seaskimmers and terminal phase dive anti-ship missiles – and fulfils the secondary role of combating surface targets.

BOFORS

BOFORS AB
S-691 80 KARLSKOOGA, Sweden
Telephone +46-586 810 00
Telefax +46-586 581 45. Telex 73210 bofors s

Bofors Electronics

Bofors Aerotronics

SA Tech Electronics

NobelTech

Samlet styrke under nyt navn

Tre stærke, svenske firmaer er nu gået sammen for at danne et endnu stærkere: NobelTech. Operativt opdelt i NobelTech Systems og NobelTech Electronics.

NobelTech Systems' produktprogram omfatter maritime kontrol- og ildledelsessystemer, landbaserede kontrolsystemer til flyvevåbnet og hæren samt systemer til civil flytrafikledelse.

NobelTech Electronics' virksomhed koncentrerer sig om områderne radar, optronik, ildledelsessystemer, modforanstaltninger, flyradio, mikrobølgeprodukter og ammunitionselektronik.

NobelTech har 2.200 medarbejdere og omsætter for 2,1 milliarder svenske kroner.

Ring eller skriv efter vores præsentationsbrochure og få mere at vide om os.

 NobelTech
Nobel Industries

Dansk repræsentation: NobelTech Systems AB, Philipshuset, Prags Boulevard 80, 2300 København S
Telefon: 32882214. Telefax: 31571270

Tidsskrift for Søværnen

UDGIVET AF

SØE-LIEUTENANT-SELSKABET

Redaktør:

Orlogskaptajn Jens Claus Hansen

Nr. 3 - 1994

165. ÅRGANG

ANSCHÜTZ

THOMSON-CSF

HANS BUCH+CO

INGENIØR OG HANDELSFIRMA A/S

Svanevej 6 2400 København NV 31 83 12 12

TIDSSKRIFT FOR SØVÆSEN

Udgivet af Søe-Lieutenant-Selskabet

REDAKTØR:

Orlogskaptajn
Jens Claus Hansen
Forsvarsakademiet
Svanemøllens Kaserne
Ryvangs Allé 1
2100 København Ø
Telefon 39 27 22 33 - 5256

Ekspedition og regnskabsafdeling

(undtagen annoncer)
Fr. T. WETHJE
Søe-Lieutenant-Selskabet
Overgaden oven Vandet 62 B
1415 København K
Telefon 31 54 05 52
Giro 2 04 77 64

ISSN 0040-7186

ANNONCEEKSPEDITION

Orlogskaptajn
Bo Heisterberg- Andersen
Søværnets Materielkommando
Holmen
1433 København K
Telefon 31 57 22 55 - 4270

TRYKKERI:

Norrebros Bogtryk &
Grafisk Center Kbh., ApS
Norrebrogade 56
2200 København N
Telefon 31 39 61 33

3

Forsidebillede: USS DEYO (DD 989).

Eftertryk: Kun med redaktørens tilladelse.

INDHOLD

SIDE

OPERATIVE PERSPEKTIVER FOR SØVÆRNET

Af kommandørkaptajn H. Elbro 128

AMERIKANSK MARITIM STRATEGI

Af orlogskaptajn J.C. Hansen 152

HAR DEN AMERIKANSKE FLÅDE EN DOKTRIN ?

Af kaptajnløjtnant S.A. Hastings 169

MARINENS BIBLIOTEK 182

MEDDELELSER FRA REDAKTØREN 189

SYSTEMATIC

software engineering a/s

Software for:

- Command and Control
- Communication
- Electronic Warfare
- Message Formatting
- Real-time
- Graphic
- Simulation

Systematic Software Engineering A/S
Siemsen Frichs Vej 42K
8230 Åbyhøj
Tel. 86 15 16 66

ACTICS

3 and Fire Control System for Submarines

*Næst efter Gud den Almægtiges
nådige forsyn, hviler konge-
rigets velfærd, sikkerhed og
styrke på flåden.*

Kong Charles II (ca. 1672)
Preamble to the articles of war.

OPERATIVE PERSPEKTIVER FOR SØVÆRNET

Af kommandørkaptajn H. Elbro

INDLEDNING

Tidsskrift for Søværnen har anmodet mig om, i fortsættelse af viceadmiral Hans Gardes artikel om dansk forsvars internationale engagement, at bidrage med et indlæg om fremtidige operative perspektiver for søværnet. Det er imidlertid min overbevisning, at redaktørens virkelige ønske er en artikel om flådens udvikling efter år 2000. Det begrundet jeg med den kendsgerning, at vi allerede nu befinder os i fremtiden, bedst illustreret ved den rapport Forsvarsministerens Rådgivnings- og Analysegruppe netop har offentliggjort om **Fremtidige konflikttyper og deres konsekvenser for forsvarets struktur og sammensætning.**

Det er med ydmyghed, jeg forsøger at beskrive udviklingen, der vil ligge til grund for en flåde, jeg mest skal opleve som pensionist. Uvilkårligt går mine tanker til 27 AUG 1990, hvor jeg på Chefen for Søværnets operative Kommandos kontor personligt af admiralen blev orienteret om, at valget ville falde på **OLFERT FISCHER**, hvis det Udenrigspolitiske Nævn, som ventet samme dag, ville anbefale at udsende et dansk orlogsskib til Mellempøsten for at deltage i embargoen mod Irak og Kuwait.

Opgaven blev løst på samme gode måde, som alle de andre opgaver søværnet løser, ikke mindst fordi vore ældre kolleger inden for de givne rammer gav det nuværende søværn gode skibe at sejle med i en hensigtsmæssigt sammensat flåde. Forhåbentlig vil den generation, jeg tilhører, evne at udvikle flåden, så også vore afløsere tillidsfuldt og professionelt kan løse opgaver, vi i dag ikke kan forudse.

Admiral Garde afslutter sin artikel med at konkludere, at udfordringerne i forsvarets internationale engagementer bl.a. forudsætter:

"Fastholdelse af en balanceret og fleksibel flåde, såvel operativt som logistisk og en videreudvikling af det operative niveau vi har opnået gennem det snævre maritime samarbejde i alliancen".

Jeg vil belyse de operative perspektiver for søværnet ved at beskrive maritime styrkers særlige evner og karakteristika, hvilke opgaver og operative discipliner, der skal beherskes, hvor der skal opereres, og hvem der skal kunne virkes sammen med og lidt om øvrige vilkår. Afslutningsvis vil jeg summarisk give et bud på flådens udvikling de næste 10-15 år.

FORMÅL, KARAKTERISTIKA OG OPGAVER

Enkelt udtrykt er det egentlige sigte med en orlogsflåde at give en nation evne til at etablere og udøve kontrol over større eller mindre dele af havet. Formålet er at kunne udnytte havet til egen fordel og om nødvendigt at forhindre en modpart i at bruge havet til uønskede forehånder. Til forskel fra mange andre flåder yder det danske søværn tillige i betydeligt omfang maritim assistance til det civile samfund herunder støtte til egne interesser til søs.

Kontrol over havet fordrer præcis, aktuel og løbende viden om, hvad der foregår på, over og under havoverfladen samt på bunden af det aktuelle farvandsområde. Et dynamisk situationsbillede er forudsætningen for at udøve søhæredømme

uanset graden eller arten af den ønskede kontrol. Samme situationsbillede er grundlaget for at kunne assistere det civile samfund. Uden for nationale territorier er det åbne hav fælleseje, og reglerne for at færdes på havet er få og liberale. Som transportvej, gemmested, konfliktszene og krisestyringsmiljø byder det åbne hav derfor på utallige muligheder, og karakteristisk for maritime styrker er evnen til uforpligtende tilstedeværelse med mulighed for umiddelbar indsats og evne til hurtig indsættelse og/eller tilbagetrækning. Indsættelse af flådestyrker har langt mindre karakter af ultimativt "commitment" end deployering af landstyrker, og i flere situationer mindre sårbar og mindre risikabelt både politisk og operativt. Det maritime miljø giver gode muligheder for kommando og kontrol over lange afstande. Alene forståelse for og vilje til at sejle er afgørende for en nations udnyttelse af mulighederne.

NATO's maritime medlemsnationer har i enighed identificeret et antal styrende principper for alliansens sømilitære styrker. De skal kunne:

- * Præstere maritim tilstedeværelse.
- * Tage og fastholde initiativ.
- * Inddæmme modstanderes maritime styrker.
- * Etablere forsvar med geografisk dybde.

I alliancen lægger alle nationer vægt på evnen til fleksibel krisehåndtering og er til dette formål ved at etablere multinationale, yderst mobile og alsidige reaktionsstyrker.

Den nye forsvarslov og NATO's nuværende strategi og koncept for gennemførelse af alliansens maritime operationer betyder, at søværnet operativt skal være i stand til at:

- * Yde effektiv modstand mod angreb.
- * Hævde suverænitæt over danske farvande omkring Danmark, Færøerne og Grønland, og kunne afvise, begrænse eller nedkæmpe krænkelse.

- * Udføre effektiv efterretningsindhentning, overvågning og varsling.
- * Gennemføre en efter omstændighederne afpasset mobilisering.
- * Opretholde et afpasset beredskab.
- * Samarbejde med øvrige danske og allierede styrker, specielt i nærområdet.
- * Udføre maritime opgaver i relation til eventuelle allierede forstærkninger.

Som led i medvirken til at fremme en fredelig udvikling i verden skal flåden være i stand til at:

- * Deltage i og bidrage til fredsstøttende (fredsskabende eller -bevarende) operationer.
- * Deltage i gennemførelsen af tillids- og sikkerhedsskabende foranstaltninger.
- * Deltage i kontrol og verifikation af våbenkontrol- og nedrustningsaftaler.
- * Deltage i humanitære operationer.

Derudover skal søværnet være i stand til at:

- * Samvirke med det øvrige totalforsvar.
- * Deltage i myndighedsudøvelse i områder under dansk jurisdiktion, eksempelvis ved at foretage fiskeriinspektion og beskytte andre danske interesser til søs.

- * Yde hjælp til den civile del af samfundet, eksempelvis i form af redningstjeneste, katastrofehjælp m.v.

Endelig skal flåden være i stand til at:

- * Deltage i NATOs stående flådestyrker og andre multinationale maritime reaktionsstyrker samt i multinationale styrker til forstærkning af andre områder.

Fremover vil søværnet derfor stå overfor to operative perspektiver:

- * **Regionale operationer** i og nær dansk, færøsk og grønlandsk område til sikring af det samlede riges suverænitet i fred og krise og til dets forsvar i krig. Disse opgaver er tidløse og løses under fredsforhold nationalt i samvirke med det øvrige forsvar og hjemmevernet. I krise og krig forudses de løst af det integrerede NATO forsvar, herunder dettes reaktions- og hovedforsvarsstyrker i området med danske enheder som integrerede elementer deri samt tillige sammen med evt. tilførte allierede forstærkninger. De regionale operationer omfatter tillige forekommende maritime opgaver til støtte for den civile del af samfundene.

- * **Mobile operationer** uden for danske, færøske og grønlandske nærområder til løsning af opgaver til støtte for øvrige danske sikkerhedsmæssige interesser, f.eks. deltagelse i fredsskabende, fredsbevarende eller humanitære operationer. Opgaverne skal kunne løses under varierende konfliktmæssige forhold og kan foregå under national kommando og kontrol eller under forskellige former for integration i multinational sammenhæng i NATO, FN eller CSCE ramme. Deltagelse i NATOs stående flådestyrker eller umiddelbare reaktionsstyrker vurderes almindeligst forekommende. Mobile operationer iværksættes og udføres situationsbestemt, og danske ressourcer har hidtil ikke tilladt permanent afgivelse af enheder dertil.

I fredstid skal den regionale indsats primært hævde landets

suverænitet og forberede løsning af opgaverne i spændingsperioder og i krig. Derudover skal søværnet deltage i dansk myndighedsudøvelse og yde hjælp til den civile del af samfundet, herunder støtte danske interesser til søs. Med hensyn til den mere mobile indsats skal bidrages med enheder til NATOs stående flådestyrker og efter behov tillige til anden indsats i international ramme.

I spændingsperioder skal den regionale fredstidsindsats fortsætte og i øvrigt koncentrerer om tilpasning af beredskabet og intensivering af forberedelserne til krigsopgavernes løsning. I og uden for det regionale område skal bidrages med enheder til NATOs maritime reaktionsstyrker i krisehåndteringsøjemed og efter behov tillige til anden international indsats.

I krig, der omfatter eller truer dansk område, prioriteres den regionale indsats. Søforsvaret af Danmark skal kunne gennemføres som en integreret del af det samlede NATO forsvar. Deltagelse i andre multinationale styrker vil afhænge af prioriteringen af den foreliggende opgave. I krig, der ikke omfatter eller truer dansk område, kan deltagelse i multinationale flådestyrker efter omstændighederne fortsætte eller iværksættes.

DISCIPLINER

Sømilitære operationer er mangfoldige i typen, varierende af karakter, og kendetegnes ved en stadig skiftende situation på grund af styrkernes bevægelsesfrihed og høje mobilitet. Udover det grundlæggende krav om at kunne finde vej på, over eller under havet, består søkrigens håndværk i at mestre en række discipliner, hvoraf de vigtigste er skitseret nedenfor under anvendelse af engelsk terminologi.

Principal Warfare Types.

Surveillance.

Anti Air Warfare (AAW).

Anti Surface Warfare (ASUW).

Anti Submarine Warfare (ASW).

Electronic-/Acoustic Warfare (EW).

Special Warfare Types.

Minewarfare (MW).

Amphibious Warfare (AW).

Supporting Warfare Types.

Naval Gunfire Support (NGS).

Clandestine Support (CS)

Tactical Air Support (TASMO).

Uanset hvilken operation, som det enkelte skib måtte deltage i, vil opgaven bestå i at praktisere en eller kombinationer af flere af de nævnte discipliner enten individuelt eller i samarbejde med andre. En enhed anses for alsidig, når den udover overvågning behersker AAW, ASUW, ASW, den relevante EW, og samtidig råder over en besætningsstørrelse, der tillader en høj grad af reaktionsevne og udholdenhed. En skibsbaseret helikopter, udrustet til formålet, øger alsidigheden. Enhedernes fleksibilitet vurderes ud fra evnen til at indgå i forskellige operationstyper, til at indgå i og samarbejde med andre styrker, til at operere i forskellige farvande og under forskellige klimatiske forhold, og parametrene omfatter mobilitet i form af fart- og manøvreegenskaber, genforsyningsbehov og -muligheder og kampinformationsudrustning (CCIS).

Udviklingen har aktualiseret og synliggjort andre discipliner af mere generel karakter, som det fremover vurderes nødvendigt at beherske bedre:

Logistik.

Genforsyning af sejlene enheder.

Søtransport af forsyninger, materiel og udrustning.

Sanitets- og sundhedstjeneste.

Logistik er efter de maritime erfaringer fra Golfkonflikten indarbejdet i NATOs nye strategi, så logistik ikke længere alene er et nationalt ansvar, men skal tilrettelægges som en kollektiv og

koordineret indsats. Alliancen har allerede udkast til maritime planer klar, der reflekterer dette princip, og som i skrivende stund afprøves i forbindelse med operation **SHARP GUARD** i Adriaterhavet. En dansk orlogskaptajn indgår som **Chief Operational Logistics** i Multinational Logistic Command (MNL), der for tiden er etableret i NAVSOUTH hovedkvarter i Napoli. En dansk seniorsergent er netop tiltrådt tjeneste ved Forward Logistic Site (FLS) i Grottaglie ved Taranto i Italien. Han indgår i det internationale team, der koordinerer den praktiske forsyning af de tre **SHARP GUARD** Task Groups, hvor **PETER TORDENSKIOLD** har medvirket fra ultimo april. En MNL og FLS-organisation kan også blive aktuel i dansk regi, hvorfor der allerede p.t. planlægges for placering og bemanning, ligesom det overvejes, hvordan og på hvilket niveau officerer og mellemedere skal uddannes i dette nye speciale, international Logistik.

Transportmæssigt er søværnets nuværende skibe indrettet udelukkende med henblik på værnets hidtidige behov, og der rådes ikke over en betydende sejlene genforsyningskapacitet.

En udsendelse af for eksempel hele eller dele af den Danske Internationale Brigade er en større transportmæssig opgave, og den løbende forsyning af en sådan operation indebærer transportbehov af betydeligt omfang. Evakuering i form af hurtig rømning fra et indsættelsesområde er en situation, der også må kalkuleres med.

I alle tilfælde kan søtransport være en tillokkende, bekvem og hensigtsmæssig metode. I skærpede situationer er transport over havet ofte den sikreste transportform, såvel tids- som beskyttelsesmæssigt. Erfaringer med udsendelse af kampvogneskadronen til Jugoslavien synes at støtte dette udsagn.

Danmark og dansk forsvar har en mangeårig tradition for at deltage i humanitære indsatser og fredsbevarende operationer. Et eksempel herpå er hospitalsskibet **JUTLANDIA**s virke under Koreakrigen. Humanitære opgaver er indføjjet i loven om forsvarets formål, opgaver og organisation m.v., og mellem Forsvarskommandoen og Beredskabsstyrelsen er der enighed om, at humanitær indsats, der fordrer bevæbning, er en opgave

for forsvaret.

Søværnets deltagelse i humanitære opgaver vil være aktuelle både som regionale og som mobile operationer. Denne type opgaver forventes udover behov for transportkapacitet, at medføre særlige krav til det **sanitets- og sundhedsfaglige** niveau og kapaciteten i deltagende enheder. **THETIS**-klassen er udrustet med et moderne skibshospital, en anvendelig helikopter og et godt flydæk. Sanitetsmæssigt er søværnet i færd med at opbygge en række mobiliserings-sanitetsenheder, som kan danne grundlag for mobile sanitets- hold til indsættelse i multinationale og humanitære sammenhænge. I depot er opbevaret et containeriseret behandlingsafsnit til et hospitalsskib. Der foreligger et projekt for ombygning af færgerne **HEIMDAL** eller **URD** til et 250 sengs hospitalsskib. Realisering af projektet er beregnet til ca. 100 mill. kr. i 1990 niveau og 14 ugers arbejde.

SEJLADSEN

Skal søværnet kunne varetage opgaver som anført i loven om forsvarets formål og opgaver m.v., er der behov for at sejle såvel i som uden for nærområderne ved Danmark, Færøerne og Grønland.

De regionale opgaver har traditionelt medført aktiviteter i farvandene omkring Danmark, Færøerne og Grønland. Der sejles og flyves i Østersøen, indre danske farvande, Skagerrak, Nordsøen, Norskehavet, Nordatlanten, Polarhavet og Davisstrædet hele året rundt.

De mobile opgaver har i de senere år medført sejlads i Østatlanten, Kanalområdet, Biscayen, Middelhavet, Adriaterhavet, Rødehavet, Det Arabiske Hav og den Arabisk/Persiske Golf. Deployeringerne har fundet sted på alle tider af året. Desuden har Det sydkinesiske Hav og Den bengalske Havbugt været besejlet som et led i søværnets medvirken til at fremme danske interesser.

De regionale og mobile opgaver medfører, at personel og materiel indsættes under klimatiske forhold, der varierer fra

polare til tropiske konditioner. Operationsområdernes placering i geografien og de klimatiske forhold i farvandene, der skal besejles, må nødvendigvis indvirke på størrelsen, indretningen og udrustningen af fremtidens danske orlogsflåde.

I en forsigtig spådom om hvad fremtiden bringer af operative indsatsområder, fremstår de nationale og tilstødende farvande som de højst prioriterede og de nordeuropæiske farvande som primære i alliancemæssig sammenhænge.

En indsættelse i Middelhavsområdet er fortsat aktuell med baggrund i situationen i det tidligere Jugoslavien. Forholdene i Nordafrika, i Levanten og på nogle af ø-staterne, vurderes at gøre hele Middelhavsregionen til potentielt fremtidigt indsættelsesområde for enheder af søværnet.

En konkretisering af indsatsområder i resten af verden, kan kun vanskeligt gennemføres. Alligevel forekommer det sandsynligt, at forholdene i Afrika, syd for Sahara og i Sydøstasien kunne udvikle sig på en måde, der nødvendiggør en international indsats, eksempelvis af humanitær karakter. Det gælder her, ligesom for en indsats i NATO området, at hvis indsættelsen skal ske i kystområder, kan et samvirke mellem enheder fra de øvrige værn og søværnet være fordelagtig eller ligefrem nødvendig. Dette forekommer i særdeleshed at være gældende i forbindelse med humanitære engagementer.

Øget udholdenhed for såvel skibe som for besætninger er også en af de konsekvenser af de operative perspektiver, den nye forsvarslovgivning medfører.

SAMVIRKE MED ANDRE

Den politiske situation og opgavernes karakter vil være styrende for valget af rammer for søværnets fremtidige indsættelse i internationale engagementer, medens opgaverne i nationale og tilstødende farvande fremover fortsat vil blive udført i rammerne af NATO og med den tyske flåde som nærmeste allierede i samarbejdet i Danmark og med Atlantkommandoens styrker som partnere ved opgaverne i Nordatlanten.

Opgaver af krise- eller krigslignende karakter vil blive ud-

ført i regi af NATO ved operationer inden for NATOs geografiske område. Ønsker NATO eller en overvejende del af alliansens medlemmer at engagere sig i denne type operationer uden for NATO området, kan en multinational koalition eller WEU være rammen, som tilfældet var i Golfkrigen i 1990-91. Det er opfattelsen, at ved denne type opgaver vil der være etableret fælles militær ledelse i operationsområdet, der koordinerer den operative og logistiske indsats, og at indsatte danske enheder som oftest vil indgå i dette system.

Fredsstøttende opgaver omfatter den traditionelle fredsbevarende indsats, i rammerne af FN. Omfattet er tillige fredsskabende operationer, som under FNs ledelse for tiden gennemføres flere steder i verden. Opgavens karakter og kompleksitet illustreres af den nuværende situation i og omkring det tidligere Jugoslavien. Her leder FN landindsatsen medens NATO forestår luftoperationerne og den maritime embargo.

Humanitære engagementer er en traditionel dansk international opgave. Det er ikke utænkeligt at forsvaret inddrages i opgaver af tilsvarende karakter, som den der i øjeblikket ledes af FN i Somalia. Opgaven indeholder en blanding af fredsstøttende og humanitære elementer, og et dansk maritimt bidrag til en tilsvarende mission kunne omfatte f.eks. et hospitalsskib, skibstransport, lufttransport og evakuering af syge og sårede samt flygtninge.

Rammerne for dansk forsvar hidtidige indsættelse i internationale engagementer er, i tilslutning til den nationale dimension, udgjort af NATO og FN. Mulighederne er siden udvidet med CSCE, men også Norden kan blive aktuel. I to maritime operationer har danske orlogsskibe været indsat parallelt med WEU ledede enheder, nemlig i Golfen 1990-91 og i Adriaterhavet 1993-94, og andre organisatoriske rammer kan ikke udelukkes. Hverken FN, CSCE eller andre tilsvarende organisationer besidder eller forventes i en overskuelig periode at komme til at besidde kommando- eller logistiske organer, der kan lede og støtte maritime operationer.

Det vurderes at, uanset rammen, vil enhver opgave foranledige NATO som organisation og alliansens medlemslande til et intenst og velkoordineret samvirke, baseret på den

eksisterende NATO og nationale planlægning, nøjagtig som det var tilfældet under Golfkrigen.

De maritime styrker, som søværnets skibe også i fremtiden må forvente at skulle samarbejde med vil, uanset rammerne for indsættelsen, bestå af velkendte skibe og flåde-fly. Grundstammen vil være kollegerne fra de 14 NATO flåder, hvoraf 12 f.eks. var til stede i Golfområdet på et eller andet tidspunkt under konflikten.

Finlands tilnærmelse til NATO og Sveriges bestræbelser på medlemskab af den Europæiske Union, kan meget vel føre til et tættere nordisk flådesamarbejde end skoleskibenes årlige møde i forbindelse med Nordisk Kadetidrætsstævne. Partnerskab for fred initiativet og de etablerede militære samarbejdsprogrammer har allerede ført til, at Østlandene, omend i beskedent omfang, deltager såvel i NATO som de vestlige nationers nationale øvelsesvirksomhed. I en ikke fjern fremtid må det ligeledes forventes, at multinationale maritime opgaver løses i et tillidsfuldt og professionelt samarbejde med skibe og fly fra de tidligere østlande.

I de senere år har søværnets enheder også problemfrit samvirket operativt med orlogsskibe og fly fra Australien, Argentina, Japan og flere af Golfstaterne. Fremtidens operative engagementer vil uden tvivl gøre listen længere.

Forliget om forsvarets ordning af NOV 1992 igangsætter etableringen af den Danske Internationale Brigade, og forudser, at brigaden kan indsættes med støtte fra det øvrige forsvar. Søværnet må være beredt på at imødekomme politiske tilsagn om dansk deltagelse i internationale engagementer, der gennemføres i værnfælles regi med den Danske Internationale Brigades deployering som grundlag.

Søværnet kan altid støtte den Danske Internationale Brigade eller dele deraf, men mest fordelagtigt når den er indsat i eller fra kystområder. En værnfælles operation i f.eks. Østersø- eller Middelhavsområdet, med den Danske Internationale Brigade forstærket også med enheder fra flyvevåbnet, fremstår som en realistisk mulighed for at etablere en dansk fredsstøttende eller humanitær "Joint Task Group".

BETINGELSERNE

Betingelserne, under hvilke søværnet udøver sit operative virke, er ændrede i forhold til den kolde krigs forestilling om den altomfattende krig med Europa som slagmark. Lokale kriser, konflikter og krige forventes at være den typiske anledning også til maritime operationer. Søværnet må, ligesom det øvrige forsvar, forberede sig på, at have enheder indsat og opererende under krigslignende forhold, medens den øvrige del af værnet virker under daglig fredsrutine.

De organisatoriske rammer, hvorunder opgaverne udføres, er varierende. Som det ene yderpunkt kan enheder være udsendt alene under national kommando og uden for NATOs geografiske ansvarsområde.

I så tilfælde kan der være behov for genforhandling/bekræftelse af eksisterende aftaler eller indgåelse af nye aftaler om gensidig støtte. Det andet yderpunkt er, at enhederne opererer integreret i en allieret styrke under NATO eller FN-kommando.

Søværnets nuværende drifts- og krigsstruktur blev opbygget og tilrettelagt efter princippet om en bred og sammenhængende beredskabsmæssig opbygning af hele forsvaret, dikteret af en veldefineret trussel. Det er nødvendigt, at den fremtidige drifts- og krigsstruktur indrettes på differentierede beredskabstiltag, selektive operative indsatsmuligheder og kombinationer heraf.

Nationalt har Danmark i planlægningen vedrørende løsning af den regionale forsvarsopgave konsekvent anlagt en "Joint" synsvinkel og koncept, men der har ikke været behov eller tradition for fælles operativ/taktisk ledelse af operationer hvori indgår enheder af alle tre værn. NATOs nye strategi aktualiserer nødvendigheden af COMBINED/JOINT operationer og det skønnes sandsynligt, at fremtiden vil kunne byde på nationale operationer med enheder af alle tre værn, og der derfor vil opstå et behov for en national "Joint" ledelseskapacitet. Den opkommende "Combined Joint Task Force" idé synes at anerkende behovet for "Jointness" og i forberedelserne af den grundlæggende koncept vil princippet om "Combinedness" tillige åbne muligheder for deltagelse af nationer uden for NATO. Nationalt må vi derfor forberede os på dette perspektiv.

Under alle omstændigheder må det være klart, at også i fremtiden vil opgavernes karakter og omfang oftere være resultat af den politiske beslutningsproces mere end af operative og ressourcemæssige militære analyser.

DEN NUVÆRENDE FLÅDE

Sammensætning af den nuværende flåde er resultat af en mangeårig, løbende tilpasning og optimering til de opgaver, som tidligere modsætningsforhold og militære konfrontationsniveau tilsagde. Derudover bærer den præg af løbende tilpasning til de rådige økonomiske ressourcer, og den har over en periode beskrevet en kvantitativ nedadgående tendens.

De nuværende tre korvetter af **NIELS JUEL**-klassen er relativt alsidige, men har på grund af deres begrænsede størrelse også begrænsninger i sødygtighed og udholdenhed. Korvetterne er velegnede til løsning af opgaver i regional sammenhæng og kan med visse begrænsninger medvirke i multinational, mobil sammenhæng. Korvetterne er afhængige af regelmæssig logistisk støtte fra forsyningskib eller land. Skibenes udstyr er ikke modulariseret/containeriseret, men et stort antal komponenter er i standard med andre skibstyper. Rådgivnings- og Analysegruppen vurderer at levetiden, med gennemførelse af planlagt levetidsforlængelse og modernisering, vil kunne udstrækkes til omkring år 2010.

Missil-/torpedobådene af **WILLEMOES**-klassen, ialt 10 enheder, er bygget til operationer i danske farvande og vestlige Østersø i vindstyrker op til kuling uden nævneværdige begrænsninger, medens de er mere vejrafhængige i Nordsøen og andre åbne farvande.

Missilbådene er velegnede til løsning af opgaver i regionalt regi og kan kun med relativt store begrænsninger deltage i mobil sammenhæng, da de er udpræget afhængige af logistisk støtte fra forsyningskib eller land. Missilbådenes levetid er af Rådgivnings- og Analysegruppen angivet at udløbe omkring år 2000, men vurderes gennem levetidsforlængelse af kunne udstrækkes til omkring år 2010.

FLYVEFISKEN-klassen (**SF 300**) er en fleksibel platform, der optimalt tilgodeser standardiserings- og containeriseringsprincipper og er planlagt at kunne operere i følgende sømilitære roller:

- * Missilenhed.
- * Antiubådsenhed.
- * Minerydningsenhed.
- * Patruljeenhed.
- * Minelægger.

Det fleksible containersystem muliggør desuden, at skibstypen formentlig vil være i stand til tillige at løse andre fremtidige militære og civile opgaver. Skibstypen har i forhold til missilbåden større udholdenhed og sødygtighed, hvilket med visse begrænsninger muliggør mobil indsats i multinationale styrker. Ifølge gældende planer anskaffes til erstatning for 22 udtjente og med enkelte undtagelser allerede udrangerede skibe 14 enheder af klassen.

Undervandsbåden er den eneste type enhed, der kan gennemføre skjulte overvågningsoperationer samt efterretnings- og indhentningsrekognosceringer. Undervandsbåden er ligeledes i stand til - med lav risiko - at operere, hvor en eventuel fjende har sø- og luftherredømme. Forsvaret af Danmark må også i fremtiden baseres på et forsvar i dybden - og dermed nødvendiggøre operationer i fremskudte områder for såvel at gennemføre indhentningsrekognosceringer og eventuel tidlig bekæmpelse af en trussel. Søværnet råder i dag over fem undervandsbåde (to **NARHVALEN**-klassen og tre **TUMLEREN**-klassen), der forventes at have en levetid til mellem år 2000 og 2005 efter gentagne levetidsforlængelser. Også i mobil og multinational sammenhæng er undervandsbåde attraktive elementer, der f.eks. er indsat i de maritime operationer i Adriaterhavet.

Omfattende defensive mineringer har været og vil også fremtidigt være et centralt element i søforsvaret af Danmark. Beslutningen om at koncentrere minelægningskapaciteten på et antal store, egentlige minelæggere var bl.a. begrundet i behovet

for på meget kort tid at kunne etablere de væsentligste anti-invasionsfelter. Minelægning er imidlertid i sig selv en, omend tidskrævende og sårbar, relativt enkel proces, der også kan udføres med andet end egentlige minelæggere, f.eks. luftfartøjer eller undervandsbåde. Vejrforholdene kan hindre eller vanskeliggøre minelægning fra mindre enheder, og evnen til at medføre større laster under dæk er vigtig såvel af hensyn til vejrforholdene som for at tilgodese etablering af større mine-spærringer under tidspres samt et længerevarende beredskab i en krise.

FALSTER-klassen vil stå for udrangering først i det næste århundrede, hvorfor en videreførsel af minelægningspotentiallet må overvejes. Det skal tages i betragtning, at **FALSTER**-klassen udover sin minelægningsopgave i fredstid har løst betydningsfulde og nødvendige opgaver som skoleskibe og periodevis som depot- og kommandoskib for torpedobåde og for undervandsbåde. Fortsættelse af disse funktioner må derfor indgå i overvejelserne om, hvorledes **FALSTER**-klassens potentielle kan erstattes.

En vigtig del af minekoncepten er de kontrollerede minefelter, der lægges af de to mindre minelæggere af **LINDORMEN**-klassen. Denne kapacitet skal også i fremtiden være til stede. Enhederne fungerer også som forsyningsenheder for f.eks. udstationerede minerydningsenheder under deltagelse i multinationale NATO ramme eller i anden international opgave.

Introduktionen af søværnets nye kabelkontrollerede minesystemer samt den længere varslingstid, der forventeligt også vil give længere tid til lægning af miner, vurderes på langt sigt at kunne muliggøre brugen af andet skibsmateriel, som indrettes dertil. Derfor kan udfasning af klassen overvejes i forbindelse med en fornyelse af flåden.

Til minestrygning rådes over de to tilbageværende minestrygere af **SUND**-klassen. Skibene er bygget midt i 50'erne og udgør i dag søværnets eneste mulighed for at foretage minestrygningsoperationer. Som følge af behovet for beskyttelse og sikring af den civile skibsfart, behovet for sikring af adgangsvejene og havnene for modtagelse af allierede forstærkninger, behovet for national militær handlefrihed samt

behovet for rydning af egne minefelter i henhold til folkeretslige forpligtelser, vurderes søværnet også i fremtiden at have et behov for at kunne foretage minerydningsoperationer, herunder minestrygning, idet ikke alle danske farvandsområder kan ryddes ved minejagt. SUND-klassen er planlagt udfaset i 1995 koordineret med tilgangen af SF 300 med minerydningsmoduler. Erstatning for evnen til egentlig minestrygning er i øjeblikket under vurdering.

Helikoptere benyttes i inspektions- og stationstjenesten på Grønland og Færøerne. Helikopterne har været en vigtig forudsætning for inspektionsskibenes effektive tjeneste i et stort geografisk område. Fire af søværnets helikoptere er udrustet som flådehelikoptere med såvel elektronisk opklarings- som taktisk datalink-udstyr til måludpegning for missiler, men uden nogen form for våben.

De seneste kamperfaringer fra Golfen med skibsbaserede, våbenudstyrede helikoptere har bekræftet, at disse er et særdeles effektivt våbensystem specielt overfor mindre enheder.

Helikoptere vil også i fremtiden blive anvendt til løsning af opgaver i inspektions- og stationstjenesten og som flådehelikoptere, ligesom de kan yde støtte som logistisk transportmiddel.

Søværnets LYNX-helikoptere har en anslået konstruktionsmæssig restlevetid til år 2000, men Rådgivnings- og Analysegruppen finder, at en levetidsforlængelse gennem modifikation vil kunne udskyde erstatningsbehovet til omkring år 2010.

Til inspektions- og stationstjeneste især i det nordatlantiske område, rådes over fire inspektionsskibe af **THETIS**-klassen og **BESKYTTEREN**. **THETIS**-klassen har god sødygtighed og udholdenhed, medens dens sømilitære evner er begrænsede på grund af relativt beskeden udrustning med våbensystemer. Enhedernes udrustning og indretning tilgodeser, hvor det har været muligt, standardisering med SF 300. **THETIS**-klassen har lang restlevetid og klassens antal vurderes tilstrækkeligt til sammen med det femte inspektionsskib, for tiden **BESKYTTEREN**, at kunne bestride opgaverne i Nordatlanten. **BESKYTTEREN** er mindre end **THETIS**-klassens enheder,

men har også relativ god sødygtighed og udholdenhed. **BESKYTTEREN** er eneste enhed af sin type og standardisering med flådens øvrige enheder er kun til stede i begrænset omfang.

Skibets skønnede restlevetid er omkring 10 år. Skibet kan overvejes udfaset forinden mod passende erstatning. Alternative anvendelsesmuligheder som eksempelvis opmålingskib kunne overvejes.

Til inspektions- og stationstjeneste i kystnære områder på Grønland anvendes tre inspektionskuttere af **AGDLEQ**-klassen. Inspektionskutterne er velegnede og veludrustede hertil. De har efter Rådgivnings- og Analysegruppens opfattelse en restlevetid til år 2005.

Til supplement af den regionale farvandsovervågning og forskellige og mangfoldige forefaldende støtteopgaver benyttes ni orlogskuttere af **BARSØ**-klassen. Orlogskutterne er små og beskedent udstyret, og deres operative værdi er derfor begrænset. Til gengæld udgør de et meget anvendeligt og omkostningsmæssigt beskedent potentiale til varetagelse af forefaldende opgaver såsom f.eks. transport, målsøbning og dykkerfartøj. Orlogskutterne forventes at have en restlevetid til efter år 2000. Til ovennævnte opgaver skønnes et antal på mindst fem enheder nødvendig.

To **HARPOON**-kystmissilbatterier er under anskaffelse. Batterierne ventes at tilgå strukturen i 1994 og må, selv om de er flytbare, forudses anvendt primært til det regionale forsvar. Batterierne udgør et militært potentiale, men deres anvendelighed er snæver, og deres fleksibilitet ringe.

STEVNSFORT, eneste tilbageværende kystfort, kan med artilleri medvirke til bevarelse af søherredømmet, herunder beskyttelse af egne minefelter ved den sydlige indsejling til Sundet. Derudover bidrager det naturligvis til et evt. invasionsforsvar inden for dets dækningsområde.

Fortet er af ældre dato, men med opdateret ildledning, og skytset er i rimelig god stand. Der er ikke fastsat restlevetid for fortet og forudsat tilstrækkelig vedligeholdelse, er den relativt ubegrænset.

Af andre skibe og fartøjer råder søværnet over to tankskibe af **FAXE**-klassen og transportfartøjet **SLEIPNER**, der alle er

begrænset til regional indsats med begrænset kapacitet og uegnede til overførsel af forsyninger i rum sø.

Endvidere rådes over tre mindre skolebåde og de sejlførende øvelseskuttere **SVANEN** og **THYRA**. Alle udrustes sæsonmæssigt og udgør vigtige elementer for den praktiske uddannelse til søs. Restlevetid er ansat til 1996 for skolebåde og 1997 for **SVANEN** og **THYRA**. Med henblik på reduktion af vedligeholdelsesbyrden for **SVANEN** og **THYRA**, der er ældre træskibe, bør erstatning af dem med tilsvarende glasfiberskibe overvejes.

Der vil stadig være behov for slæbebåde, torpedoindbjærgningsfartøjer, slæbemålsfartøjer og mindre specialfartøjer til bl.a. eksplosivstobtsprængning. De nuværende enheder må løbende erstattes, når deres levetid er omme.

Det er vurderingen, at den nuværende materielmæssige og projekterede arv udgør en balanceret flådestyrke, specielt tilpasset løsning af regionale opgaver og med et vist potentiale for løsning af mere mobile opgaver.

FLÅDENS UDVIKLING

For at tilpasse den operative del af søværnet til den skitserede udvikling bør generelt sigtes mod forbedret mobilitet, større alsidighed og styrket udholdenhed evt. på nogen bekostning af hidtidig, men ikke længere påkrævet høj grad af operativ og materielmæssig specialisering til regionale opgaver. Derfor prioriteres

- * **mobilitet** og
- * **alsidighed**.

Herved tilgodeses såvel fortsat løsning af de regionale opgaver, således som de nu tegner sig, som forbedret evne til medvirken i mobile operationer. Der lægges fortsat vægt på udnyttelse af moderne teknologi og bedst mulig udnyttelse af ressourcer og økonomi.

De fremtidige opgaver tilsiger, at strukturen fremdeles bør udgøre en balanceret flådestyrke med større enheder, mindre enheder, undervandsbåde, helikoptere, inspektionsskibe og -kuttere samt skibe til særlige formål.

Med et varieret opgavespektrum, med mobile opgaver, med forøget dybde og forbedret operationsfrihed i det regionale søforsvar vurderes, at opgaverne bedst tilgodeses med et øget islæt af større enheder. Disse vil tilføre flåden mobilitet, alsidighed og udholdenhed og derved forbedre dens generelle, brede egnethed samtidigt med, at evnen til løsning af hidtidige opgaver i nærområdet under de ændrede konditioner fastholdes.

Fordeleagtig fleksibilitet og standardisering kan opnås ved en videreførelse af STANDARDFLEX filosofien, og de større enheder vurderes med fordel at kunne baseres på THETIS-klassens grunddesign udrustet med systemer og udstyr, som i muligt og hensigtsmæssigt omfang er samme standard og type som i SF-300, og indrettet til at medføre helikopter. Det vurderes, at sådanne enheder vil kunne udrustes til følgende tjeneste såvel regionalt som mobilt:

- * Patruljetjeneste og farvandsovervågning.
- * Kontrol af skibsfart, suverænitetshævdelse og konvojeringsopgaver.
- * Kampskibstjeneste regionalt eller mobilt i internationale styrker.
- * Minelægning.
- * Transport- og forsyningstjeneste med kapacitet til bl.a. transport af standard containere, militære køretøjer, personel- og minerydningsfartøjer.
- * Hospitalsskibstjeneste med forsvarets containeriserede behandlingsafsnit.

Endvidere vurderes sådanne enheder at kunne medvirke i maritime opgaver til støtte for den civile del af samfundet såsom:

- * Katastrofehjælpeopgaver.
- * Forureningsbekæmpelse.

- * Søopmåling.
- * Havundersøgelser og ekspeditioner.

Det anses, at sådanne enheder vil være hensigtsmæssige afløserer for i første omgang **FALSTER**-klassen siden **NIELS JUEL**-klassen.

Til løsning af regionale og i vist omfang tillige mobile opgaver er der fortsat behov for et antal mindre enheder. **STANDARDFLEX- 300** typen tilgodeser allerede dette formål ved evnen til at løse følgende opgaver:

- * Farvandsovervågning og suverænitetshævdelse.
- * Kampopgaver.
- * Minelægning.
- * Minerydning.

Dertil kommer skibstypens potentielle anvendelighed til:

- * Søopmåling.
- * Forureningsbekæmpelse.

SF-300 eller tilsvarende type med tilhørende modulsortiment kan være en hensigtsmæssig afløser for **WILLEMOES**-klassen inden for den betragtede tidshorisont. Andre erstatningsmuligheder kan overvejes i lyset af kravene til flådens fremtidige sammensætning.

Til fortsat løsning af både regionale og mobile opgaver og som et vigtigt led i den balancerede flådestyrke udgør undervandsbåde også fremtidigt et overordentligt effektivt kamppotentialer, som tvinger en potentiel modstander til omfattende modforholdsregler og væsentligt komplicerer hans operationer. Dertil vurderes undervandsbåde at være meget

effektive platforme til skjult indhentning af efterretninger. Endelig er undervandsbåde effektive antiubådsenheder. Undervandsbåde er derudover karakteriseret ved stor udholdenhed og relativt små operative driftsomkostninger. Når den nuværende styrke forældes omkring årtusindskiftet, anses det for særdeles vigtigt, at afløsning sker uden brud på kontinuitet eller med større forsinkelse, idet området er meget specialiseret, og deaktivering i selv kortere perioder vil medføre tab af nødvendig ekspertise.

Helikoptere, der kan operere skibsbårent, er uundværlige til tjeneste både som hidtil i de regionale opgaver, herunder inspektions- og stationstjeneste i Nordatlanten og flådehelikoptertjeneste, og i de mobile opgaver placeret på større enheder. Det vurderes hensigtsmæssigt, også fremtidigt, at gå ind for en type, som forberedt til varierende udrustning kan anvendes til situationsbestemte opgaver. Det nuværende antal på otte vurderes ikke fuldt tilstrækkeligt til varetagelse af fremtidige opgaver.

Til fortsat løsning af regionale opgaver omkring Grønland og Færøerne vil fremdeles fem helikopterbærende inspektionsskibe og tre inspektionsskuttere være nødvendige. Med hensyn til inspektionsskibe ses behovet i en lang periode fremover tilgodeset af enhederne af **THETIS**-klassen og **BESKYTTEREN** eller dennes afløser. Inspektionsskutterne må derimod påregnes at behøve afløsning med et tilsvarende antal omkring årtusindskiftet.

En række funktioner, som også fremtidigt skal varetages, vil enten ikke berettige indsættelse af eller kræve specialindretning til den pågældende funktion. Strukturen skal derfor fortsat råde over et antal skibe og fartøjer til særlige formål, som

- * Kongeskibet.
- * Orlogskuttere til målslægning, mineuskadeliggørelse, dykkerfartøj etc..
- * Skolefartøjer og sejlkuttere.

- * Søopmålingsfartøjer.
- * Torpedoindbjærgningsfartøjer.
- * Bevogtningsbåde.
- * Slæbebåde.
- * Fragtskib til missil- og ammunitionstransport.

De landbaserede missilbatterier er flytbare og vurderes i hovedsagen brugbare til regionalt forsvar i krig, og er iøvrigt relativt ufleksible og begrænset anvendelige. Der ses kun mindre operativt, sømilitært belæg for bevarelse af landbaserede kystmissilbatterier i den fremtidige struktur. Det bør derfor overvejes at udfase batterierne og evt. at genbruge komponenter derfra i sejlede enheder.

Flådens kommende balance og dimensionering i forhold til den nuværende bør forskydes mod et øget islet af større, mere alsidige og udholdende enheder. For visse af elementerne afgøres dimensioneringen af relativt konkret og udtømmende beskrevne opgaver, f.eks. inspektions- og stationstjeneste i Nordatlanten. For andre må dimensioneringen bero på vurderinger af kravene fra de scenarier og situationer, regionale som mobile, hvori opgaver skal løses. Ved en forskydning af vægten imod et øget islet af større enheder vil konsekvensen formentligt alene af økonomiske årsager være en i antal enheder numerisk mindre struktur. Dette vurderes ikke uacceptabelt i betragtning af den ændrede situation, men for hver enhedstype bør fastholdes et antal, som kan tilgodese passende redundans og kontinuitet.

AFSLUTNING

Grundlæggende er søværnets formål tidløst. Det er at opfylde Danmarks maritime sikkerhedsbehov og at støtte danske interesser til søs. Det politiske og strategiske miljø afstikker

rammer og vilkår for at imødekomme dette formål og er betydende for søværnets konkrete opgaver og for dets sammensætning og størrelse. Flåden vil også fremover have til formål at være nationens villige og tro tjener, hvad enten det drejer sig om egentlige sømilitære opgaver eller maritime opgaver til støtte for den civile del af samfundet, herunder humanitær indsats.

De perspektiver, der tegner sig burde medføre udvikling af en balanceret flåde, der i højere grad end den nuværende vil kunne løse såvel de regionale som forekommende mobile opgaver. Selv om "håndværket" er det samme uanset indsættelsesområde, stiller evne til indsættelse i miljøer, der varierer mellem polare og tropiske breddegrader og mellem åbne og snævre farvande betydelige krav til både personel og materiel. Hittidige erfaringer viser, at søværnets personel er både rede og veluddannet til at løfte disse udfordringer.

Erfaringerne og de anførte perspektiver peger på, at flådens sammensætning med fordel bør tilpasses. Alsidige, mobile og udholdende enheder vurderes at kunne løse såvel de fremtidige regionale opgaver, som de nu tegner sig, som de mobile, medens specialiserede, geografisk bundne og korttrækkende enheder i hovedsagen kan bruges regionalt. Flådens udvikling mod og ind i næste årtusind foreslås derfor præget især af forbedret udholdenhed, alsidighed og fleksibilitet. Omend fostret under den kolde krig, synes **STANDARDFLEX** ideen og dens praktiske applikation, som kendt i **FLYVEFISKEN-** og **THETIS**-klasserne, at være et godt udgangspunkt for udvikling i den skitserede retning.

AMERIKANSK MARITIM STRATEGI

Af orlogskaptajn Jens Claus Hansen

INDLEDNING

Følgende artikel belyser udviklingen indenfor den amerikanske maritime strategi med baggrund i udgivelsen af hvidbogen "From the Sea"¹. Artiklen diskuterer afslutningsvis principperne for den nye strategi ud fra indlæg i den amerikanske debat.

BAGGRUND

Den amerikanske flåde har kun i begrænset omfang beskæftiget sig med doktrinære studier, men mere støttet sig til de principper, der blev formuleret af de maritime krigsteoretikere P. Colomb, A.T. Mahan og J.S. Corbett. Fra begyndelsen af 1980erne, efter Reagan-administrationens indsættelse, iværksatte regering imidlertid et omfattende moderniseringsprogram for det amerikanske forsvar. På det maritime område udarbejdede flådeminister F. Lehmann i 1981 et forslag om en 600-skibsflåde. Truslen kom på daværende tidspunkt fra Sovjetunionen, og en fremtidig konflikt blev forudset til at være langvarig og have global karakter. Der var indledningen til en intens debat i den amerikanske kongres i de følgende år omkring flådestyrkers rolle og betydningen af sømagt i forhold til de andre værn. Dette hang blandt andet sammen med erfaringer fra Vietnamkrigen, hvor den maritime strategi var nærmest ikke-eksisterende, og det forhold at flåden var

halveret i perioden 1968 til 1978 på grund af reduktioner i nybygningsprogrammer og udfasning af ældre skibe. Sidst men ikke mindst mente kongressen, at forslaget ikke kunne ses isoleret, men snarere skulle ses i sammenhæng med formulering af en globalt orienteret maritim strategi².

Grundlaget for den nye strategi blev lagt gennem en række høringer i Kongressen i de følgende år; i januar 1986 offentliggjorde Chief of Naval Operations admiral J.D. Watkins strategien i tidsskriftet *Proceedings*. Det teoretiske udgangspunkt for strategien var Mahans synspunkt om forholdet mellem sømagt og kontinentalmagt. Det var målet, gennem offensiv anvendelse af overlegen og koncentreret flådemagt, at nedkæmpe fjenden i et afgørende slag og derved sikre anvendelsen af havet til egne formål³. Strategien havde til formål, under forudsætning af maritim overlegenhed i hele konfliktspektret, at tvinge fjenden til at afstå fra aggression, uden at gribe til nukleare midler - hvilket således var med til at hæve atomtærsklen. Dette skulle ske indledningsvis ved at afskrække Sovjetunionen, og hvis dette ikke lykkedes, da gennem offensive operationer på NATOs nord- og sydflanke at tvinge Sovjetunionen i defensiven for at reducere presset mod NATO på Centralfronten. Strategien indeholdt herudover en række mål på tre forskellige niveauer i konfliktspektret: fred, krise og konflikt.⁴

2

Forslaget byggede på den amerikanske flådes studie "SEA PLAN 2000" fra 1979, der omfattede en flåde på 631 skibe inklusive 15 hangarskibe. "The Origin of the U.S. Maritime Strategy. Barnett, R.W.

3

The U.S. Maritime Strategy. Friedman, Norman. Jane's Publishing Company Ltd., London 1988. pp. 136-137.

4

The Maritime Strategy. Watkins, James D. U.S. Naval Institute Proceedings, JAN 1986. Annapolis USA, JAN 1986.

DEN NYE STRATEGI

Med baggrund i de væsentlige sikkerhedspolitiske forandringer i det internationale system fremsatte præsident Bush 2. august 1990 rationale bag en ny national sikkerhedsstrategi, der som det væsentlige skiftede fokus fra den globale konfrontation med Sovjetunionen til konflikter på det regionale niveau i Mellemøsten og Irak. Strategien indeholdt følgende elementer:

- strategisk afskrækkelse og forsvar,
- fremskudt tilstedeværelse,
- krise gensvar samt
- reorganisering.⁵

Afslutningen på den kolde krig havde tilsvarende rejst en debat om perspektiver for en fremtidig maritime strategi. Den amerikanske flådeminister H. Lawrence Garrett III stillede i april 1991 i Proceedings spørgsmålstegn ved det forhold, at " ... USA havde en maritim strategi, der var formuleret under den kolde krig, og som fokuserede på en global konflikt med Sovjetunionen",⁶ Artiklen foreslog, at tilpasse de væsentlige principper i den nuværende strategi til den løbende planlægning, med det overordnede formål at fastholde den globale maritime overlegenhed ind i det 21. århundrede; dette synspunkt var styrende for det videre arbejde.

I september 1992 udgav den amerikanske flådeminister Sean O'Keere hvidbogen - "From the Sea" - der sammenfattede de fremtidige opgaver for den amerikanske flåde og det amerikanske marinekorps. I henhold til denne bog var amerikanske flådestyrker i stand til at løse en række opgaver, der var afspejlet i den nationale sikkerhedsstrategi: tilstedeværelse, strategisk

---

5

Strategien blev kaldt "The Aspen Strategy" eller "The Strategy for a New World Order" til er erstatning for den tidligere inddæmningspolitikken (containment).

6

The Way Ahead. H. Lawrence Garrett III. Proceedings, April 1991. U.S. Naval Institute. P.38

afskrækkelse, kontrol med havområder, udvidet og kontinuerlig evne til krisereaktion, projektion af styrker fra havet samt evne til at transportere ressourcer over havet i tilfælde af krig. Løsningen af disse opgaver var i god overensstemmelse med de dele af den nationale sikkerhedsstrategi, der omfattede "krisegensvar" og "fremskudt tilstedeværelse". Den amerikanske flådeminister H. Lawrence Garret III nævnte, at hvis den gamle strategi var en inddæmningsstrategi så var den nye strategi en stabilitetsstrategi med vægt på fredelige forhold og regionale konflikter.⁷ Der blev lagt vægt på evnen til at fungere i komplekse operationsmiljøer fortrinsvis i kystnære områder; altså et skift fra krigsførelse på det åbne hav til værnsfælles operationer udført fra havet. Dette synspunkt skulle blandt andet ses på baggrund af den daværende sovjetiske flådes meget begrænsede muligheder for at kontrollere forbindelsesvejene på det åbne hav. "From the Sea" blev også betragtet som et politisk signal, idet den amerikanske flåde - i forhold til de øvrige værn - var mindre værnsfælles orienteret og manglede et ståsted efter den kolde krigs ophør. Den nye strategi blev sammenfattet i følgende overskrifter:

- a. Maritime ekspeditionsstyrker.
- b. Værnsfælles operationer.
- c. Fremskudte operationer fra havet.
- d. Tilpasset nationale behov.

Ad. a. Maritime ekspeditionsstyrker. De maritime ekspeditionsstyrker skulle være i stand til at indsættes i kriser i fjerne områder med kort varsel. Det skulle endvidere være muligt, at indsætte styrker på land når der var behov herfor i spektret fra humanitære operationer til offensive militære operationer. Retten til fri sejlads på det åbne hav gav styrkerne mulighed for operationer tæt på kriseområder, og derved demonstrere tilstedeværelse. Med andre ord skulle ekspeditionsstyrkerne præstere fremskudt tilstedeværelse, der kunne intensiveres eller

reduceres på kort varsel i overensstemmelse med situationens udvikling.

Ad. b. Værnsfælles operationer. Der blev lagt megen vægt på det værnsfælles aspekt som en forudsætning for fremtidig krigsførelse. Herunder blev der fremhævet eksempler, hvor flåden og marinekorpset kunne støtte hæren og flyvevåbnet.

Ad. c. Fremskudte operationer fra havet. Set på baggrund af de amerikanske tilbagetrækninger fra de oversøiske baser var der et behov for flådestyrker til at demonstrere fremskudt tilstedeværelse. Dels for at varetage amerikanske interesse og for at kunne leve op til forpligtelser overfor andre lande, dels for at demonstrere styrke og beslutsomhed. Dette kunne i et stigende konfliktspektrum være i forbindelse med diplomatiske aktiviteter, fredsskabende operationer, multinationale øvelser og humanitære operationer. Ved at deployere flådestyrker hurtigt frem til et konfliktområde er det muligt at kontrollere krisen. I tilfælde, hvor nationale interesser er truet, er det afgørende, at kunne give det korrekte diplomatiske, økonomiske og militære signal for at påvirke modstanderens handlemåde. Flådestyrker har en række karakteristika som redskab for krisestyringen, der indeholder muligheder for såvel eskalation som deeskalation. Hvis en krise løses med diplomatiske midler, kan flådestyrkerne trækkes tilbage uden indgriben eller opbygning af styrker på land. Tilsvarende kan flådestyrker indsætte såfremt de diplomatiske virkemidler ikke lykkes.

Fremskudt operationer indebærer styrker i kystnære farvande eller tæt på land.⁸ De kystnære regioner er ofte karakteriseret som begrænset i geografisk udstrækning - med en betydelig aktivitet fra egne- neutrale- og fjendtlige enheder - hvilket stiller

---

8

Generelt defineres kystnære områder som følger:

På havet: Området fra oceanet til den kyst som skal kontrolleres for at støtte operationen på land.

På land: Det område fra kysten og ind i landet, der kan støttes og forsvares fra havet.

store krav til identifikation. Dette problem er ikke mindre kompliceret i de regioner, hvor tredjeverdens lande har kontrol over avancerede våbensystemer.

Ad. d. Tilpasset nationale behov. Den nye strategi kræver en justering af den maritime organisation, så det er muligt med kort varsel at trække på netop de styrker der - afhængig af konflikt-niveauet - er nødvendige i den aktuelle situation herunder: Hangarskibe, undervandsbåde, amfibieskibe med marinestyrker, maritime overvågningsfly, overfladeskibe, mineskibe samt maritime specialstyrker. Disse styrker kan operere sammen med de øvrige værn og indgå i multinational sammenhæng.

DEN OPERATIVE KAPACITET

I forhold til de traditionelle søjler i den amerikanske strategi: fremskudt deployering, krise gensvar, strategisk afskrækkelse og maritim løftekapacitet er der tilføjet følgende strategisk elementer:

- a. Kommando, kontrol og overvågning.
- b. Dominans i operationsområdet.
- c. Magtprojektion.
- d. Udholdenhed.

Ad. a. Kommando, kontrol og overvågning. Der bliver her lagt vægt på flådestyrkers særlige muligheder i kystnære områder for at samarbejde i et værnssfælles miljø i koordination med militære myndigheder på land. Der vil i overvågningen fortsat blive anvendt elektronisk krigsførelse og satellitter i rummet for at få alle informationer. Chefen for flådestyrkerne vil være i stand til at fungere som chef for en værnssfælles styrke. Man vil lægge særlig vægt efterretningsindhentning gennem skjult overvågning tidligt i en krise; de maritime efterretninger vil være orienteret mod regionale forhold.

Ad. b. Dominans i operationsområdet. For at kunne

gennemføre magtprojektion, er det nødvendigt at dominere operationsområdet, så det er muligt at få udstyr og genforsyning fra havet og til det kystnære område og ind til land. Dette indebærer at de maritime styrker skal være i stand til at imødegå en eventuel modstander, der forsøger at tilkæmpe sig et lokalt herredømme i området.

Ad. c. Magtprojektion. Magtprojektion fra havet kræver mobilitet, fleksibilitet og avanceret teknologi og omfatter alt fra bomber og missiler til projektiler og bajonetter. Marinekorpset og hangarskibsgrupperne kan indsættes med kort varsel i et konfliktområde, hvilket er et vigtigt redskab i krisestyningen. Det er derfor et klart politisk signal at deployere større flådestyrker til et kriseområde. Der er allerede et etableret værnssfælles samarbejde mellem flåde- og flystyrker herunder mellem: hangarskibsbaserede fly, landbaserede flådefly, landbaserede fly samt Tomahawk missiler fra skibe og undervandsbåde. Endelig kan landsatte styrker hurtigt etablere sig i indsatsområdet med henblik på at forstyrre fjendens operationer.

Ad. d. Udholdenhed. Amerikansk indflydelse hænger nøje sammen med evnen til at vedligeholde militære operationer over hele verden. Flådestyrker kan holdes i et område, så længe det er påkrævet og kan medtage den nødvendige logistik, der er kritisk for enhver militær operation. I fredstid får flådestyrker dagligt de logistiske forsyninger rutinemæssigt. Under krise leveres krigsmateriel ad søvejen med skibe, der er deployeret til forskellige områder, hvilket gør det muligt med kort varsel at indsætte militær magt. I krig indsættes den strategiske maritime løftekapacitet for at genforsyne med tungt materiel til hær- og flystyrker.

Den nye orientering vil som antydnet påvirke en række områder indenfor den amerikanske flåde: strukturer, organisation, doktriner, operationer m.m. Oprettelsen af "Naval Doctrine Command" i marts 1993 var det første skridt i retning af at udvikle en amerikansk flådedoktrin.

NAVAL DOCTRINE COMMAND

"Naval Doctrine Command", der specifikt var nævnt i anbefalingerne fra "From the Sea", blev oprettet for at introducere den amerikanske flåde til doktrinudvikling og i forbindelse hermed at udpege en koordinerende myndighed for doktrinudvikling. Doktrinudvikling havde indtil nu været lavt prioriteret i den amerikanske flåde på grund af en traditionel modvilje i værns-kulturen, reelt begrundet i flådens frie og fleksible natur, og mere konkret demonstreret i de enkelte flåders (Atlantehavsflåden, Stillehavsflåden etc.) forskellige opgaver og samarbejdsrelationer. Som eksempel er der et tæt proceduremæssigt samarbejde mellem Atlantehavsflåden og NATO, mens de øvrige flåder har et mere bilateralt orienteret samarbejde. Det nærmeste den amerikanske flåde hidtil har været på doktrinudvikling er Goldwater-Nichols Act fra 1986, der dikterede "Joint Chiefs of Staff" til at udvikle et koncept for det værnsfælles kamppotentiale.⁹

Naval Doctrine Command fik stillet en række overordnede opgaver herunder:

- At udvikle flådekoncepter og flådedoktriner.
- At være koordinerende myndighed for udvikling og evalueringen af flådedoktriner.
- At formulere et fælles doktrinært udgangspunkt for den amerikanske flåde og marinekorpset.

Kommandoen fik pålagt at udarbejde en flådedoktrin ud fra det strategiske udgangspunkt, der var skitseret i "From the Sea". Endvidere skulle der udarbejdes en doktrin, der i højere grad

gjorde det muligt for flådechefer at indgå i værnssfælles operationer. Der var herudover en lang række opgaver indenfor det uddannelsesmæssige område som en følge af ovenstående koncept. Oprettelsen af Naval Doctrine Command kan ses som et ønske om at få løftet flåden doktrinmæssigt på niveau med de øvrige værn herunder marinekorpset der allerede i 1920 udpegede en ansvarlig myndighed for doktrinudvikling.

THE BOTTOM-UP REVIEW

"The Bottom-Up Review" var præsident Clintons plan for det amerikanske forsvars fremtidige styrkestruktur, der indebar væsentlige reduktioner i forsvarsbudgetet.¹⁰

Der forudses følgende risici i det nye internationale system, som har betydning for den nationale sikkerhed:

- Risici fra nukleare våben og andre masseødelæggelsesvåben.
- Regionale risici.
- Risici overfor demokratisering og reformer.
- Økonomiske risici.

Konceptet redegør for de styrker, som USA har behov for til at løse en række opgaver:

- Global tilstedeværelse i fredstid samt en lang række mindre operationer.
- Evnen til at udkæmpe to større regionale konflikter samtidigt.
- Nationalt forsvar.
- Strategisk afskrækkelse.

"The-Bottom-Up Review" forudsætter, at den amerikanske flåde i perioden frem til 1999 bliver reduceret til 12 hangarskibe, 45-55 angrebsundervandsbåde og 346 skibe.

"The Bottom-Up Review" er blevet kritiseret for ikke at være i stand til samtidigt at udkæmpe to større regionale konflikter, hvilket fx kunne være et genoprustet Irak. Præsident Clinton reducerede forsvarsbudgettet med 131.7 milliarder \$ i forhold til det budget, som præsident Bush havde lagt frem i sit Base Force Program, hvilket skulle give en "Win-Hold-Win" struktur. Det vil sige, at der var nok styrker til at udkæmpe en regional krig og samtidig holde stillingen i en anden regional krig, og vinde denne, når den første var afgjort. Det nye koncept lægger op til udkæmpelse af to større regionale konflikter næsten samtidigt, men formuleringen "næsten samtidigt" har været det springende punkt i kritikken, idet man mener, at der er knaphed på styrker, og at bevillingerne ikke rækker i længden. Et studie fra RAND Corporation, der analyserede "Win-Hold-Win", viste, at den første større regionale konflikt ville kræve 90 % af USAs strategiske lufttransportkapacitet. Efter tre uger vil hurtige transportskibe kunne indgå således, at 80 % af transportflyene - men kun få skibe - vil kunne frigøres til en anden større regional konflikt.¹¹

"The Bottom-Up Review" tager udgangspunkt i den nationale sikkerhedsstrategi fra 1990 med fokus på det regionale perspektiv, hvilket passer godt sammen med principperne for den nye maritime strategi. Den anførte kritik, omkring konceptets succeskriterier, lægger op til nødvendigheden af en ressourcemæssig prioritering, i det tilfælde USA skulle blive engageret i flere større regionale konflikter.

REAKTIONEN

"From the Sea" har givet anledning til en moderat reaktion i medierne, sammenlignet med opmærksomheden omkring "The Maritime Strategy". Teorien kan ses som en videreudvikling af "The Maritime Strategy" med elementer fra tidligere strategier -

---

11

USAs forsvarsstudie lagt frem: Vårt Vern 5/93, pp.7-8.

herunder erfaringer fra den amerikanske krigsførelse i Stillehavet under Anden Verdenskrig og Vietnamkrigen. I det følgende diskuteres problemstillinger, der har været rejst omkring strategien, primært ud fra artikler trykt i U.S. Naval Institute Proceedings.

Der var flere årsager til, at den amerikanske flåde, efter ophøret af den kolde krig, havde brug for en ny strategi. For det første var "The Maritime Strategy" ikke længere tidssvarende, hvilket indebar, at den ikke kunne anvendes som grundlag for ansøgning bevillinger til flåden. For det andet havde flyvevåbnet i 1990 udgivet en fremsynet doktrin, der satte flyvevåbnet i en gunstig situation i forhold til flyvevåbnet, hvilket hurtigt kunne påvirke fordelingen af midler mellem de to værn.¹² Et tredje væsentligt forhold var utilfredsheden blandt politikerne med flådens holdning i forbindelse med implementeringen af Goldwater-Nichols Act. Flåden var ikke specielt interesseret i værnfælles operationer, selv om man erkendte, at der havde været koordinationsproblemer under DESERT STORM og ved Grenada omkring integrationen af værnsfælles flyoperationer. Ved en tidligere kongreshøring havde Les Aspin, som daværende formand for House Armed Services Committee bemærket, at Flådeminister L. Garrett og Chefen for Flådeoperationerne C.A.H. Trost havde været "unhelpfull in the extreme".

I den amerikanske flåde har der været forskellige kritik af den nye strategi gående på, at det blot var en fortsættelse af tankegangen fra den kolde krig; at strategien overså de traditionelle flådeopgaver på det åbne hav, samt at flåden ikke havde de nødvendige ressourcer til at gennemføre strategiens

---

12.

Donald B. Rice, "The Air Force and U.S. National Security: Global Reach - Global Power, A White Paper" (Washington, DC: Departement of the Air Force, June 1990).

koncepter.¹³

Vedrørende det første kritikpunkt, om de uændrede styrkeniveauer, var det således, at politikerne tidligere hovedsageligt fokuserede på konfrontationen med Sovjetunionen, når det gjaldt bevillinger til flåden. Nogle i Kongressen havde det synspunkt, at med ophøret af truslen fra Sovjetunionen ville der ikke være behov for samme styrkeniveau og dermed ressourcer til flåden. Da det var vanskeligt, at overbevise Kongressen om grundlaget for strategien blev strategien ændret fra "Power From the Sea" til "From the Sea". Dette for at understrege det forhold at flådestyrker kunne udøve indflydelse, demonstrere afskrækkelse yde støtte og anvende magt. For at opfylde alle disse fredstidsopgaver: sikre allierede, opbygge koalitioner og påvirke potentielle modstandere var der i realiteten behov for større styrker i fredstid end under konflikt. Men den nye strategi argumenterer ikke for en fastholdelse af styrketallene. Rent faktisk reduceres flåden i de kommende år med 30 % i forhold til det udgangspunkt præsident Bush fastlagde, og som iøvrigt stadig var gældende da Clinton-administrationen tiltrådte. Den anden kritik, der blev fremført var, at flåden havde forladt de traditionelle opgaver på det åbne hav, og at flåden ikke var udrustet til de opgaver som strategien forudså. Hvad angår det første punkt, var det medtaget som en forudsætning, at flåden stadig skulle kunne løse de traditionelle opgaver (Sea Lines of Communications), men da USA med allierede de facto havde kapaciteten til at kontrollere havområderne uden væsentlig opposition, var det acceptabelt at skifte fokus til de kystnære områder.¹⁴ Det er imidlertid rigtigt, som

---

13

Captain Bradd C. Hayes, U.S. Navy, "Keeping the Naval Service Relevant, U.S. Naval Institute Proceedings, October 1993, pp.58-59.

14

1. Sean O'Keefe, "Be Careful What You Ask For," U.S. Naval Institute Proceedings, January 1993, p.73.

2. Den nye strategi har ikke ændret ved det amerikanske synspunkt om havenes ukrænkelighed. "Another mutual interest is the preserving the freedom of the

anført i det tredje kritikpunkt, at den amerikanske flåde ikke for nærværende er udrustet til at løse alle de opgaver, som strategien lægger op til. Den ny strategi er en vision - et politisk budskab og et koncept for krigsførelse - og ikke en refleksion over nuværende realiteter og kapaciteter.

Den nye strategi er opfattet som et skift i interesseområde fra havområder til landområder, mere end et skift fra det åbne hav til kystnære områder, hvilket kan medføre, at den amerikanske flåde fremover vil være mere beskæftiget med "Land Control" end "Sea Control".¹⁵ I teorien forudsættes det normalt, at "søherredømmet er bestridt", men i det tilfælde hvor søherredømmet ikke er bestridt, fordi den ene part har vundet, eller fordi der ikke er en kvalificeret modstander, er der ikke et rationale for en flådestrategi: "pure naval strategy comes to an end".¹⁶ I de tilfælde er det logisk, at flådestyrker i højere grad henleder opmærksomheden på kampen på landjorden.

I "The Maritime Strategy" i 1980'erne, hvor der blev der lagt vægt på fremskudte operationer og offensiv anvendelse af hangarskibe, var der måske ikke enighed omkring hvordan havene kunne sikres på den bedste måde. Men der var enighed om at "Sea Control" var den væsentligste opgave for den amerikanske flåde, og at magtprojektion, som støtte til kampen på landjorden, skulle ses som et bidrag til denne overordnede

---

seas, a principle that promotes trade and the value of economic interdependence. This has always been a global principle and with changes that have occurred in recent years, one in which even more nations are free to enjoy". Flådeminister John H. Dalton International Seapower Symposium Newport, RI 9 Nov 1993.

15

Dr. Jan S. Breemer, "Naval Strategy is Dead", U.S. Naval Institute Proceedings, February 1994, pp. 49-53.

16

Julian S. Corbett, "Some Principles of Maritime Strategy (1911)" (Annapolis, MD: Naval Institute Press, 1972, p.87).

opgave. Den nye strategi har ændret ved den opfattelse. Den nye strategi forudsætter ikke, at der kommer en omfattende krig på havet i en overskuelig fremtid. Eftersom søhæren ikke længere er bestridt, vil den amerikanske flåde i højere grad medvirke til at kontrollere begivenhederne på landjorden. Tidligere blev flåder - mellem krigene - anvendt til at patruljere, intervenere i mindre konflikter samt præstere tilstedeværelse. Dette var da også de væsentligste opgaver for den amerikanske flåde under den kolde krig. Men en flådestrategi, der prioriterer påvirkning af begivenhederne på land, er der lagt op til en ændring i det indbyrdes forhold mellem "Sea Control" og magtprojektion i forhold til den tidligere tankegang i amerikansk flådeplanlægning. Bortset fra en kort periode efter 2. Verdenskrig, hvor hangarskibsflyene - på grund af en manglende trussel på det åbne hav - havde en selvstændig opgave i angreb (nuklear) på land, er magtprojektion blevet opfattet som et appendiks til "Sea Control". Konceptet om "Battlespace dominance", der er grundlaget for den nye strategi, ændrer den indbyrdes sammenhæng mellem de to begreber, idet den lægger afgørende vægt på evnen til magtprojektion.¹⁷ I den forbindelse kan suppleres med Dr. Colin S. Greys synspunkt om det strategiske forhold mellem sømagt og landmagt, hvor han ud fra en historisk analyse konkluderer, at "'Command at Sea" giver bedre mulighed for at påvirke kampen på land, end "Command on Land" tilsvarende har mulighed for at påvirke kampen på havet". Også selv om tilstedeværelsen af fly og kommando- og kontrolforhold kan påvirke dette forhold.¹⁸ A.T. Mahan har meget tankevækkende i en diskussion omkring Asien givet en parallel hertil: "the struggle (for the future of Asia) as arrayed

---

17

"Dominating the battlespace presupposes effective command and control capabilities and serves as the logical prerequisite for the projection of power ashore." "From the Sea", p.8.

18

Colin S. Grey, "Sea Power, The Great Enabler", Naval War College Review, Vol 47, Winter 1994, p.18.

will be between land power and sea power ..... the land power will try to reach the sea and to utilize it for its own ends, while the sea power must obtain support on land, through the motives it can bring to bear upon the inhabitants".¹⁹

Den maritime strategi (maritime strategy), der begrebsmæssigt overlejrer flådestrategien (naval strategy), kan få en renæssance, for så vidt flådestrategien ikke har samme udfordring som tidligere, og under forudsætning af at USA ønsker at fastholde et globalt engagement. Forudsætningen for at den maritime strategi kan opnå den fornødne succes og fungere i den nye verdensorden er en isoleret geografi samt en løs struktur i det internationale system, men uden afgørende konflikter mellem de dominerende stormagter. En isoleret geografi indebærer at nationen - in casu USA - ikke behøver at forsvare sig mod en potentiel kontinental modstander. Under 2. Verdenskrig var især to forhold styrende for den amerikanske strategi. USA var forberedt på at kæmpe sig vej over Atlanten med henblik på at forstærke et belejret Europa. Maritim magtprojektion kunne i bedste fald bidrage indirekte til den afgørende kamp på land. I Stillehavskrigen var det afgørende element erobringen af baser for strategisk luftbombardement. Troværdigheden af de amerikanske sikkerhedsgarantier til NATO under den kolde krig var snævert knyttet til et permanent kontingent af amerikanske landstyrker i Europa. Det var nødvendigt med et stort antal styrker, for at Vesteuropa ikke skulle blive sat overfor et "fait accompli", der fordrede tidlig nuklear udveksling, men også for at understrege USAs vilje til at anvende nukleare våben, såfremt eskalationen ikke kunne kontrolleres. Det andet forhold omkring det internationale system hænger sammen med anerkendelsen af at sømagt kun i begrænset omfang har betydning i en total krig. I et multipolært internationalt system med stor friktion - som umiddelbart før Første- og Anden Verdenskrig og under den kolde krigs - har den maritime strategi måtte vige pladsen for kontinentale

strategier. I tiden efter den kolde krig er det internationale system karakteriseret som multipolært med forholdsvis løse strukturer. Den indbyrdes afhængig mellem nationerne, på grund af tilstedeværelsen af de internationale sikkerhedspolitiske organisationer, har dog medvirket til at stabilisere systemet i en positiv retning. I det nuværende sikkerhedspolitiske miljø, hvor usikkerheden er den største trussel, er der ud fra den tankegang behov for en maritim strategi, der kan bidrage til krisestyring og konfliktløsning i global sammenhæng og dermed samtidig tjene nationale regionale interesser. Relevansen af det sidste synspunkt afhænger af USAs udenrigspolitik og diskussionen om amerikansk isolationisme eller internationalisme.

SAMMENFATNING

Den nye situation efter den kolde krig har været præget af en ny global magtbalance, ny teknologi samt økonomiske begrænsninger. USA har i denne efterkrigstid været inde i en omstillingsproces under Bush-administrationen og senere Clinton-administrationen, der har ført til udvikling af en ny national sikkerhedsstrategi, en ny maritim strategi og et nyt styrkestrukturkoncept, men uden væsentlige afvigelser i det principielle udgangspunkt. Den nye strategi er et brud med den traditionelle inddæmningsstrategi mod en stabilitetsstrategi. Der fokuseres på regionale konflikter og en større militær indsats i flere regioner på samme tid. For den maritime strategi er der lagt vægt på operationer i kystnære områder, men uden egentlig at udelade de tidligere opgaver i "The Maritime Strategy" omkring tilkæmpelse af søherredømme og beskyttelse af Sea Lines of Communications. Strategien forudsætter indirekte, at der i en overskuelig fremtid ikke vil være en potentiel modstander, der kan true USAs maritime interesser, herunder beskyttelse af Sea Lines of Communications. Det var iøvrigt samme situation USA oplevede umiddelbart efter 2. Verdenskrig, hvor der ikke var en fjende, der kunne true amerikanske maritime interesser. Under Golfkrigen manglede den amerikanske flåde en strategi, der kunne tage højde for de sømilitære problemstillinger, der knytter

sig til operationer i kystnære områder. "From the Sea" indeholder principper for flådens traditionelle ekspeditionsrolle og fokuserer på den regionale konflikt. Den medvirker også til at knytte tætte bånd til marinekorpset med henblik på en fælles indsats. Der kunne i den nye maritime strategi også ligge et ønske om at anvende flådemagt mere direkte for at påvirke situationen på landjorden i forbindelse med konfliktløsning. Den nye situation har medført en række besparelser i den amerikanske flåde, hvilket blandt andet har medført reduktion i antallet af hangarskibe. Fremover forventes dette forhold kompenseret ved at bygge skibe, der kan løse mange forskellige opgaver samt ved anvendelse af avanceret missilteknologi.

"From the Sea" er en vision for det 21. århundrede, der identificerer de kystnære områder som det mest sandsynlige konfliktområde. Den anerkender betydningen af at etablere aftaler med andre nationer i fredstid, inden en krise udvikler sig, og det at være fremskudt deployeret i en afskrækkelsesrolle med henblik på at kunne imødegå aggression. Som det meget præcist blev beskrevet i "From the Sea Update on Forward Presence": "Successful peacetime forward presence reduces the likelihood of armed conflicts and the requirement to fight ... in the littoral or elsewhere."²⁰

HAR DEN AMERIKANSKE FLÅDE EN DOKTRIN?

Kommandør Asger G. Bagge har venligst oversat artiklen "Is There a Doctrine In the House ?" af kaptajn løjtnant Scott A. Hastings, U.S. Navy. (1) Artiklen vandt United States Naval Institute Proceedings Arleigh Burke essay konkurrence og blev bragt i Proceedings i april 1994. Artiklen trykkes med tilladelse fra United States Naval Institute.

INDLEDNING

Flåden må gøre op med sin traditionelle aversion mod doktriner og udvikle en flådedoktrin bygget på tidligere erfaringer indenfor strategi, operationer og taktik. En sådan flådedoktrin kunne skabe et fælles grundlag for hvordan vore krigere bør tænke om krigen.

Følgende sovjetiske citater er ofte benyttet forud for forelæsninger om krigsførelse på uddannelsessteder i den amerikanske flåde.

- "Et af de alvorligste problemer er, at amerikanerne ikke læser deres håndbøger, og at de ikke føler nogen forpligtelse til at følge deres egen doktrin."

- "Årsagen til at den amerikanske flåde klarer sig så godt i krig er, at krig er kaos, og den amerikanske flåde praktiserer kaos hver dag."

Løsrevne henvisninger til de to citater, samt det, at de er almindelig kendte i officerskorpset, har givet citaterne en status af kulturel myte i det amerikanske forsvar. De gengiver meget præcist den tvetydige og ligefrem fjendtlige holdning, flådens officerskorps har overfor en officiel flådedoktrin.

De andre værn har det ikke på samme måde. Den amerikanske hærs første doktrin var Baron von Steubens Regulations for the Order and Discipline of the Troops of the United States fra 1779. Selv om der ikke er tale om en direkte efterkommer, citerer den nugældende Field Manual (FM) 100,

Operations, hærens grunddoktrin, von Steubens værk som sin forudsætning. (2) Pensioneret oberst i hæren, Harry G. Summers, har udtalt: "USAs fiasko i Vietnam kan spores tilbage til virkningen af .....uhensigtsmæssige doktrinære begreber" og at "anvendelsen af en sund doktrin tilvejebragte grundlaget for sejren i Golfkrigen." (3) Han forklarer endvidere i sine bøger om udviklingen af en hærdoktrin i dette århundrede, forbindelsen mellem doktrin og succes overfor fiasko på slagmarken og påviser den vitale betydning af at anvende en grundlæggende doktrin i hæren. (4)

En grundlæggende doktrin er også væsentlig for marinekorpset og flyvevåbnet. Marinekorpset har haft en officiel organisation til udvikling af doktrin siden 1920'erne og Field Marine Field Manual (FMFM) 1, Warfighting udgør marinekorpsets "filosofi om krigsførelse.....det autoritære grundlag for hvordan vi kæmper, og hvordan vi forbereder os til at kæmpe." (5) Sammen med FMFM 1-1, Campaigning, FMFM 1-2, The Role of the Marine Corps in National Defence og FMFM 1-3, Tactics udgør den det overordnede doktrinære grundlag. General A.M.Gray, som har underskrevet FMFM 1, påpeger i forordet: "Jeg forventer, at enhver officer læser - og genlæser denne bog, forstår den og tager dens budskab til sig med alvor. De tanker der er nedlagt heri repræsenterer ikke bare vejledning i kamphandlinger. De er udtryk for en generel tankegang." (6)

I forordet til Air Force Manual (AFM) 1-1, Basic Aerospace Doctrine of the United States Air Force, betegner chefen for flyvevåbnet, general Merrill A. McPeak, værket som "et af de vigtigste dokumenter der nogensinde er udgivet af det amerikanske flyvevåben" og kalder det "hjertet af flyvevåbnets professionelle liv." (7) Marts udgaven 1992 har for første gang to dele: Bind 1, der beskriver grundlaget for lufttrumsdoktrinen og bind 2, der indeholder mere detaljerede artikler til støtte for en række underemner. General McPeak pålægger "enhver i flyvevåbnet og i særdeleshed enhver befalingsmand og officer at læse, studere og forstå bind 1 og gøre sig fuldt fortrolig med bind 2." (8)

Disse tre værnsgrene - hæren, flyvevåbnet og marinekorpset - og deres doktriner, har mere til fælles i deres visioner om krig og hvordan den udkæmpes end det, der skiller dem. Flåden, på den anden side, har indtil nu, meget iøjnefaldende, holdt sig udenfor.

Den 25. september 1992 etablerede flådeministerkondgørelse 5450-16 "Naval Doctrine Command" som værende "den primære myndighed for udvikling af flådebegreber og en integreret flådedoktrin". Blandt de første opgaver er udviklingen af overordnede publikationer. Den første, Naval Doctrine Publication (NDP)-1, Naval Warfare of the United States Navy and the United States Marine Corps, er planlagt til udgivelse i nærmeste fremtid. (9) Hvordan flåden blev den sidste af vore værnsgrene til at erkende betydningen af begrebet doktrin, hvad en grundlæggende doktrin er eller bør være, og hvad flåden bør anvende disse nye overordnede doktrinbøger til. En kort gennemgang af flådens doktrinhistorie vil kaste lys over den nuværende situation.

DEN HISTORISKE BAGGRUND

I Proceedings oktober 1993 og i efterårs nummeret af Joint Force Quarterly indledte kontreadmiral Frederick L. Lewis, chefen for "Naval Doctrine Command", artikler om kommandoen med at citere daværende kaptajnøjntant Dudley W. Knox's Naval Institute prisopgave "Doktrinens rolle i søkrig" fra 1915. (10) Flådens mærkværdige elske/hade forhold til doktriner begynder med denne prisopgave. Admiral Lewis citerer Knox, der klarlægger "den vitale forskel mellem vore flådehåndbøger, som beskriver underliggende doktriner og de tilsvarende fra den moderne hær." (11) Admiral Lewis fastslår, at doktrinhåndbøger - med søkrigsserien som den væsentligste af dem - i virkeligheden ikke er sammenhængende håndbøger (taktik, teknik og procedurer) og "de er ikke et resultatet af noget overordnet, men blot et antal fritstående værker uden forbindelse til andre grene af faget." (12) Admiral Lewis udtrykker, at "hans (Knox's) tanker er lige så vedkommende nu,

som de var dengang; der er intet nyt under solen." (13)

Knox's artikel blev prisbelønnet, men enhver indflydelse den måtte have haft, udover det at vinde i priskonkurrencen, forsvandt i årene derefter. Ingen doktrin tradition har overleveret eftertiden. Artiklen er ikke desto mindre et udgangspunkt for nutidens flåde. Knox indleder med en erklæring ligeså sand nu som i 1915: "Den amerikanske flåde anerkender ingen bedre end den selv til at fare på havet og skyde." (14) "Hvis der ikke behøves mere til at vinde i krig, vil vi kunne læne os roligt tilbage". Uheldigvis er dette ikke tilfældet. Problemet med behørig anvendelse af evnen til at fare på havet og skyde - problemet med kommando - er den store udfordring. Knox's analyse af kommandoproblemet hviler på tre fundamentale forhold i søkrig:

1. Flåder består af mange beslutningstagere.
2. Tid (eller mangel herpå) lægger pres på beslutningstagere i kamp.
3. Belastningen af ansvar og alvorlig fare vil hæmme beslutningstagning.

Disse tre områder - alle elementer af Clausewitz's forestilling om friktion - gør koordinerede handlinger mellem flådestyrker mere besværlige på trods af teknologiske fremskridt i de 80 år, siden Knox skrev. Alle tre forhold var for eksempel til stede under VINCENNES nedskydning af et civil fly i 1988.

Knox hævder, at en fælles doktrin er en metode til at imødegå virkningerne af krigens friktioner. Han skelner mellem indoktrinering (uddannelse) i krigskunst og øvelser i at føre krig. Den amerikanske flåde gennemfører mange øvelser, men utilstrækkelig indoktrinering. Han skelner også mellem doktriner og kampinstruktioner, udgivet af en kommanderende forud for en operation. Instruktioner har til formål at styre situationer, som kan forventes at opstå. Men på grund af, at krigen kan tage så mange og komplekse retninger, kan instruktioner ikke dække alle mulige situationer. VINCENNES befandt sig i en af de ikke forudsatte situationer. Hvis instruktionerne forsøger at dække alle muligheder "bliver de så omfattende og voluminøse, at de bliver forvirrende og svære at huske", og "i kampens hede bliver de ofte glemt eller misfortolket." (15) Dette punkt har også en

nutids parallel i den mangfoldighed af operative opgaver (Op Tasks), gruppe-, flåde- og værnsvis, som er indeholdt i de kampinstruktioner, som vore styrker opererer under. Knox citerer orlogskaptajn Schoefield:

"I et militært værn, hvor mange hjerner må samarbejde med et eneste mål for øje og hvor begivenhedernes pres udelukker faktisk udveksling af ideer må der være en styrende idé, som enhver situation kan blive henført til, og hvorfra der kan træffes en fornuftig beslutning. Kun på den måde kan den samlede kraft af en organisation bringes til at bære.... En sådan tankegang er et spørgsmål om en lang og tålmodig uddannelsesindsats, som i den sidste ende vil udmunde i en doktrin for militær optræden, hvortil enhver handling, hvad enten den er forberedende eller udførende, automatisk må refereres." (16)

Knox refererer til "væsentlige udenlandske militære organisationer" i hans samtid, som anerkendte behovet for en doktrin, og siger, at den amerikanske flåde burde følge deres eksempel. Vi er ikke bagud i forhold til andre landes militær, men i forhold til de øvrige værn i vort eget forsvar.

Knoxs opfordring kunne have medført en tidlig tradition for at etablere en doktrin i flåden, hvis det ikke var fordi, flåden på den tid opererede i skyggen af en af verdens største militære teoretikere - Alfred Thayer Mahan. Mahans principper angav den overordnede strategiske ramme, inden for hvilken flåden har opereret gennem hele dette århundrede. På trods af, at visse aspekter - betydningen af geografiske forhold, ønsket om udenlandske baser, tanken om sømagt som den afgørende faktor i en nations storhed - er blevet mindre relevante på grund af teknologiske forandringer, så forblev det meste af Mahans lære sand gennem hele det 20. århundrede. Forløbet af krigen i Stillehavet i Anden Verdenskrig støttede konceptet om, at fjendens flåde er fjendens tyngdepunkt, og både USA og Japan udpegede den anden parts flåde som målet i afgørende flådeslag mere end en gang. Denne side af Mahan kom op til overfladen igen i "The Maritime Strategy" udformet i 1980'erne med dens vægt på fremskudt engagement af sovjetflåden på alle fronter. Men hverken "The Maritime Strategy" eller Mahans lære udgør en doktrin; de er begge af strategisk natur.

Kontreadmiral J.C.Wylie, en tidligere stabsofficer ved Naval War College, mente, at flådens måde at tænke strategisk på udsprang af søkrigens natur og af forskelle mellem søkrig og landkrig. Strategi betyder noget andet for flåden og flyvevåbnet end for hæren, som admiral Wylie udtrykte det:

"Hvor folk fra flåden og flyvevåbnet tænker på hele kloden, tænker landkrigeren i retning af krigsskuepladser, i retning af kampagner eller i retning af slag.... Hvor de andre værn er nærmest tvunget af selve havets og luftrummet natur til at tænke i retning af den samlede klode eller i det mindste at se udover de fysiske begrænsninger for deres umiddelbare bekymringer, er hæren nærmest bogstaveligt talt begrænset af sit terræn." (17)

Der er en begrebsmæssig forskel mellem den måde, hvorpå en søkriger opfatter strategi og den måde en landkriger gør det. På land er slag dele af større felttog i forfølgelse af større operative og strategiske mål, hvorimod kampe til søs er mere isolerede engagementer på det taktiske niveau, med alt andet opfattet som strategisk. (18) Selv målets natur er forskelligt til lands og til søs. Til lands orienteres mål mod besiddelse af terræn; til søs er målet ofte at sikre frihed til brug eller at afskære fra brug af et område i en begrænset tidsperiode. (19) Som konsekvens heraf, "givet disse begrebsmæssige forskelle, har flåden kun beskæftiget sig lidet med begrebet doktrin på værniveau. I stedet for har man henholdt sig til Mahans og Corbetts fundamentale flådeprincipper og siden de tidlige 1980'ere til ..."The Maritime Strategy". (20)

I de seneste år har dette vist sig at være utilstrækkeligt i lyset af flådens nye opgaver. Sovjetunionens sammenbrud var anledningen til skabelsen af den The National Military Strategy af 1992, der fokuserer på regionale forhold og angiver fremskudt tilstedeværelse og reaktion på kriser som de to "nøgle grundbegreber" i USAs strategi. (21) Som reaktion på denne nye tingens tilstand har flåden og marinekorpset udgivet hvidbogen ...."From the Sea", der beskriver de søbårne værnets hensigt om at operere i kystområder til støtte for regionale eventualiteter. Under gennemgangen af "Bottom-Up Review", sagde forsvarsminister Les Aspin, at USA vil opretholde evnen til at

reagere på to større regionale militære eventualiteter så godt som samtidigt. (22) Her i kystområderne må søkrigerens og landkrigerens synspunkter være overensstemmende.

Operation DESERT STORM fik de problemer, der kan opstå, når en flådestyrke (ikke indoktrineret dvs. ikke uddannet i fælles eller kystnære operationer) ønsker at benytte sine egne spilleregler til at træde stærkt frem. Striden om, hvorvidt de fælles styrkers luftkomponent-kommanderende skulle pålægge flådefly opgaver, som en del af det overordnede operative mønster, var i hovedsagen et resultat af flådens snæversynethed og dens uvidenhed om fælles doktriner og procedurer. Et af resultaterne var "mindre-end-bedst-mulig" anvendelse af sømagt i DESERT STORM. Dog som ..."From the Sea" udtrykker det, fælles operationer i kystområder er fremtidens operative miljø. Mahans og "The Maritime Strategy" syn på strategi er ikke længere tilstrækkeligt. Tiden er inde for en egentlig flådedoktrin.

DEFINITION

Den amerikanske søkrigers syn på krig, har meget at gøre med den mistro og misforståelse af begrebet doktrin, som har været fremherskende i flåden i årevis. Kamphandlinger på det taktiske niveau er umiddelbare og under kontrol af den på stedet værende kommanderende. Hvis alt andet er strategisk, betyder det, set fra søkrigerens synspunkt, at dette andet er nogle andres bekymring - et problem for civilister og et fåtal af 4-stjernede i Pentagon. Ligesom bevægelsesfrihed har handlefrihed på verdenshavene været det uskrevede dogme i søofficerens kodeks siden sejlskibenes tid. Chefen er herre i sit rige, og før i tiden var han begrænset mere af moralske hæmninger end ved aktuelle lovbestemte bindinger. Affæren på SOMERS, hvor en kadet og to menige blev illegalt henrettet til søs, er et eksempel, hvor disse hæmninger svigtede. Alligevel blev der ikke anlagt straffesag. Flåden var uvillig til at sætte chefernes frihed på spil ved et disciplinært indgreb overfor chefen for SOMERS. (23) Dette er et ekstremt, men repræsentativt, eksempel på en af de længst bevarede traditioner i flåden. At den kommanderende på

stedet har frihed, på det taktiske niveau, er ikke blevet bestridt, og den tidligere forsvarschef, admiral William Crow, forsvarede for nylig denne frihed, da han frikendte eller i det mindste gav syndsforladelse til chefen for VINCENNES. Den almindelige bekymring er, at en doktrin kunne indskrænke denne gennem lang tid opretholdt frihed.

En stor del af den herskende mistro stammer fra en sammenblanding af begrebet doktrin og dogme samt en misforståelse af den rolle anvendelsen af doktrin spiller i det moderne militær. Hvad tidligere officerer har udtalt om begrebet doktrin er lærerigt. Knox sagde, at "formålet med en militær doktrin er at udgøre et grundlag for umiddelbar og afstemt adfærd af underlagte chefer i en stor militær styrke" og har "som hensigt at tilvejebringe generelle retningslinier for anvendelse af gensidigt accepterede principper." (24) General Curtis Lemay udtrykte: "I hjertet af krigen befinder sig doktrinen. Den står som den centrale anskuelse for, hvordan man fører krig. Doktrinen har at gøre med sindelag, et netværk af tro og viden forstærket af erfaring, som udgør mønstret for anvendelse af folk, udstyr og taktik." (25) Den store teoretiker (luftmagt), general Giulio Douhet, sætter doktrin i sammenhæng: "Krigsdoktrinen må ganske enkelt være i overensstemmelse med krigens realiteter, gældende på det tidspunkt og med de for den pågældende nation særlige karaktertræk." (26) Doktrinen må derfor være almindeligt anerkendt og forstået med rod i erfaringer og studier, og holdt ajour. En definition af nyere dato forklarer begrebet doktrin som simpelthen "hvordan man kæmper." (27)

Ingen af disse definitioner hentyder til dogmer eller forudsætter en kagebog, som vil foreskrive eller forbyde handling. Faktisk antyder de det modsatte. De 3 andre værnsgrenes doktriner forstærker alle denne opfattelse: FMFM-1 siger, "at man ved brug af doktrinen skal anlægge en vurdering af forholdene, og at den ikke er en forskrift". (28) Flyvevåbnets overliggende doktrin "er en vejledning i udøvelse af professionel vurdering, mere end det er et sæt regler, som skal følges blindt". (29) Army Field Manual 100-5 lægger vægt på behovet for en fleksibel doktrin "tydelig nok til at være

vejledende vedrørende konkrete operationer, og tillige ...med evne til tilpasning til at tage højde for spredte og forskelligartede situationer overalt på kloden. Doktrinen må kunne rumme ...[den] udstrakte forskellighed af trusler" der forekommer i dagens verden. (30) Faktisk udtrykker Joint Publication 1-02: "Doktrinen er autoritativ, men behøver vurdering ved anvendelsen." (31) I intet af dette ligger der en trussel mod flådens højt skattede uafhængighed.

En doktrin er ikke en forskrift for handling. Intet sæt af regler kan forudsige udfaldet af en krig eller garantere den kommanderende sejren. En doktrin er nærmest en samling af observationer - erfaringens stemme - om, hvad der kan lade sig gøre, og hvad der ikke kan. Fra disse observationer er sammenfattet den måde, hvorpå krigens ledere bør gøre sig tanker om krig. En doktrin er derfor et fælles grundlag - en godkendt måde at tænke på. Bertrand Russell har sagt: "Det er ikke hvad en videnskabsmand tror, der gør ham til noget særligt, men hvordan og hvorfor han tror det. Hans overbevisninger er foreløbige, ikke dogmatiske, de er baseret på vidnesbyrd ikke på autoritet." (32) Søofficeren må blive som Russells videnskabsmand, anerkendt ikke for hvad han tror om krig, men hvordan og hvorfor han tror det. En gennemarbejdet moderne flådedoktrin, fulgt op af professionel uddannelse og dialog, vil hjælpe til at gennemføre dette.

FREMTIDEN

I den nærmeste fremtid vil Naval Doctrine Publication 1 blive udgivet. Dette er, hvad flåden burde gøre med den:

* Fordele et eksemplar til enhver officer og enhver kadet i flåden og sikre bredest mulig udbredelse blandt det øvrige personel og tjenestesteder.

* Umiddelbart integrere værket i alle flådens skoler med undtagelse af sådanne, som ikke giver krigsuddannelse (fx ingeniør- og andre tekniske skoler). Dette omfatter rekrutskoler

og officersuddannelsesprogrammer og alle tjenesteområder både operative og administrative.

* Mange af de overordnede publikationer bør nedklassificeres til uklassificeret. NDP-1 i særdeleshed bør være uklassificeret. Hvis dette ikke er muligt, bør en uklassificeret udgave gøres tilgængelig umiddelbart og udgøre centrum for en professionel dialog gennemført i fora som for eksempel Proceedings. Flåden havde meget stor gavn af den store udbredelse og diskussion af den uklassificerede udgave af "The Maritime Strategy".

* Fastsætte som et umiddelbart mål, at en større revision af NDP-1 gennemføres i 1996, baseret på tilbakemeldinger fra flåden. Denne revision bør omfatte den samlede erfaring af flådens sejlene officerer og andre personelgrupper og gøre flådens første overordnede doktrin til et sandt udtryk for den måde, hvorpå vi gør os tanker om krigen. En sideordnet effekt vil være, at "Naval Doctrine Command" vil skabe en tradition for at NDP-1 udgives til rette tid og i opdateret form, som vil forhindre, at den bliver forældet ligesom NWPerne.

* Indlede en fortsat debat omkring de nye emneområder denne doktrin må befatte sig med fx:

- Flådens rolle i fælles operationer.
- Betydningen af "krigens operative niveau" et begreb flåden aldrig har anerkendt, men som er vigtigt for de andre værn og for en fælles doktrin.
- Flådens rolle ved løsning af fredsbevarende eller fredsskabende opgaver, specielt sådanne under FN eller international operativ kontrol.
- Flådens rolle i lav-intensitet konflikter og ikke krigsoperationer.
- Krigens principper for søkrig.
- Måden hvorpå "Composite Warfare Commander" konceptet kan tilpasses til fælles og offensive operationer.
- Den bedste måde at præstere tilstedeværelse på.

1986 udgaven af Army Field Manual 100-5 kan læses som en hvordan-gøres-det begynderbog for operation DESERT STORM. Det meste af succesen for denne operation kan tilskrives, at den var rodfæstet i en sund operativ doktrin, som var fuldt ud forstået af de hovedansvarlige. Debatten i Proceedings, vedrørende general Frederick Franks anvendelse af VII korps, er fokuseret lige så meget på doktrin som på Franks handlinger. Udfaldet af Golfkrigen er een lang opslutning omkring værdien af en effektiv doktrin.

Flåden har brug for at opbygge en tradition omkring begrebet doktrin baseret på velgennemtænkt og efterprøvet strategi, operationer og taktik, udviklet gennem en årrække. General George Patton har sagt: ""Uddannet mod" kan ikke stille meget op overfor "uddannede kugler"". (33) Flåden må skille sig af med sin fortidige modvilje mod doktrin og udvikle en flådedoktrin, som virkelig udgår fra hjernerne og hjerterne af dens officerer og mandskab - en doktrin som vil gøre det "uddannede mod" som mænd og kvinder i flåden besidder til overflod, til et fuldt magasin af "uddannede kugler", som vil gøre udslaget i fremtidens krige.

Noter:

1. Denne titel blev først benyttet af Bill Herman, "Is There a Doctrine in the House?" Data 13 oktober 1968, s. 26-27.
2. Department of the Army, Field Manual 100-5: Operations, (Washington, DC: Department of the Army, 14 juni 1993), s. vi.
3. Harry G. Summers, Jr., "Military Doctrine: Blueprint for Force Planning" Strategic Review, Forår 1992, s. 20.
4. Se Harry S. Summers, Jr., On Strategy: A Critical Analysis of the Vietnam War, (New York: Dell Publishing, 1984) eller On Strategy II: A Critical Analysis of the Gulf War, (New York: Dell Publishing, 1992).

5. Frederick L. Lewis, The Naval Doctrine Command Starts Work, U.S. Naval Institute Proceedings, oktober 1993, s. 95; eller se Lewis, Naval Doctrine Command, Joint Forces Quarterly, Autumm 1993, s. 114; Department of the Navy, Fleet Marine Field Manual I: Warfighting, (Washington, DC: Headquarters United States Marine Corps, 6 marts 1989), forord.
6. FMFM I, forord.
7. Department of the Air Force Air Force Manual 1-1: Basic Aerospace Doctrine of the United States Air Force I (Washington DC: Headquarters United States Air Force, marts 1992), s. v.
8. AFM 1-1 I, s. v.
9. Lewis, s. 96-97.
10. Dudley W. Knox, USN, The Role of Doctrine in Naval Warfare, U.S. Naval Institute Proceedings, marts-april 1915, s. 324.
11. Lewis, s. 95.
12. Lewis, s. 95.
13. Lewis, s. 95.
14. Knox, s. 324.
15. Knox, s. 329.
16. Ibid. s. 332.
17. J. C. Wylie, Military Strategy: A General Theory of Power Control (New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, 1967), s. 49. Citeret i Stephen D. Schmidt, A Call for an Official Naval Doctrine, Naval War College Review, Winter 1993, s. 47.
18. Stephen D. Schmidt, A Call for an Official Naval Doctrine, Naval War College Review, Winter 1993, s. 47-49.
19. Colin S. Gray and Roger W. Barnett, red. Seapower and Strategy, (Annapolis, MD: Naval Institute Press, 1989), s. 11, citeret i Schmidt, s.47.
20. Schmidt, s. 48.
21. Department of Defence, The National Military Strategy of the United States (Washington, DC: Joint Chiefs of Staff, januar 1992), s. 6-7

22. Les Aspin, Department of Defence Bottom Up Review, A Defence Department Brief by Les Aspin, forsvarsminister, og Colin Powell, forsvarschef (Washington, DC: Federal News Service, 1 september 1993), s.48.
23. Edward L. Beach, The United States Navy: 200 Years (New York: Henry Holt and Company, 1986), s. 177-195.
24. Knox, s. 334.
25. Curtis E. Lemay, citeret i AFM 1-1: Basic Aerospace Doctrine of the United States Air Force (Washington, DC: Headquarters, United States Air Force, 16 marts 1984), Introduktion. Se også Summers, Military Doctrine: Blueprint for Force Planning, s. 9.
26. Giulio Douhet, The Command of the Air (Arno Press, 1972), s. 18-19. Citeret i Ted Schrøder, The Misunderstood Basics, Military Review (Fort Leavenworth, KS: USACGSC, januar 1979), s. 12.
27. Schmidt, s. 45.
28. FMFM-1, s. 44.
29. AFM 1-1 I, s. vii.
30. FM100-5, 1-1.
31. Citeret i AFM 1-1 II, s. 282.
32. Bertrand Russell, The Art of Science, s. 32, citeret i Schrøder, s. 12.
33. George S. Patton, Jr., citeret i FMFM-1, s. 40.

Kaptajnløjtnant Hastings har gjort tjeneste ombord i CHOSIN (CG-65), GARY (FFG-51) og NEW JERSEY (BB-62). Han er for tiden elev på Fort Leavenworth, Kansas, USA.

Reprinted with permission. Copyright United States Naval Institute April 1994.

MARINENS BIBLIOTEK

NYANSKAFFELSER MARTS OG APRIL 1994

BIBLIOGRAFI m.v.

Felbo, Mette & Erik Gøbel (red.): Hvem forsker i hvad. Kbh. 1993. 50 s.

Kontaktudvalget for dansk maritim historie- og samfundsforskning. Årsbibliografi 1993. Kbh. 1994. 34 s.

Orlogsmuseet. Årsberetning 1993. Kbh. 1994. 49 s. ill.

HISTORIE

Bell, Paul & Mogens Nørgaard Olesen: Færgen SJÆLLAND. Fra Storebæltsfærge til museums- og restaurantskib. Kbh. 1990. 64 s. ill. bibl.

Bernartz, Hanswilly: Marinemaler aus der Bernartz-Sammlung des Deutsche Schiffahrtsmuseums Bremerhaven. (Tysk, engelsk og fransk tekst). Herford 1977. 111 s. ill.

Flyvevåbnets Fly - i ord og billeder. Skrydstrup 1983. 44 s. ill.

Haandbog i Skibs- og Eskadretjeneste. Kbh. 1914. 90 s. ill.

Kent, Barrie: Signal! A History of Signalling in the Royal Navy. Clanfield 1993. 371 s. ill. index. bibl.

Leinekugel le Cocq, Max: So sahen sie die Erde. Karten und Darstellungen aus dem 12.-18. Jahrhundert. Genf 1977. 96 s. ill. bibl.

Madsen, Kai Berg (red.): Soldaterhistorier. Kbh. 1939. 71 s. ill.

Paullin, Charles O.: Paullin's History of Naval Administration 1775-1911. A Collection of Articles from The U.S. Naval Institute Proceedings. Annapolis 1968. 489 s. index.

Rasmussen, Frank A.: The Royal Danish-Norwegian Dockyard. Innovation, Espionage and Centre of Technology. Odense 1993. 14 s. bibl.

Redlich, Carl Aage: I Lovens Navn. Københavns Politi gennem tiderne. 2 bd. Kbh. 1982. 286+303 s. ill.

Rost, Alexander(red.): 100 Jahre Kieler Woche. Eine Segelzeitgeschichte. Bielefeld 1982. 128 s. ill.

United States Naval Academy. Annapolis 1984. 20 s. ill.

Witherwax, C. (red.): USS Franklin D. Roosevelt CVA-42 as an Ambassador of Good Will. 12th Mediterranean Cruise 1960. u.st. 1960. 361 s. ill.

KRIGSHISTORIE

Alman, Kurt: U 48. Das erfolgreichste Boot des Zweiten Weltkrieges. Leoni/Starnberger See 1985. 302 s. ill. index. bibl.

Calhoun, C. Raymond: Tin Can Sailor. The Life Aboard the USS Sterett, 1939-1945. Annapolis 1993. 198 s. ill. index.

Dupuy, Trevor N: The Naval War in the West: The Raiders. Serie: The First Book Military History of World War II (No. 164). London 1964. 68 s. ill. index.

Healy, Mark: Midway 1942. Turning-Point in the Pacific. London 1994. 96 s. ill. index.

Windchy, E.G.: Tonkin Gulf. New York 1971. 358 s. ill. kort. index.

PERSONALHISTORIE

Pedersen, Robert: Gør din pligt og kræv din ret. Erindringer. Kbh. 1994. 283 s. index.

Raagaard, Peter: Levnedbeskrivelse. Kbh. 1856. 8 s.

Terraine, John: The Life and Times of Lord Mountbatten. London 1968. 256 s. ill. index.

POLITIK

Andrén, Nils (red.): Säkerhetspolitik i Norden. Serie: Försvaret och Säkerhetspolitik. Stockholm 1984. 160 s. ill. bibl.

Magnusson, Märta-Lisa m.fl.: Tatarstan, Basjkortostan og Udmurtien - en landebeskrivelse. Kbh. 1994. 58 s. ill. kort. bibl.

NATO og det nye Europa. Kbh. 1994. 19 s. ill.

Sovjetunionens Besættelse af Estland i 1940-1941. Akademisk Afhandling om det retslige Forhold. Dorpat 1943. 30 s.

SKIBE, SKIBBYGNING m.v.

Boudriot, Jean: The History of the French Frigate 1650-1850. Rotherfield 1993. 416 s. ill. index.

Breyer, Siegfried: Die Schlachtschiffe der König-Klasse.
Serie: Marine-Arsenal 26. Friedberg 1994. 49 s. ill. bibl.

Byholm, Henrik: For fulde sejl. - Skibe omkring et Sail
Training Race. Fred.havn 1981. 112 s. ill. index.

Canney, Donald L.(red.): The Old Steam Navy. Vol. 2: The
Iron-clads 1842-1885. Annapolis 1993. 162 s. ill. index. bibl.

Dahl, Claes-Göran (red.): Tall Ships Race. Sail Karlskrona.
Karlskrona 1980. 68 s. ill. index. bibl.

Lambert, John & Al Ross: Allied Coastal Forces of World War
II. Vol. II: Vosper MTBs and US Elcos. Oxford 1993. 256 s. ill.
bibl.

Lyon, David: The Sailing Navy List. All the Ships of the Royal
Navy - Built, Purchased and Captured - 1688-1860.
Oxford 1993. 367 s. ill. index. bibl.

Silhouetter af Flaadens Skibe. Kbh. 1917. 36 s. ill.

20 Jahre 3. Schnellbootgeschwader Flensburg. Koblenz 1977.
40 s. ill.

BJÆRGNINGSVÆSEN

Morris, Christopher: The Big Catch. Maidstone 1966. 192 s. ill.

Morris, Roland: HMS Colossus. The Story of the Salvage of the
Hamilton Treasures. London 1979. 238 s. ill. index. bibl.

VÅBENTEKNISKE & ANDRE HÅNDBØGER

Borg, Erik: Erindringsabler. Bevarede Søofficerssabler.
Kbh. 1971. 30 s.

Friedman, Norman: World Naval Weapons Systems 1994 Update, The Naval Institute Guide to Annapolis 1994. 159 s. ill. index.

Marine Atlas (Russisk tekst). 2 bd. u.st. 1952. 543 s. + 1 bd. plancher. ill. index.

Orlogsgasten. 1. udg. Århus 1993. 427 s. ill. index.

Swedish Torpedo 100 Years 1876-1976. Stockholm 1977. 80 s. ill.

USSR's orlogsflag. (Russisk tekst + delvis dansk oversættelse). Moskva 1964. 28 s. ill.

GRØNLAND

Bak, Niels A.: TULUGAQ anløb af Hans Ø august 1988. Nuuk 1988. 15 s. ill.

DIVERSE

Hoe, Steen & Leif Sarholt-Kristensen: Stråling og miljø. Kbh. 1989. 187 s. ill. index. bibl.

KOMMENTARER TIL NYANSKAFFELSER MARTS OG APRIL 1994

*Jean Boudriot: The History of the French Frigate 1650-1850,
Jean Boudriot Publications, Rotherfield 1993.*

Biblioteket har flere af Boudriots pragtværker om enkelte ældre franske orlogsskibe. Nærværende bog svarer til Boudriots hovedværk "Le vaisseau de 74 canons" (haves også i engelsk oversættelse). Megen litteratur findes om linieskibet, men her foreligger (for første gang?) en udtømmende beskrivelse af fregattens udvikling i den franske flåde fra den tidlige begyndelse til dampens indførelse. Hver type er omtalt i separate kapitler, fra de lette fregatter (8 punds- klassen) i 1600-tallet til 24 og 30 punds fregatten i 1800- tallet. Endvidere omtales artilleriet, indretningen, master og rigning, sejl, dekorationer. Også modeller i det franske Musée de la Marine i Paris er omtalt. Endelig findes en alfabetisk liste over de godt 600 fregatter, som i den nævnte periode er bygget på franske værfter.

*Christopher Morris: The Big Catch.
Angley Book Co., Maidstone 1966.*

I januar 1966 kolliderede et amerikansk B-52 fly fra det amerikanske flyvevåben med en flyvende "tanker" og havarede ved Palomares i Spanien.

En af de fire brintbomber faldt i havet. Bogen beskriver det enorme arbejde, der blev iværksat, for med en gruppe af videnskabsmænd og det mest moderne videnskabelige udstyr at finde den savnede bombe, før havet blev forurennet eller før bomben blev stjålet - måske af en ambitiøs fremmed magt.

Roland Morris: HMS COLOSSUS. The Story of the Salvage of the Hamilton Treasures.

Hutchinson & Co. Ltd., London 1979.

I 1798 sank HMS Colossus udfør Scillyøerne under hård storm. Skibet medbragte en stor samling af antikke græske vaser, som sir William Hamilton, lady Emma Hamiltons ægtemand, havde samlet under sit ophold i Neapel.

Halvdelen af bogen omhandler disse antikke genstande, men de første 100 sider drejer sig om rejsen fra Italien, havariet, krigsretten og dykningen på vraget, som fandt sted knap 200 år efter forliset.

Robert Pedersen: Gør din pligt og kræv din ret. Erindringer.
Holtenfeldt, Kbh, 1994.

Robert Pedersen var socialdemokratisk medlem af Folketinget 1971-88 og blev af Ritt Bjerregaard udnævnt til "den politiske kustode".

Hans beskrivelse af sit modsætningsforhold til partiet under det borgerlige styre i 1980'erne bidrager til at kaste lys over "dagsorden-politikken" i udenrigs- og sikkerhedspolitiske spørgsmål i denne periode.

A.H.

STILLINGSOPSLAG

Forsvarskommandoen har meddelt, at stillingen som bibliotekar ved Marinens Bibliotek bliver ledig 1. april 1996. Stillingen skal genbesættes med en officer af søværnet, der 1. april 1996 er pensioneret eller står umiddelbart foran pensionering.

Ansættelsen sker som vederlagslønnet pensionist med en aldersgrænse på 67 år.

Eventuelle ansøgere er forpligtet til i forbindelse med ansættelsen at gennemføre Forskningsbibliotekar- og Dokumentalistuddannelsen ved Danmarks Biblioteksskole.

Interesserede kan henvende sig til Forsvarskommandoen tlf. 42 89 22 55 lokal 3642 (PSF4/fuldmægtig H.N.S.Nørring) eller lokal 3622 (PSF2/orlogskaptajn C.A.Nørgaard) for yderligere informationer.

Rapid and Early Destruction

The stealth designed cupola is ready for the coming generation of SES ships.

Rapid and early destruction of aerial threats is vital if defending units are not to be saturated by attacks.

Up until now the way of combating this has been by massive investments in missile systems and conventional close range CIWS.

But Bofors' TRINITY air defence gun system has many advantages over missiles and conventional CIWS – it costs less, weighs less, takes up less space, is easier to install, has low magnetic signature, and is more versatile and flexible.

Bofors has precisely balanced super-accurate gun, programmable ammunition and computerized fire control to produce a gun system that can tackle multiple attacks in rapid succession and in a jammed environment.

TRINITY is the only gun system that assures the defence and self-defence of naval surface vessels against all levels of the aerial threat – even seaskimmers and terminal phase dive anti-ship missiles – and fulfils the secondary role of combating surface targets.

BOFORS

BOFORS AB
S-691 80 KARLSKOOGA, Sweden
Telephone +46-586 810 00
Telefax +46-586 581 45. Telex 73210 bofors s

Bofors Electronics
Bofors Aerotronics
SA Tech Electronics

NobelTech

Samlet styrke under nyt navn

Tre stærke, svenske firmaer er nu gået sammen for at danne et endnu stærkere: NobelTech. Operativt opdelt i NobelTech Systems og NobelTech Electronics.

NobelTech Systems' produktprogram omfatter maritime kontrol- og ildledelsessystemer, landbaserede kontrolsystemer til flyvevåbnet og hæren samt systemer til civil flytrafikledelse.

NobelTech Electronics' virksomhed koncentrerer sig om områderne radar, optronik, ildledelsessystemer, modforanstaltninger, flyradio, mikrobølgeprodukter og ammunitionselektronik.

NobelTech har 2.200 medarbejdere og omsætter for 2,1 milliarder svenske kroner.

Ring eller skriv efter vores præsentationsbrochure og få mere at vide om os.

 NobelTech
Nobel Industries

Dansk repræsentation: NobelTech Systems AB, Philipshuset, Prags Boulevard 80, 2300 København S
Telefon: 32882214. Telefax: 31571270

Tidsskrift for Søværnen

UDGIVET AF

SØE-LIEUTENANT-SELSKABET

Redaktør:

Orlogskaptajn Jens Claus Hansen

PORTE-AVIONS
"FOCH"

Nr. 4 - 1994

165. ÅRGANG

HANS BUCH + CO
INGENIØR OG HANDELSFIRMA A/S

Svanevej 6 2400 København NV 31 83 12 12

TIDSSKRIFT FOR SØVÆSEN

Udgivet af Søe-Lieutenant-Selskabet

REDAKTØR:

Orlogskaptajn
Jens Claus Hansen
Forsvarsakademiet
Svanemøllens Kaserne
Ryvangs Allé 1
2100 København Ø
Telefon 39 27 22 33 - 5256

Ekspedition og regnskabsafdeling

(undtagen annoncer)
Fr. T. WETHJE
Søe-Lieutenant-Selskabet
Overgaden oven Vandet 62 B
1415 København K
Telefon 31 54 05 52
Giro 2 04 77 64

ISSN 0040-7186

ANNONCEEKSPEDITION

Orlogskaptajn
Bo Heisterberg- Andersen
Søværnets Materielkommando
Holmen
1433 København K
Telefon 31 57 22 55 - 4270

TRYKKERI:

Norrebros Bogtryk &
Grafisk Center Kbh., ApS
Nørrebrogade 56
2200 København N
Telefon 31 39 61 33

4

Forsidebillede: Det franske hangarskib FOCH (R99)

Eftertryk: Kun med redaktørens tilladelse.

INDHOLD SIDE
MEDDELELSER FRA FORMANDEN 190

FRANSK SIKKERHEDS- OG FORSVARSPOLITIK
Af orlogskaptajn Francis Zachariae 193

ONUCA
Af kaptajnløjtnant Per Starklint 215

SKIBSTRAFIKSYSTEM
Af orlogskaptajn Steen Petersen 232

ORIENTERING 241

MARINENS BIBLIOTEK 246

Software for:

- Command and Control
- Communication
- Electronic Warfare
- Message Formatting
- Real-time
- Graphic
- Simulation

Systematic Software Engineering A/S
Søren Frihs Vej 42K
8230 Åbyhøj
Tel. 66 15 16 66

ACTICS

3 and Fire Control System for Submarines

MEDDELELSER FRA FORMANDEN

Formanden giver, efter den nuværende bestyrelse har siddet i én foredragssæson, orientering om Søe-Lieutenant-Selskabets virksomhed.

Ved sidste års generalforsamling (paragraf 32 møde) blev det vedtaget, at medlemskriteriet skulle ændres således, at der var overensstemmelse mellem medlemsbetingelser og officersstrukturen. Dette resulterede i, at en række officerer kunne tilbydes medlemsskab, og bestyrelsen rettede henvendelse til samtlige nye potentielle medlemmer. Dette medførte, at 21 officerer ønskede at blive medlemmer af Selskabet. Vi er meget tilfredse med denne tilgang og hilser de nye medlemmer hjertelig velkommen, med håb om at de vil få gavn af deres medlemskab. Som konsekvens af de nye medlemskriterier er Selskabets love ved at blive genoptrykt i ny udgave. De vil snart kunne udgives til medlemmerne. Af økonomiske årsager har det været nødvendigt at få trykt det så billigt som muligt, hvilket har resulteret i, at vi har måttet vente, indtil ledig kapacitet har været til stede ved trykkeren.

Et af den nye bestyrelses ønsker er at profilere sig, især over for yngre officerer, da antallet af indmeldelser har været stagnerende ved afgang fra Søværnets Officersskole. Dette er naturligvis en kedelig udvikling for en forening, hvis primære rekrutteringsgrundlag gerne skulle være af kategorien "Lieutenanter". Konkret har dette betydet, at bestyrelsen fremover tilbyder nyudnævnte premierløjtnanter fra officersskolen et års gratis medlemsskab, således at de kan følge Selskabets aktiviteter, inden de overgår til at blive betalende medlemmer.

Økonomisk er Selskabets situation knapt så tilfredsstillende, som det blev fremlagt ved sidste års generalforsamling, idet vores kontaktperson ved Bofors, som er en af vore største

annoncører, er bortgået. Dette har uheldigvis resulteret i, at vi ikke får 16.000 kr. ind i annonceindtægter, der ellers var kalkuleret med. Dette kan ikke undgå at påvirke Selskabets økonomi.

Til imødegåelse af disse manglende indtægter har bestyrelsen forsøgt sig med indtægter på anden vis, bl.a. gennem salg af særtryk af "Slaget i Køge Bugt" og "Thule Airbase" til Nyboders boghandel og Aalborg Marinemuseum.

Af øvrige aktiviteter, som bestyrelsen er involveret i, er ombygningen af Søkvæsthuset, som nu er overtaget af Farvandsvæsenet. Der sker dog ingen ændring med hensyn til vores tilhørsforhold her. Konsekvensen har været en gennemgribende oprydning af Selskabets arkiver. Under dette arbejde blev mere end 2,5 tons gamle tidsskrifter smidt ud. Søkvæsthuset vil først være færdigombygget hen på efteråret, men der vil stadig kunne rettes henvendelse til Selskabet. Alle vore arkiver er i mellemtiden opbevaret på Marinestation Holmen, som velvilligt har stillet lokaler til rådighed. Når ombygningen er færdig, vil vi stadig have til huse her. Aalborg Marinemuseum har desuden fået tilbudt en komplet samling af Tidsskrift for Søværnen. Den vil sandsynligvis blive udstillet i det gamle inspektionsskib INGOLFS bibliotek.

Siden 1962 er der ikke foretaget indbinding af Tidsskrift for Søværnen. Dette arbejde er nu igangsat, og foreløbig vil 10 årgange blive indbundet. De økonomiske midler hertil finansieres i første omgang af Tøjhusmuseet, som til gengæld får nogle af vores overskydende tidsskrifter.

Det gamle bord til søkrigsspil, som blev anvendt for år tilbage, er afleveret til AIS, som gerne vil opbevare det fremover. Herved kan alle få mulighed for at se, hvorledes man tidligere øvede taktik.

Sø-Lieutenant-Selskabet har naturligvis heller ikke kunnet undgå at mærke konsekvenserne af udflytningen fra Holmen,

hvilket nok har været medvirkende til færre indmeldelser fra nyudnævnte officerer. Som en reaktion på dette indledte den tidligere bestyrelse viseligt et tiltag i Frederikshavn med at holde foredrag her. Dette har været en stor succes, og der har været flere fremmødte her end ved foredragene i København. Et andet er, at stort set hele bestyrelsen nu er tjenstgørende i Frederikshavn. Dette betyder, at bestyrelsen har til hensigt at holde vor ordinære generalforsamling heroppe til oktober.

Formanden

FRANSK SIKKERHEDS- OG FORSVARSPOLITIK

Det følgende indlæg om fransk sikkerheds- og forsvarspolitik er udarbejdet af orlogskaptajn Francis Zachariae, der i det forløbne år har gennemgået "Collège Interarmées de Défense" på Ecole Militaire i Paris.

INDLEDNING

Inspirationen til denne artikel er opstået ved offentliggørelsen af den meget omdiskuterede og længe ventede hvidbog om fransk forsvar "Livre Blanc sur la Défense", som regeringen fremlagde 23 februar i år. Hvidbogen er udarbejdet af en embedsmandskommission uden parlamentariske medlemmer, og har som ambition at dække den sikkerhedspolitiske situation frem til år 2010.

Kun få danskere er klar over hvilke betydelige ressourcer det franske forsvar råder over, og der bliver gjort meget lidt i den danske debat og i skolerne for at forstå fransk politik og handlinger. Specielt i forsvaret har vi været meget påvirket af den bipolare verden og samarbejdet i NATO, således at andre og idag vigtigere ting kun har fået mindre opmærksomhed.

Fransk sikkerhedspolitik bliver ofte opfattet som noget uhyre kompliceret, egoistisk og ulogisk. Det er rigtigt, at fransk sikkerhedspolitik er kompliceret, men verden er - ikke mindst set med franske øjne - kompliceret. Det er også rigtigt, at den er rettet mod Frankrig og franske interesser, men det er vel gældende for de fleste landes sikkerhedspolitik; franske politikere siger det blot mere klart. Det er derimod ikke rigtigt, at den er ulogisk. Frankrig er i de fleste forhold et meget logisk land. Den franske stabsmetodik og holdning til analyserende arbejder er grundig og logisk. Jeg har rygtesvis hørt, at den franske modvilje mod det engelske sprog bunder i, at det uhyre simple og upræcise engelsk ødelægger den franske matematiske systematik. Det kan selvfølgelig også være, at de bare ikke har

lært det i skolen.

Med denne baggrund beskrives generelt ideen med og indholdet af den franske politik og lidt mere uddybet strukturen af forsvaret og opgaverne efter de seneste store planer: Armées 2000 og hvidbogen, idet den sidstnævnte naturligt vil danne kernen. I det store og hele er artiklen forfattet værnsmæssigt, men i betragtning af bladets læserskare lægges trods alt særlig vægt på flåden "La Marine Nationale" i afsnittet om de fire værn.

DEN HISTORISKE ARV

For at forstå et lands sikkerhedspolitik er det næsten altid nødvendigt at foretage et tilbageblik i historien. Frankrig har en både spændende og storslået historie, som det kunne være interessant at fordybe sig i. Det er imidlertid ikke nødvendigt at gå længere tilbage end til slutningen af 2. Verdenskrig for at kunne analysere de sikkerhedspolitiske tendenser.

Krigen efterlod et ydmyget og ødelagt Frankrig, der var befriet ved allieret hjælp efter en tvivlsom politisk og militær indsats. Et land fast besluttet på aldrig igen at blive så svagt, at en militær overrumpling er mulig så hurtigt og omkostningsfrit, og på at have en mulighed for at forsvare sig også uden for landets grænser. Man kan sige lige modsat af den tyske situation. Tyskland ønskede ikke igen at være istand til at optræde som aggressor og under ingen omstændigheder uden for landets grænser. Det er dette forhold, der gør det fransk/tyske tætte samarbejde så specielt, men måske også ideelt.

Efter krigen befandt Frankrig sig i et politisk tomrum. Den officielle præsident marskal Pétain, helten fra 1. Verdenskrig (den store krig), blev dømt til døden som landsforræder. Han stod som eksponenten for samarbejdet med Hitlers Tyskland, og sagen mod ham kan den dag i dag ødelægge et hyggeligt fransk middagsselskab. Var han en kujon, der førte landet på forkert kurs, en klog gammel mand, der med erfaringerne fra 1. Verdenskrig kunne se, at Frankrig ikke kunne stå noget lignende igennem, eller var han senil og misbrugt af de virkelige magthavere. Marskal Pétain introducerede før krigen den senere

general de Gaulle på Ecole Militaire med ordene: "Lyt godt til denne unge mand. Han vil en dag redde Frankrig". Det, han reddede Frankrig fra, var måske marskal Pétains værk. Sikkert er det, at de Gaulle reddede Frankrig ud af en politisk og moralsk krise. Han udformede "Den femte Republik", og han tilførte landet den politiske "grandeur", som udenrigspolitikken siden har hvilet på. En udenrigspolitik, der indeholder to hovedelementer: **solidaritet og uafhængighed**. Hvis der er noget, der har voldt mange NATO officerer hovedbrud, er det netop disse to tilsyneladende, men ikke nødvendigvis modstridende holdninger. Solidaritet, idet man nu som altid har opfattet samarbejdet over Atlanten som den eneste mulighed for at sikre freden for den samlede vestlige verden, og uafhængighed fordi Frankrig ikke accepterer nogen form for automatisk brug af dets militære styrker, som det kendes fra fx. NATO.

Der er ingen tvivl om, at de Gaulle var stærkt optaget af magten i sig selv og sine muligheder for at træffe beslutninger, der rakte ud over fransk indenrigspolitik. Han hadede den bipolare verden, hvor al opmærksomhed var rettet mod og alle store beslutninger blev truffet af de to supermagter. Som det beskrives lidt nærmere i næste kapitel, var det ikke uden grund. Han opfattede verden langt mere kompleks end blot de to poler, og frem for alt kunne han ikke få den indflydelse på tingenes udvikling, som han følte, Frankrig både historisk og politisk havde krav på. Den senere udvikling kunne godt få én til at konkludere, at han havde ret, og at nogle konflikter i dag er resultatet af den kolde krigs negligering af andre politiske problemer.

General de Gaulle gav Frankrig den politiske oprejsning, der gav hans efterfølgere mulighed for at genskabe og udbygge den franske kultur på de mere kreative områder. Specielt George Pompidou, der selv var en kulturpersonlighed, satte skub i denne udvikling. Den franske kultur er smuk og betagende, men den indtager også en - set med danske øjne - uforholdsmæssig stor rolle for udformningen af fransk politik. Der går ikke en dag uden man hører den franske kultur nævnt, som noget der er truet og bør forsvares. Fællesnævneren for hele dette kulturkomplex

er sproget, og i sproget rammer man virkelig det franske nationale sind. Derfor denne fantastiske kærlighed til deres modersmål, der af nogen kan opfattes som en modvilje mod at kommunikere på andre sprog.

DET FRANSKE VERDENSBILLEDE

Truslen.

Som i så mange andre lande vurderer man i Frankrig for første gang i historien at være uden direkte trussel mod landets grænser. Dette er ikke ensbetydende med, at man ikke står overfor en trussel mod landets sikkerhed, men den har med det ændrede forhold mellem øst/vest ændret karakter. Den umiddelbare trussel vurderes idag at være rettet mod fransk **økonomi, industri og kultur.**

Der er et uforholdsmæssigt stort **globalt modsætningsforhold mellem rig og fattig**, med 3 økonomiske kraftcentre: Nord Amerika, Vest Europa og en del af Asien. Disse omfatter kun 16% af verdens befolkning; et forhold der meget hurtigt bliver mere og mere skævt, 20 % af de rigeste lande ejer 82 % af verdens rigdomme og 20 % af de fattigste kun 1 %. En sådan situation er fuld af farer ikke mindst fra en uundgæelig flygtningestrøm.

Opløsningen af Sovjetunionen og skabelsen af de mange nye demokratier i Europa er både en kilde til glæde og bekymring. Det militære magtapparat eksisterer stadig, men delt, således at Rusland og Ukraine er de to dominerende magter. Mange potentielle kriser eksisterer i Central- og Østeuropa og situationen er instabil og farlig.

Truslen fra **spredningen af atomvåben** er ikke ny, men den har fået en mere fremtrædende plads i fransk sikkerhedspolitik. Alene det forhold, at et lille antal små stater opfatter besiddelsen af atomvåben som nødvendig for at opnå deres personlige mål, er bekymrende.

Herudover opfattes verden som mere sårbar overfor **terrorisme, religiøse- og nationalistiske ekstremister og handel med narkotika.** Som et relativt nyt fænomen er også

brugen (misbrugen) af medierne nævnt som en mulig trussel mod verdenssamfundet.

Det er på baggrund af disse trusselsbilleder hvidbogen er udarbejdet.

Den internationale utilstrækkelighed.

Den hastighed hvormed den globale udvikling skifter efter afslutningen af den kolde krig, har efterladt de internationale organisationer i en næsten håbløs stræben efter at tilpasse sig til at løse de mange forskelligartede kriser. Behovet for et sådant internationalt effektivt instrument er stærkere end nogensinde før og ser ikke ud til at mindskes fremover. De Forenede Nationer (FN) er den eneste organisation, der politisk har muligheder for at udføre disse opgaver, men den råder tilgængelig ikke over de nødvendige militære- eller finansielle magtmidler. Ingen organisationer er idag ideelle hverken politisk eller militært, men må alle undergå dybtgående ændringer for at kunne leve op til de nye ansvarsområder.

De overordnede politiske organisationer fransk sikkerhed bygger på, er FN og Konferencen om Sikkerhed og Samarbejde i Europa (CSCE) og de militære er NATO og Den Vesteuropæiske Union (WEU).

FN vurderes også af Frankrig at spille en afgørende politisk rolle for sikringen af verdensfreden efter afslutningen af den kolde krig. Dette specielt ved afhjælpning/styring af de mange regionale kriser man sandsynligvis vil komme til at opleve. FN støttes fuldt ud, og Frankrig er den største bidragyder til de fredsbevarende- og skabende aktioner. Derimod er utilfredsheden med FN's evne til militært at udforme og lede sine mere og mere komplicerede aktioner voksende. Senest i ex-Jugoslavien har kritikken været voldsom. For at forbedre dette forhold ønskes generalsekretæren og sikkerhedsrådet tilknyttet en handlekraftig militær stab. Derudover ønsker Frankrig, at sikkerhedsrådet direkte skal have politisk kontrol med de igangværende aktioner, således at de lande, der deltager, får mere indflydelse på planlægning og gennemførelse. Endeligt bør generalsekretæren have en repræsentant på stedet, således at store beslutninger kan tages

hurtigere. Altsammen virker det som erfaringer indhøstet specielt fra krisen i ex-Jugoslavien, og igen er det et forøg eller et håb om dels at få mere indflydelse, dels at gøre tingene bedre.

NATO.

Frankrigs forhold til NATO har altid været betragtet som et sensibelt og vanskeligt emne, lige siden general de Gaulle i 1966 meldte Frankrig ud af det integrerede militære samarbejde. Egentligt er det ikke så indviklet, og der lægges alt for stor vægt på det i virkeligheden ligegyldige problem, om Frankrig officielt er med eller ej. Faktum er, at Frankrig praktisk er integreret, og at der ikke eksisterer alvorlige tekniske eller taktiske problemer i det Atlantiske samarbejde. Hvidbogen slår klart fast - ligesom sin forgænger - at der intet alternativ findes til NATO for sikringen af den samlede sikkerhed for den vestlige verden. Når det er sagt, nævner hvidbogen intet om en nærmere strukturel tilknytning til NATO, og intet tyder på at Frankrig vil ændre på dette forhold. Og hvorfor skulle de egentlig også det, kan man spørge sig selv. En beskeden tilnærmelse består dog i, at den franske forsvarschef kan deltage i militærkomiteens arbejde, dog kun efter autorisation fra præsidenten og premierministeren.

Da man forlod den militære del af NATO var det blandt andet i utilfredshed med graden af sikkerhed for Europa. Man troede ikke på, at den amerikanske atomparaply alene kunne sikre mod enhver konflikt på kontinentet. Frankrig følte også, at have stået alene i konflikterne i Indokina og Algier. Ingen kom til hjælp, og man tabte endnu engang. Herudover var det også de Gaulles irritation over det ensidige verdensbillede, og som nævnt i indledningen, Frankrigs begrænsede muligheder for politisk indflydelse. Som det beskrives senere har Frankrig en lang række andre ambitioner og ansvarsområder, der ikke blev taget tilstrækkeligt hensyn til i NATO.

Når man i dag vælger at opretholde den specielle status, er det ikke af de helt samme årsager, idet Europa ikke umiddelbart står overfor en egentlig trussel. Man er idag ikke tilfreds med NATOs militære struktur, der ikke er i stand til at yde den service, der mest af alt forlanges, nemlig krisestyring. Stabene er utidsvarende, sidder de forkerte steder og er kun beregnet til

et forsvar af medlemslandene, der ikke længere er brug for. Man ønsker en større åbenhed overfor andre lande og en mere fleksibel mulighed for at stille styrker, hvor der nu måtte være behov for dem uden den automatisme, der er indbygget i NATO. Franske politikere føler også, at de militære ledere (især amerikanske) har for stor magt i NATO's ledelse. En hel grundlæggende holdning er forholdet mellem Nordamerika og Europa. Hvidbogen understreger at dette skal være to jævnbyrdige partnere, der uden konkurrence skal arbejde for de fælles interesser. Den europæiske søjle i NATO er WEU, og **det europæiske samarbejde er nok det vigtigste spørgsmål for Frankrig i dag.** Ikke kun hvad angår forsvarsanliggender, men på alle områder: økonomi, industri, forskning, kultur m.m. Dette beskrives nærmere i næste afsnit.

I forbindelse med forholdet til NATO er det vigtigt at holde fast i de væsentlige ting: Frankrig betragter sig selv som fuldgyldigt medlem af Den atlantiske Alliance, dets solidaritet er uomtvistelig, der findes kun få praktiske problemer, man deltager næsten overalt og forholdet kommer **ikke** til at ændre sig.

Franske interesser.

Det franske forsvar har tre hovedformål: Forsvaret af franske interesser, bidrage til verdensfreden og deltagelse i totalforsvaret.

Først og fremmest ønsker man at **forsvare franske interesser** overalt på jorden. Frankrig har stadig mange besiddelser, og der opretholdes omkring 30 forsvars- og bistandsaftaler med hovedsagelig fransktalende afrikanske lande. Hver gang der sker noget i den nordlige og centrale del af Afrika, er Frankrig altid med. Denne afrikanske relation er af største politiske vigtighed og giver forsvaret en række opgaver, der grundlæggende præger dets struktur. Således havde Frankrig pr. 1 februar 1994 næsten 60.000 mand stationeret udenfor "la France metropolitaine" dels til suverænitetshævdelse, dels til støtteoperationer og endelig som fredsbevarende styrker. Denne politik er også grunden til oprettelsen af "la Force d'Action Rapide", der betår af ca. 48.000 mand i stående styrke til indsættelse overalt på kloden, hvor franske interesser måtte være

truet.

Det står klart, at forsvaret af Frankrigs interesser ikke kan sikres udenfor et internationalt samarbejde, men at man samtidig har viljen og midlerne til på egen hånd at intervenere om nødvendigt. Dette er iøvrigt praktiseret flere gange i blandt andet afrikanske lande som Gabon, Tchad, Mauretania, Djibouti, Zaire og Den Centralafrikanske Republik.

Herudover er der specielt to områder, der særligt tillægges vægt i hvidbogen, nemlig det europæiske kontinent og Middelhavet, altså områderne mod øst og syd. Mod øst som nævnt af bekymring for de instabile nye demokratier og mod syd dels for at beskytte fransk import af energi fra Mellemøsten, dels for at dæmme op for den islamiske verden, der for første gang betragtes som en trussel mod franske interesser.

Deltagelsen i skabelsen af et effektivt fredsbevarende og stabilt internationalt system er et andet mål for fransk forsvarspolitik. Her tænkes selvfølgelig specielt på FN, hvor Frankrig lægger overordentlig stor vægt på sin status som permanent medlem af sikkerhedsrådet. Også de øvrige internationale tiltag og skabelsen af det europæiske forsvar indpasses i hvidbogen under dette formål.

Det sidste hovedformål er **deltagelse i det franske totalforsvar**. Her tænkes ligesom i Danmark på samarbejdet mellem militære, civile, sociale, økonomiske og kulturelle kræfter på at gøre samfundet mindre sårbart overfor trusler internt og eksternt.

DEN EUROPÆISKE AMBITION

Der er ingen tvivl om, at Frankrig i fremtidens Europa øjner endnu en chance for at opnå den indflydelse, som det i næsten al politisk aktivitet søger. Samtidig med dette - for danskere - lidet flatterende mål, er der som altid også en reel tro på at kunne opbygge en bedre og mere sikker verden. I den forbindelse er det specielt bekymringen for det stærkt dalende amerikanske engagement i forsvaret af Vesteuropa man tænker

på, men også forsvaret af de europæiske interesser hvor de end måtte være, som man langt fra føler altid at have til fælles med USA. Derfor mener Frankrig, at Europa på lidt længere sigt må være i stand til at forsvare sig selv.

I arbejdet på at opnå en fælles europæisk forsvarspolitik regner Frankrig kun rigtigt med to andre lande: England, idet de som Frankrig besidder atomvåben, og Tyskland af ressourcemæssige årsager. Forholdet til Tyskland er betydeligt bedre end til England, hvilket senest har mundet ud i oprettelsen af det fransk/tyske korps "Eurokorpset", som betegnes som en katalysator i de europæiske forsvarsbestræbelser. Også Tysklands voksende internationale ansvarsbevidsthed og vilje til at deltage i operationer uden for landets grænser støttes varmt af Frankrig. Dette er en forudsætning for, at det fransk/tyske forsvarssamarbejde kan lykkes og dermed skabe vejen for en udvidelse til at gælde hele Europa. Selvom Frankrig nu støtter Tyskland i deres mere åbne politik, har dette ikke altid været tilfældet. Man kunne godt have den fornemmelse, at Frankrig på nogle områder har udnyttet den tyske tilbageholdenhed i efterkrigsårene til at stå samlet front mod den amerikanske/engelske linie i Europa.

Det er straks værre at få englænderne med på tanken. De indledende rammer skal være WEU, som England har tilsluttet sig, men for Frankrig er dette kun starten. Målet og vejen frem er skabelsen af fælles europæiske interesser. Et fælles forsvarsformål. Når dette er tilvejebragt vil et fælles forsvar såvel konventionelt som atomart være naturligt og ønskeligt. Hvidbogen går så langt som at konkludere, at med en fælles atomafskrækkelse er den europæiske selvstændighed mulig, men uden er den udelukket. Det er måske her man i virkeligheden finder den største bremse for den franske europæiske drøm. Der er mindst to ting der ikke virker realistiske. Dels er det svært at forestille sig England, der på mange materielle måder er Frankrig underlegen, opgive den nære tilknytning til USA for at indgå i en europæisk atomafskrækkelse, dels er det svært at forestille sig Frankrig konsultere f.eks. København om brugen af sit kæreste eje: sit atomare arsenal. Netop de franske atomvåben giver i dag landet muligheden for at føre en

udenrigspolitik funderet på solidaritet og uafhængighed, som synes så vigtig for de franske politikere, og som iøvrigt har fuld opbakning i befolkningen og i forsvaret.

Hvad der virker langt mere realistisk, er de franske tanker med WEU inden for den nærmeste fremtid. Man lægger i hvidbogen - og alle andre steder iøvrigt - stor vægt på, at WEU ikke er en konkurrent til NATO, men et supplement - en europæisk søjle. Man ønsker ikke WEU for at skabe et selvstændigt forsvar af Vesteuropa, men som et instrument til at tage sig af de kriser eller opgaver, der udelukkende omhandler europæiske interesser. Det store spørgsmål er så, om man tror på sådan en størrelse. Som dansker er det langt sværere at forestille sig dette end som franskmænd. Vi er opflasket med en meget stærk tro på NATO og solide bånd over Atlanten. Franskmænd er derimod mere skeptiske overfor det amerikanske samfunds værdier, idealer og hensigter end de fleste andre vesteuropæere. Man støder på det igen og igen i alle mulige uddannelsesretninger og samfundslag: militære, sociale, industrielle og kulturelle. Franskmændene har som nævnt i indledningen også en mere nuanceret måde at se mulige konflikter på end den, der blev skabt i koldkrigens dage. Den fremtidige verden vil opleve mange kriser, og det er vel vanskeligt at forestille sig, at USA har viljen eller midlerne til at håndtere dem alle. WEU skal altså give de europæiske NATO-lande en mulighed for at reagere i situationer, hvor USA ikke ønsker at engagere sig. Et problem er, at WEU i dag ikke råder over en selvstændig kommandostruktur og kun har de militære enheder, som deltagende lande sender fra aktion til aktion. Det vil sige som europæisk søjle hviler WEU fuldstændigt på NATO i forbindelse med struktur, materiel, procedurer, publikationer m.m. Dette går fint nu, hvor alle WEU medlemmer også er medlemmer af NATO, men hvad hvis Den Europæiske Union (EU) udvikler sig hurtigere end NATO og de nye lande, som de næsten har pligt til, også vil være medlemmer af WEU. Det er måske kun et praktisk spørgsmål, men der er da ingen let løsning.

Under alle omstændigheder er den franske europæiske ambition voldsom og nok det fænomen, der influerer mest på

politiske spørgsmål for tiden.

DEN NYE STRATEGI

Som i de fleste andre lande har den nye verden uden klart definerede fjender også givet anledning til strategiske overvejelser i Frankrig. Det er her hvidbogen tager sit udgangspunkt. Hvad tjener den atomare afskrækkelse i fremtiden, og kan den sikre den franske strategiske uafhængighed? Hvorledes skal de konventionelle styrker sammensættes og specielt hvordan skal samspillet mellem aktion og afskrækkelse udformes?

Den franske overordnede strategi har tre formål: Sikre forsvaret af vitale franske interesser, styrke det europæiske valg og udfylde internationale forpligtelser og opgaver. Man kan forestille sig to ekstreme situationer imellem hvilke man fremover vil basere sin strategi.

Den ene er udelukkende at forsvare fransk territorium, hvilket opløsningen af det gamle fjendebillede og tilbagetrækningen af russiske våben egentligt giver en mulighed for. Dette ville være overskueligt både økonomisk og strategisk, men slet ikke svare til de franske internationale ambitioner.

Den anden mulighed er udelukkende at koncentrere sig om internationale fredsskabende missioner og ændre forsvaret til én stor international enhed. Dette kunne være en naturlig konklusion, eftersom der ingen trussel er mod fransk område for nærværende, men derimod flere brændpunkter ude i verden. Tanken er dog al for risikabel og mest af alt ville den overlade ansvaret for forsvaret af "La Metropolitaine" til NATO på bekostning af den strategiske uafhængighed. Frankrig må derfor basere sin fremtidige strategi på en model imellem disse to yderpunkter, der sikrer uafhængighed og muligheden for et stort internationalt engagement.

Forholdet mellem afskrækkelse og aktion.

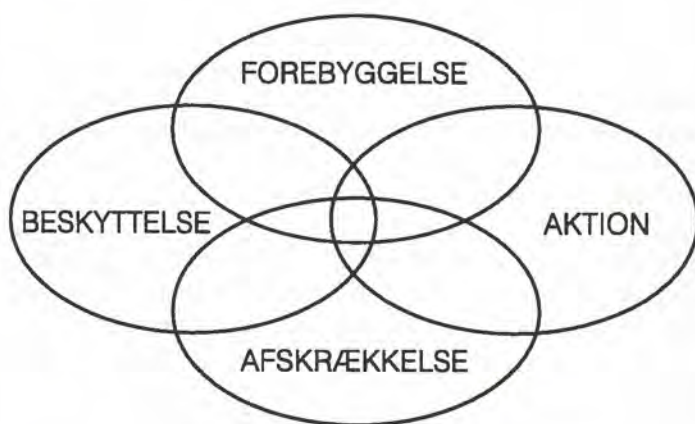
Den franske strategi har siden 1959 hvilet på den nukleare afskrækkelse. Det helt uacceptable ved anvendelsen af tomvåbnene har været brugt til at få en potentiel modstander til at afstå fra et angreb. Simpelthen ved at sikre, at der ingen gevinst kunne komme ud af det. Dette har altså været en teori om **ikke brug**. Skulle det have været kommet så vidt, at atomvåbnene var kommet i anvendelse, kunne man ud fra et teoretisk synspunkt hævde, at strategien var mislykket. I dag er atomvåbnenes rolle ikke helt så enkel. De giver Frankrig den ønskede strategiske uafhængighed, så man er fuldstændig frit stillet i enhver henseende og kan tage stilling til sit engagement fra sag til sag. Da der derimod ikke længere vurderes at være en direkte trussel mod Europa, spiller atomvåbnene og afskrækkelsen ikke den altdominerende rolle i fransk strategi fremover. Som nævnt tidligere er truslerne mod de vitale interesser langt mere diffuse end tidligere, og de udspringer ofte langt fra fædrelandet. Det er jo ikke udelukkende af humanitære grunde, at det internationale samfund eller enkeltlande intervenserer ved opstående konflikter. Der har været, og man kan i fremtiden forestille sig endnu flere kriser, der kunne være direkte truende for verdensfreden. Det vil sige, hvis man fremover vil opfylde strategiens vigtigste formål: - sikre vitale interesser - må man være klar til at sende betydelige styrker i aktion, hvor situationen nu måtte gøre det nødvendigt. Disse aktioner har normalt meget ringe mulighed for at udvikle sig til brugen af atomvåben, og man står altså her med en strategi om brug af væbnede styrker. På en måde kan man sige, at atom- og konventionelle våben har byttet rolle. De nukleare våben sikrer i dag, at de konventionelle våben ikke bliver omgået; en rolle som de konventionelle våben spillede under den kolde krig. Afskrækkelse og aktion spiller således en afgørende og sidestillet rolle i de fremtidige strategiske overvejelser.

Strategi uden trussel.

I det nye strategikoncept indgår 4 faktorer: Afskrækkelse, forebyggelse, aktion og beskyttelse. Som det kan ses på figuren griber disse afgørende ind i hinanden, og kun den første sikrer

af de nukleare våben.

Den nye strategi

Afskrækkelsen er lige behandlet og vil også i fremtiden gå ud på at råde over tilstrækkelige atomvåben til at gøre et angreb på franske interesser uinteressant og dermed også sikre fransk strategisk uafhængighed.

Størstedelen af den franske afskrækkelse stammer fra de ubådsbaserede missiler, og marinen har af den grund en relativ stor indflydelse på fransk sikkerhedspolitik.

Forebyggelse er det primære mål. Ved forholdsregler, der ikke nødvendigvis behøver være militære, ønsker man at hindre en krise i overhovedet at udvikle sig. Man forestiller sig her tre former for handlemåder:

- På langt sigt og med politiske midler at undgå en potentiel krise. Her tænkes hovedsageligt på de mange samarbejds- og hjælpeaftaler Frankrig har med lande i specielt Afrika.

- På mellemlangt sigt at afhjælpe krisen ved direkte militære aftaler. Dette kan være udstationering af tropper og materiel, men uden at disse er i egentlig aktion.
- På kort sigt at assistere landets egne styrker operationelt med udstationerede tropper eventuelt suppleret med tilstedeværelsen af styrker på havet og i luften.

Aktion dækker over evnen til at kunne udfører store militære operationer over lang tid og langt fra fædrelandet. Dette kan enten være på egen hånd, men mest sandsynligt i samarbejde med allierede og under mandat fra FN.

Beskyttelse af fædrelandet i mere traditionel forstand er den sidste del af strategien, og den der skal skabe balancen mellem det udadrettede og det indadrettede.

Hypoteser for forsvarets anvendelse.

Denne nye strategi har dannet grundlaget for skabelsen af 6 scenarier for forsvarets anvendelse og dermed muligheden for at drage de militære konklusioner.

Scenario 1: En regional konflikt, der ikke truer franske vitale interesser, men derimod som netop beskrevet de strategiske. En sådan konflikt kan komme til at udspille sig langt fra fædrelandet, og man regner med distancer op til ca. 7000 km. De våben man regner med at møde forventes teknologisk fuldt på højde med de franske (de er måske franske) og i stort antal. Ydermere regnes med muligheden for repressalier mod hjemlandet i form af fx. terrorisme. Ved en intervention forventes samarbejdet at foregå under internationalt mandat i NATO, WEU, EU eller ved en bilateral aftale.

Det kan være svært at forestille sig, at en sådan konflikt kunne udvikle sig til at omhandle atomvåben, men man er nødt til at regne med andre masseødelæggelsesvåben.

En krise af denne art forudses at kunne opstå på kort eller mellemlangt sigt.

Scenario 2: En regional konflikt, der truer franske vitale interesser. Denne hypotese bygger på muligheden af, at Europa et stykke ude i fremtiden skulle være truet af en regional konflikt indeholdende faren for brug af atomvåben. En sådan situation, der teknisk allerede kunne stamme fra et europæisk land, kunne på lidt længere sigt også foregå i Middelhavsområdet eller i Mellemøsten.

Frankrig forestiller sig her at reagere indenfor rammerne af NATO eller WEU så tidligt som muligt.

Ved en sådan krise er atomvåben stadig betragtet som et afskrækkelsesmiddel, og man afstår på forhånd fra enhver form for egentlig krigsførelse med atomvåben. Herudover vil man gøre alt for at undgå en langvarig konventionel konflikt i stil med Vietnam krigen.

Scenario 3: Angreb på de franske oversøiske departementers og territoriers suverænitet. Dette er ikke en hypotese, der tillægges stor sandsynlighed for nuværende. Ikke desto mindre er Frankrig forberedt på, at en sådan krise må kunne løses hurtigt og uden hjælp fra andre lande. Tværtimod kunne man regne med et eventuelt internationalt pres mod en fransk intervention.

Der lægges vægt på at den franske afskrækkelse også gælder de oversøiske besiddelser.

Scenario 4: Aktioner i forbindelse med bilaterale forsvarsaftaler. Her tænkes på intervention for at løse en konflikt i et land hvormed Frankrig har en forsvarsaftale. Det overordnede mål er at få dette accepteret som fælles europæisk interesseområde for at skabe mulighed for en intervention indenfor rammerne af WEU. Endnu har andre lande som for eksempel Belgien og Portugal også interesser i Afrika, og en krise kunne have indflydelse for stabiliteten helt op i Middelhavsområdet.

En sådan militær aktion regnes for højst sandsynlig og kan blive nødvendig med kort varsel. Til gengæld af ret svag intensitet.

Senario 5: Operationer til fordel for international fred og retfærdighed. Der er her tale om operationer, som de kendes fra FNs fredsskabende- og bevarende opgaver som for eksempel i ex-Jugoslavien. Man vil være i stand til at kunne reagere overalt i verden med kort varsel og eventuelt flere steder på en gang. Der skal arbejdes indenfor NATO, WEU eller i en koalition med et internationalt politisk mandat fra FN, CSCE eller andet.

Man understreger, at disse operationer kan blive stadig hyppigere og mere ressourcekrævende, og det er derfor vigtigt meget nøje politisk at definere Frankrigs vilje i forbindelse med hvor meget, og hvor længe man vil sætte ind.

Man kunne let forestille sig en konflikt starte i dette scenarie og udvikle sig ind i de første scenarier.

Senario 6: En ny massiv trussel mod Vesteuropa. Uden at der sættes navn på noget tænkes her på en nyopstået trussel mod Vesteuropa fra et enkelt land eller en koalition. En trussel indeholdende muligheden for brug af atomvåben fra en aggressor, der vil opnå politisk herredømme.

En sådan trussel anses for meget lidt sandsynlig, men er taget med fordi den udgør en reel trussel mod Frankrigs eksistens.

En sådan trussel ville kræve en koncentration af de samlede militære ressourcer og et tilstrækkeligt varsel tilpasset den nye situation.

Det er vigtigt at bemærke, at bortset fra det sidste scenarie udelukker det ene ikke det andet, og man kunne forstille sig operationer i flere scenarier udført på samme tid. Dette kræver enorme ressourcer og selvom Frankrig er godt forberedt, er man fast besluttet på at udføre så meget som muligt i en multinational ramme. Derfor er forbedringen af forsvarets tekniske evne til at kunne samarbejde med andre landes forsvar en af konklusionerne fra hypotesestudierne. Herudover er det styrkernes evne til mobilitet og udholdenhed, der først og fremmest lægges vægt på med de mange forskelligartede opgaver ofte meget langt fra baserne.

Ved studierne af scenario 6 sammenholdt med strukturen af

forsvaret til at møde den nye trussel uden fjender optræder en hel ny opgave for forsvaret; nemlig at ændre denne struktur til imødegåelse af en trussel helt i stil med det gamle øst/vest trusselsbillede. Det er ikke som før nok med rutinemæssig oprustning, der skal en hel ændring af strukturen til før man kunne være klar til af føre en krig af den karakter, hvilket bør indgå i forsvarsplanlægningen.

DET FRANSKE FORSVAR

Ud fra disse hypoteser giver hvidbogen en mere detaljeret beskrivelse af den ønskelige struktur. Her tages udgangspunkt i, at Frankrig skal være i stand til **samtidigt** at kunne udføre følgende operationer:

- en intensiv regional konflikt i multinationalt samarbejde,
- en eller flere interventioner i de oversøiske besiddelser eller i et land, hvormed man har en forsvarsaftale og/eller,
- en begrænset fredsbevarende- eller skabende operation i international sammenhæng,

For at kunne opfylde dette bør styrkemålene i de næste 15 år være følgende:

Gendarmeriet.

"La Gendarmerie nationale" hører i Frankrig ind under forsvarsministeriet. Lederne er officerer og alle modtager en militær uddannelse. Opgaver deles mere eller mindre med politiet, men Gendarmeriet har trods alt en vigtig rolle for landets forsvar. I fredstid bør dette korps have en personelstyrke på 95.000 - 100.000 mand.

Hæren.

Hæren må straks starte forberedelserne til at kunne sende flere og tungere styrker ud i verden end man har gjort tidligere. Den

samlede styrke parat til udsendelse bør være 120.000 - 130.000 mand. Herudover kommer de styrker og støttestrukturer beregnet til forsvar af fædrelandet og til uddannelse m.m. Ialt skal hæren råde over ca. 275.000 personer militære og civile.

Flyvevåbnet.

Flyvevåbnet bør først og fremmest udvikle sin strategiske mobilitet. Flyvevåbnets ryggrad udgøres af kampflyene i samarbejde med 4 nye AWACS fly, tankfly og transportfly.

I fremtiden bør flyvevåbnet bestå af ca. 20 eskadriller, hvoraf 12 er bestemt for altid at kunne sende 6 - 9 eskadriller til opgaver udenfor Frankrig, 20 tankfly og ca. 100 transportfly. Flyvevåbnet råder desuden over en del af den nukleare afskrækkelse nemlig 14 Mirage IV P med mellemdistance missiler og de 18 missiler i siloerne på plateau d'Albion. Ialt råder flyvevåbnet over ca. 96.000 personer militære og civile.

Søværnet.

Det franske søværn "La Marine nationale" bygger på to grundlæggende værdier eller brugstanker. For det første yder marinen det vigtigste bidrag til den nukleare afskrækkelse med "La Force Océanique Stratégique (FOST)", som er u-båds baserede atommissiler oprettet i 70erne. For det andet sikrer marinen evnen til et kraftigt fransk militært (politisk) engagement langt væk og over lang tid. Det sidste er primært opgaven for de to hangarskibsgrupper oprettet i 60erne. Alt andet er mere eller mindre service for disse i retning af logistik, uddannelse og sikring mod alle tænkelige trusler kommende fra luften, under og på havet samt miner. Det franske søværn er stort og slagkraftigt, og det skal ifølge hvidbogen fremover råde over ca. 100 skibe, hvoraf 70 er oceangående og 50 egentlige krigsskibe. Hertil kommer atom- og konventionelle u-både, kampfly, patruljefly og helikoptere. Der er 71.000 tjenestegørende, hvoraf man kun regner med en beskeden reduktion til ca. 68.000 personer i år 2000.

Som nævnt tidligere nyder marinen særlig anseelse på grund af bidraget til atomafskrækkelsen. Dette program, skabt af general de Gaulle, er af en målestok det kan være vanskeligt at

forestille sig, og ca. 26 % af marinens anskaffelsesbudget går stadig til dette formål. Som sammenligning kan nævnes at flyvevåbnet kun bruger 3% og hæren 0,2 %. Frankrig har 5 strategiske atom u-både på hver 8000 tons og med 16 missiler. Der er planlagt 4 nye til levering frem til år 2005 og til en værdi af 80 mia. francs. Herudover er planlagt to atomdrevne angrebs u-både frem til år 2009.

Det største projekt for flåden er konstruktionen af det atomdrevne hangarskib CHARLES DE GAULLE og leveringen af det nye Rafale kampfly i 1999. Disse udgør den største investering i fransk forsvar i øjeblikket, idet hangarskibet er budgetteret til 17 mia. og 86 Rafale kampfly til 45 mia. francs. Marinen aftager dog kun en lille del af Rafale flyene, der ialt kommer til at koste mere end 200 mia. francs. For at opnå politisk accept af bygningen af et andet hangarskib, bruger man den enorme investering i kampfly som argument. Et hangarskib sikrer kun operativitet i 50 % af tiden, men for kun 17 mia. mere kan man få fuld udnyttelse af alle de dyre fly. Det lader til at dette godkendes, og alle regner med en efterfølger til CHARLES DE GAULLE. Herudover bygger marinen 6 fregatter af typen LA FAYETTE, 2 fregatter HORIZON og 1 (måske 3) store landgangsskibe af typen Foudre. Marineflyvevåbnet skal anskaffe Atlantique II (MPA), 3 Hawkeye "AWACS" samt nye NH90 helikoptere.

Med denne nye marine, der er verdens fjerde største, følger Frankrig ligesom de vigtigste andre lande den amerikanske nye strategi "From the Sea". Studier har vist, at man bedst er rustet til det nye verdensbillede med risikoen for mange kriser og konflikter med en stærk flåde parat til at forlænge de politiske muligheder ud over hele kloden. Der er ingen tvivl om, at selv om flyvevåbnet har vist sin effektivitet ved f.eks Golfkrisen, vil flåden spille en helt grundlæggende rolle i krisestyringen fremover. Dette har franskmændene klart set, og de forbereder sig på det.

Våbenindustrien.

Man kan ikke skrive om fransk forsvar uden at inkludere et lille stykke om våbenindustrien. Dette kunne lige så godt høre under

afsnittet fransk strategi, idet organisationen som den stadig ser ud, er skabt af general de Gaulle for at give Frankrig den ønskede uafhængighed også på materielområdet.

Den franske våbenindustri er for ca. 80 % vedkommende statsejet eller -kontrolleret og beskæftiger 250.000 mennesker samt ca. 100.000 i følgeindustrien. Af hele søværnets byggeprogram, som beskrevet ovenfor, er kun 1% importeret fra udlandet. Mere end 60.000 personer, herunder bl.a. et uniformerede korps af ingeniører, er ansat direkte under forsvarsministeren i "La Délégation Générale pour l'Armement", hvilket faktisk svarer til vores Materielkommandoer.

På dette område er hvidbogens konklusion ganske klar; intet land vil fremover være i stand til selv at afholde alle udgifter i forbindelse med udvikling og produktion af nye våbensystemer. I denne erkendelse søger Frankrig ikke uventet samarbejde med de øvrige europæiske lande. Man vil her skabe en modvægt til USA, som Frankrig synes opfører sig illoyalt i forhold til de mindre lande. En almindelig opfattelse blandt højtstående franske officerer er, at enten bør USA holde samme udviklingstempo som sine europæiske allierede eller også må de forære os systemerne. Igen er det det specielle forhold over Atlanten, der er drivkraften i den franske europæiske ambition.

Problemet er, at det nationaliserede franske system ikke er vant til at samarbejde med de øvrige europæiske firmaer, der næsten alle er private. Man har en helt forskellig opfattelse af formålet med at drive virksomhed, og man taler ikke samme sprog rent forretningsmæssigt. Dette kan blive vanskeligt at løse, idet Frankrig for at vedligeholde sin uafhængighed er nødt til at opretholde det statsstyrede system.

KONKLUSION

Den vigtigste konklusion at drage efter en studie af Fransk sikkerhedspolitik er, at Frankrig er en stabil alliancepartner i NATO, WEU og i alle internationale organisationer, der arbejder for demokrati og fred i verden (FN, CSCE). Der ofres enorme ressourcer, i et land med de samme økonomiske problemer som

de øvrige vestlige lande, på at være i stand til at opfylde de pligter, der måtte forventes. At der i fransk politik også altid er en voldsom ambition om at kunne styre og dominere udviklingen er også rigtig, men dette virker mere naturligt, hvis man har sat sig ordentligt ind i tingenes sammenhæng. Det franske samfund opbygger meget bevidst en elite lige fra de første skoleår og adskiller sig på den måde i forhold til andre lande fx Danmark. Der er stor konkurrence, og faldet er brat for dem, der ikke klarer sig. Til gengæld kan man stort set alt i Frankrig, og fransk forskning og teknologi er blandt verdens bedste. Dette giver landet mulighed for at basere sin sikkerhedspolitik på solidaritet og uafhængighed, hvilket ifølge fransk opfattelse er begreber, der udmærket kan forenes.

Den mest markante tendens og den røde tråd i hvidbogen er den europæiske politik og hermed et stærkt fransk ønske om at skabe en reel modspiller til USA. Frankrig betragter sig selv som motoren i denne proces med Tyskland som sin vigtigste partner. Det skal gå hurtigt, og målet ligger klart. Når man har skabt en række fælles vitale interesser for Europa, vil den nukleare afskrækkelse naturligt følge med. Hvidbogen konkluderer, at med en fælles europæisk nuklear afskrækkelse er Europas uafhængighed en mulighed uden er den udelukket. Dette er noget der rækker langt længere end WEU og EU og iøvrigt indeholder nogle fundamentale uklarheder. For det første er vitale interesser normalt ikke noget man skaber. Enten er de der, eller også er de der ikke. For det andet er det vanskeligt at få øje på en trussel mod Europas vitale interesser, der ikke angår USA. Iøvrigt er det at se på et verdenskort for at lægge sin strategi og vælge samarbejdspartnere måske en smule gammeldags. Der er i dag fra København dobbelt så langt til Paris med tog som til New York med fly.

Man kan give franske politikere ret i, at NATO efter den kolde krigs afslutning ikke har fungeret efter hensigten. NATO blev skabt til at forsvare medlemslandene mod en massiv og veldefineret trussel. Denne trussel eksisterer ikke mere, og NATO må ændres for at leve op til det nye verdensbilledes udfordringer. Disse ændringer bør være langt mere omfattende end de småjusteringer man har set på det sidste. Muligheden for

aktion må være langt mere fleksibel og åbne mulighed for medlemslandene for at arbejde sammen på tværs af strukturen uden nødvendigvis at involvere de andre. Dette kunne måske dæmpe den stærke franske trang til en europæisk modvægt til USA.

Det er et faktum at det franske forsvarsbudget, der netop er vedtaget i parlamentet, øger bevillingerne; ingen af de planlagte projekter opgives og personelreduktionerne forbliver beskedne. Dette bringer Frankrig i en endnu stærkere militær og politisk position overfor de allierede europæiske samarbejdspartnere, og intet tyder på, at denne situation vil ændres indenfor den årrække hvidbogen omhandler. Hvis Frankrig ikke allerede er det, vil det blive vesteuropas stærkeste militærmagt.

FNs FØRSTE MARITIME FREDSBEVARENDE OPERATION

Kaptajnløjtnant Per Starklint har oversat dele af US Naval War College Review artikel: "The Argentine Navy and United Nations Peace-Keeping Operations in the Gulf of Fonseca" af orlogskaptajn Juan Carlos Neves (Argentina). Artiklen beskriver hvorledes et styrkebidrag til "Naval Peace-Keeping" kan udføres i praksis. Artiklen beskriver opgaver, der kunne være aktuelle for søværnet.

INDLEDNING

Mellemamerika udgjorde i starten af firserne et typisk "kold krigs" scenario, hvor venstre- og højreorienterede regeringer og guerilla krigere med støtte fra supermagterne kæmpede om magt og kontrol med området.

Supermagternes engagement i området mindskedes imidlertid i slutningen af firserne, og de Forenede Nationer (FN) kunne involvere sig yderligere med henblik på at fremme en fredelig udvikling i området. Der blev indledt en dialog mellem landene i området, og Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras samt Nicaragua underskrev i 1989 "Esquipulas II"-aftalen, som skulle sætte en stopper for de illegale aktiviteter i Mellemamerika. En forudsætning for at aftalen kunne gennemføres var dog, at landenes indbyrdes forpligtigelser blev overholdt, herunder et forbud mod støtte til illegale styrker, hvilket krævede verifikation og overvågning - en klassisk FN-opgave.

I slutningen af 1989 underskrev "Esquipulas II" landene "Tela-deklarationen", som gjorde det muligt for FNs sikkerhedsråd at godkende resolution 644/89 af 7 NOV 1989 vedrørende "United Nations Observer Group in Central America" (ONUCA). Efterfølgende kunne en egentlig FN-operation iværksættes med henblik på at gennemføre en ensidig FN overvågning af området. Overvågningen skulle bl.a. omfatte

en verifikation af et forbud mod at yde hjælp til ikke-regulære styrker og et forbud mod at anvende ét lands territorium til angreb på et naboland, endvidere skulle oprørsstyrkernes bevægelser monitoreres.

FNs normale praksis med etablering af stationære observationsposter suppleret med patruljer til fods, fra køretøjer og fly kunne ikke anvendes grundet områdets specielle geografiske karakteristika, og det besluttedes at etablere mobile observationsgrupper. De mobile observatører skulle kontinuerligt afpatruljere området fra køretøjer og helikoptere samt i Fonseca bugten fra patruljebåde og gummibåde.

Den samlede FN-styrke skulle omfatte 625 personer, heraf 260 militære observatører, 115 flyvere, 50 marinere, 14 læger/sygeplejersker, 104 FN-stabs repræsentanter og 82 lokale civile.

Kort over Mellemerika.

INDSÆTTELSE AF MARITIME ENHEDER I FREDSBEVARENDE OPERATIONER

I februar 1990 kontaktede FN den argentinske FN-mission i New York, og anmodede Argentina om at stille 4 patruljebåde (PT) til rådighed for det maritime element i ONUCA. Den argentinske regering imødekom anmodningen og FN fik stillet 4 israelsk byggede DABUR-klasse (35 tons, (19,8m-5.5m-1,8m)) PTER til rådighed.

Den indledende kontakt mellem FN og Argentina fulgtes nu op af drøftelser og aftaler vedrørende praktiske problemer, som der var mange af, da FN helt manglede erfaring vedrørende anvendelse af skibe i fredsbevarende operationer.

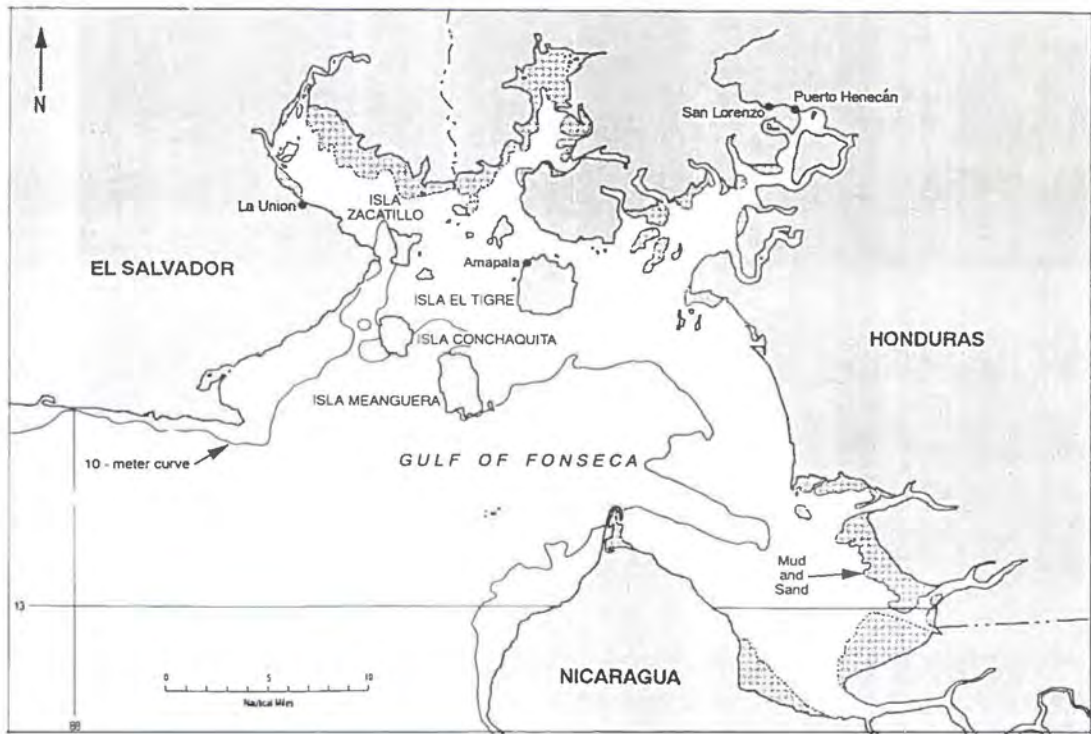
To argentinske søofficerer med stor erfaring fra den argentinske torpedobådseskadre rejste i marts 1990 til ONUCA-missionens operationsområde for at rekognosere og undersøge, hvilket fysisk miljø som skibene skulle operere i. Denne rejse og sideløbende korrespondance mellem FN og Argentina førte til følgende aftaler:

a. **Kommandomæssige forhold.**

Blandt de første forhold, som var blevet drøftet, var ansvar og kommandomæssige forhold. Det stod klart fra starten, at det maritime element i henhold til resolution 644/89 skulle være underlagt FN kommando og -myndighed.

Det blev i praksis gennemført ved at bemane hver PTER med argentinsk besætning og chef, som havde det fulde ansvar for navigation og enhedens sikkerhed. Chefen skulle endvidere assistere en medsejlende FN- observatør. De fire PTER var under kommando af en argentinsk eskadrechef, der fik hovedkvarter i San Lorenzo, Honduras. Eskadrechefen fik det fulde ansvar for enhedernes beredskab samt organisatoriske og administrative forhold. Rapportering skulle foregå direkte til Chefen for Verifikationscenter Fonseca i San Lorenzo. Chefen for verifikationscentret havde ansvaret for alle aktiviteter inklusive operationer med PTER og anvendelse af FNs militære observatører. Centret var placeret tæt på eskadrens base i Puerto Henecán, Honduras.

Kort over operationsområdet.

Chefen for verifikationscentret var underlagt Chefen for de Militære Observatører i ONUCA, der havde hovedkvarter i den honduranske hovedstad Tegucigalpa. Denne chef var øverste FN-myndighed i felten med direkte rapportering til sikkerhedsrådet via generalsekretæren.

FN indsatte i 1991 en argentinsk senior søofficer som chef for verifikationscentret, og yderligere en argentinsk orlogskaptajn som stabsofficer ved hovedkvarteret.

For at fuldende billedet skal det anføres, at eskadrechefen også var underlagt Chefen for Argentinas Operative Maritime Styrker i forhold vedrørende deployering og hjemkaldelse af enhederne.

Vedrørende logistiske forhold skulle eskadrechefen m.h.t. rapporter og rekvisitioner sende disse via den argentinske forsvarsattaché i Washington, D.C.

DABUR-klasse.

b. Flagføring, afmærkning og bemaling/farver.

Et område, som gav anledning til intense drøftelser, var måden, hvorpå FN-flag og det nationale flag skulle føres, når enhederne opererede under FN-kommando. For Argentina var det acceptabelt, hvis enhederne førte både nationalt- og FN-flag. FNs flagreglement anfører imidlertid at "under ingen omstændigheder må noget flag, som føres sammen med FN-flaget, være større end- eller føres højere end FN-flaget". Det bevirkede, at FN forlangte, at deres flag skulle være på samme størrelse eller større end det argentinske orlogsflag, og flaget skulle føres døgnet rundt fra toppen af skibets stormast. Yderligere skulle FN-flaget være belyst om natten.

Efter forhandlinger blev der indgået et kompromis mellem parterne, og man enedes om at PTerne skulle føre FN-flag fra toppen af stormasten og argentinsk orlogsflag på flagspillet agter.

Et andet område, der gav en del praktiske problemer, var FNs krav om til enhedernes afmærkning og bemaling. FN forlangte at PTerne skulle være hvide samt afmærket med ordene "UNITED NATIONS" malet med sorte eller mørkeblå bogstaver på begge sider af skibet. Yderligere skulle forkortelsen "UN" males på forreste og agterste del af skrog og overbygning med så store bogstaver som muligt i forhold til enhedernes dimensioner. Afslutningsvis skulle FNs logo anbringes på synlige steder såvel udenbords som indenbords på enhederne.

c. Bevæbning samt "Rules of Engagement".

Bevæbning og "Rules of Engagement" (ROE) var det område der gav anledning til de mest intense og følelsesladede drøftelser ved de indledende forhandlinger. ONUCA-mandatet angav klart, at det skulle være en uarmeret fredsbevarende operation, hvorfor FN forlangte, at samtlige våben skulle fjernes fra enhederne.

At indsætte uarmerede overfladeenheder tæt på kysten i et konflikt område gav anledning til argentinske bekymringer, men FN insisterede, og fremhævede at opgaven var patruljering, overvågning og rapportering, hvilket ikke krævede brug af våbenmagt. PTerne havde ikke ret til at stoppe eller inspicere skibstrafikken, og FNs mandat skulle under alle omstændigheder

overholdes. Et argentinsk forslag, om at opbevare et antal af de demonterede våben ombord til brug for selvforsvar, blev afvist af FN. Resultatet var, at enhedernes armering bestående af to 20 mm -og to 12,7 mm maskinkanoner, blev helt fjernet. Noget der havde været vanskeligt at gennemføre på større orlogsskibe med komplekse og tunge våbensystemer (Red.: med mindre enhedernes armering havde været containeriseret).

Vedrørende den maritime del af ONUCA-operationen blev der taget to vigtige forholdsregler for at nedsætte risikoen for de uarmerede PTER og give en større sikkerhedsmargin.

For det første fastholdt FN uformelle kontakter til de betydeligste styrker vedrørende aktiviteter og opnåede forsikringer om demobilisering og respekt for FNs ONUCA-personel.

For det andet blev PTER stationeret i San Lorenzo, Honduras, hvor situationen var forholdsvis stabil.

Det faktum, at PTER skulle operere uarmeret, fordrer en umiddelbar udarbejdelse af ROEs, således at disse kunne indkøperes i den endelige aftale mellem FN og Argentina. Man var enig om, at PTER og besætning skulle operere uarmeret, og såfremt PTERne blev udsat for angreb, skulle de undvige og flygte samt efterfølgende rapportere hændelsen til ONUCA hovedkvarteret. Hovedkvarteret skulle umiddelbart derefter rekvirere assistance til PTERne fra den kyststat, som havde jurisdiktion over det aktuelle område.

De aftalte ROEs var ikke i overensstemmelse med de normale principper gældende for maritime operationer, og de omhandlede end ikke den ubestridte ret til selvforsvar. Men de fastsatte ROEs var en konsekvens af missionens formål, således at FN kunne optræde upartisk og ubevæbnet i hele området.

Den fredsbevarende opgave krævede derfor, at operationen blev udført af disciplineret og fleksibelt personel, der var i stand til at udvise omtanke og tilbageholdenhed i situationer, hvor de normalt ville reagere mere aggressivt. Det medførte, at risici ved at operere under sådanne konditioner blev en af de afgørende faktorer i planlægningsfasen.

d. Logistisk støtte.

FNs behov for patrulje/sejlads var i gennemsnit 150 timer pr. måned pr. skib. Vedligeholdelses- og forsyningstjeneste skulle udføres i land primært af egen besætning, hvilket de var uddannet til. Dog vurderedes det nødvendigt, for at kunne udføre denne "out of area" opgave, at deployere et mobilt støtteelement til San Lorenzo. Teamet var bemanded med en officer og to menige, og udstyret bestod af reservedele og værktøj, som blev opbevaret i to standard "Conex" containere.

Den argentinske eskadrechef, som var ansvarlig for enhedernes beredskab, blev i muligt omfang støttet af marinens materielkommando, dog skulle forsyningsgenstande og reservedele, som ikke kunne anskaffes lokalt, rekvireres via forsvarsattachéen i Washington.

Honduras, som var værtsnationen, stillede kajplads og et tilstødende areal til rådighed i den civile del af havnen i San Lorenzo. Dokningsfaciliteter blev anvist på flådebasen i Amapala.

Som en del af aftalen med FN etablerede ONUCA de nødvendige støttefaciliteter. Yderligere blev lagerfaciliteter stillet til rådighed for de to reservedels- og forsyningscontainere. På kajen blev der etableret 220 v/100 KW/h elektrisk strømforsyning, vandtilslutning, sanitær/slam opsamler samt en 5000 gallon brændstoftank. Fremskaffelse af brændstof var et ONUCA/FN-ansvar. Besætningerne blev indkvarteret på to lokale hoteller i Choluteca, der lå ca. 30 km fra havnen. Transport mellem hoteller og havn blev varetaget af ONUCA.

I "Joint" operationer, som involverer mange nationer, har kommunikation altid været et kritisk område primært p.g.a. forskelligt udstyr. For at forebygge disse problemer leverede FN/ONUCA kommunikationsudstyret omfattende UHF/FM, VHF/FM og walkie-talkie udstyr til alle mobile enheder samt faste landinstalationer.

Endelig skulle FN foranstalte transport af enhederne fra Argentina til operationsområdet, hvilket blev udført af et charteret handelsskib.

Den samlede logistiske opgave blev således løst i samarbejde mellem Argentina og FN, og FN/ONUCA

refunderede udgifter afholdt nationalt af Argentina.

De logistiske foranstaltninger fungerede tilfredsstillende i samtlige 18 måneder, som operationen varede. Det skyldtes ikke mindst at vedligeholdelsesansvaret var delegeret nationalt og kommunikationsudstyret standardiseret, samt at der løbende foregik en koordination mellem de alle deltagende parter.

e. **Personel.**

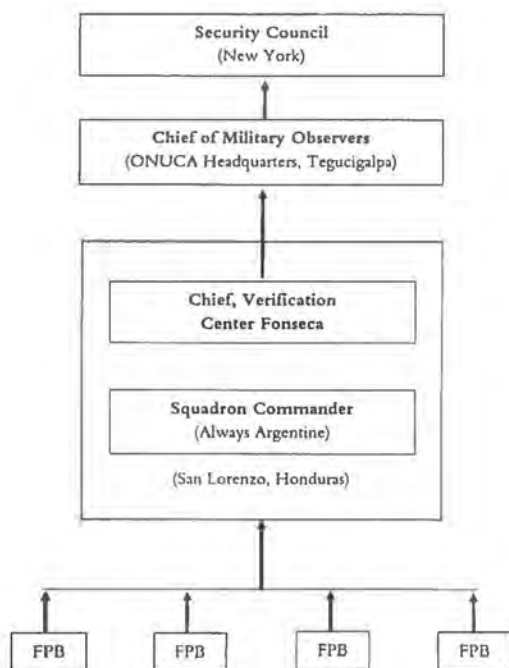
Foranlediget af begrænsede økonomiske ressourcer forlangte FN, at enhedernes besætninger blev reduceret fra den normale 9 mands besætning til 6 mand. Argentina accepterede kravet, og enhederne blev bemanded med 2 officerer og 4 menige (stampersonel). Samlet bestod den argentinske styrke af eskadrechef, 24 besætningsmedlemmer, 3 personer i støtteelementet og en læge.

Personellet blev udstationeret i en 6 måneders turnus, og de nød samme immunitet og privilegier som ONUCA-observatørerne.

Uniformeringen bestod af den nationale argentinske uniform suppleret med blåt skulderbind på den ene skulder og nationalflaget på den anden. Hovedbeklædningen var blå baretter eller blå FN-"caps".

Vedrørende uddannelsesniveau var der ingen problemer for det argentinske personel, uagtet at der var stor forskel på det fysiske miljø i Fonseca bugtens subtropiske varme, og den næsten arktiske kulde i patruljebådernes normale operationsområde i den syd argentinske skærgård. Begge områder krævede veluddannede søfolk, som havde erfaring fra sejlads i komplicerede ø-rige og dårligt opmålte farvande.

Den største udfordring for argentinerne lå ikke i manglende professionelle færdigheder, men i den holdningsmæssige forskel fra at skulle optræde som kriger og til at skulle arbejde som "fredsbevarer". Det krævede stor tilvending blot at skulle observere uden at kunne handle, og at identificere sig selv som en FN-repræsentant istedet for en argentinsk soldat.

Organisationen.

f. Finansielle forhold.

Generelt har FN påtaget sig det finansielle ansvar for en fredsbevarende operation. De nærmere betingelser bliver anført i et "Aide Memoire", som fastlægger de økonomiske betingelser mellem bidragerlandet og FN.

Udgifterne i.f.m. gennemførelsen af den maritime del af ONUCA startede ved klargørelsen af Pterne. FN betalte for maling, afmærkning, demontering af våben og modifikationer af fartøjerne til operationer under subtropiske forhold. Derefter finansierede FN transport af enhederne med handelsskib fra Argentina til Fonseca bugten, besætningerne blev transporteret med fly. I operationsområdet finansierede FN bygning af støttefaciliteter, installerede kommunikationsudstyr og tilvejebragte transportfaciliteter.

Mod at opretholde beredskabet fik Argentina samtlige

dokumenterede udgifter dækket, herunder løbende vedligeholdelse, genanskaffelse af reservedele samt værdiforringelse/ nedslidning af enhederne. FN forlangte, at Argentina løbende rapporterede udgifter afholdt i.f.m. operationen. FN forsikrede fartøjerne og dækkede udgifter til drivmidler.

Personelrelaterede udgifter skulle afholdes af FN, men den af FN fastsatte løn lå langt under argentinsk niveau for udstationerede personer. Det lykkedes ikke at forhandle sig frem til en løsning med FN, og Argentina måtte supplere lønningerne, hvilket blev landets største udgift afholdt i.f.m. ONUCA.

g. Formelle procedurer.

Mens de praktiske tiltag for gennemførelse af opgaven blev drøftet på lavere niveau, gennemførtes sideløbende de formelle forhandlinger mellem den argentinske regering og FN.

I henhold til Argentinas forfatning skulle deployering af militære styrker uden for landets grænser forelægges i og godkendes af parlamentet, men da der var tale om en ubevæbnet FN-opgave i.h.t. FN- pagten - som Argentina havde tiltrådt - vurderede regeringen, at den énsidigt og uden at høre parlamentet, kunne godkende deltagelsen i ONUCA. Regeringen besluttede efterfølgende at godkende deltagelsen i ONUCA, hvilket ikke siden blev draget i tvivl af parlamentet.

Den formelle accept af opgaven blev via de sædvanlige diplomatiske kanaler meddelt FN den 6 JUN 1990. Den 27 JUN ankom de argentinske Pter til Fonseca bugten, og den første fredsbevarende FN-operation med deltagelse af maritime enheder under FN- kontrol og flag kunne påbegyndes.

OPERATIONEN I FONSECA BUGTEN

Da den argentinske styrke Armada de la República Argentina (ARA) bestående af fartøjerne BARADERO, BARRANQUERAS, CLORINDA og CONCEPCION DEL URUGUAY ankom til Fonseca bugten var der langt fra roligt i området.

Den nicaraguanske modstandsbevægelse kaldet "Contras" havde under ONUCA-kontrol nok demobiliseret, men forholdet mellem sandinisterne og den nyvalgte præsident Chamorro var anspændt. I El Salvador var der stadig isolerede kamphandlinger mellem regeringsstyrker og oprørsstyrker, hvilket kunne begrænse ONUCA-styrkens handlemuligheder kraftigt.

På trods af de ustabile forhold i området påbegyndtes ONUCA-operationen som planlagt i JUN 1990 indledningsvis på et 6 måneders mandat. Den samlede militære styrke bestod af 254 observatører fra Brasilien, Canada, Columbia, Ecuador, Indien, Irland, Spanien Sverige og Venezuela, 130 canadiske flyvere inklusiv jordpersonel samt de 29 argentinske søfolk.

Den 29 JUN 1990 hejste Pterne for første gang FN-flaget ved en ceremoni under deltagelse af Chefen for De Militære Observatører, den spanske general Agustín Quesada Gomez.

Efter 2 dages navigations sejlads og "Work-Up" påbegyndtes den første FN-patrolje i Fonseca bugten den 1 JUL 1990.

a. Operativ organisation.

Det var ikke éntydigt muligt at omformulere FN's mandat til en konkret operativ maritim opgave. FN mandatet krævede en énsidig verifikation af forbudet mod at yde hjælp til oprørsstyrkerne og forbud mod at anvende ét lands territorium til angreb på et naboland; endvidere skulle oprørsstyrkernes bevægelser monitoreres. Det var dog muligt umiddelbart, at nå til enighed om at Pterne skulle patruljere i Fonseca bugten med observatører ombord. Samtlige aktiviteter i området skulle monitoreres, og eventuelle overtrædelser af indgåede aftaler landene imellem skulle rapporteres. Vigtigst af alt skulle tilstedeværelsen af FN-fartøjer i området lægge en dæmper på illegale aktiviteter.

Opgaven blev løst ved at eskadrechefen i samarbejde med verifikationscenterets operationsofficer og efterretningsofficer fastsatte et antal patruljeområder "kasser", hvorfra Pterne kunne dække området på en tilfredsstillende måde. Hver patrulje krævede mindst én observatør, hvis opgave - støttet af besætningen - var at identificere og rapportere samtlige observationer til land, hvor alt blev registreret i en database.

Det største problem for enhederne i de første 15 dage var at vænne sig til sejlads i til dels uopmålte farvandsområder, hvor søkort og farvandsafmærkning endvidere var af tvivlsom kvalitet. De daglige patruljer blev udført i såvel Fonseca bugten som på de tilstødende floder. I lægtvandsområder, hvor sejlads med PTerne ikke var mulig, blev der ankret op, og gummibåd bemandede med 2 besætningsmedlemmer samt en observatør fortsatte patruljen.

Sejladsen foregik uden restriktioner i de honduranske og nicaraguanske farvande, men ud for El Salvador blev fartøjerne holdt uden for 3-sømil grænsen grundet muligheder for evt. angreb fra kysten. Sejladsbegrænsningerne langs El Salvadors kyster blev dog ophævet i SEP 1990. I samme måned var PT-besætningerne blevet så fortrolige med sejladsen i Fonseca bugten, at natpatruljer kunne påbegyndes. PTerne indledte også samarbejde med Alouette- og Bell Jet Ranger helikoptere, der udførte flyvninger både med observatører og argentinske søofficerer ombord. Dette samarbejde gav øgede muligheder for at dække hele området, og styrkede hermed effektiviteten af den samlede FN-monitering betydeligt.

Den 26 OKT 1990 - efter at 1180 timers patruljesejlads var blevet udført - anmodede generalsekretæren FNs sikkerhedsråd om en forlængelse af ONUCA-mandatet med yderligere 6 måneder. Samtidigt foreslog generalsekretæren at antallet af observatører reduceredes med 40 % (til 158), og at antallet af helikoptere reduceredes med 50% (til 6). Endvidere skulle rangen for Chefen for De Militære Observatører være på et lavere niveau. Som den eneste gruppe skulle det maritime element bibeholdes med uændret styrkebidrag. Forslaget blev accepteret og gjorde fra JAN 1991 den maritime overvågning til det vigtigste og mest effektive element i den fredsbevarende operation.

b. Forholdet til parterne i området.

Den maritime tilstedeværelse i området var meget velset, og der blev i perioden ikke fremsat nogen klager over fartøjernes aktiviteter. Ofte blev der fremsat anmodninger om deltagelse i yderligere aktiviteter fx. fiskeriinspektion mv., men disse

anmodninger måtte afvises, når opgaverne lå uden for ONUCA-mandatet.

Dog var der specielt i begyndelsen af operationen enkelte problemer mellem de argentinske styrker og landene bag "Esquipulas II"-aftalen, og der var behov for at skabe tillid parterne imellem på 3 hovedområder. For det første blev den ugentlige sejlplan udsendt til orientering for de 3 lande (El Salvador, Honduras og Nicaragua), som havde territorialfarvand i Fonseca bugten.

Dernæst blev der rutinemæssigt aflagt flådebesøg i de 3 lande, således blev Amapala basen i Honduras og La Union basen i El Salvador besøgt hver 14. dag. Corinto basen i Nicaragua, som lå langt fra den argentinske base i San Lorenzo, blev anløbet hver måned. Disse flådebesøg var meget velset og nyttige og gav anledning til en uformel dialog parterne imellem, især på spansk, som alle parterne talte.

For det tredje blev alle parter informeret om, at en PTer altid var klar til umiddelbar indsats, således at klager eller krænkelse umiddelbart kunne undersøges og verificeres.

I de 18 måneder, som operationen skulle komme til at strække sig over, opnåede det maritime element stor respekt for sin tilstedeværelse og måde at løse opgaverne på. Uofficielt fremhævede parterne i området PTERNES stabiliserende effekt, som en af de betydeligste elementer i hele den fredsbevarende mission.

c. Afslutningen på operationen.

PTerne patruljeaktiviteter androg op til 400 timer pr. måned, hvilket skabte respekt også i FN. FNs undergeneralsekretær og chefen for verifikationscentret aflagde i 1991 besøg ombord på enhederne og medsejlede på patrulje i Fonseca bugten. Alt sammen noget der fremhævede den maritime indsats i ONUCA som essentiel.

Samtidigt var udviklingen i området positiv, og bortset fra mindre episoder internt i El Salvador, var situationen så stabil i starten af 1992, at FN ved resolution 730/92 besluttede at afslutte ONUCA. Pterne udførte deres sidste patrulje 16 JAN 1992, og 1 MAR 1992 kunne de 4 PTER sendes med skib til

hjembasen Tierra del Fuego i Ushuaia, Argentina.

d. Resultaterne af den maritime indsats.

Den maritime argentinske indsats for FN i Fonseca bugten havde været fra 29 JUN 1990 til 17 JAN 1992. I JAN 1991, hvor indsatsen toppede, havde Pterne allerede udført mere end 2100 timers sejlads på 290 patruljer, der var udført ca. 1300 rapporter/kontakter og 300 fremmede skibe var blevet fotograferet. Ved afslutningen på ONUCA-operationen havde enhederne udsejlet mere end 72000 sømil på 6479 timers sejlads, hvilket gav et dagligt gennemsnit på 133 sømil og 12 timers sejlads.

De statistiske oplysninger var dog ikke et tilstrækkeligt grundlag til en vurdering af den maritime indsats. Forskellige efterretningskilder havde fulgt aktiviteterne i området over en længere periode, og der blev allerede fra JAN 1991 registreret et kraftigt fald i antallet af illegale våbentransporter ad søvejen til El Salvador. En supplerende efterretningsrapport fra AUG 1991 anførte, at kun 20% af den samlede - og i forvejen reducerede våbensmugling - foregik ad søvejen. På trods af at Pterne ikke måtte stoppe og inspicere skibstrafikken i Fonseca bugten havde tilstedeværelsen i området alligevel haft stor effekt. I et tilfælde havde et suspekt skib med illegale våbenlast smidt hele lasten overbord, da en Pter nærmede sig, så den blotte tilstedeværelse havde stor effekt. En anden indikator på succes havde været den mindskede spænding mellem områdets maritime styrker, da tilstedeværelsen af FN-styrker havde forebygget/afværget problemer omkring krænkelser af territorialfarvande og fiskerigrænser mv. og dermed undgået maritime konfrontationer med uforudsigelige konsekvenser. Yderligere havde det været en succes, at de maritime styrker i området samt fiskere og den lokale befolkning havde accepteret Pternes tilstedeværelse og fået forståelse for opgavens betydning.

ONUCA-operationen havde dog ikke været uden risiko for de indsatte FN-styrker. Pterne havde måtte patruljere tæt på kysten og langs floder i områder, hvor stridigheder eller direkte skyderier foregik, og såvel dag- som natsejlads havde været

udført i vanskeligt navigabelt og dårligt opmalte farvande. ONUCA's hovedkvarter i Tegucigalpa havde 23 JUN 1991 været udsat for et granatangreb (med RPG-7), men i de 18 måneder operationen varede, blev der heldigvis ikke foretaget nogle direkte angreb mod P'erne.

Afslutningsvis - alle forhold taget i betragtning - var den maritime fredsbevarende operation en positiv erfaring, der havde tjent som en vigtig katalysator for at fremme en fredelig udvikling i Mellemamerika samt skabt grundlag for fremtidig maritim deltagelse i fredsbevarende opgaver overalt i verden.

ERFARINGER OG FREMTIDIGE MULIGHEDER

Fremtidige muligheder for maritim deltagelse i fredsbevarende opgaver kunne omfatte overvågning af havområder, hvor der er grænsedragningsproblemer eller uoverensstemmelser mellem fiskere. Den forholdsmæssige lange periode et skib kan være på station muliggør ligeledes overvågning af evt. neutraliserede områder mellem to stridende flåder. Skibe eller deres fartøjer kunne også ved fx. våbenhvile overvåge flodområder mv. Endvidere kunne skibe benyttes som mobile platforme for observatører, der skulle kunne indsættes efter behov, når problemer opstod. Erfaringerne fra Fonseca bugten beviste, at anvendelsen af nationale enheder var en klar fordel m.h.t. kommunikation, logistik og effektivitet, men at multinationalitet var en nødvendighed for at garantere observatørernes objektivitet og neutralitet. Generelt beviste den maritime indsats i Fonseca bugten, at anvendelse af skibe til fredsbevarende opgaver øgede spektret af handlemuligheder for FN. Såfremt en nation fremtidigt ønsker at bidrage til løsning af maritime FN-opgaver viste erfaringerne fra ONUCA også, at visse forhold må tages op til en nærmere vurdering før deltagelse påbegyndes.

For det første må det kunne accepteres, at opgive den nationale kontrol med enhederne samt at lade andre nationaliteter varetage deltagernes sikkerhed. Dette er primært en politisk beslutning.

Dernæst skal en deltagernation selv kunne tilvejebringe den

nødvendige logistiske støtte, da det er næsten utænkeligt, at FN skulle kunne bidrage med forsyningskibe og lignende. Aftalen mellem Argentina og FN vedrørende logistiske forhold kunne tænkes fremtidigt at blive anvendt som model ved maritime opgaver for FN.

Afslutningsvis var der for Argentina behov for yderligere uddannelse af chefer og stabsofficerer m.h.p. at tilvejebringe et nærmere kendskab til indsatsypen samt FN- mandatet mv.

Det kan konkluderes, at den fredsbevarende indsats i Fonseca bugten demonstrerede skibes fleksibilitet og anvendelighed til denne type af opgaver, men samtidigt afslørede en del problemområder. FNs erfaringer opnået ved denne første maritime operation i Fonseca bugten vil utvivlsomt føre til et bredere spektrum af indsatsmuligheder, hvor maritime enheder fremtidigt kan blive anvendt, som forkæmpere for freden.

**Reprinted with permission:
US Naval War College Review**

SKIBSTRAFIKSYSTEM

Af orlogskaptajn Steen Petersen

Søværnet føjede for nylig endnu en civil maritim opgave til sine øvrige engagementer til støtte for det civile samfund. I april 1994 tog Søværnets operative Kommando (SOK) sit første civilt bemandede skibstrafiksystem - "Vessel Traffic Service" (VTS)-system i drift - nemlig det midlertidige VTS-system i Storebælt. Systemet skal beskytte Vestbroen imod påsejling og alarmere/stoppe trafikken på broen, såfremt påsejling af broen ikke kan forhindres. Desuden skal VTS-systemet bidrage til øget sikkerhed for skibsfarten i Storebælt og til beskyttelse af miljøet. Søværnet er med VTS-opgaven blevet udpeget til VTS-myndigheden.

I begyndelsen af 1995 vil et fuldt udbygget VTS-system være operativt i Storebælt. Systemet vil blive ledet og skibsfarten kontrolleret fra et helt nyt VTS-Center placeret på Flådestation Korsør.

VTS er noget helt nyt i Danmark, hvorimod VTS-systemer har været kendt i flere år flere steder på kloden, specielt af den civile skibsfart.

Hvad er et VTS-system? Et VTS-system er en foranstaltning til hjælp for skibsfarten. VTS-opgaven varierer meget fra system til system afhængig af farvandsgeografien, besejlingsforhold, trafiksepareringssystemer m.v. og om det berørte farvandsafsnit ligger i internationalt farvand (Det åbne Hav) eller på territorielt farvand. VTS-systemer kan tilbyde varierende assistance, men typisk opdeles VTS-systemerne i tre kategorier.

- Systemer som kun bidrager med informationer (ingen interaktion),
- systemer som informerer, råder og vejleder med mulighed for assistance (kun interaktion ved henvendelse og uregelmæssigheder) og

- systemer som dirigerer og yder navigatorisk assistance.

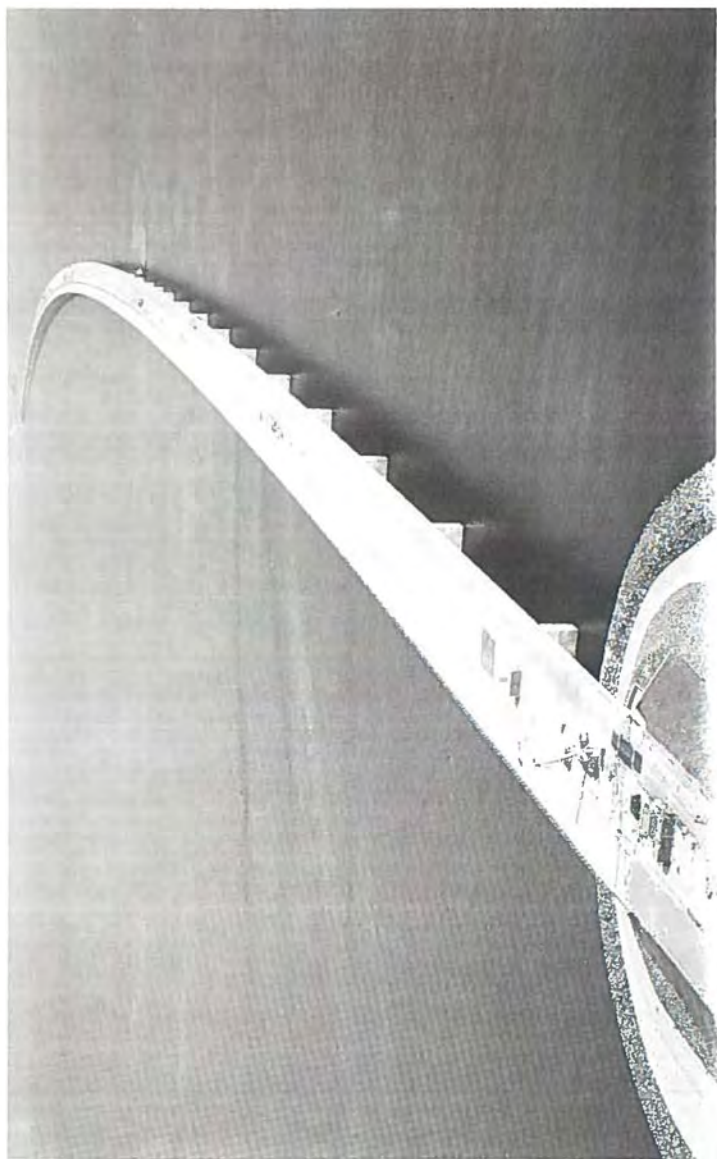
Adskillige systemer kan ikke entydigt placeres under ovenstående kategorisering. VTS-Storebælt vil, som følge af ansvarsområdets placering i et internationalt stræde med såvel indre som ydre territorielt farvand, have forskellige beføjelser. Således har VTS-systemet i Vesterrenden mulighed for at gribe ind overfor skibsfarten bl.a. gennem den pålagte meldepligt inden passage af Vesterrenden, hvorimod beføjelserne i Østerrenden er mere begrænsede. Østerrenden er et internationalt stræde hvor skibsfarten ved passage kun kan opfordres til at benytte VTS-systemet.

Søværnet har forud for etableringen af VTS-systemet indhøstet værdifulde erfaringer i forbindelse med drift af et informations- og radarsystem i Storebælt. Dette system havde til opgave at beskytte arbejdspladserne i Østerrenden ved de indledende konstruktionsarbejderne i forbindelse med etablering af Østbroen. Men nu tilbage til Storebælt for flere detaljer.

Storebælt - og Kattegat - deler Danmark i to befolkningsmæssigt lige store halvdele, hvor 2,5 mio. mennesker bor på Sjælland og Lolland Falster, medens 2,5 mio. bor på Fyn og Jylland. Gennem de sidste par hundrede år har der været fast færgedrift over Storebælt. Først ved postvæsenet og fra 1883 ved DSB.

I dag transporteres ca. 7.000 personbiler i døgnet med bilfærgerne. Der overføres knapt 1.000 lastbiler i døgnet. Jernbanefærgerne overfører ca. 10.000 passagerer og knapt 6.000 tons gods i døgnet.

Folketinget har ved vedtagelse af loven om anlæg af den faste forbindelse over Storebælt besluttet, at trafikken over bæltet skal flyttes fra færgerne til den faste forbindelse over Storebælt, som består af en 6,6 kilometer lang VESTBRO, der udgår fra Knudshoved på Fyn, og går ind på en dæmning vest for Sprogø. Broen skal overføre både jernbane og biler. Motorvej og jernbane skal krydse Sprogø, hvor de skilles og fortsætter op på hver sin dæmning, der udgår fra den nordøstlige side af øen.

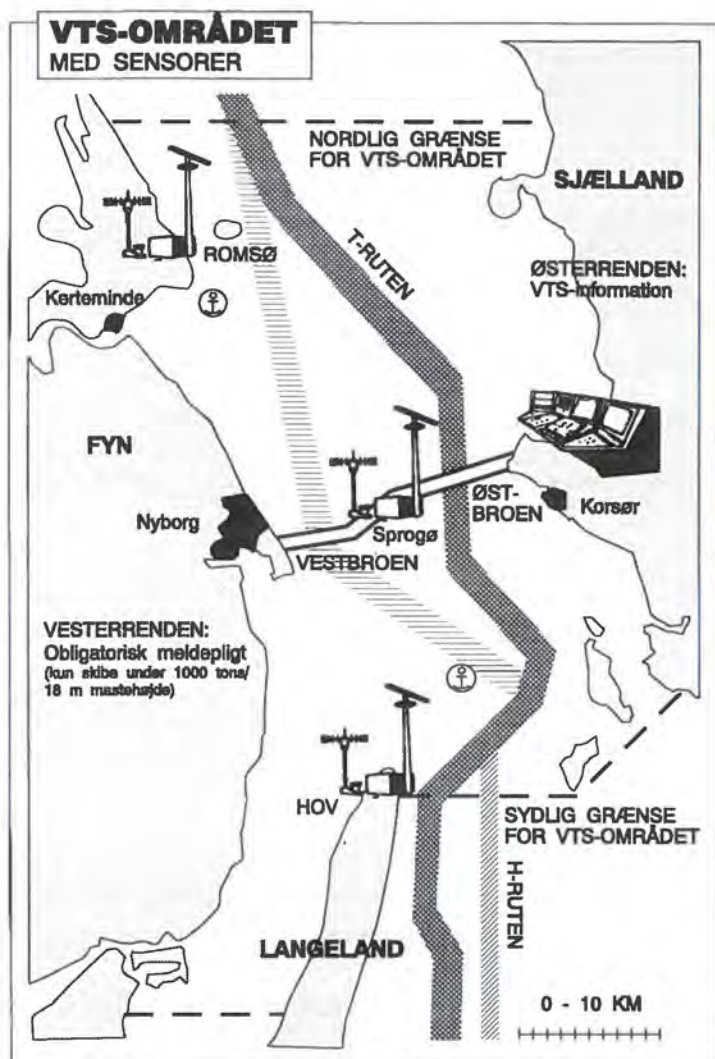

Vestbroen set fra Knudshoved.

Det færdige anlæg på Sprogø er 3,3 kilometer langt fra øst til vest. Jernbanen går ned i to otte kilometer lange tunneler under Østerrenden. Tunnelerne bores mellem 10 og 40 meter under havbunden og ender på Halsskov Odde på Sjælland. Motorvejen går fra Sprogø til Sjælland på ØSTBROEN, som bliver en 6,8 kilometer lang højbro.

I forbindelse med etableringen af den faste forbindelse over Storebælt er det besluttet også at oprette et VTS-system her med den primære opgave at tilgodese specielt Vestbroens sikkerhed. Vestbroen, hvis gennemsejlingshøjde er 18 m, er konstrueret til at kunne modstå en påsejling af et skib op til 2.000 tons dødvægt. Formålet med VTS-systemet er at opdage og advare vildfarne skibe, der fejlagtigt har sat kurs mod Vestbroen, og som kan udgøre en trussel mod denne. Systemet, der selvsagt ikke fysisk kan forhindre en påsejling af broen, skal kunne registrere skibe, der overtræder sejladsrestriktionerne, samt vejlede skibstrafikken på en sådan måde, at sejladssituationer, kan udgøre en risiko for broens sikkerhed, undgås. VTS-systemet kan ligeledes i begrænset omfang yde assistance ved ulykker. Driftsorganisationen for VTS-systemet, driftsorganisationerne for henholdsvis baneforbindelsen og vejforbindelsen skal sikre et nødvendigt samspil mellem overvågningssystemerne for skibstrafik, banetrafik og vejtrafik, herunder opretholdelse af koordinerede nødplaner for større uheld, der berører flere af trafikarterne. Den skal således sikre, at al trafik (tog- som biltrafik) på broen stoppes, hvis der skulle opstå en overhængende fare for påsejling af Vestbroen.

VTS-systemet skal endvidere kunne forsyne skibsfarten i VTS-området med relevante meteorologiske informationer, oplysninger om anden trafik og om andre relevante forhold, der kan gøre det muligt for navigatøren om bord i et skib at planlægge sejladsen bedre og derved bidrage til at forøge sejladssikkerheden. Denne informationstjeneste og deraf følgende navigatoriske assistance til skibsfarten, der er medvirkende til at sikre sejladsen gennem broen, er en vigtig motivationsfaktor, der skal sikre størst mulig deltagelse i VTS-systemet.

VTS-området med sensorer.

Trafikken i Storebælt er karakteriseret af stor tæthed forårsaget af gennemsejlende skibe af alle størrelser, som benytter Storebælt til gennemfart til/fra havne i Østersøområdet. Hovedparten af trafikken passerer gennem Østerrenden.

Udover den gennemsejlende trafik vil der være lokal trafik bestående af fiskere, sejlbåde og andre fritidsfartøjer. Hovedparten af denne trafik forventes primært at ville operere syd for selve brolinien bl.a. på grund af placeringen af marinaer i Nyborg og Korsør.

Trafikanalyse foretaget før broens bygning har vist, at Storebælt årligt har ca. 21.500 gennemsejlinger af skibet over 50 bruttoregistertons, hvor:

- 17.500 gennemsejlinger passerede igennem Østerrenden, og
- 4.000 gennemsejlinger passerede igennem Vesterrenden, hvoraf 1.800 gennemsejlinger blev foretaget af skibe på 1.000 tons og derover, og som derfor i fremtiden vil blive nød til at passere igennem Østerrenden.

Der synes ikke at foreligge nogen analyse af, hvorvidt årsagen til benyttelsen af den besejlingsmæssigt vanskeligere Vesterrende var anløb af lokale havne i Storebælt og Svendborg Sund.

For at kunne løse overvågningsopgaven i dette stærkt trafikale område, har det været nødvendigt at fastlægge et VTS-område indenfor hvilket, man ønsker at kende alle former for aktiviteter, som måtte finde sted i Storebælt. Området, som har en gennemsejlingsudstrækning på 24 sømil, strækker sig i nord fra breddeparallen 5535N (Romsø Tue) ned til en linie mellem Hou på Langeland og Gulfs oliepier på Stignæsraffinaderiet, samt området mellem Fyn og Langeland ned til Thurø Rev.

VTS-området er karakteriseret ved den geografiske opdeling i Østerrenden og Vesterrenden, hvorigennem trafikken i den centrale del af Storebælt kanaliseres.

I Østerrenden, der er en del af det internationale stræde, hvor skibsfarten har ret til uskadelig passage, er der etableret et trafiksepareringssystem med to ensrettede ruter, der begge er

placeret mellem Østbroens pyloner. I Vesterrenden er der etableret sejløb igennem to af Vestbroens fag, et for nordgående og et for sydgående trafik. Sejløbene, der afmærkes efter internationale bestemmelser, er adskilt af to uafmærkede brofag. Med henvisning til den ubegrænsede ret til uskadelig passage for alle i Østerrenden, er skibsfarten i Vesterrenden pålagt meldepligt til VTS-Storebælt.

Indsamling af informationer om aktiviteter indenfor VTS-området foregår først og fremmest gennem interaktion med skibsfarten i området og ved hjælp af egne sensorer i området.

VTS-Storebæltets sensorpakke vil, når systemet er fuldt udbygget, bestå af tre sensorstationer: Nord (Romsø/Maale), midt (Sprogø) og syd (Langeland-Hov). Sensorstationerne, der er automatiserede og som styres fra VTS-centret i Korsør, er udstyret med bl.a. radar, VHF-kommunikation, radiopejler (DF), infrarød sensor (IR) og "Low Light Television" (LLTV). Broerne (Øst- og Vestbroen) vil ligeledes blive påmonteret IR og LLTV.

For at tilsikre, at VTS-systemet er i besiddelse af flest mulige informationer omkring aktiviteter med relevans for VTS-opgaven, er VTS-Storebælt tilsluttet SHIPPOS-systemet. SHIPPOS er et frivilligt meldesystem (tilbud) for den internationale handelsflåde ved passage af de danske farvande - fra Skagen til Møn. Systemet omfatter:

- Alle skibe på 20.000 BRT/BT og derover,
- alle skibe med en dybgang på 13 m og derover,
- alle fartøjer på 1.600 BRT/BT og derover lastet med olie, gas eller kemikalier samt
- alle skibe, som medfører radioaktiv ladning.

SHIPPOS-systemet servicerer skibsfarten hver tredje time ved udsendelse af situationsrapport via kystradioerne. Skibsførerne har med baggrund i de udsendte informationer

mulighed for at tilrettelægge sejladsen under hensyntagen til den øvrige skibstrafik, specielt andre store skibe.

VTS-Storebælt vil endvidere kunne trække på en del af søværnets farvandsovervågningsorganisation, herunder specielt en række kystudkigsstationer (Røsnæs, Føllesbjerg og Albuen) i VTS-området.

Der er til VTS-Storebælt tilknyttet afviserfartøjer hvis primære opgave er at identificere og overvåge skibstrafikken i området, samt ved beordring fra VTS-stationen, at gennemføre afvisningsopgaver overfor vildfarne skibe. Afviserfartøjerne er orlogsfartøjer med militær bemanning og tilhørende beføjelser (politimyndighed).

En nødvendig forudsætning for at VTS-systemet kan fungere tilfredsstillende er, at de nødvendige informationer og "værktøjer" omkring VTS-tilbudet tilgår skibsfarten. Denne informationsvirksomhed er bl.a. opnået igennem bekendtgørelser, farvandsfarteretninger, VTS-samarbejde (IMO/IALA), nye søkort og pressen - specielt den maritime presse. Til VTS-systemet i Storebælt er der bl.a. udgivet en brugervejledning ("User Manual for VTS-systemet Great Belt").

Som tidligere nævnt er VTS et tilbud til skibsfarten i Storebælt med henblik på bl.a. at øge sejladssikkerheden i området. Der er kun meldepligt forud for passage af Vestbroen, så for størsteparten af skibsfarten i Storebælt er deltagelse i VTS-systemet frivillig. Jo flere der deltager i VTS-systemet, jo bedre virker systemet og des større grad af sikkerhed gøres mulig. VTS-Storebælt omfatter i dag næsten 98 procent af skibsfarten i området, heraf melder ca. 85 procent sig frivilligt og ca. 15 procent skal "bearbejdes" (identificeres) for at skabe den nødvendige radiokontakt, som har stor betydning for sejladssikkerheden. Kun ganske få skibe passerer i dag uden at have været i kontakt med VTS-stationen, men netop denne manglende radiokontakt kan skabe unødvendige og farlige situationer. Målet er derfor, at alle skibe deltager i VTS-systemet. Selv skibe, som ikke planlægger at gennemsejle VTS-området eller som arbejder i nærheden af de trafikerede ruter,

kan bidrage med vigtige oplysninger, idet alle radarmål, indtil positivt identificeret og radiokontakt er etableret, kan udgøre en potentiel risiko for sejladsikkerheden i området.

Til støtte for VTS-opgaven vil det færdige VTS-center i Korsør råde over dataudstyr til indsamling, opbevaring og behandling af de mange informationer. Dataudstyret vil udover at kunne bidrage effektivt til billedopbygning gennem en høj grad af automatisering løbende rekorderer VTS-centrets aktiviteter bl.a. med henblik på evt. bevisførelse ved hændelser i VTS-området. De mange forskelligartede informationer vil blive gemt/lagret for kortere eller længere perioder afhængig af oplysningernes art.

Fremtiden vil måske bidrage med yderligere en VTS-opgave til søværnet, idet brobygningsprojektet i Øresund vil kræve tilsvarende sikkerhedsforanstaltninger som i Storebælt. Et VTS-projekt i Øresund vil som en ekstra udfordring kræve samarbejde og koordination med en svensk VTS-myndighed.

MARITIM STYRKESTRUKTUR

Det følgende indlæg omhandler principperne omkring den nye maritime styrkestruktur samt søværnets bidrag til reaktionsstyrkerne blandt andet med baggrund i Forsvarsministerens Rådgivnings- og Analysegruppes rapport fra april 1994 om fremtidige konflikttyper og konsekvenser for forsvaret.

INDLEDNING

Ud fra idégrundlaget i London-erklæringen i juni 1990 om NATOs tilpasning til det ændrede sikkerhedspolitiske miljø, vedtog ministrene på topmødet i Rom i november 1991 et nyt strategisk koncept for NATO. I tråd hermed godkendtes endvidere principperne for NATO maritime styrkestruktur (MC 317 af 15. november 1991). I udviklingen af principperne for den maritime styrkestruktur blev der tilføjet en række nye dimensioner herunder introduktionen af begrebet "Area Forces" (30. april 1993), revisionen af CONMAROPS (Major NATO Command Concept of Maritime Operations af 15. juni 1993) samt en ny operationsplan "KINDRED SPIRITS" til aktivering af NATOs multinationale styrker og "Area Forces" (15. april 1993).

STRUKTUREN

NATOs maritime styrkestruktur består af to komponenter: Multi National Maritime Forces (MNMF) og Area Forces. Der skelnes i princippet mellem skibe, der kan indsættes globalt, dvs. de skibe der besidder generelle kapaciteter (MNMF), og skibe der primært er egnet til indsættelse i specifikke farvandsområder (Area Forces). MNMF kan sammensættes af enheder fra alle medlemslande med indsæt-

telsesmuligheder overalt i NATOs område, mens "Area Forces" sammensættes af enheder fra en bestemt region dels til indledende krisestyring i den pågældende region, dels til supplement af MNMF, hvor disse måtte mangle enheder med særlig lokal ekspertise. Med den nye styrkestruktur opnås samlet, at styrkernes størrelse og sammensætning kan afpasses nøje ud fra krisens omfang og de lokale karakteristika.

Grundlaget for MNMF er tre stående flådestyrker (SNF - Standing Naval Forces) med to jager- og fregatstyrker STANAVFORLANT (Standing Naval Force Atlantic) og STANAVFORMED (Standing Naval Force Mediterranean) under henholdsvis SACLANT OG SACEUR samt en minerydningsstyrke STANAVMINFOR (Standing Naval Mine Force) underlagt SACEUR. Ved en forstærkning af STANAVFORLANT og STANAVFORMED kan der etableres NATO Task Groups (NTG), NATO Task Forces (NTF) og NATO Expanded Task Forces.

Den maritime styrkestruktur er beredskabsmæssigt opdelt som land- og flystyrker. Enhederne er inddelt i Immediate Reaction Forces (IRF), Rapid Reaction Forces (RRF), Main Defence Forces (MDF) og Augmentation Forces (AUF) med en "Task Organisation", der giver et indtryk af hvorledes de enkelte enheder tilgår MNMF eller Area Forces.

De umiddelbare reaktionsstyrker (IRF) er til rådighed indenfor meget kort varsel, og udgør ca. 5 % af NATOs totale maritime styrker omfattende både MNMF og Area Forces. Styrkerne anvendes typisk til krisestyring i den lavere del af krisespektret.

De hurtige reaktionsstyrker (RRF) er til rådighed efter en længere varsel og udgør ca. 40 % af NATOs maritime styrker omfattende både MNMF og Area Forces. Styrkerne anvendes typisk ved større maritime krisestyingsoperationer.

De maritime hovedforsvarsstyrker (MDF) er til rådighed efter nogen tid og udgør ca. 35 % af NATO maritime

styrker omfattende både MNMF og Area Forces. Styrkerne anvendes i forbindelse med forsvar af NATOs område eller som supplement til reaktionsstyrker ved kriser af længere varighed.

De maritime tillægsstyrker (AUF) udgør 20 % af de maritime styrker og er først til rådighed efter en forholdsvis lang periode. Styrkerne anvendes såfremt, der er behov for forsvar af NATOs område.

SØVÆRNETS REAKTIONSSTYRKEBIDRAG

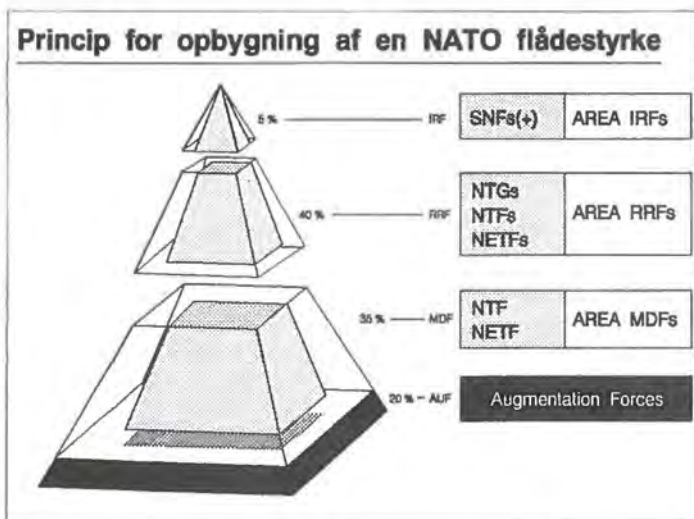
Søværnets bidrag til NATO's Umiddelbare Reaktionsstyrker blev ved aftalen om forsvarets ordning 1993-1994 planlagt til fra udgangen af 1995 at omfatte 1 korvet og 1 ubåd. Bidraget til de Hurtige Reaktionsstyrker blev udover korvetten og ubåden planlagt til at omfatte 2 patruljefartøjer i minerydningsrollen samt 1-2 inspektionsskibe og 1-2 inspektionskuttere inden for deres normale operationsområder omkring Grønland og Færøerne.

NATO har som følge af udviklingen i sin styrkestruktur foreslået visse justeringer i bl.a. Danmarks bidrag, herunder at overføre ubåden fra de Umiddelbare til de Hurtige Reaktionsstyrker. Ud fra ønsket om ikke at halvere det danske bidrag til de Umiddelbare Reaktionsstyrker (MNMF) har RAG anbefalet at tilmelde et patruljefartøj i minerydningsrollen til NATOs stående minerydningsstyrke samt eventuelt at efterkomme et ønske om, at Danmark stiller et kommando- og støtteskib til rådighed for minerydningsstyrken.

NATO har endvidere foreslået, at de tilmeldte inspektionsskibe og -kuttere overføres til Area Forces på grund af de områdemæssige og våbenmæssige begrænsninger. Endelig har NATO anmodet om, at 1 korvet, 1 ubåd, 7 patruljefartøjer/mis-silbåde og 2 patruljefartøjer i minerydningsrollen bliver tilmeldt Area Forces. Efter RAGs opfattelse bør dette imødekommes af hensyn til BALTAP-områdets betydning i det omfang, det kan rummes inden for søværnets fredstidsudrustning. Beslutning om

tilmelding af 2 patruljefartøjer i minerydningsrollen bør dog efter RAGs opfattelse afvente planlagt tilgang af moduler til disse enheder i 1998 samt endelig afklaring af det fremtidige, samlede udrustningsniveau for sådanne enheder.

Redaktionen

	Umiddelbare Reaktionsstyrker		Hurtige Reaktionsstyrker	
	MNMF	Area Forces	MNMF	Area Forces
Bidrag iht. aftalen om forsvarrets ordning 1993-1994	1 korvet 1 ubåd		2 patruljefartøjer i minerydningsrollen 1-2 inspektionsskibe 1-2 inspektionsskuttere	
NATO anmodning om bidrag	1 korvet		1 ubåd 2 patruljefartøjer i minerydningsrollen 1 kommando- og støtteskib	1 korvet 1 ubåd 7 patruljefartøjer/missilbåde 2 patruljefartøjer i minerydningsrollen 2 inspektionsskibe 2 inspektionsskuttere
Anbefalet minimum bidrag	1 korvet 1 patruljefartøj i minerydningsrollen (1 kommando- og støtteskib)		1 ubåd 1 patruljefartøj i minerydningsrollen	1 korvet 1 ubåd 7 patruljefartøjer/missilbåde (2 patruljefartøjer i minerydningsrollen) 2 inspektionsskibe 2 inspektionsskuttere

Kilde: RAG rapport om fremtidige konflikttyper og konsekvenser for forsvaret. April 1994, København.

MARINENS BIBLIOTEK**NYANSKAFFELSER
MAJ OG JUNI 1994****ADMINISTRATION m.v.**

Alexandersson, G.: The Baltic Straits. Serie: International Straits of the World. The Hague 1982. 132 s. ill. index.

Liebe, P.I. & E. Borgstrøm (red.): Dansk Krigshistorie i det syttende århundrede. Serie: Det kgl. Garnisonsbiblioteks litteraturfortegnelser III C. Kbh. 1994. 78 s.

Simulation. Kbh. 1993. 49 s.

HISTORIE

Chartrand, René: *Napoleon's Sea Soldiers.* Serie: Osprey Men- at-Arms Series 227. London 1994. 47 s. ill.

Cooley, Reg: The Unknown Fleet. The Army's Civilian Seamen in War and Peace. Stroud 1993. 233 s. ill. index. bibl.

Gregson, Paddy: Ten Degrees below Seaweed. Braunton 1993. 131 s. ill.

Grooss, Poul: 300 års dansk-russiske flådeforbindelser. Kbh. 1994. 24 s. ill.

Hackluyt of Oxforde, Richarde: Discourse of Western Planting. (1584). HAKLUYT SOCIETY, EXTRA SERIES No. 45. London 1993. 229 s. Kun læsesal.

Haythornthwaite, Philip: Nelson's Navy. Serie: Osprey Elite Series 48. London 1994. 64 s. ill. bibl.

Hjemmeværnets Musik- og Tambourkorps. Årsskrift 1994. u.st. 1994. 61 s. ill.

Jensen, Ole Lisberg: Orlogsmuseet. Introduktion til Flådens historie. Kbh. 1994. 49 s. ill. bibl.

Kelly, Orr: Brave Men - Dark Waters. The Untold Story of the Navy SEALs. Novato 1992. 288 s. ill. index. bibl.

Svane, Erling: Det danske Rigsvåben og Kongevåben - udvikling og anvendelse. Serie: Odense University Studies in History and Social Science 160. Odense 1994. 192 s. ill. index. bibl.

Udflytning fra Holmen. Søværnets etablering på Nyholm. Overordnet implementeringsplan. 1. udg. Kbh. 1994. upag. index. Klausuleret.

Wells, John: The Royal Navy. An Illustrated Social History 1870-1982. Stroud 1994. 306 s. ill. index. bibl.

Wilkinson-Latham, Robert: The Royal Navy 1790-1970. Serie: Osprey Men-at-Arms 65. London 1994. 40 s. ill.

KRIGSHISTORIE

Alston, Mike: Destroyer and Preserver. The story of HMS Middleton and her ship's company (1941-1946). Berks 1993. 244 s. ill. kort. index. bibl.

Buffetaut, Yves: D-Day Ships. The Allied Invasion Fleet, June 1944. London 1994. 162 s. ill. kort. index.

Christensen, John Vaupell: Zeppelin-Basen Tønder 1914-18. Marine-Luftschiff-Detachment-Tondern. Tønder 1991. 16 s. ill.

Lund, Paul & Harry Ludlam: Nightmare Convoy. The Story of the lost Wrens. London 1987. 123 s. ill.

MacDonald, Roderick: The Figurehead. A Story of Conflict and Loyalty at Sea in World War II. Durham 1993. 201 s. ill.

Patzert, Rudolph W.: Running the Palestine Blockade. The Last Voyage of the Paducah. Annapolis 1994. 223 s. ill. index.

Rohwer, Jürgen: Der Krieg zur See 1939-1945. Gräfeling 1992. 192 s. ill. index.

Tarrant, V.E.: The Last Year of the Kriegsmarine: May 1944-May 1945. London 1994. 256 s. ill. kort. index. bibl.

Uhlig, Frank: How Navies Fight. The U.S. Navy and Its Allies. Annapolis 1994. 455 s. ill. index. bibl.

PERSONALHISTORIE

Barsdorf, Flemming Berndorf: Mit liv som "MTB"-bisse. u.st. 1994. 53 s. håndskr.

Bjørnsson, Nils: Å være eller ikke være. Under Orlogsflagget i Den annen verdenskrig. Haakonvern 1994. 240 s. ill. bibl.

Francke, August: Dagbog fra 9 Juni til 16 September 1894. (Briggen Ørnen). u.st. 1894. upag. manuskript. fotokopi. Kun læsesal.

Francke, August: Dagbog for Vinteren 96/97 ombord i Krysseren "Heimdal". u.st. 1896/97. upag. manuskript. fotokopi. Kun læsesal.

Francke, August: Dagbog for Vinteren 1897-98 (II Del) ombord i "Ingolf". u.st. 1897/98. upag. manuskript. fotokopi. Kun læsesal.

Giese, Otto & James E. Wise: Shooting the War. The Memoir and Photographs of a U-Boat Officer in World War II. Annapolis 1994. 291 s. ill. index. bibl.

Jacobsen, N. Kingo (red.): Vitus Bering 1741-1991. Kbh. 1993. 91 s. ill. kort. bibl.

Kerlake, S.A.: Coxswain in the Northern Convoys. London 1984. 191 s. ill. index.

Leonov, Viktor: Blood on the Shores. Soviet Naval Commandos in World War II. Annapolis 1993. 212 s. ill. index. bibl.

Love, Robert W. & John Major (red.): The Year of D-Day. The 1944 Diary of Admiral Sir Bertram Ramsay. Hull 1994. 208 s. ill. bibl.

Mylius, Marianne de: Verden ifølge Hansen, 1897. Fra styrmand S.V. Hansens rejse rundt om jorden. Kbh. 1994. 256 s. ill.

Schulz, Wilhelm: Über dem nassen Abgrund. Kommandant und Flottenchef im U-Boot-Krieg. Berlin 1994. 232 s. ill. index.

POLITIK

Forsvarets rolle i krisestyring. Kbh. 1994. 44 s.

Fremtidige konflikttyper og konsekvenser for forsvaret. Kbh. 1994. 192 s.

Hansen, John Ole Vestergaard: De politiske konsekvenser af grønlandsskibet "Hans Hedtoft"s forlis i 1959, med særligt henblik på fhv. minister Johs. Kjærbøls ansvar. Odense 1980. 80 s. bibl.

Info-Temaer 1994. Grundmateriale til foredragsholdere. Vedbæk 1994. 7 s. + Transparentsæt + Brochuremateriale.

Kousgaard, Erik: Befolkningens forsvarsvilje Maj 75 til Apr 94. Serie: FCLPUB 136. Kbh. 1994. 7 s. ill.

Poulsen-Hansen, Lars: Centralasien, Kasakhstan, Kyrgysstan, Tadsjikistan, Turkmenistan, Usbekistan - en landebeskrivelse. Serie: SNU publ. nr. 100. Kbh. 1994. 62 s. ill. bibl.

Väbenkontrol. Kbh. 1994. 28 s.

SKIBE, SKIBBYGNING m.v.

Breyer, Siegfried & José M.A. Gil Casares: Schlachtschiffe 1905-1945 in Farbe. Serie: Marine-Arsenal Sonderheft 3. Friedberg 1991. 59 s. ill.

Burt, R.A.: British Battleships 1919-1939. London 1993. 414 s. ill. index. bibl.

Campbell, John: Queen Elizabeth Class. Serie: Warship Monograph 2. London 1972. 50 s. ill. bibl.

Clarke, Harry m.fl.: Coastal Forces. Serie: Brassey's Sea Power vol. 10. London 1994. 162 s. ill. index. bibl.

Gardiner, Robert: The Heavy Frigate. Eighteen-Pounder Frigates. Vol. I: 1778-1800. Serie: Conway's Ship Types. London 1994. 127 s. ill. index. bibl.

Hervey, John: Submarines. Serie: Brassey's Sea Power vol. 7. London 1994. 289 s. ill. kort. index.

Inspektionsskibet HVIDBJØRNEN (1962). u.st. u.år. 9 s. ill. kort.

Koop, Gerhard & Peter Schmolke: Die leichten Kreuzer Königsberg, Karlsruhe, Köln, Leipzig, Nürnberg. Serie: Schiffsklassen und Schiffstypen der deutschen Marine Bd. 5. Bonn 1994. 310 s. ill. index. bibl.

Sieche, Erwin: Die Kreuzer der k. und k. Marine. Serie: Marine-Arsenal 27. Wölferschein-Berstadt 1994. 48 s. ill. bibl.

Skulski, Janusz: The Heavy Cruiser Takao. Serie: Anatomy of the Ship. London 1994. 256 s. ill.

SØMANDSKAB m.v.

Hepper, David J.: British Warship Losses in the Age of Sail, 1650-1859. Rotherfield 1994. 213 s. index. bibl.

Williams, J.E.D.: From Sails to Satellites. The Origin and Development of Navigational Science. Oxford 1992. 310 s. ill. index. bibl.

VÅBENTEKNISKE o.a. HÅNDBØGER

Antiubådsvåben til Standard Flex-300 enheder. Kbh. 1993. 30s. ill.

Gilkerson, William: Boarders Away I. With Steel. The Edges Weapons and Polearms of the Classical Age of Fighting Sail, 1626-1826. Lincoln 1991. 160 s. ill. index. bibl.

Gilkerson, William: Boarders Away II. With Fire. The Small Firearms and Combustibles of the Classical Age of Fighting Sail, 1626-1826. Lincoln 1993. 331 s. ill. index. bibl.

Informationssystemers udvikling til det globale niveau. Kbh. 1993. 37+17 s. ill.

Weisgall, Jonathan M.: Operation Crossroads. The Atomic Tests at Bikini Atoll. Annapolis 1994. 415 s. ill. index. bibl.

NORDPOLAROMRÅDET

Barr, William (red.): Voyages to Hudson Bay in Search of a Northwest Passage 1741-1747. Vol. I: The Voyage of Christopher Middleton 1741-1742. HAKLUYT SOCIETY, SECOND SERIES No. 177. London 1994. 233 s. ill. index. bibl. Kun læsesal.

Fiedler, A.: KANUMAS Projektet. Baggrund, samarbejde, udførelse sæson 91 - sæson 92. u.st. 1993. 42 s. ill.

Ulbæk, Frans: Natur, naturfolk og engelske polar-ekspeditioner. En mentalitets-historisk redegørelse for den engelske polarhelts historiske rødder. Roskilde 1994. 120 s. + tillæg 1-14. ill. bibl.

TIDSSKRIFTER

Coast Artillery Journal, årg. 1940-1948. Washington 1940-48. ill.

KOMMENTARER TIL NYANSKAFFELSER MAJ OG JUNI 1994

Reg Cooley: The Unknown Fleet. The Army's Civilian Seamen in War and Peace.

Alan Sutton Publ./Royal Naval Museum, Portsmouth 1993.

Bogen fortæller historien om de lidet kendte civilt-bemandede fartøjer under den engelske hær, fra Middelalderens begyndelse på Themsen til udviklingen af oceangående skibe og fartøjer under "Royal Army Service Corps", med over 1100 skibe ved slutningen af 2. verdenskrig.

Den "ukendte flåde" var med ved Dunkirk, klarede minesøgning ved Malta, deltog i invasionen i 1944 og foretog redningsopgaver for Royal Air Force. Efter 2. verdenskrig deltog skibene i Suez-operationen i 1956, men i 1991 blev de sidste kapitler i denne "War Department Fleet"'s historie skrevet. Den var blevet overflødig.

Otto Giese & James A. Wise: Shooting the War. The Memoirs and Photographs of a U-Boat Officer in World War II.

Naval Institute Press, Annapolis 1994.

Endnu en tysk u-bådsofficers beretning om sit liv. Den dækker flere aspekter af den tyske søkrig, idet Giese, som styrmand på lineren Columbus, i december 1939 oplevede at blive jaget af Royal Navy med det resultat, at besætningen på Columbus sænkede skibet for at undgå at blive kapret. Under internering i USA lykkedes det ham at undvige og komme til Japan i november 1940.

Han vendte hjem på en blokadebryder og blev uddannet til ubådstjeneste, som fra februar 1942 medførte togter i Atlanterhavet, og fra foråret 1944 i Det indiske Ocean. Efter

Japans sammenbrud i august 1945 tilbragte han et par år som krigsfange, først i Malaya og senere i England, hvorfra han blev frigivet i sommeren 1947.

Bogen er forsynet med over 100 fotografier, som Giese optog under sin tjeneste, og de giver - sammen med teksten - et godt indtryk af bl.a. ubådskrigen.

William Gilkerson: Boarders Away. Bd. I: With Steel. The Edged Weapons and Polearms of the Classical Age of Fighting Sail, 1626-1826.

Bd. II: With Fire. The Small Firearms and Combustibles of the Classical Age of Fighting Sail, 1626-1826.

Andrew Mowbray, Lincoln 1991 & 1993.

Et pragtværk af den amerikanske marinehistoriker, hvor bind 1 omhandler de forskellige former for blankvåben og bind 2 om de ildvåben, der anvendtes i sejlskibstiden under nærkamp i perioden 1626-1826.

Hovedvægten er lagt på våben fra England, Frankrig og USA, men der omtales dog også våben fra de skandinaviske lande. Bl.a. er omtalt og beskrevet en dansk entrebil, hvis brandøkselignende udseende kan følges flere århundreder tilbage. En af de danske entrebiler findes i dag på museum i USA og er angiveligt erobret af amerikanerne under et slag mod briterne på Eriesøen i 1813. Englænderne havde nok røvet den i 1807.

I bind 2 omtales en dansk rælings-haubitz, formentlig støbt i Frederiksværk 1771 med henblik på anvendelse i et dansk orlogsskib i kampen mod barbareskerne i slutningen af 1700-tallet.

Bøgerne er forsynet med tegninger og fotografier - flere i fremragende farver.

Orr Kelly: Brave Men, Dark Waters. The Untold Story of the Navy SEALs.
Presidio Press, Novato 1992.

Den amerikanske flådes SEALs ("Sea, Air and Land") er nok den bedste eliteenhed i verden i dag. Den er bygget op på erfaringer fra 2. verdenskrig, men er ivoigt lidet kendt af den stor offentlighed. Den var med i Vietnam, i Granada, Panama og i Golfkrigen, og disse indsatser hjælper til at studere organisationens udvikling, dens formidable styrke såvel som dens begrænsninger.

Det er nok den først udgivne bog, der nærmere beskriver denne eliteenhed.

S.A. Kerlake: Coxswain in the Northern Convoys.
William Kimber, London 1984.

Da krigen brød ud i 1939 var forfatteren fisker på trawleren Northern Gem, som blev overtaget af Royal Navy for at blive anvendt i konvojtjenesten. Han deltog i Norge- felttoget og senere i den kendte konvoj PQ 17 og senere i QP 14 og JW 51 B. I 1943 meldte han sig til en særlig tjeneste og blev sendt til "African Coastal Flotilla" i Algier.

Hans memoirer giver en fin skildring af livet i en af de små enheder, som også var af stor betydning for Royal Navy.

Viktor Leonov: Blood on the Shores. Soviet Naval Commander in World War II.
Naval Institute Press, Annapolis 1993.

Forfatteren er een af de få, der 2 gange har modtaget den højeste sovjetiske militære orden. Han ledede det, der svarer til Frømandskorpset i både den nordlige Flåde og i Stillehavsflåden under 2. verdenskrig.

Han udgav i 1957 sine memoirer, og disse er nu udsendt i nærværende bog med oversætterens introduktion og noter.

Han beskriver sin tjeneste i Nordflåden fra juli 1941, hvor han ledede angreb på tyske styrker i Norge. Han sluttede i Stillehavsflåden med angreb på de japansk besatte koreanske havne.

I Norge fik han etableret et agent-net, som overvågede skibstrafikken fra Tromsø og nordover. Da dette net blev rullet op af den tyske kontra-efterretningstjeneste, overtog Leonovs folk opgaven.

Robert W. Love & John Major (eds.): The Year of the D-Day, The 1944 Diary of Admiral Sir Bertram Ramsay, The University of Hull Press, Hull 1994.

Admiral Sir Ramsay (1883-1945) startede sin karriere i Royal Navy som 15-årig. Under 1. verdenskrig gjorde han tjeneste i "Dover-patrol", hvilket gjorde ham skikket til under 2. verdenskrig at tjenestgøre som "Flag officer in Charge at Dover". I denne egenskab ledede han overførslen af "British Expeditionary Forces" til fastlandet - og senere evakueringen fra Dunkirk. Efter at have deltaget i landgangen i Nordafrika og Sicilien, blev han chef for operation NEPTUNE, den maritime del af OVERLORD, landgangen i Normandiet.

Gennem 1944 førte han dagbog, som nu - med bistand af 2 historikere - er udgivet.

Bogens første 30 sider omhandler Ramsays karriere og rolle i krigen.

Han overlevede ikke selv 2. verdenskrig, idet han omkom den 2. januar 1945, da et fly styrtede ned ved starten fra en flyveplads nær Paris på vej til Brüssel.

Roderick Macdonald: The Figurehead. A Story of Conflict and Loyalty at Sea in World War II. Pentland Press, Durham 1993.

Forfatteren kom som grøn løjtnant om bord på destroyeren HMS FORTUNE i efteråret 1941 og mødte en chef, der var uden

føling med sin besætning, og blev medlem af officersmessen med halvt linieofficerer, halvt reserveofficerer.

På en både humoristisk og lidenskabsløs måde beskriver han destroyerens operationer i Atlanten, Middelhavet og det Indiske Ocean, om reaktionen om bord på de begivenheder, man blev udsat for.

Heltinden er skibet, helten er den engelske "Jack", som bemandede det, og skurken er destroyerens chef med hans excentriske, ofte latterlige, form for lederskab.

Bogen indeholder ingen fotografier, men derimod mange af forfatterens egne skitser, alle relevante til historien.

Paul Lund & Harry Ludlam: Nightmare Convoy. The Story of the lost Wrens.

W. Foulsham & Co. Ltd., London 1987.

Hvad der egentlig skete med konvoj OG 72 (OG= "Outward Gibraltar") på vej fra England til Gibraltar i august 1941, har længe været omgærdet med tavshed.

Konvojen havde bl.a. en del Wrens ("Women's Royal Naval Service") om bord, Wrens, der som kryptografer og telegrafister skulle udsendes til tjeneste i Gibraltar.

I Atlanterhavet blev den angrebet af tyske u-både og bl.a. omkom 22 Wrens.

Dette er historien om konvojens forlis, som de 2 forfattere har fundet den så mange år efter ved grundige studier i krigsarkiverne og samtaler med overlevende.

Marianne de Mylius: Verden ifølge Hansen, 1897. Fra styrmand S.V. Hansens rejse rundt om jorden.

Aschehough, Kbh. 1994.

Hverken Toppø-Jensen og Marquards: "Søetatens Officerer 1660-1932" eller Tidsskrift for Søvæsen 1932 nævner, at 1295: Sigurd Valdemar Hansen (1870-1932) i 1897 som ung sekondløjtnant var 2. styrmand på den russiske isbryder

Nudeshnij, som efter bygning på B&W skulle sejles den lange vej til sit fremtidige virkefelt i Vladivostok. Kaptajn var iøvrigt premierløjtnant, senere kontreadmiral, T.V. Garde (1809-1926).

På turen, der ialt varede 5 måneder, gjorde S.V. Hansen en masse optegnelser og optog mange billeder med sit medbragte fotografiapparat, og resultatet blev rejsedagbøger på ialt ca. 1000 tætskrevne sider og 483 fotografier.

Med baggrund i disse optegnelser har Marianne de Mylius udarbejdet denne bog, som gengiver den unge søofficers syn på verden, som den så ud fra hans synsvinkel. Dagbøgerne er fulde af humor, krydret med tør ironi og altid fyldt med livsglæde.

Efter at idbryderen var afleveret, gik hjemturen over Stillehavet, tværs over Amerika og med skib fra New York.

S.V. Hansen blev Lodsinspektør i 1919 og døde i 1932, kort før han skulle tiltræde som Lodsdirektør.

Bogen er en gave fra S.V. Hansens børn.

Rudolph W. Patzert: Running the Palestine Blockade. The Last Voyage of the Paducah.

Naval Institute Press, Annapolis 1994.

Den amerikanske kanonbåd fra 1904 blev solgt efter afslutningen af 2. verdenskrig. Den deltog derefter i den illegale indvandring af europæiske jøder til Palæstina. Forfatteren var fører af Paducah i 1947 på rejsen fra New York til Bulgarien, hvor det tog 1388 jøder om bord. Ulykkeligvis blev den opbragt af englænderne, og alle om bord blev interneret på Cypern. Senere blev Patzert og dele af hans besætning ført til Palæstina, hvorfra det lykkedes dem at flygte til Amerika.

Jürgen Rohwer: Der Krieg zur See 1939-1945.

Urbes Verlag, Gräfelfing 1992.

Overvejende et billedværk med forbindende tekst, inddelt tidsmæssigt og geografisk. Ved åbning af arkiver i de seneste år, er der blevet mulighed for at forsyne værket med mange, ikke

hidtil kendte, fotografier fra søkrigen. Bare lidt ærgerligt, at teksten til de 251 fotografier (i en bog på ialt 192 sider) skal findes klemt inde i selve teksten - uden særlig fremhævelse.

Uhlig, Frank: How Navies Fight. The U.S. Navy and Its Allies. Naval Institute Press, Annapolis 1994.

En omfattende, men klart skrevet bog om forløbet af og erfaringerne fra de krige, som den amerikanske flåde og dens allierede har udkæmpet fra træskibenes tid og til i dag.

Bogen begynder med den amerikanske revolution 1775-83 og går over borgerkrigen 1861-65, den spansk/amerikanske krig 1898, 1. og 2. verdenskrig, Korea- og Vietnamkrigene og slutter med Persergolfen.

John Wells: The Royal Navy. An Illustrated Social History 1870-1982.

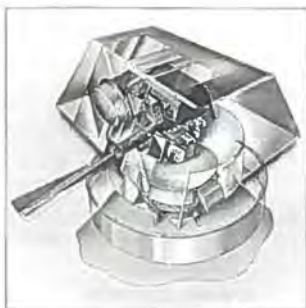
Alan Sutton Publ., Stroud 1994.

Dette er historien om de mænd og kvinder, der er rygraden i Royal Navy, og hvis forhold i årene efter 1870 har været udsat for så mange forandringer, som ikke tidligere har været tilfældet. For første gang går man tæt på rekruttering og uddannelse, opførelse under kamp, disciplin, kost, lønninger og beklædning.

Bogen er gennemillustreret og slutter med 12 sider kronologisk oversigt over den engelske flådes "sociale historie".

A.H.

Rapid and Early Destruction

The stealth designed cupola is ready for the coming generation of SES ships.

Rapid and early destruction of aerial threats is vital if defending units are not to be saturated by attacks.

Up until now the way of combating this has been by massive investments in missile systems and conventional close range CIWS.

But Bofors' TRINITY air defence gun system has many advantages over missiles and conventional CIWS – it costs less, weighs less, takes up less space, is easier to install, has low magnetic signature, and is more versatile and flexible.

Bofors has precisely balanced super-accurate gun, programmable ammunition and computerized fire control to produce a gun system that can tackle multiple attacks in rapid succession and in a jammed environment.

TRINITY is the only gun system that assures the defence and self-defence of naval surface vessels against all levels of the aerial threat – even seaskimmers and terminal phase dive anti-ship missiles – and fulfils the secondary role of combating surface targets.

BOFORS

BOFORS AB
S-691 80 KARLSKOGA, Sweden
Telephone +46-586 810 00
Telefax +46-586 581 45. Telex 73210 bofors s

Bofors Electronics
Bofors Aerotronics
SATech Electronics

NobelTech

Samlet styrke under nyt navn

Tre stærke, svenske firmaer er nu gået sammen for at danne et endnu stærkere: NobelTech. Operativt opdelt i NobelTech Systems og NobelTech Electronics.

NobelTech Systems' produktprogram omfatter maritime kontrol- og ildledelsessystemer, landbaserede kontrolsystemer til flyvevåbnet og hæren samt systemer til civil flytrafikledelse.

NobelTech Electronics' virksomhed koncentrerer sig om områderne radar, optronik, ildledelsessystemer, modforanstaltninger, flyradio, mikrobølgeprodukter og ammunitionselektronik.

NobelTech har 2.200 medarbejdere og omsætter for 2,1 milliarder svenske kroner.

Ring eller skriv efter vores præsentationsbrochure og få mere at vide om os.

 NobelTech
Nobel Industries

Dansk repræsentation: NobelTech Systems AB, Philipshuset, Prags Boulevard 80, 2300 København S
Telefon: 32882214. Telefax: 31571270

Tidsskrift for Søværnen

UDGIVET AF
SØE-LIEUTENANT-SELSKABET

Redaktør:
Orlogskaptajn Jens Claus Hansen

Nr. 5 - 1994
165. ÅRGANG

ANSCHÜTZ

THOMSON-CSF

HANS BUCH + CO

INGENIØR OG HANDELSFIRMA A/S

Svanevej 6 2400 København NV 31 83 12 12

TIDSSKRIFT FOR SØVÆSEN

Udgivet af Sø-Lieutenant-Selskabet

REDAKTØR:

Orlogskaptajn
Jens Claus Hansen
Forsvarsakademiet
Svanemøllens Kaserne
Rlyvangs Allé 1
2100 København Ø
Telefon 39 27 22 33 - 5256

Ekspedition og regnskabsafdeling

(undtagen annoncer)
Fr. T. WETHJE
Sø-Lieutenant-Selskabet
Overgaden oven Vandet 62 B
1415 København K
Telefon 31 54 05 52
Giro 2 04 77 64

ISSN 0040-7186

ANNONCEEKSPEDITION

Orlogskaptajn
Bo Heisterberg- Andersen
Søværnets Materielkommando
Holmen
1433 København K
Telefon 31 57 22 55 - 4270

TRYKKERI:

Norrebros Bogtryk &
Grafisk Center Kbh., ApS
Norrebrogade 56
2200 København N
Telefon 31 39 61 33

5

Forsidebillede: Artilleriskibet PEDER SKRAM og torpedobåden
VINDHUNDEN under sikringsstyrken 1914-1918.

Eftertryk: Kun med redaktørens tilladelse.

INDHOLD	SIDE
FORMANDENS BERETNING 210. FORSAMLINGSÅR Af orlogskaptajn Thomas Jarnum	260
REDAKTØRENS BERETNING 210. FORSAMLINGSÅR Af orlogskaptajn Jens Claus Hansen	265
MARITIME FN-OPERATIONER Af orlogskaptajn L.H. Hansen	270
VICEADMIRAL H. RECHNITZER (I) Af cand. phil. Ole Haurholm	304
MARINENS BIBLIOTEK	325

SYSTEMATIC

software engineering a/s

Software for:

- Command and Control
- Communication
- Electronic Warfare
- Message Formatting
- Real-time
- Graphic
- Simulation

Systematic Software Engineering A/S
Søren Frichs Vej 42K
8230 Åbyhøj
TV 86 15 18 66

ACTICS

3 and Fire Control System for Submarines

FORMANDENS BERETNING 210. FORSAMLINGSÅR

Af orlogskaptajn T.Jarnum

MØDEAKTIVITET

Der har i det 210. forsamlingsår været afholdt 9 møder i København med et gennemsnit på 20 fremmødte og 5 møder i Frederikshavn med et gennemsnit på 29 fremmødte. På nær to foredrag har alle foredragene været holdt af personer indenfor medlemskredsen.

Mens bestyrelsen ser med bekymring på det lave antal fremmødte i København er det glædeligt at forsøgsordningen i Frederikshavn har givet et bedre fremmøde. Der kan være flere årsager til dette, men det er glædeligt at netop disse møder har samlet adskillige medlemmer i kategorien "løjtnanter".

Der er ikke blevet indleveret prisopgaver i det 210. forsamlingsår.

ÅRETS BEGIVENHEDER

Af årets begivenheder skal jeg nævne følgende:

I marts måned har bestyrelsen nedlagt krans på Odden kirkegård ved mindesmærket for Willemoes.

I april måned nedlagde bestyrelsen krans ved krigergravene på Holmens kirkegård og på Olfert Fischers grav ved Reformerte kirke.

Der er blevet overrakt tidsskrifter til det estiske forsvars- og embedsmandsakademi.

Søkvæsthuset er under ombygning, hvilket har medført at vores sekretariat har måttet flytte hjem til sekretærens

privatadresse. Naturligvis har man stadig kunne rette henvendelse til Selskabet. Termin for færdiggørelse af ombygningen skønnes først at være til jul. Ombygningen berører ikke vores foredragssal.

I f.m. ombygningen har bestyrelsen ryddet op på vores loftsrum og destrueret mere end 2.5 tons gamle tidsskrifter og andet materiale. Der er gemt 15 eksemplarer af hver udgave, dels til vores arkiv og dels til eventuelle gaver og udlån til interesserede.

Overrækkelse af det gamle søkrigsbord til AIS, hvilket er sket i dag.

Uddeling af Søløjtnant Gregers Bøjesens mindelegat til KL S.G.Nielsen, AIS for at starte vores forsøgsordning i Frederikshavn op.

Trykning af nye love, som udsendes med det næste Tidsskrift for Søværnen.

Gratis uddeling af Tidsskrift for Søværnen til nyudnævnte Premierløjtnanter i et år, som en del af en hvervekampagne.

MEDLEMSSTATUS

I løbet af det 210. forsamlingsår er følgende 4 medlemmer afgået ved døden: KK O.Felding OKT 1993, OK J.Skaarenborg OKT 1993, OB S.E.Grønbæk FEB 1993 og KK J.Teisen AUG 1993. Seks medlemmer har udmeldt sig, og 23 har meldt sig ind, hvilket giver en netto tilgang på 13, hvilket er meget glædeligt. Grunden til den store tilgang skyldes efter bestyrelsens mening de nye medlemskriterier, som blev vedtaget på sidste års paragraf 32 møde. Dette betyder at medlemstallet udgør 443 pr. 30 september 1994 . Der er 86 kontingentfrie medlemmer heriblandt Prins Henrik, som er Selskabets protector, og Kronprins Frederik.

Generelt ser bestyrelsen dog stadig positivt på fremtiden, idet der med oprettelsen af forsøgsordningen i Frederikshavn er skabt en bedre balance mellem hvor medlemmerne gør tjeneste og hvor der er mulighed for at høre foredrag. Derfor har bestyrelsen til hensigt at fortsætte ordningen i Frederikshavn.

Efter bestyrelsens mening har tjenstgørende personel i Korsør fortsat god mulighed for at komme til Selskabets aftener i København, da mødetiderne er lagt således at man kan nå til København (hvor de fleste der gør tjeneste stadig bor) efter ud-skejning. Jeg skal samtidigt minde om det ansvar, som det påhviler medlemmerne i den daglige tjeneste at søge indflydelse på yngre officerer, således at disse får interesse for Selskabet og dets virke. Dette gælder naturligvis specielt for eskadrer, skibshefer og ved Søværnets Officersskole.

DEN NYE BESTYRELSE

Den nye bestyrelse ser således ud:

Formand: T.Jarnum

Næstformand: C. H. Christensen

Kasserer: H.O.Nielsen

Suppleanter: S.G.Nielsen, M.Wenzell, A.Friis, J.U.E.Nielsen

Sekretæren, fru Wethje, repræsenterer en afvigelse fra lovene, som har været accepteret ved de sidste 8 års paragraf 32 møder, idet hun ikke er medlem. Bestyrelsen har dog til hensigt at lade fru Wethje fortsætte, samtidigt med at bestyrelsen vil udtrykke sin store anerkendelse af, hun har rykket sekretariatet hjem til sin privatbolig her under ombygningen af Søkvæsthuset.

BERETNING FRA DET STÅENDE UDVALG

Ved sidste års paragraf 32 møde besluttedes det, at tre sager skulle nyde fremme i Det Stående Udvalg, nemlig:

1. At behandle et medlemsforslag til udvidelse af lovenes paragraf 3.
2. At revurdere anvendt terminologi i Selskabets loves paragraf 3 stk. 1.
3. At vurdere evt. behov for præcisering af paragraferne 10 og 35 i Selskabets love.

Ad. 1. Det første punkt går på hvorvidt ingeniører, der med baggrund i en tjenestemandsansættelse eller ansættelse i en chefstilling er tjenstgørende, har tjenestefrihed uden løn eller er afskediget på grund af alder eller efter ansøgning kan optages som medlemmer.

Ad. 2. Det andet punkt går på om der i lovene under medlemsbetingelser specifikt skal indgå Forsvarets Intendanturkorps (søværnet) som særskilt gruppe.

Ad. 3. Det tredje og sidste punkt går på om der er behov for en præcisering af lovenes paragraf 10 og 35. Specielt ønskedes forretningsgangen vedrørende afstemning til ændring af lovene behandlet.

Endnu engang har Det Stående Udvalg lavet et overordentlig gennearbejdet svar, som meget grundigt analyser de tre sager. Bestyrelsen vil gerne takke Det Stående Udvalg for dette meget seriøse stykke arbejde. Udvalgets arbejde er fremsendt til formanden i skrivelse dateret 16 AUG 1994.

Det Stående Udvalg konkluderer:

Ad. 1: "At medlemsforslaget til tilføjelse i lovenes paragraf 3 om medlemskab i Selskabet for ingeniører ikke nyder fremme".

Ad. 2. "At betegnelsen "Forsvarets Intendanturkorps (søværnet) i lovenes paragraf 3, stk.1 bevares".

Ad. 3. "At præcisering af lovenes paragraf 10 og 35 synes uforholden".

Bestyrelsen er fuldstændig enig i Det Stående Udvalgs konklusion og finder dermed ikke anledning til at ændre på Selskabets love. Det skal dog bemærkes, at Det Stående Udvalg anbefaler at ved fremtidige afstemninger om Selskabets love hvortil samtlige medlemmers aktive interesse og medvirken bør mobiliseres, og specielt sådanne, hvortil kvalificerede flertalsafgørelser er fornødne, planlægges, publiceres og gennemføres på en måde, som bedst muligt tilgodeser lovenes bogstav og ånd, og som undgår behov for alternative procedurer. Dette tager bestyrelsen naturligvis til efterretning, og vil ved fremtidige afstemninger om lovenes udformning distribuere

ændringsforslag til samtlige medlemmer sammen med en stemmeseddel, hvorved alle medlemmers mening kan høres, uagtet de ikke kan møde op til paragraf 32 mødet. Hvis nogen måtte ønske at se det fulde svar fra Det Stående Udvalg, er de velkommen til dette.

Herved håber bestyrelsen at kunne få ro omkring lovenes udformning.

UGENTLIG FORSAMLINGS DAG

Møderne i København er fastlagt til at foregå på torsdage klokken 1730. Baren åbner klokken 1700. Efterfølgende vil der være mulighed for varm middag i Søkvæsthuset.

Møderne i Frederikshavn er fastlagt til at foregå på onsdage klokken 1900. Baren i officersmessen åbner klokken 1830 og efterfølgende vil der være mulighed for et lettere traktement.

REDAKTØRENS BERETNING 210. FORSAMLINGSÅR

Af orlogskaptajn Jens Claus Hansen

INDLEDNING

Henset til den almindelige interesse, der måtte være om tidsskriftets virksomhed, bringes her redaktørens beretning, der blev præsenteret på selskabets paragraf 32 møde i Frederikshavn 6. oktober 1994. Beretningen er suppleret med et indlæg om debatten - eller manglen på samme - i tidsskriftet.

Årsberetningen omfatter udgivelserne fra nr. 3-1993 til nr. 4-1994, begge numre inklusive, dvs. den 164. og 165. årgang - ialt 7 numre.

Undertegnede har stået for nr. 5-1993 til nr. 4-1994 - 5 numre - mens den forrige redaktør orlogskaptajn Lars Rosendahl Christoffersen var ansvarlig for færdiggørelsen af nr. 3- og nr. 4- 1993.

UDGIVELSER

Der er i perioden produceret 7 numre af tidsskriftet med et samlet sideantal på 434 sider. Dette giver et gennemsnit på 62 sider, hvilket er lidt højere end foregående år, hvor gennemsnittet var på 58 sider. De øvrige år har gennemsnittet ligget på omkring 55 sider.

REGNSKAB

Tidsskriftets regnskab er beregnet for perioden 1. oktober 1993 til 30. september 1994.

Regnskabet balancerer på 129.081,25 kr for 6 numre, idet der ikke er betalt for sidste nummer nr.4-1994 ialt 16.450 kr. Dette giver en gennemsnitspris pr tidsskrift på 21.513 kr. I sidste to foregående regnskabsperioder var gennemsnittet henholdsvis 21.629. 1991/92 og 21.000 1992/93.

Til almindelig orientering kan det oplyses, at trykkeudgifter pr tidsskriftnummer - med et oplag på 800 eksemplarer - i gennemsnit er 13.901 kr.

Abonnementsprisen for en årgang på 6 numre er fra nr. 1-1994 forhøjet til 210 kr altså 35 kr pr. nummer.

Annonceindtægter er på 22.888 kr i forhold til 34.420 kr sidste år og abonnement er på 3.790 kr i forhold til 25.435 kr forrige år. Det sidste forhold hænger sammen med at der er udestående abonnement på 23.310 kr.

Vedrørende forhold omkring annonceekspedition vil det fremover være således, at redaktøren er ansvarlig for dette område - herunder ansvarlig for udpegning af og koordination med tidsskriftets annonceekspeditør.

INDHOLD

Stoffet fordeler sig enmæssigt således:

Maritim debat:	38 %.
Sikkerhedspolitik:	12 %.
Maritim strategi:	11 %.
Maritim historie:	10 %.
Orientering:	3 %.
Meddelelser:	6 %.
Marinens Bibliotek:	19 %.
Nekrologer:	1 %.

I forhold til sidste år er der en stigning fra 32 % til 38 % i emnet maritim debat, hvilket er glædeligt, idet det er sådanne indlæg, der medvirker til at gøre tidsskriftet levende. Denne fremgang er sket på bekostning af emnet maritim historie

ligesom nekrologer efterhånden er blevet en sjældenhed. Desuden er der tilgået en del artikler om sikkerhedspolitik og maritim strategi henholdsvis 12 % og 11 %. Endelig er der som noget nyt jævnligt indlæg fra redaktionen om maritime forhold under rubrikken "Orientering". Indtil videre har dette været om den nye kommandostruktur i NATO og om den nye maritime styrkestruktur.

DEBATTEN

Generelt må det konstateres, at der er en udpræget tilbageholdenhed overfor det at skrive i tidsskriftet - hvilket er synd. Det er reglen mere end undtagelsen, at der ikke reageres på indlæg i tidsskriftet - selv efter kontroversielle artikler. Det er vigtigt, at unge officerer skriver i bladet, om det der rør sig i marinen. Jeg har flere gange hørt, at unge officerer - tidsskriftets oprindelige målgruppe - er bange for ikke at kunne skrive noget, der er godt nok eller tilstrækkeligt interessant. Jeg vil i den forbindelse minde om selskabets love paragraf 2, der siger at: "Alt, hvad der direkte eller indirekte kan bidrage til maritim og militær oplysning, vil være selskabets virksomhed vedkommende." Dette gælder selvsagt også indlæg fra den unge generation.

Kommandørkaptajn E.J. Saabye stillede i Januar 1954 (T.f.S. 125. Aargang) spørgsmålet: "Opfylder Tidsskrift for Søværnen sin mission?". Ved samme lejlighed refererede han til samme paragraf 2 i selskabets love. Konklusionen var dengang, at tidsskriftet levede op til sin målsætning. Det var hans håb: "... at tidsskriftet kan holde sit indre væsen ungt samt fremover afspejle de problemer og tanker, som til enhver tid har beskæftiget medlemmerne ...". Man kunne godt stille sig selv det samme spørgsmål i dag: Opfylder Tidsskrift for Søværnen sin mission?

I den relation er det min opfattelse, at en fordomsfri debat er nødvendig for tidsskriftet - det man kunne kalde tidsskriftets "raison d'être". Hvis ikke vi fastholder den seriøse maritime debat kan tidsskriftets produktion udmærket tilgodeses af andre

nationale maritime tidsskrifter fx Søværns Orientering.

Som oplæg til videre inspiration mener jeg, at der mangler en debat i tidsskriftet om marinens fremtidige muligheder med baggrund i de udfordringer som forsvaret står overfor i de kommende år. Det kunne være noget om, hvordan vi sikrer, at marinen fremstår som en attraktiv mulighed, når de unge skal vælge uddannelse ? Det kunne være en generel maritim diskussion af suverænitetetsforsvaret i forhold til det internationale engagement - i en tid hvor det strategiske varsel er på flere år. Er det reelt at diskutere en prioritering mellem disse hovedopgaver ? Hvorledes kan man forestille sig den fremtidige udvikling af marinen: organisation, personel og materiel ? Hvad er de nuværende erfaringerne omkring Holmens udflytning ?

I Norge har forsvarsdebatten en ligefrem form, som man vanskeligt kan forestille sig herhjemme. Der er i Norge en tradition for at officerer deltager i den forsvarspolitiske debat - også i perioder hvor forsvarspolitikken er følsom. Hvornår vil forsvarspolitikken i øvrigt ikke være det ? Det vil efter min opfattelse styrke debatten herhjemme, såfremt de militære tidsskrifter - officererne - tog del i diskussion af forsvarspolitiske forhold. Vi må i den forbindelse ikke glemme Søe-Lieutenant-Selskabets rolle i den forsvarspolitiske debat stærkest udtrykt i engagementet omkring forsvarsordningen i 1932. Men lad dette være et oplæg til spørgsmål og kommentarer.

Under alle omstændigheder er det mit håb, at tidsskriftet vil kunne "gjøre nytte" i varetagelsen af marinens interesser - for at blive i H. Gerners terminologi.

AFSLUTNING

Tidsskriftet vil prioritere den maritime debat samt en fortsat orientering mod maritime aspekter såvel nationalt som internationalt - herunder især udviklingen på det doktrinære område. I den kommende tid vil der være fokus på eskadrene.

Redaktionsudvalget vil i det kommende forsamlingsår have følgende sammensætning:

orlogskaptajn N.A.K. Olsen (redaktørsuppleant),
orlogskaptajn F. Zachariae,
orlogskaptajn P. Stehr samt
orlogskaptajn N.C. Wang.

Orlogskaptajn H.H. Spøhr udtræder af redaktionsudvalget efter eget ønske. Undertegnede fortsætter som redaktør året ud.

Redaktionsudvalget har foreslået bestyrelsen, at der hvert år udvælges en hovedopgave fra Søværnets Officersskole, der indstilles til offentliggørelse i tidsskriftet samt tildeling af et beløb på fx 2000 kr. Det er tanken, at bedømmelsesudvalget skal forestå udvælgelsen.

Jeg vil gerne benytte lejligheden til at sige tak til læsere og bidragydere for det forgangne år.

Også en tak til redaktionsudvalget for den gode indsats og inspirationen.

Sidst men ikke mindst en tak til fru T. Wethje, der har hjulpet på så mange måder.

MARITIME FN-OPERATIONER

Orlogskaptajn L. H. Hansen har venligst udarbejdet en artikel om "Maritime FN-operationer" med baggrund i sin hovedopgave fra VUT III/L-Stabskursus 1993/94.

I artiklen redegøres for FN's koncepter for militære operationer med fokus på maritim deltagelse. På baggrund af redegørelsen, og ved brug af kendte FN-operationer med maritim deltagelse, analyseres og vurderes muligheder og begrænsninger ved maritime missioner samt for fremtidige maritime bidrag til FN-operationer. Af redaktionelle hensyn er kildehenvisninger generelt udeladt.

Hovedopgaven kan rekvireres ved Forsvarsakademiet.

INDLEDNING

Efter afslutningen af den kolde krig og Sovjetunionens opløsning har verdensbilledet ændret sig fundamentalt. Det internationale samfund imødeser igen en øget rolle for de Forenede Nationer (FN) i arbejdet med at opretholde fred og sikkerhed. Der er igangsat flere fredsbevarende FN-operationer siden 1988 end i hele organisationens første 40 år, og antallet af igangværende operationer er fordoblet siden januar 1991. Desuden er kompleksiteten af operationerne forøget og spændvidden markant udvidet.

Der har hidtil været begrænset international opmærksomhed omkring den maritime deltagelse i FN-operationer, selv om de fleste af de seneste operationer har indeholdt maritime elementer i en eller anden form.

Der er gode argumenter for, at det maritime territorium og miljø er særskilt og derfor har specielle sikkerhedskoncepter. FN's hidtidige operationer er ved at blive afløst af mere komplekse operationer og nye koncepter, som vil være velegnede for maritim deltagelse. Endelig kan man identificere nye maritime sikkerhedskoncepter, som endnu ikke er tilstrækkeligt udnyttet i FN-regi.

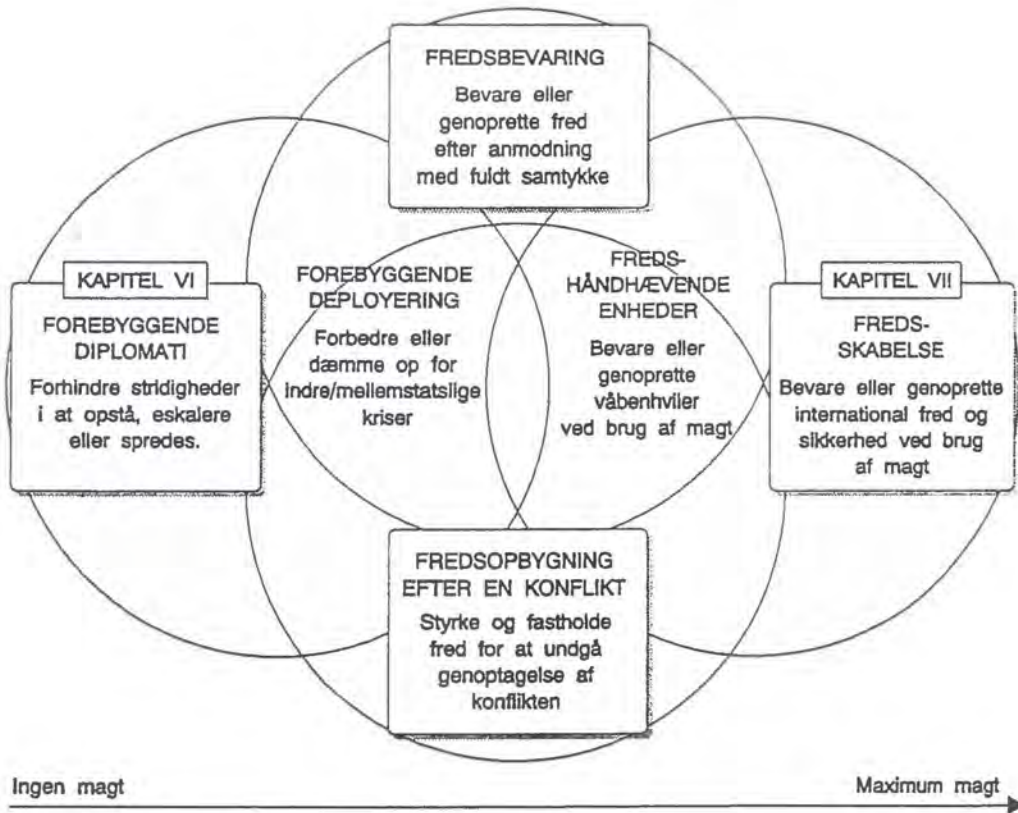
Alt i alt synes det vigtigt at overveje, hvorledes FN aktivt kan koordinere, udføre eller på anden måde fremme multinationalt samarbejde til søs.

KONCEPTER OG DEFINITIONER

Koncepterne for FN-operationer kan anskues efter graden af nødvendig anvendelse af magt, og der er tale om operationer i henhold til FN-pagtens kapitel VI, henholdsvis kapitel VII, som de to yderpunkter. Imellem yderpunkterne foregår operationer, som vi hyppigst kender dem i form af "fredsbevarende operationer". Disse kaldes ofte kapitel VI 1/2-operationer, da der er tale om operationer, som ikke direkte er definerede i FN-pagten, men alligevel nøje aftalt og forstået.

Der er en glidende overgang mellem koncepterne, og mange operationer vil oftest være en kombination. Det er specielt kendetegnende, at den større differentiering af FN-operationer er opstået i de senere år i.f.m. med stadigt større og mere komplekse operationer, i takt med stadigt mere komplekse konflikter i hele verden.

"...konflikternes natur er under ændring. International sikkerhed bliver revurderet og tiderne, hvor en officer kan betragte fredsbevarende operationer som værende anvendelse af rene buffer zone-taktikker, er forbi... Oprør og borgerkrige vil blive mere almindelige end territoriale konflikter, svarende til situationen i det tidligere Jugoslavien... Fredsbevarende styrker kan i fremtiden forventes at skulle beherske alle typer af teknikker inden for spektret fra fred til en egentlig krigstilstand...". (1) Det er derfor i høj grad interessant og relevant at se på, hvad maritime styrker kan tilbyde fremtidige FN-operationer. Skemaet viser de generelt benyttede koncepter og definitioner:

FN-mandater.

FN-operationer kan principielt iværksættes efter 4 forskellige principper:

(1) **Autorisation** : medlemsstater eller regionale organisationer varetager Sikkerhedsrådets (SR) beslutninger, enten under FN-kommando eller national kommando i tæt samarbejde med SR.

(2) **Designering** : en medlemsstat organiserer en operation efter "FN-mandat". Der vil som regel være tale om meget selvstændige operationer, der ikke opføres officielt som FN-operationer. (2)

(3) **Styrker på tilkald** : FN-pagtens artikel 43 forudsiger styrker "på tilkald". (3) I APR 1994 offentliggjorde FN resultaterne af forhandlinger i denne retning, og der er tegn på, at op til 50.000 mand fra forskellige stater vil blive stillet "på tilkald" for FN. Der er dog ikke tale om maritime styrker.

Ligeledes forudsiger pagtens artikel 47 en oprettelse af en militær generalstabskomite ved FN til at støtte SR i styring af FN-operationer, og der blev i APR 1993 oprettet et 24 timers bemandet "situationscenter" i FN's hovedkvarter til at tage sig af de stadigt mere omfattende fredsbevarende operationer. Selv om dette center er primitivt, set efter normal standard, er det "en fod inden for døren" i FN med hensyn til kapacitet til at monitorere og potentielt kontrollere moderne militære operationer.

(4) **Stående styrker** : Der er flere gode argumenter for dannelsen af en "stående maritim FN-styrke": større operativ effektivitet, mindre problemer med interoperabilitet og mere entydige kommandoveje.

Der er nu nok politiske reservationer og finansielle restriktioner hos de fleste medlemsstater i en sådan grad, at forslaget næppe vil være relevant i en overskuelig fremtid. På den anden side kan man argumentere for, at STANAVFOR-LANT p.t. opererer som en ad hoc stående FN-styrke i Adriaterhavet.

Maritime styrker.

FN har hidtil næsten udelukkende fokuseret på landterritoriale udfordringer til international fred og sikkerhed. Det er i og for sig naturligt, da de fleste væbnede konflikter eller andre internationale uoverensstemmelser optræder på land. Desuden er territorial jurisdiktion den underliggende forudsætning for statssystemet, inden for hvilket FN arbejder. Det kan dog alligevel undre, at der ikke er fokuseret mere på de specielle karakteristika, som maritime styrker har, og som med fordel kunne anvendes i mange FN-operationer.

Det maritime miljø har to afgørende egenskaber, som er forskellige fra land:

- dele af det er ikke-territoriant
- den fysiske beskaffenhed tillader fri bevægelse af fartøjer

Territoriale fredsbevarende operationer, og i mindre grad fredsskabende aktioner, har traditionelt været begrænsede af opfattelsen af suverænitet. FN-pagten støtter yderligere hver enkelt stats juridiske ret inden for dens grænser. Denne tilbageholdenhed med at bryde stateres suverænitet har betydet, at fredsbevarende operationer generelt har været gennemført med samtykke fra "værts"-staten.

Disse begrænsninger gælder '*ipso facto*' ikke for gennemførelse af maritime operationer. Det åbne hav er vedblivende et område hvor skibe, uanset tilhørsforhold, almindeligvis kan operere frit i fredstid. Selv inden for territorialfarvande er opfattelsen af suverænitet mindre ihærdigt forsvaret end på land. Krigsskibes sejlads i territoriale farvande er ofte tilladt i overensstemmelse med retten til uskadelig gennemfart. Hvor indtrængen af fremmede tropper i suverænt territorium af statssystemet generelt vurderes at være tilstrækkeligt til at fremkalde brug af militær styrke, er det ikke nødvendigvis tilfældet for en tilsvarende maritim deployering.

MARITIME MISSIONER OG OPGAVER

De opstillede missioner er brede og til dels overlappende, idet enkeltopgaver kan falde ind under flere forskellige overordnede

missioner. De relevante maritime missioner og tilhørende opgaver kan formuleres således:

Humanitær assistance.

- Levering af hjælp.
- Transportstøtte.
- Evakuering.
- Monitering af flytningestrømme.

Humanitær intervention.

- Humanitær assistance.
- Sikring af adgangshavne.
- Ikke-tilladt evakuering.

Maritim fredsbevaring.

- Logistik og C4I-støtte.
- Integration med landbaserede fredsbevarende operationer.

Maritim gennemtvungelse.

- Håndhævelse af fiskeribestemmelser og EEZ-aftaler.
- Bekæmpelse af sørøveri og narkotikahandel.
- Beskyttelse af det maritime miljø.

-

Beskyttelse af sø- og lufttraffik.

- Embargo.
- Blokade.

Magtdemonstration (Show of Force).

- Tilstedeværelse.
- Trussel om eller brug af magt.

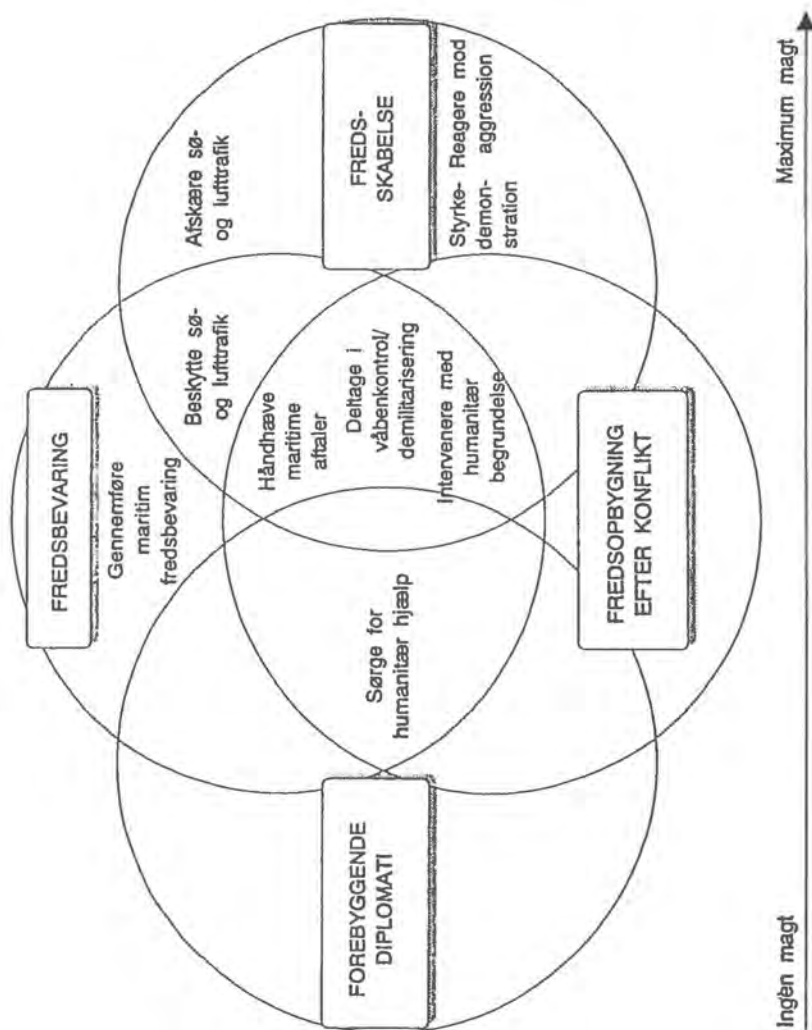
Våbenkontrol/demilitarisering.

- Overvågning af demilitariserede zoner.
- Kontrol med masseødelæggelsesvåben.
- Minestrykning.

Reaktion på aggression.

- Krigsopgaver.

Missionernes relation til FN's koncepter fremgår af følgende skema.

Kilde. "Blue Hulls". Center for Naval Analysis, U.S. July, 1993.

HUMANITÆR ASSISTANCE

Behov for humanitær assistance kan generelt forekomme som følge af militære konflikter eller på grund af naturkatastrofer, hvor et fælles træk er behovet for levering og evt. beskyttelse af humanitære leverancer. Normalt vil der ikke være tale nogen trussel mod de søværts forbindelser.

Skibe er værdifulde til dette formål p.gr.a. transportkapacitet og mobilitet, specielt med helikopter ombord.

FN kan formelt autorisere eller levere humanitær assistance under 3 omstændigheder :

- ved forespørgsel eller på anden måde samtykke fra en stat. (4)
- ved autoriseret eller selvstændig FN-aktion mod en regerings ønske. (5)
- Når FN's involvering efterfølger sammenbruddet af en civil autoritet

Den første mulighed vil klart foregå under lav eller ingen spænding. En maritim styrkeindsættelse vil dog kræve en vurdering af mulige trusler i form af evt. minering samt omkring sikkerheden ved brug af havnefaciliteter i området, specielt hvis de ligger i et konfliktområde.

Anden og tredje mulighed indebærer normalt en risiko for deltagende enheder.

Levering af hjælp.

Et godt eksempel på maritim humanitær assistance er den amerikanske "Operation SEA ANGEL", som dog var helt uden for FN-regi.

En amerikansk Task Force leverede omgående humanitær støtte til Bangladesh efter en cyklons hærgen i APR 1991, hvor over 150.000 mennesker mistede livet og 1/2 mill. blev hjemløse. Flere stater deltog efterfølgende i det udvidede internationale hjælpearbejde. Den hurtige reaktion var i høj grad medvirkende til at begrænse de efterfølgende lidelser for befolkningen samt til at støtte den siddende regering og bevare den politiske stabilitet i landet.

På samme vis er tilvejebringelsen af medicinsk -, kommuni-

kations - og anden -støtte en naturlig maritim hjælpeopgave. Siden starten på UNOSOM i NOV 1992, har den amerikanske maritime sikringsstyrke for Somalia leveret C³- og SAR-støtte til styrkerne i land. Denne støtte har været og er fortsat af vital betydning for et gunstigt forløb af operationerne i land.

SAR-operationer kan være rettet mod FN-personel i nød eller mod flygtninge fra et spændingsfyldt eller krigshærgede område. Det vil naturligt være en del af enhver maritim FN-operation. Sådanne opgaver kan med fordel løses i samarbejde med lokale styrker, som ofte har regionale aftaler, der både effektiviserer redningsarbejdet, og som i visse tilfælde ikke tager hensyn til territorialgrænser. F.eks. har US Coast Guard aftaler med adskillige lande i Mellemamerika, ligesom der i Østersøen er et udvidet samarbejde landene imellem.

Transportstøtte.

Dette er naturligvis en generel opgave i.f.m. alle slags FN-operationer og maritime missioner.

Der er talrige eksempler på, at FN-missioner af enhver slags har været særdeles afhængige af transporten til søs. Ofte er denne transport dog foregået ved nationale foranstaltninger uden for FN-regi, bortset fra en naturlig koordination, men der er tilfælde, hvor FN både har gennemført transporter.

Fra 1961 og 2 1/2 år frem transporterede det amerikanske transportskib USS Gen. R.M. Blatchford, under FN-kommando, 36.000 soldater, læger og sygeplejersker frem og tilbage i.f.m. FN-operationen i Congo.

I.f.m. UNSF i 1962 i West New Guinea leverede den hollandske flåde fem kystfartøjer til at støtte styrken i land. Skibene var bemandede af personel fra den pakistanske marine, og de klarede på udmærket vis opgaven med at levere livsnødvendigheder til såvel befolkningen som de lokale FN-styrker.

I.f.m. ONUCA, som er detaljeret omtalt i T.f.S. 4/94, betalte og koordinerede FN transporten af de til rådighed stillede skibe fra Argentina til Honduras.

Der er selvfølgelig også et stort antal nyere FN-operationer, såsom Golfkrigen samt UNOSOM I og II, hvor søtransporten af materiel, personel og forsyninger har været betydelig og

uundværlig.

Evakuering.

Evakuering af civile og flygtninge er traditionelt en maritim opgave, som ofte kræver militær støtte. De fleste stater har beredskabsplaner til evakuering af eget lands personel og har også i mange tilfælde medtaget personel fra tredjelande. FN har indtil videre sjældent været engageret direkte i den slags operationer, omend det må formodes, at der er udarbejdet adskillige planer for evakuering i.f.m. igangværende FN-operationer i hele verden.

Det vil endvidere være naturligt for mindre lande uden maritim kapacitet enten at etablere bilaterale aftaler eller at appellere til FN om hjælp i den slags situationer.

Et eksempel på en FN-kontrolleret evakuering fandt sted i 1982, da græske skibe med FN-flag evakuerede PLO fra Beirut og transporterede dem til Tunis.

Monitering af flygtningestrømme.

Dette er en opgave af voksende betydning flere steder i verden. Det skyldes især overbefolkning i den tredje verden kombineret med uens fordeling af fødevarerressourcer, men kan også udløses af lokale krige og uoverensstemmelser. Det vil måske i fremtiden påkalde sig SR's opmærksomhed i højere grad og er således en mulig FN-opgave, sandsynligvis i kombination med andre. Senest har en sådan monitering rent faktisk fundet sted i.f.m. borgerkrigen i Rwanda.

Sammenfatning.

Humanitær assistance er en naturlig maritim opgave i FN-regi, i situationer hvor :

- assistancen er påkrævet i kystnært farvand
- der er behov for betydelig transportkapacitet
- internationalt samarbejde er nødvendigt.

Maritime enheder kan i større grad end andre transportformer levere betydelige mængder gods, omend ikke så hurtigt som med fly.

Selv om "SEA ANGEL" ikke var en FN-operation, viser

den tydeligt behovet for en international koordination på dette område. Specielt UNOSOM må, efter overgang fra amerikansk kommando til FN-kommando, have givet betydelige erfaringer på området.

Transportstøtte til næsten enhver FN-operation kan foregå maritimt for en overvejende dels vedkommende. Der er ikke noget problem i, at det udføres nationalt. Med den nuværende verdenstonnage vil der til stadighed være så store skibsreserver, at transport altid kan fremskaffes.

Evakuering er normalt et nationalt ansvar. Det er næppe realistisk at forestille sig, at stater afgiver skibe til FN til dette formål. Der er sandsynligvis multilaterale aftaler i.f.m. de igangværende FN-operationer i eks-jugoslavien og Somalia, men det er uvist i hvilken grad FN deltager i koordinationen af disse.

Monitering af flygtningestrømme, som det senest er set i Rwanda, er en meget relevant opgave i FN-regi, som normalt vil blive løst til lands.

SAR-operationer er næppe realistiske at gennemføre i FN-regi, men det vil være formålstjenligt at udbygge regionale aftaler.

HUMANITÆR INTERVENTION

En militær humanitær intervention i en suveræn stats indre anliggender vil kunne finde sted, når en betragtelig andel af et givet lands befolkning er truet af død og/eller meget store lidelser på grund af borgerkrig og et mere eller mindre fremskredent anarki.

Humanitære interventioner kan omfatte alle de opgaver, som er omfattet af humanitær assistance, men er normalt samtidigt præget af manglende accept af "værtlandet" og er derfor en forholdsvis risikabel mission med brug af eller trussel om brug af magt.

Aktionen i Nord-Irak, "Operation PROVIDE COMFORT", var en skelsættende begivenhed i denne forbindelse. Den blev gennemført uden Bagdad-regeringens samtykke, og regeringen protesterede endog gentagne gange mod, hvad den betragtede

som en krænkelse af dens suverænitet. Det diskuteres blandt iagttagere, hvorvidt der er ved at udvikle sig en alment accepteret ret til humanitære indgreb i suveræne staters anliggender, men G-7-landene har dog opfordret SR til i fremtiden at iværksætte aktioner i lighed med den i Kurdistan.

I Somalia iværksattes ligeledes en militær humanitær intervention, men her med den forskel, at der var tale om et reelt sammenbrud af civile autoriteter, og der var således ikke nogen egentlig regering, der kunne protestere.

Det synes indlysende, at en humanitær intervention imod kyststater, hvis/når det igen kommer på tale, vil involvere maritime styrker i udpræget grad.

Humanitær assistance.

Fra den 9 DEC 1991 og et par uger frem "invaderede" omkring 30.000 soldater, heraf langt flest amerikanske, Somalia. De besatte nøglepunkter i landet for at "skabe sikkerhed", således at nødhjælp kunne nå frem. Operationen var amerikansk kontrolleret (6), men bemyndiget af en FN-resolution, som autoriserede styrken til at benytte alle nødvendige midler til så snart som muligt at etablere sikre omgivelser til det humanitære nødhjælpsarbejde.

Operationen har været udsat for kritik, men generelt banede den vejen for et uundværligt efterfølgende nødhjælpsarbejde i en stat på randen af sammenbrud, kaos og anarki. Hele operationen blev i MAJ 1993 overtaget af FN(UNOSOM II) under direkte FN-kommando.

UNOSOM I og II var og er naturligt fuldstændig afhængig af en massiv maritim opbakning. På et tidspunkt var 12 krigsskibe stationeret ud for kysten som støtte til de humanitære operationer i land. De var under taktisk kontrol af USA, som ledede denne del af operationen

En anden interessant operation, som dog ligger helt uden for FN-regi var ECOMOG i Liberia 1990. Denne "Operation LIBERTY" blev gennemført af styrker fra 7 af de 16 ECOWAS-lande. (7) En større maritim styrke, som medbragte tropper og forsyninger, intervererede den 24 AUG 1990 i Liberia. Landet havde allerede mistet sin suverænitet, idet den regerende

præsident havde mistet kontrollen med mere end 90 % af landet til oprørsfraktioner. De maritime styrker udførte en række opgaver til støtte for landstyrkerne, bl.a. transportopgaver, kystpatuljer, overvågning, medicinsk støtte, evakuering af flygtninge, kommunikationsstøtte og havnekontrol.

Operationen er sparsomt omtalt, men der har tilsyneladende ikke været opinion imod gennemførelsen (undtagen fra oprørsstyrkerne). ECOWAS tog sagen i egne hænder, grundet dels den naturlige egeninteresse i området og dels den manglende interesse fra den øvrige verden, som i øvrigt i høj grad var fokuseret på Golfkrigen. Operationen har efterfølgende fået formel FN-opbakning, bl.a. i form af en resolution om våbenembargo mod Liberia.

Sikring af adgangshavne.

Ofte vil en forudsætning for at gennemføre humanitære assistancer være sikring af en forsyningshavn til brug for tilførsel af forsyninger, udstyr og personel. Operationen i Somalia er et eksempel på dette, ligesom operationerne i Bosnien til dels er afhængige af en "sikker" havn.

Maritime styrker kan medvirke til sikring af distributionscentre og -veje. Det kan ske ved direkte brug af flådepersonel, som det er set i Somalia, eller ved støtte med helikoptere og fly til landoperationer, inkl. SAR og medicinsk støtte i kampområder.

Ikke-tilladt evakuering.

Evakueringer kræver planlægning i.f.m. operationerne i land. Sådanne evakueringer kan nødvendigvis komme til at foregå under et relativt højt trusselsniveau.

I 1947 deltog adskillige krigsskibe, flest amerikanske, bl.a. hangarskibet USS Palau, i evakueringen af FN-personalet ved UNTSO i Palæstina. Skibene beholdt personellet ombord i ca. 2 uger, hvorefter de atter blev ilandsat i.f.m. en ny våbenstandsftale. Herved ses den store fleksibilitet, som maritime enheder kan give.

To nyere, lignende tilfælde af maritim evakuering under skærpede omstændigheder er to amerikanske evakueringer, i

Liberia 1990(Operation "SHARP EDGE") samt evakueringen af USA's ambassade i Magadishu, Somalia, i JAN 1991.

Både England og Frankrig har større maritime styrker(FR TF.470, UK TG.612.02) til stede i Adriaterhavet med henblik på støtte til deres landstyrker, herunder også med henblik på evt. evakuering.

Sammenfatning.

Humanitær intervention har kun forekommet i nyere tid efter ophør af den kolde krig. Denne mission vil være en oplagt mulighed for FN i fremtiden, så længe der eksisterer en form for enighed i SR. Missionen tænkes fortrinsvist anvendt mod udviklingslande med akut behov for nødhjælp, og maritim deltagelse vil naturligt finde sted, når der er tale om kyststater.

Enhver intervention kræver samtidig en sikring af havne og tilstødende kommunikationslinier som en del af den samlede operation.

ECOMOG har vist, at en regional sikkerhedsorganisation med fordel kan anvendes til denne mission. Operationerne i eks-Jugoslavien udføres ligeledes mere eller mindre af en regional sikkerhedsorganisation. FN bør i større omfang fokusere på brug af regionale sikkerhedsorganisationer, dels fordi regionen normalt vil have interessen, og dels fordi accepten hos befolkning og naboer kan være større ved denne løsning. For maritime styrker indebærer ledelse af en regional sikkerhedsorganisation også umiddelbart visse fordele, i form af logistik og lokalkendskab generelt.

Evakueringer under højt trusselsniveau er en mulighed, der altid skal planlægges for, specielt også ved FN-operationer. Ved humanitære interventioner i FN-regi bør planerne derfor til en vis grad koordineres af FN, æfhængigt af kommandoveje.

MARITIM FREDSBEVARING

Maritim fredsbevaring begrænses her til at omfatte operationer, som er godkendt af de implicerede parter, for at opnå og bevare fred.

Der vil i denne sammenhæng næsten altid være tale om en koordinering med en samtidig fredsbevarende operation på land.

Maritime styrker kan bidrage til operationerne på talrige måder, bl.a. offshore kommando og kontrol, logistik, overvågning samt gennemførelse af embargo.

Logistik og C4I-støtte.

Maritime enheder er velegnede som neutral "grund" for f.eks. fredsforhandlinger. Allerede i 1947 blev USS Renville stillet til rådighed som hovedkvarter for FN's Våbenstilstandskommission i.f.m. forhandlinger om en aftale mellem de Hollandske kolonimyndigheder og de indonesiske nationalister. Her ombord, under ledelse af FN, lagdes grunden til Hollands accept af Indonesien som en selvstændig stat, og aftalen blev siden kaldt Renville-aftalen.

Der har ikke siden Renville været andre tilfælde af brug af skibe som platforme for våbenstilstandsforhandlinger eller lignende, men ideen er oplagt, specielt ved afsides konflikter.

I.f.m. oprettelsen af UNTSO i 1947 under den palæstinensiske krise, landsatte USMC kommunikationsudstyr til operationen, ligesom flere skibe fra 6. amerikanske flåde samt en fransk korvet blev stillet til rådighed for FN's fredsmægler. Skibene førte alle FN's flag i samme fald som det nationale flådeflag. Skibene måtte kun bruges til transport af materiel og personel i.f.m. våbenstilstandsforhandlingerne og til observation og rapportering, og de måtte ikke bruges til at borde eller stoppe andre skibe.

Integration med landbaserede fredsbevarende operationer.

Et godt eksempel på en selvstændig FN fredsbevarende operation med markant maritimt islæt er ONUCA i Mellemerika, som er omtalt i T.f.S. 4/94. Denne operation regnes som den første nogensinde, hvor FN havde fuld operativ kontrol med maritime enheder.

Argentina stillede i FEB 1990 4 patruljefartøjer til rådighed for denne "fredsbevarende" operation. (8) Skibene blev malet hvide med "UNITED NATIONS" i store bogstaver på siderne. De førte endvidere FN's flag fra toppen af stormasten og det

Argentinske flådeflag agter, og endelig blev skibene og besætningen afvæbnet. Disse forhold skal ses i lyset af den pågældende mission, men FN bør måske i fremtiden overveje de gældende regler for FN maritime styrker med henblik på en mere fleksibel indsats.

I tilfælde af angreb skulle enheden:

- foretage undvigemanøvrer og trække sig tilbage fra området,
- rapportere hændelsen til ONUCA's hovedkvarter og bede om øjeblikkelig assistance fra de maritime autoriteter i den stat, som havde jurisdiktion over det pågældende område, hvor skibet opererede

Det er bemærkelsesværdigt, at der ikke engang var tale om en, normalt ubestridelig, ret til selvforsvar.

Missionen for patruljebådene indebar, at de skulle patruljere Fonseca-bugten med FN-observatører ombord, de skulle monitere området til verifikation af ophør af maritim støtte til oprørsstyrkerne, de skulle investigere påstande om brud på gældende aftaler samt endelig etablere en FN tilstedeværelse som mulig afskrækkelse af forbudte aktiviteter.

Skibene opererede i 18 mdr. i Fonseca-bugten og opnåede herunder fuld accept af og forståelse for deres tilstedeværelse og mission, og den maritime del af ONUCA-operationen var sandsynligvis en af de mere succesfulde dele af hele den fredsbevarende operation.

Følgende aspekter viser angiveligt missionens succes:

- Efterretningskilder meddelte fra januar 1991, at våben-smuglinger til søs stort set var afbrudt
- Det lokale maritime spændingsniveau, både mellem flåderne og ang. fiskeristridigheder faldt
- Tilstedeværelsen blev efterhånden fuldt accepteret og værdsat af alle lokale myndigheder.

En anden interessant FN-operation med maritimt islæt og operativ FN-kontrol af skibe var UNTAC i Cambodia. Et antal kyst- og flodenheder, afgivet af den cambodianske flåde, blev bemandedet med cambodiansk personel og overdraget til FN's kontrol. En ikke-cambodiansk FN-observatør var med på hver enhed, og operationerne til søs og på kysten støttedes af

maritimt FN-personel fra syv forskellige lande. Ud over observatørerne medbragte enhederne bevæbnede "marines" til at borde og visitere skibe, der mistænktes for at medbringe våben. I denne rolle ansås styrken for at håndhæve en form for embargo, mere end en traditionel fredsbevaring.

Desuden sendte Japan 1 støtte- og 5 amfibieskibe fra deres såkaldte "selvforsvarsstyrke" til støtte for deres ingeniør-bataljon i land.

Sammenfatning.

Maritime enheder har kun i meget få tilfælde fungeret som hovedkvarterer eller kommunikationscentral for FN-operationer, ikke kun for fredsbevarende missioner, men generelt. Der er tilsyneladende en tilbageholdenhed med at udnytte de muligheder, som en mobil og fleksibel platform i internationalt farvand kan levere. Dette forhold kan skyldes deltagende staters modvilje til på nogen måde at afgive skibes suverænitet til FN, selv ikke delvist.

Der er derimod eksempler på, at maritime operationer kan indgå som en vigtig del af fredsbevarende operationer i land, hvad ONUCA og UNTAC specielt vidner om. Der var her tale om fuldstændig afgivelse af enheder til FN's kontrol.

Generelt bør FN fortsat benytte sig af maritime enheder i fredsbevarende operationer, så vidt situationen tillader det. FN må revurdere kravene til skibes udseende og bevæbning og i stedet koncentrere sig om, at styrken er accepteret som repræsentant for FN i området. En mere liberal FN-holdning på disse punkter kan sandsynligvis åbne for større villighed for tildeling af maritime styrker fra medlemsstaterne.

MARITIM GENNEMTVINGELSE

Udviklingen af internationale maritime love som UNCLOS III (Exclusive Economic Zones) vil skabe et legalt miljø, hvor FN måske kan påtage sig en række forskellige "politi"-funktioner til støtte for internationale aftaler. Dette er specielt vigtigt for områder, hvor uovensstemmelser kan føre til konflikter.

Håndhævelse af fiskerizoner og EEZ-aftaler. (9)

Det vil måske ikke være opportunt for FN at involvere sig direkte i operationer med dette sigte, men FN kan være med til at etablere organisationer til løsning af disse opgaver. Der er forskellige opfattelser af EEZ's juridiske betydning; således forbeholder 15 stater, heriblandt Portugal og Indien, sig ret til at kontrollere skibstrafik i deres EEZ. Det er dog ikke generelt accepteret international lov, men giver en idé om mulige konfliktområder.

I det sydlige Stillehav, hvor de fleste stater er små og har begrænsede maritime midler, men er ansvarlige for betydelige fiskeri- og EEZ's i kraft af deres beliggenhed, er der et udpræget ønske om samarbejde. Det har resulteret i to samarbejdsaftaler med deltagelse af de fleste stater i regionen : "Pacific Patrol Boat Project" og "Police Communications Project", hvor den australske flåde har spillet en stor rolle i udviklingen af koncepter og skibe. Aftalerne spiller en stor rolle for regionens fælles økonomiske sikkerhedsaspekter, og de kunne være et eksempel til efterfølgelse andre steder i verden, måske initieret/styret af FN.

Bekæmpelse af sørøveri og narkotikahandel.

Operationer vendt mod sørøveri er en mulig FN-opgave. Narkosmugling over havet idag er ligeledes et globalt problem, idet narkohandelen benytter alle kendte skibsruter og havne.

Territorialgrænser udgør den største hindring for gennemførelse af effektive foranstaltninger, men det er en mulighed at anvende internationale aftaler til at omgå disse restriktioner. Det kunne f.eks. foregå under FN-kontrol, idet det dog nok er tvivlsomt, at FN selvstændigt kan udføre sådanne operationer mere effektivt, end hvad der gøres idag.

Beskyttelse af det maritime miljø.

Dette er en opgave, der mere og mere er oppe i tiden. Maritime styrker kan her klart have en vigtig rolle p.gr.a. af deres naturlige miljø, deres geografiske rækkevidde og deres flexible brug. Ydermere har ophøret af den kolde krig og større regional sikkerhed frigjort maritime midler, som må kunne bruges i

denne opgave. Det er nok et åbent spørgsmål, om internationale standarder kan aftales, og om hvorvidt FN kan koordinere og gennemføre aftaler.

Umiddelbart efter Golfkrigen involverede oprydningen og genetableringen af miljøet brug af store maritime ressourcer, hvoraf en del kontrolleredes/koordineredes af FN.

Sammenfatning.

Hvis FN skal have opbakning fra verdenssamfundet til at håndhæve fiskeri- og EEZ-aftaler, kræver det at UNCLOS III respekteres generelt. Det er næppe sandsynligt i en overskuelig fremtid, og FN er bl.a. derfor ikke egnet til at koordinere en sådan opgave. Derimod er der tegn på voksende forståelse og mulighed for regionale aftaler og håndhævelse.

FN kan ikke koordinere eller bekæmpe sørøveri og narkotikahandel bedre end eksisterende organisationer.

FN er ligeledes ikke i stand til håndhæve eller gennemføre miljøaftaler, lige så lidt som fiskeri- og EEZ- aftaler.

Det er dog bestemt en egnet FN-opgave at koordinere bestræbelser på løsning af disse opgaver, som bør varetages i de dertil indrettede underinstitutioner i FN.

Det samme gør sig gældende for den store maritime opgave, som beskyttelse af det maritime miljø rettelig er. Den eksisterende miljøskibsflåde kunne danne et udmærket grundlag for en koordineret indsats i tilfælde af katastrofer, og igen vurderes regionale aftaler at være "vejen frem".

BESKYTTELSE AF SØ- OG LUFTRAFIK

Denne traditionelle maritime mission omfatter overvågning og dertil relaterede opgaver som konvoy- og eskorteoperationer. Det kunne også omfatte etablering og håndhævelse af eksklusivzoner samt minestrygning, men disse opgaver vil ikke blive behandlet her.

Overvågning, konvoy- og eskorteoperationer.

Overvågning i forbindelse med FN-operationer er en oplagt opgave, som ofte finder sted i.f.m. anden maritim aktivitet. Overvågning foregår som regel under et lavt trusselsniveau og er ofte kun optakten til udvidede opgaver.

Maritime styrker kan observere og monitere maritime bevægelser, som det foregik i Adriaterhavet i JUL-NOV 1992 med STANAVFORMED. "Operation MARITIME MONITOR" monitorerede al skibstrafik til og fra havnene i det tidligere Jugoslavien. Skibene havde ikke tilladelse til stoppe eller borde andre skibe, og der var således tale om ren overvågning.

FN kan autorisere konvoy- og eskorteoperationer i områder med konflikter. F.eks. kunne den multinationale indsats med beskyttelse af tankskibstrafikken i Den persiske Golf under Iran-Irak krigen meget vel have foregået i FN's regi under en eller anden form. Dette blev rent faktisk foreslået af den daværende sovjetiske udenrigsminister Eduard Shevardnadze.

Beskyttelse af specielle transporters.

En anden opgave kunne være eskortering af speciel trafik på verdenshavene, som f.eks. transport af farligt materiale. Det gælder specielt ved passage af internationale stræder, hvor der mange steder i verden er udtrykt bekymring over transporters af denne slags, og hvor flere stater har modsat sig passage af deres territorialfarvand.

Sammenfatning.

Overvågning er en naturlig delopgave i.f.m. enhver maritim deltagelse i en FN-mission. Det fandt sted i Adriaterhavet i starten af konflikten i eks-Jugoslavien, men det var samtidig en markering af interesse for konflikten i almindelighed: "visning af flaget". Maritim overvågning i fremtidige FN-operationer må være en oplagt opgave som en form for forebyggende diplomati.

Konvoiering og eskortering er ligeledes en mulig opgave for FN i fremtiden, hvis situationen tilsiger det.

FN er ikke egnet til at forestå beskyttelse af specielle transporters.

Generelt er "beskyttelse af sø- og lufttrafik" en delmission

i.f.m. FN-operationer. Missionen er traditionelt i den enkelte stats egen interesse, såvel i eget nærområde som ved deployering af egne enheder "Out of Area".

AFSKÆRING AF SØ- OG LUFTRAFIK

Maritim gennemtvungelse af økonomiske sanktioner, det være sig embargo eller blokade, er tydeligt forudset i FN-pagten (artikel 41 og 42). Maritime styrker kan omdirigere, afskære eller opholde en eller alle parter i en konflikt fra at bryde aftaler.

Embargoer opfylder primært tre funktioner:

- det er et symbol på FN og det internationale samfunds mishag,
- det kan udgøre en diplomatisk funktion,
- det kan skabe strukturen for en fredsskabende aktion.

Selv om brug af magt ofte sanktioneres i.f.m. embargo, har den tendens til at være omhyggeligt indskrænket.

Blokader er selvsagt en alvorlig form for afskæring og regnes gerne for en egentlig krigshandling, eller i FN-terminologi en fredsskabende operation i.h.t. FN-pagtens artikel 42. Blokader adskiller sig fra de fleste FN-operationer ved at være magtfulde, partiske og foretaget uden accept.

FN har autoriseret eller designeret styrker til maritim gennemtvungelse af sanktioner i fem tilfælde:

- I Koreakrigen; FN's blokade og eskortestyrke under FN-designeret kommando, i en periode under britisk kommando.
- Beira-patruljen gennemført af Royal Navy til støtte af FN-sanktioner mod olietransport fra Beira i Mozambique til Rhodesia.
- I Golfen til støtte for FN-sanktioner mod Irak, før, under og efter Golfkrigen.
- De igangværende maritime operationer, gennemført af WEU og NATO, i Adriaterhavet.
- Den igangværende blokade mod Haiti, gennemført af US Navy.

Som operationerne i Golfen og Adriaterhavet har vist,

kræves der en veludviklet koordination af de militære operationer i luften og til søs.

Embargo.

Som indikeret ovenfor, kan embargoer være mere eller mindre omfattende, afhængigt af FN's ønske om den samlede virkning. Det kan således variere fra overvågning og monitorering til afskæring, gennemsøgning, beslaglæggelse og omdirigering af skibstrafikken og til dels fly. Der er ligeledes forskel på den tilladte anvendelse af magt.

Da en stor del af al handel foregår via havet - i særdeleshed olie - er denne form for embargo effektiv, og mens resultaterne kan være meget drastiske, betyder maritime styrkers lave profil, at operationerne sjældent er i offentlighedens søgelys.

Overvågning og monitorering i forbindelse med en indført embargo blev udført af Royal Navy ved "Beira-patroljen". I NOV 1965 opfordrede SR alle stater til afbryde politiske og økonomiske forbindelser med Rhodesia. I DEC deployerede England HMS Eagle, et hangarskib, til farvandet ud for Rhodesia med luftstøtte til patruljeoperationer, beregnet på at afskære oliestrømmen fra til Rhodesia, som foregik gennem havnebyen Beira i Mozambique. Ved årsskiftet lukkedes olieledningen fra Beira til Rhodesia. Selv om operationen havde kraftig opbakning i SR, blev der ikke talt om en "blokade", og englænderne var ikke autoriseret til at anvende magt for at opretholde, hvad der må betegnes som en embargo. I APR 1966 nåede en græsk tanker således Beira, til trods for at den var "interceptet" af en engelsk fregat. Det lykkedes ikke fregatten at overtale tankeren til at vende om, og der kunne ikke være tale om at anvende magt til formålet. Den 9. APR autoriserede SR England (og kun England) til at bruge magt for at afskære olietilførslen. I løbet af de næste 2 år stoppede Royal Navy 28 skibe og England opretholdt "Beira-patroljen" til ind i halvfjerdserne som en del af FN's sanktioner mod Rhodesia.

På en måde var det en vanskelig operation at opretholde for englænderne. Primært på grund af distancen fra England krævede det omkring 18 skibe for at holde 2 kontinuert på patrulje ud for Mozambique. I løbet af de første 2 år af ope-

rationerne deltog 48 engelske skibe i operationen, og i de første 9 måneder deltog 9 tankere og 6 forsyningskibe i støtten til søs.

På den anden side var nogle af problemerne i.f.m. operationen mindre end forventet. "Patruljen" blev gennemført uden egentlige militære trusler og foregik udelukkende til søs. Skibstrafikken i området var lille, omkring hundrede skibe om måneden, og de engelske enheder arbejdede selvstændigt uden at skulle koordinere med andre aktører. Desuden var målet begrænset: at afskære oliestrømmen til Rhodesia via Mozambique, og England opererede med fuld international støtte.

I Adriaterhavet gennemføres p.t. "Operation SHARP GUARD", en fælles NATO/WEU-operation, til at opretholde sanktionerne mod Serbien-Montenegro og det tidligere Jugoslavien. Der deltager 21 skibe fra 12 NATO-lande (NOV 93) under kommando af COMAFNAVSOUTH efter mandat fra FN. Kontrollen med styrkernes aktiviteter sker i nøje samarbejde med FN. Styrkerne har tre opgaver :

- afskæring af alle handelsskibe til og fra Serbien- Montenegro (nærmest en blokade),
- inspektion og beslaglæggelse af skibe tilhørende eller styret af tidligere jugoslaviske ejere,
- gennemførelse af embargo mod indførelse af militært materiel til det tidligere Jugoslavien.

Operationen er som nævnt ret omfattende; på blot en uge (1-7 NOV 93) anråbte styrken 401 skibe, stoppede og bordede 27 samt omdirigerede 13.

I Golfen var den første FN-autoriserede militære aktion bording og visitering af skibe til søs. Den internationale støtte i den maritime Golf-operation kan sammenlignes med tilsvarende ved "Beira-patruljen". Men dermed hører sammenligningen op. USA og de andre allierede stod over for en alvorlig militær trussel fra det irakiske militær, med et voksende antal soldater i land i regionen. Der var tale om et stort behov for koordination. Al irakisk handel skulle afskæres, ikke kun en envejs oliestrøm, og endelig havde situationen i Golfen en stor betydning for verdensøkonomien.

Blokade.

Som indikeret opfattes blokader som et meget alvorligt indgreb, der kun benyttes i yderste konsekvens. FN har dog i nyere tid sanktioneret flere embargoer, som i natur mest af alt minder om blokader. Overgangen mellem embargo og blokade er således meget flydende.

Blokade anses for den højeste grad af brug af magt, og kan fortolkes som en krigshandling. Derfor benævnte USA aktionen mod Cuba under Cuba-krisen som en karantæne ("Quarantine") og ikke en blokade. Det samme gjorde sig gældende for operationerne i Golfen.

Etablering og gennemtvungelse af en komplet blokade af handelsskibe, sanktioneret af FN, udøves desuden p.t. af USA over for Haiti.

Sammenfatning.

Afskæring af sø- og lufttrafik, bedre kendt som "embargo" eller "blokade", er blevet en meget anvendt FN-sanktion i de senere år, hvor der ofte indgår store maritime styrker. Det er kendetegnende ved denne slags operationer, at der ikke finder en egentlig territorial magtanvendelse sted, men at der derimod er tale om et økonomisk pressionsmiddel. Det er relativt nemt for FN at skabe enighed om indførelse af embargo, og trusselsniveauet for deltagende enheder er relativt lavt. Det er derfor også sandsynligt, at FN fremover vil benytte sig af dette sanktionsinstrument.

Der er mulighed for at tilpasse den enkelte embargo-operation til formålet. Den kan lempes eller strammes, alt efter hvad der kan opnås enighed om, og efter "offerets" reaktion.

Selv om blokade hidtil har været opfattet som en form for krigshandling, er der tegn på, at det alligevel vil blive benyttet, når det skønnes nødvendigt. Det er derfor også en relevant opgave fremover, idet forskellen mellem en omfattende embargo og en blokade ofte kun er et spørgsmål om ord. FN-pagten artikler, som skelner mellem disse to begreber, benyttes sjældent direkte.

MAGTDEMONSTRATION

Der vil til denne mission være nødvendigt kraftigt at markere, at der er tale om FN-styrker. Der vil således være tale om enten "stående FN-styrker" eller i hvert fald styrker, der fører FN's flag, eller som på anden måde er fuldt anerkendt som repræsentanter for FN.

Tilstedeværelse.

Tilstedeværelsen af maritime FN-styrker kan vise FN's bekymring og interesse i latente konfliktområder. Dette kan styrke FN's "forebyggende diplomati" ved at "vise flaget" og derved måske medvirke til at forhindre en konflikt. (10)

I.f.m. evakuering af FN-observatører fra UNTSO i NOV 1952 medvirkede den kraftige maritime tilstedeværelse til, at det lykkedes tilbageværende FN-personel at fortsætte forhandlinger med Ægypten.

Samme sted, i.f.m. Suez-krisen, etableredes UNEF I i 1956 til at overvåge og støtte britiske, franske og israelske troppers tilbagetrækning fra Suez-kanalen. Herunder deltog adskillige skibe, flest amerikanske.

Trussel om eller brug af magt.

Alternativt, og mere magtfuldt, kan en maritim FN-styrke indsættes som det såkaldte "kanonbådsdiplomati" i specifikke aktioner. (11) Et nyere relevant eksempel herpå opstod ud for den columbianske kyst i 1990. USA sendte hangarskibet J.F.Kennedy ind i området, uden at informere den Columbianske regering. Efter et diplomatisk skænderi returnerede skibet til havn. En FN-sanktion til formålet ville måske have været mere acceptabel for den columbianske regering. Det er dog generelt næppe umiddelbart i FN's ånd at benytte denne form for diplomati af flere grunde, ligesom de nødvendige midler ikke kan påregnes at være til rådighed.

Sammenfatning.

Missionen og de underliggende opgaver er vanskelige at gennemføre selvstændigt i FN-regi, da det kræver en accept af,

at deltagende enheder repræsenterer FN. For det første vil individuelle statsinteresser bevirke, at enkeltstater først vil markere sin interesse i området, både politisk og fysisk. Herved forringes mulighederne for en upartisk FN-operation. For det andet er der en generel tilbageholdenhed med at afgive skibes suverænitet helt eller delvis. Der vil endvidere typisk være tale om behov for større enheder.

Tilstedeværelse er naturligt en delopgave, når FN maritime styrker udfører andre opgaver, som det er set ved UNTSO og UNEF.

Hvis det, mod forventning, i fremtiden lykkes at opstille stående maritime FN-styrker eller styrker på tilkald, vil denne mission kunne få en væsentlig betydning.

VÅBENKONTROL/DEMILITARISERING

Det kan i høj grad være plausibelt for maritime styrker at være engageret direkte i FN-inspektioner og opsyn med våbendestruktion til søs. Det gør sig specielt gældende med hensyn til minstrykningsforanstaltninger, som har stor opmærksomhed før, under og efter maritime FN-operationer.

Overvågning af demilitariserede zoner.

Maritime opgaver kan omfatte overvågning, etablering og opretholdelse af demilitariserede zoner samt afskæring af våbentransporter. ONUCA og UNTAC er gode eksempler på FN-operationer, der indeholder denne opgave.

Kontrol med masseødelæggelsesvåben.

FN kan ligeledes være interesseret i tvangsforanstaltninger til undgå spredning af masseødelæggelsesvåben. FN-inspektioner er ofte afhængige af positiv medvirken fra den inspicerede stat, hvilket har givet anledning til adskillige vanskeligheder med Irak og Nordkorea. I Iraks tilfælde har allierede trusler med henvisning til SR's resolutioner haft afgørende virkning. Ligeledes kan den kraftige amerikanske tilstedeværelse ud for Nordkorea's kyst formodes at have haft en indflydelse på deres

accept af IAEA-inspektioner.

Ministrygning.

Ministrygning efter konflikter er en kendt opgave for maritime styrker. Det har forekommet adskillige gange i FN- regi, bl.a. efter Korea-krigen, efter Suez-krisen og efter Golf-krigen. FN- autoriserede styrker vil med større accept kunne operere inden for territorialfarvande, ligesom opgaven kan løses af mindre enheder, der for det første relativt nemt kan fritstilles fra nationale opgaver og for det andet ikke frembyder nogen trussel i operationsområdet.

Sammenfatning.

Overvågning af demilitariserede zoner og afskæring af våbentransporter er en naturlig delopgave i en fredsbevarende operation. Det er også implicit en delopgave i.f.m. håndhævelsen af embargoer.

Kontrol med masseødelæggelsesvåben er ikke en egnet maritim opgave for FN, da særskilte stormagtsinteresser vil gøre det umuligt. FN's løbende kontrol på dette område vil være afhængig af enkelte stormagters støtte.

Ministrygning er en vigtig opgave i FN-regi, specielt efter konflikter.

Missionen som helhed er meget relevant for fremtidige FN-operationer, bortset fra kontrol med masseødelæggelsesvåben. Missionen vil dog oftest være en del-mission i.f.m. en FN maritim operation eller en særskilt opfølgende operation, f.eks. i.f.m. ministrygning.

REAKTION PÅ AGGRESSION

I den yderste ende af skalaen for anvendelse af magt er anvendelsen af land-, sø- og luftmilitære stridskræfter, dels, men ikke udelukkende, i henhold til FN-pagtens artikel 42. Da sådanne operationer generelt ikke er billiget af alle parter, involverer det gerne større styrker og indebærer sandsynligvis en høj grad af konflikt.

Både Koreakrigen og Golfkrigen henhører under denne missionsform, omend ingen af SR's resolutioner refererede direkte til artikel 42.

Denne slags operationer kan også opstå som følge af angreb på FN-kontingenter, som det f.eks. er set i Somalia, selv om omfanget af reaktionen i det enkelte tilfælde nøje skal overvejes. Ved UNISOM II, som er den hidtil største officielle FN-operation, er styrkerne explicit autoriseret til at bruge magt i.h.t. FN-pagtens kapitel VII. Det samme gør sig i øvrigt gældende for styrkerne i eks-Jugoslavien. FN specificerer dog i hver enkelt operation, i hvilket omfang og under hvilke omstændigheder, der må anvendes magt, og ligeledes hvilken form for magt, der i givet fald må anvendes.

Krigsopgaver.

De maritime opgaver omfatter alle eller de fleste af de tidligere omhandlede opgaver foruden opgaver forbundet med forsætlig brug af magt, altså egentlige krigsopgaver.

I både Korea- og Golfkrigen indgik Naval Gunfire Support, flyangreb med organiske fly, Anti Surface Warfare, Anti Air Warfare, amfibieoperationer, maritim afskæring, minerydning og brug af krydsermissiler(kun i Golfkrigen) som vigtige dele af hele den militære operation. Desuden var hele operationen, både til søs og i land, i høj grad afhængig af den enorme maritime søtransport af styrker, materiel og forsyninger i det hele taget.

Under Koreakrigen var maritime styrker de første, der sattes ind i området. Under betegnelsen "FN blokade- og eskortestyrke (Task Force 95)" opererede styrken ud for Korea's kyster i mere end 3 år, og med deltagelse fra mindst 9 landes flåder. De deltog herunder i talrige evakuerings-, sikrings- og blokadeopgaver, og de var designet til at måtte føre FN's flag.

Under Golf-krigen gennemførte maritime styrker, med deltagelse af mange nationer, kamphandlinger i luften, i land og til søs(omend det sidste i begrænset omfang og hovedsageligt med organiske fly og helikoptere). De gennemførte ligeledes FN-sanktioner mod Irak efter krigen. Den såkaldte "Maritime Interception Force" overvåger p.t. stadig FN's embargo mod Irak, og i øvrigt fra OKT 1992 med deltagelse af et russisk

flådefartøj.

Maritime styrker kan ofte have relative fordele over for landbaserede styrker ved brug af fly og krydsermissiler uden et egentligt behov for nærliggende baser.

Sammenfatning.

Reaktion på aggression kan anses som en form for FN-sanktioneret krig, som det er set i Korea og i Golfen. Sådanne operationer kræver helt specielle omstændigheder, som sjældent vil opstå. Det vil ikke være en acceptabel maritim FN-mission at føre krig, og FN anerkender da heller ikke officielt Korea-krigen og Golf-krigen som FN-operationer, primært fordi styrkerne var under national kontrol. FN er desuden ikke egnet til at kontrollere sådanne komplekse operationer, bl.a. på grund af manglen på en generalstabskomite.

Derimod vil det være naturligt og relevant for FN at sanktionere anvendelsen af magt i operationer af fredsskabende karakter. Det er da også set i flere tilfælde i nyere tid, og fremtidige FN-operationer vil naturligt indeholde forholdsordrer om reaktion mod aggression.

Generelt vil denne mission ikke være en sandsynlig selvstændig maritim FN-operation, men egentlige krigsopgaver, sanktioneret af FN, er nødvendige i.f.m. fredsskabende operationer.

SAMMENFATTENDE VURDERING OG KONKLUSION

Humanitær assistance er en både legitim og evigt aktuel maritim mission, som i mange situationer med fordel kan foregå i FN-regi. Der vil normalt være tale om et lavt spændingsniveau. Skibe har i denne forbindelse en uovertruffet "projektionsevne" og "udholdenhed", men det kan dog "tage tid" at komme frem. Det er muligt at indsætte skibe overalt, hvor havne er tilgængelige for operationen.

Humanitær intervention kan være en oplagt FN-mission i fremtiden, hvis situationen tilsiger det og enighed kan opnås. Der er tendens til, at FN i højere grad end tidligere vil benytte

sig af muligheden for at autorisere regionale sikkerhedsorganisationer til denne mission. I forhold til humanitær assistance vil intervention klart foregå under et større trusselsniveau, og "symbolikken" ved at være FN-kontrolleret kan derfor være af essentiel betydning.

Maritime enheder har vist sig velegnede til at indgå i fredsbevarende FN-operationer, omend der hidtil kun er få eksempler med mindre enheder under direkte FN-kontrol. Til gengæld har erfaringerne både der og ved integrerede operationer været meget positive. Maritime enheder er i denne forbindelse alsidige og særdeles mobile og derfor i stand til, i kystnære områder, at levere en indsats, som ikke kan erstattes fra land. FN bør i højere grad benytte maritime enheder i fredsbevarende operationer, og FN bør til dette formål søge at liberalisere sine krav til skibe, der skal indgå under FN-kommando eller -kontrol.

Maritim gennemtvungelse er en relevant maritim mission, som dog ikke umiddelbart er egnet for FN. De underliggende opgaver kan med fordel foregå ved samarbejde i regionale sikkerhedsorganisationer.

Beskyttelse af sø- og lufttrafik er af natur en ren maritim mission. Det vil generelt være en delopgave i.f.m. andre maritime missioner eller egentlige FN-operationer.

Afskæring af sø- og lufttrafik, bedre kendt som "embargo" eller "blokade", er en meget relevant mission i FN-regi fremover. Det forhold, at sanktionerne kan strammes eller lempes efter situationen, samt at der ikke er tale om en direkte anvendelse af magt, gør operationer af denne type attraktive for FN frem for mere magtfulde eller territoriale aktioner.

Magtdemonstration vurderes at være uden for FN's muligheder i fremtidige operationer. Det er ikke sandsynligt, at FN i den nærmeste fremtid får stillet maritime styrker "på tilkald", endsiges som "stående styrker".

Våbenkontrol og overvågning af demilitariserede zoner er en naturlig delmission i andre FN-operationer.

Det vil generelt ikke være i FN's interesse officielt at føre egentlig krig. Det er derimod af stor vigtighed for kommende FN-operationer at brug af magt til opfyldelse af missionen i det

enkelte tilfælde nøje overvejes og sanktioneres.

Maritim deltagelse i FN-operationer har haft voksende betydning i nyere tid. Der er gennem tiden gjort erfaringer med de fleste af de omhandlede missioner og opgaver, men der er muligheder, som endnu ikke er udnyttet eller som ikke er egnede til egentlige FN-operationer.

Det er sjældent, at maritime FN-operationer vil stå alene, undtagen i embargo-operationer mod ø-stater, men maritime missioner kan have en voksende betydning som integrerede dele af FN-operationer i fremtiden, - hvis FN vil.

FN bør ruste sig til, i højere grad end hidtil, at udnytte de maritime muligheder, der er til rådighed. Dette forhold forstærkes af, at FN's internationale rolle er vokset de seneste år. Både FN og medlemsstaterne tillægger således FN-operationer større betydning end tidligere, og flere ressourcer end nogensinde før afsættes til formålet.

De mest sandsynlige fremtidige maritime missioner fremover, forudsat at den nuværende relative politiske enighed i SR holder, vil være :

- **Humanitær assistance**, specielt i udviklingslande eller områder, hvor der er indtruffet katastrofer.
- **Humanitær intervention**, når befolkninger eller mindretal lider nød og indblanding ikke ønskes, eller hvis styringen af samfundet er i opløsning.
- **Maritim fredsbevaring**, hovedsagelig som integration i landbaserede FN-operationer.
- **Embargo**, som en ikke-voldelig operation rettet mod enkeltstater.

Desuden bør FN på flere områder søge at fremme regionale sikkerhedsorganisationer eller samarbejde ved maritime opgaver med henblik på afværgelse af konflikter. Det gælder specielt :

- **Fiskerizoner og EEZ.**
- **Bekæmpelse af sørøveri og narkotikahandel.**
- **Beskyttelse af det maritime miljø.**
- **SAR-beredskab.**

Maritim deltagelse vil fortsat være en vigtig del af FN-operationer fremover. Maritime operationer har ligeledes den spændvidde, der gør dem egnede i hele det spektrum af koncepter, som FN opererer med, og lever derfor op til ordene:

"Keeping the Peace is More Than Peace-Keeping" (12).

NOTER

1. OL P.Skov-Christensen i Militært Tidsskrift Nr. 6-92, p. 177.
2. Således er hverken Koreakrigen, Beira-patroljen eller Golfkrigen opført i pjecen: "United Nations Peace-keeping". United Nations Department of Public Information, august 1993.
3. Benævnes også "On Call"- , "Stand-By"- eller "Earmarked Forces" til brug for FN.
4. I overensstemmelse med FN-pagtens artikel 2, para 7, som foreskriver, at fredsbevarende operationer ikke må gribe ind i staters indre anliggender.
5. Også i overensstemmelse med artikel 2, para 7, som giver mulighed for anvendelse af tvangsforanstaltninger i.h.t. kapitel VII. Diskussionen omkring dette paradoks ligger uden for denne artikel, men der er i nyere tid tegn på, at tvangsforanstaltninger i højere grad end tidligere accepteres, når befolkninger eller mindretal trues.
6. USA gennemførte i samarbejde med 17 andre lande operation UNITAF, mens den sideløbende FN-operation hed UNOSOM.
7. - ECOWAS: Economic Community of West African States.
- ECOMOG: ECOWAS Cease-fire Monitoring Group.
8. DABUR-kl. Israelsk byggede patruljebåde(1978), 35 tons, 20m lange, dybgang 1,8m, max. fart 22 knob, normalbesætning 9 mand, 2 x 20mm og 2 x 12,7mm.
9. Land no. 60 ratificerede den i år og ikrafttrædelse finder principielt sted 1 år senere, altså i 1995, for ratificerende

stater. Danmark har ikke ratificeret denne konvention, grundet særlige juridiske forhold omkring vor strædepolitik. Det samme gælder store kyststater som USA og England. Alligevel vil mange af principperne med tiden blive international sædvaneret.

10. "Den maritime ækvivalent på den ceremonielle og symbolske praksis i diplomati", og som kan "vises på en venlig eller uvenlig måde".

11. "Brug eller truslen om brug af begrænset maritim magt, på anden vis end som en krigshandling, for at opnå fordel eller undgå tab, enten i fortsættelse af en international strid eller imod fremmede nationer inden for deres territorium eller jurisdiktion".

12. Den hollandske minister H. van den Broek i en tale ved Den atlantiske Kommissions internationale rundbordskonference, april 1992.

VICEADMIRAL H.RECHNITZER EN OMSTRIDT PERSON (I)

Af cand.phil. Ole Haurholm

INDLEDNING

Vinteren 1950-51 aftjente jeg min værnepligt ved søværnet (nr. 16.889/50) med rekrutskole på Middelgrundsfortet og senere som intendanturskriver på Lynæsfort, der på den tid tjente som mathskole.

På Middelgrundsfortet blev vi undervist i krigshistorie af en ung kystløjtnant, der fortalte om bl.a. april dagene 1940, og om en chef for søværnet uden at nævne hans navn, og undervisningen efterlod hos mig indtrykket af, at den pågældende viceadmiral havde haft stærk sympati for den store nabo mod syd. Ja, havde ligefrem nazistiske synspunkter, således opfattede jeg det i hvert fald. Følelserne omkring besættelsestiden var fem år efter jo stadigvæk hede.

Dette indtryk havde jeg bevaret gennem mange år, og senere fik jeg lejlighed til professionelt at undersøge problemerne omkring viceadmiralen gennem mit historiestudium på Københavns Universitet.

Studiet skulle afsluttes med en specialeopgave, og jeg valgte og fik godkendt den under titlen:

"En analyse af viceadmiral Hjalmar Rechnitzer som flådechef og strateg 1932 - 1940 med særligt henblik på hans rolle i april dagene 1940"

Redaktøren af tidsskriftet har bedt mig om at forelægge specialet i forkortet form i følgende to artikler:

1. H. Rechnitzers rolle i forbindelse med udformningen af Søværnets struktur

2. Hans rolle som beslutningstager ved besættelsen den 9. april 1940.

H. RECHNITZERS ROLLE I FORBINDELSE MED UDFORMNINGEN AF SØVÆRNETS STRUKTUR

Rechnitzer fremsendte til forsvarsminister Alsing Andersen, et memorandum i marts 1936 på 14 sider med titlen: "Militærpolitiske betragtninger". Rechnitzer peger her på Danmarks prekære stilling i dag i forhold til før 1933, fordi vestmagternes handlefrihed er begrænset på grund af den nye tyske luftmagt. Den enorme tyske oprustning tillige med den forestående britiske syntes at have et nyt væbnet opgør som endemål. Under disse forhold må Danmark være i besiddelse af et sådant forsvar, at Tyskland ikke ville føle sig nødsaget til at besætte større eller mindre dele af Danmark. Som et af målene for vor udenrigspolitik må være, mener Rechnitzer, et tilfredsstillende og nabovenligt forhold til Tyskland, da Danmark ikke med held ville kunne modstå et angreb fra vor sydlige nabo, hvis det førtes frem med overvældende kræfter.

Rechnitzer fremhæver videre, at Danmark intet kan stille op over for Tysklands krav om spærring af bælteerne samt besættelse af visse øer og landområder til støtte for udlagte spærringer. Rechnitzer opstiller endelig 5 opgaver for værnene at løse:

- 1) Afværgning af forefaldende neutralitetskrænkelser på land, sø og i luften,
- 2) afværgning og internering af styrker, der tilhører de krigsførende magter på grundlag af folkeretslige regler,
- 3) beskyttelsesforanstaltninger ved landegrænser og imødegåelse af uberettigede forsøg på indtrængen over denne,
- 4) almindelig bevogtning og tilsyn med farvandene, herunder eskortering, minerydning, uskadelliggørelse af drivende miner, indberetning om udlagte minefelter og andre farer for sejladsen, bevogtning af udlagte spærringer, kontrol med belysningens og afmærkningens opretholdelse, samt

- 5) konvojering af danske handelsskibe med henblik på sikring af tilførsler til landet, herunder også beskyttelse af handelssejlfarten i danske farvande mod uberettiget ødelæggelse eller opbringelse.

Vi ser her, hvorledes Rechnitzer i 1936 ikke er i tvivl om, at Danmarks neutralitetsværn skal være troværdigt over for eventuelle krigsførende magter, især Tyskland.

2 måneder senere i maj 1936 fremsender Søværnskommandoen (H. Rechnitzer) til forsvarsministeren et nyt memorandum denne gang på 39 sider med titlen: "Betragtninger vedrørende Danmarks militærpolitiske stilling og forsvarets opgaver og sammensætning".

Årsagen til, at et nyt memorandum fremkommer, finder jeg i den utilfredshed, som Rechnitzer giver udtryk for i indledningen af memorandummet, der således er en yderligere uddybning af især Søværnets problemer på grund af den udenrigspolitiske situation. Han nævner her, at der er en ringe interesse i befolkningen for forsvarssagen, og grunden er væsensforskellige grundsynspunkter i befolkningen.

Han fortsætter, at "disse grundsynspunkter er vist endda for flertallets vedkommende ikke fremkommet ved en virkelig grundig overvejelse eller undersøgelse af problemerne, men i almindelighed stykkevis indpodet med tradition, undervisning, samtaler, øvelser, osv., og man vil sikkert ofte ved at gå de diskuterende på klingen opdage, at få eller ingen af dem har dannet sig et tilstrækkeligt klart billede af grundlaget for egne synspunkter".

Rechnitzer opstiller 3 væsensforskellige militærpolitiske opfattelser:

- 1) en forbundspolitik med hjælp udefra
- 2) et eksistensforsvar mod et forsætligt angreb
- 3) en neutralitetspolitik, hvor forsvaret vil hindre neutralitetskrænkelser i at fremkalde den krigerske konflikt.

og har følgende kommentarer til de tre punkter:

Ad 1) Hvis Danmark indvikles i krig mod en overlegen modstander, kan hjælp udefra muligvis opnås ved en forbundsforpligtelse, fordi et andet land i egen interesse ikke vil kunne tillade, at Danmark erobres og tilintetgøres.

Ad 2) I dette tilfælde er grundsynspunktet det, at man af hensyn til forsvarets muligheder bør styrke det så meget, som landet overhovedet formår og indrette det ud fra rent militærstrategiske synspunkter, så det kan yde størst mulig modstand over for den farligste og mest sandsynlige modstander.

Ad 3) Neutralitetspolitikken kan vel defineres derved, at den skal tilstræbe at holde landet uden for krigeriske forviklinger dels gennem en politisk erklæring om neutralitet, dels gennem en neutralitetsvagt af væbnede styrker til forhindring af neutralitetskrænkelser. Men dette omfatter kun delvis problemet, idet spørgsmålet om, hvad der skal gøres, hvis neutraliteten afløses af krig, derefter trænger sig på. Der synes da principielt kun at kunne være tale om at vælge enten forbundspolitik eller eksistensforsvar eller helt ud at indskrænke sig til neutralitetsvagt og på forhånd opgive enhver egentlig krigsførelse.

Alle tre synspunkter har været hævdede og hævdes fremdeles og giver selvfølgelig anledning til højst divergerende opfattelser af neutralitetsvagtens opgaver og udformning.

Et særligt afsnit i memorandummet omhandler søværnets brug af luftstyrker, der på dette tidspunkt hørte under både hæren og søværnet, og ikke som idag en selvstændig enhed af forsvaret.

Indledningsvis påpeger Rechnitzer, at neutralitetskrænkelser af luftfartøjer er et område, hvor der ikke foreligger aftaler, og at man fra Danmarks side ikke har taget standpunkt til, hvorledes man vil forholde sig heroverfor. Luftstyrkerne vil være velegnet til udøvelse af neutralitetsbevogtning og have visse karakteristiske egenskaber, skriver Rechnitzer videre. Ved hjælp af luftfartøjer vil det være muligt at overvåge søterritoriet på en sådan måde, at meddelelser om krigsførende styrkers optræden på søen i de fleste tilfælde kan fås så betids, at de nødvendige flådestyrker vil kunne dirigeres, således at de får mulighed for at være til stede klar til at gribe ind, forudsat

naturligvis, at de danske skibe har den fornødne fart. Derimod er luftfartøjernes evne til afgivelse af protest forud for magtanvendelse endog meget ringe og i de fleste tilfælde helt udelukket.

Rechnitzer anbefaler at anvende luftstyrker til

- 1) opklaring af krigsførende styrkers bevægelser,
- 2) simpel konstatering af krænkelsen, eller
- 3) eventuel sammen med egentlig søstridskræfter at udgøre den magtfaktor, som understøtter neutralitetsrettens krav. Luftfartøjernes bevægelighed må afpasses i forhold til skibenes.

Rechnitzer fremhæver også luftfartøjer forsynet med bomber og torpedoer og brugt som angrebsvåben. De vil der fremover sikkert findes anvendelse for på denne måde at tilintetgøre mindre flådestyrker. Luftkampe mellem styrker vil også kunne forventes, og over for krænkelser i luften vil i mange tilfælde luftfartøjer være det eneste anvendelige middel, men også her bliver spørgsmålet om forudgående protest i almindelighed vanskelig og formentlig som regel uløseligt.

En undersøgelse af luftvåbenets betydning i forbindelse med søkrigen og muligheden for at afværge eller afbøde virkninger af luftangreb med skibe har fundet sted, men meningene herom divergerer i allerhøjeste grad. Luftfartøjernes evne til opklaring inden for et så begrænset område som det danske er så betydelig, at situationen på søen i de fleste tilfælde kan forudses således opklaret, at egentlige overraskelser næppe kan forventes. Heraf følger, mener Rechnitzer, at flådens styrker vil kunne indskrænkes og flåden i langt højere grad kan placeres på punkter, som er valgt af rent strategiske hensyn, og hvorfra materiel af passende art kan dirigeres efter forholdene.

Rechnitzer understreger videre, at Danmark er lagt ind under Tysklands militære magtsfære i en grad som aldrig før i historien. Man er i så henseende mest tilbøjelig til at fæstne sig ved luftvåbenets indflydelse, og går som regel ud fra, at alene et luftbombardement af København, eller den blotte

trussel derom, vil være tilstrækkeligt til at tvinge Danmark ind under Tysklands vilje. Denne opfattelse er dog utvivlsomt dels baseret på en overvurdering af luftvåbenets ødelæggelsesevne og dels på den opfattelse, at en dansk regering under indflydelse af folkestemningen i København straks vil give efter. En regerings stilling under en situation som den omtalte vil og må være væsensforskelligt fra en regerings stilling under normale forhold, og desuden, at selv et kraftigt luftbombardement af København ikke kan være en i praksis tilstrækkelig grund til underkastelse imod landets interesser, hvis i øvrigt dets forsvarsmidler (flåde, hær, luftstyrker) er intakte. Hvad endelig selve betingelserne for alvorlige luftangreb mod København angår, da vil man formentlig kun kunne regne med et enkelt angreb i stor stil umiddelbart ved krigens begyndelse, da der i øvrigt vil være overvældende brug for luftfartøjer andre steder til mere direkte krigsformål. Det bør fremhæves, at et foretagende som et luftbombardement af København af Tyskland kun kan betragtes som et sekundært formål, som det ville være forkert at ofre virkelige betydelige militære kræfter på i en stormagtskrig.

Betydningen af et passende luftforsvar af hovedstaden må, udover det her anførte søges i, at København er flådens eneste basis og det samlede forsvars hovedforsyningssted for så vidt angår krigsmateriel, hvorfor dets virke og udholdenhed i stor udstrækning er betinget af, at hovedstadens produktionsvirksomheder på forskellige områder holdes i gang. Det mest rationelle ville være en planmæssig fordeling af virksomheder og befolkning bort fra Storkøbenhavn.

Man må fastslå, at Rechnitzer i 1936 ikke havde tilstrækkelig fantasi til at forestille sig luftvåbenets udvikling op til 1940, hvor det netop var truslen fra det tyske luftvåben om at lægge København øde på samme måde som Warszawa i september 1939, der var med til, at regeringen kapitulerede om morgenen den 9. april 1940. Dog forudsatte Rechnitzer, at landets forsvar (flåde, hær og luftstyrker) var intakte.

Rechnitzer konkluderer:

"Hovedsagen i overvejelserne vedrørende forsvarets udbygning er, om det i sidste instans skal bruges til kamp eller

ikke, og som alt nævnt er der her givet den forudsætning, at dette spørgsmål er besvaret positivt derhen, at forsvarsstyrker, som overhovedet er udrustet med våben i givet fald vil blive brugt til (eksistens)kamp uden hensyn til hvilke muligheder, der er for at opnå et gunstigt resultat. Medens således det her uudviklede formentlig i store træk skulle være egnet til at angive sammensætningen af et fremtidigt søværns materiel, skal der med hensyn til fremgangsmåden ved søværnets genopbygning henvises til vedlagte bilag, hvortil der dog skal bemærkes, at det kun kan betragtes som et rent foreløbigt program, og at de angivne summer ikke på nogen måde kan betragtes som nøjagtige, men kun tjene til at angive størrelsesordenen.

Bilag: Nybygninger + 2,5 mio.kr.
 Vedligeholdelse + 0,2 mio.kr.
 Udrustning + 0,4 mio.kr."

Memorandummet slutter med Rechnitzer som fortæller for artilleriskibe, som han ser nødvendigheden af for at kunne være i stand til både at imødegå neutralitetskrænkelser og føre eksistensforsvar ifølge ovenstående, således at søværnet kunne løse virkelige krigsmæssige opgaver. Når Rechnitzer taler om kamp, er det så kamp mod imødegåelse af neutralitetskrænkelser, eller er der tale om virkeligt krigeriske konflikter, som han kalder det tidligere i memorandummet. Her synes jeg, at Rechnitzer udtaler sig meget kryptisk.

Jeg tolker konklusionen på denne måde, at Rechnitzer og med ham Søværnskommandoens medarbejdere i 1936 ønskede og anbefalede, at søværnet skulle fungere effektivt både under neutralitets- og krigsforhold. Man ønskede altså vel på hele søværnets vegne - hvad skulle man ellers med et søværn, ville man sige - at skulle gå over i eksistenskamp, når neutraliteten blev krænket væsentligt.

Det må nok siges, at Søværnskommandoen på dette tidspunkt er i uoverensstemmelse med udenrigsminister P. Munchs holdning til forsvarets opgaver, der alene var neutralitetsbevogtning mod uforsætlige krænkelser.

AUGUSTDIREKTIVERNE

Regeringens reaktion på Søværnskommandoens memoranda udmøntede sig i, at man besluttede i august 1936 at nedsætte et internt udvalg bestående af Stauning, Munch, Alsing Andersen samt H.P. Hansen (finansminister), der alle havde været eller var forsvarsminister. Udvalget fik til opgave at udarbejde direktiver for de kommende forsvarsordninger. De blev naturligt nok kaldt augustdirektiverne.

Ifølge augustdirektiverne skulle søværnets forslag indeholde 6 betingelser:

1) Ordningen skulle holdes inden for de nuværende bevillinger, 2) søværnet skulle ikke alene foretage inspektion, men også afvisning af forsøg på at benytte dansk territorium, hvor mulighed for en sådan afvisning måtte foreligge, 3) flyvemateriellet måtte ikke omfatte bombemaskiner, 4) kystforternes opretholdelse, 5) artilleriskibe afskaffes, samt 6) motortorpedobåde indføres til delvis erstatning af de nuværende torpedobåde.

SØVÆRNSKOMMANDOENS KOMMENTARER TIL NY SØVÆRNSORDNING

Søværnskommandoen indledte forslaget til en ny søværnsordning, dateret 15. september 1936, med at konstatere, at opretholdelse af søværnet i dets nuværende udstrækning med de bevilgede midler, kun har været muligt ved at lægge hovedvægten på materiellets vedligeholdelse og institutionernes opretholdelse med henblik på krigsberedskab, hvilket er sket på bekostning af mobiliserings- og beredskabsbeholdningers størrelse, nybygning af materiel samt personellets antal og varigheden af dets uddannelse under udkommando.

Tiden helt tilbage til indførelsen af søværnsordningen af 1922 har betegnet en fra år til år voksende tilbagegang for søværnet, foranlediget af, at de bevilgede midler har været utilstrækkelige i forhold til det søværn, der er søgt opretholdt.

Fra ledelsens side har man søgt at opretholde et søværn, der indeholdt dels et tilstrækkeligt antal enheder til løsning af bevogtningsopgaver under en neutralitetsperiode og dels alle de forskellige typer af skibe og fartøjer, herunder luftfartøjer, som er påkrævede, for at søværnet kan foretage magtanvendelse i forbindelse med neutralitetsbevogtningen og eventuel overgang fra en sikringsperiode til egentlige forsvarshandling. Igen vil Søværnskommandoen ikke nøjes med neutralitetsbevogtning.

Man måtte i øvrigt betragte Søværnskommandoens kommentarer af 15. september 1936 til de 6 ovennævnte punkter som ret negative:

Ad 1) Her stilles spørgsmålet, om bevillingerne mellem hær og flåde kunne fordeles på en anden måde, og samtidig efterlyste Søværnskommandoen en formålsparagraf. Ad 2) Her mente Søværnskommandoen, at formuleringen var utilstrækkelig ud fra et sømilitært synspunkt. Hvad betød "afvisning"? Var det brug af våbnene? Ad 3) Bombefartøjer var nødvendige, hvis våbnene skulle bruges, da flyvemaskinerne skulle bruges til flere opgaver end rekognoscering. Ad 4) Hertil var der ingen kommentarer fra Søværnskommandoen. Her vil jeg føje til, at den almindelige mening inden for søværnet var den, at kystdefensionen var et stort forsømt område, og personellet havde stor ulyst til at foretage tjeneste her. Ad 5) Betingelsen for at løse regeringens direktiver er, at der findes en operationsdygtig dansk flådestyrke. Imidlertid er en flåde, som ikke besidder artilleriskibe ikke operationsdygtig, og dette gælder i særlig høj grad under danske forhold. Uden artilleriskibe vil flåden være reduceret til at virke som lokalt forsvar for København og endda kun så længe kystforterne ved København opretholdes i effektiv stand. Artilleriskibe er uundværlige, medmindre man da vil ofre urimeligt store summer på at skabe samme styrkeforhold ved hjælp af uhensigtsmæssige farvandstyper af anden art. De øvrige skibstyper i en flåde grupperer sig på de nuværende udviklingsstadium af krigsmateriellet omkring artilleriskibe og får først virkelig værdi gennem disses tilstedeværelse. Man kan vel ikke benægte, at der foreligger en teoretisk mulighed for uden artilleriskibe at opbygge en flåde, der repræsenterer en

vis magtfaktor, men kun gennem en flerdobling af det antal andre enheder, som skulle indgå for sammen med pansrede artilleriskibe at udgøre denne magtfaktor, og desuden kun ved oprettelsen af nye beskyttede baser i land. Hvis det derfor tilsigtes at skabe et søværn, der skal udgøre en magtfaktor som omtalt, opnås dette på billigste måde ved at lade pansrede skibe med svær artilleriarmering indgå i styrken, medens opgavens løsning uden sådanne skibe må formenes at ligge udover landets økonomiske bæreevne. Det er ikke Søværnskommandoen klart, hvorledes udtrykket "Felttog" i ordets sædvanlige forstand skal opfattes, idet dette synes at kunne tage sigte enten på, at der overhovedet ikke skal regnes med operativ virksomhed af flåden eller på, at der ikke skal forberedes en over længere tidsrum udstrakt operativ virksomhed, eventuelt på begge dele. Et søforsvar, som af Søværnskommandoen opfattet dvs. som forudser magtanvendelse - må kræve visse yderligere forberedelser med hensyn til beholdninger af ammunition, brændsel, reparationsmateriel m.v. samt forberedelse til gasbeskyttelse o.a., men omfanget vil være afhængig af økonomiske muligheder og derved indirekte af landets vilje og evne til forsvar i givet fald. Ad 6) Søværnskommandoen mente, at motortorpedobåde var for dyre.

Søværnskommandoen fastslog, at de 2 eneste muligheder fremover var enten, at staten bevilger de fornødne midler til genopbygning, eller søværnet foretog en væsentlig nedskæring af skibsmateriellet. Man må nok sige, at der her fra Søværnskommandoens side er tale om pression for at få flere penge til eventuelt at føre eksistenskamp for.

Som konklusion på forslaget hedder det til sidst, at ved opbygningen af søforsvaret vil det være afgjort påkrævet, at der tages klart standpunkt til, om der i givet fald skal anvendes magt eller ikke. Der gives ingen 3. mulighed. Redegørelsen er udarbejdet af kontreadmiral Topsøe-Jensen og orlogskaptajn Nørgaard - og må siges at være skarpt formuleret - men den havde ikke fået denne form og dette indhold, hvis chefen for Søværnskommandoen, der skulle godkende den, var uenig heri. Jeg tolker det derhen, at Rechnitzer er indstillet på eksistenskamp september 1936, hvis det skulle komme så vidt.

I løbet af de næste 3½ måned fra 15. september til 29. december 1936 fremsendte Søværnskommandoen til forsvarsministeren 11 - elleve - redegørelser med forbedringer af søværnets stilling.

Problemet var, at beløbene i Søværnskommandoens forskellige forslag var for høje, især til nyanskaffelser.

I løbet af december 1936 og januar 1937 fandt en række forhandlinger sted mellem regeringspartierne Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre om en revision af forsvarslovene. Årsagen var de urolige politiske forhold ude i Europa. Da regeringspartierne havde flertal både i Folke- og Landstinget, behøvede man ikke at forhandle med oppositionen, men kunne få lovene vedtaget med det indhold, som man ønskede.

SØVÆRNETS MEMORANDA AF 1938

I løbet af 1937-38 voksede risikoen for en stormagtskonflikt i Europa. Samtidig var rigsdagens partier enige om, at Danmark ingen hjælp kunne få hverken fra Folkeforbundet, Storbritannien eller de andre nordiske lande. Med hensyn til neutralitetskrænkelser var man enige om, at uforsætlige skulle afvises, hvorimod forsøg på at imødegå de forsætlige efter regeringens mening var udsigtsløse. Overmagten var så stor, at man ingen chancer havde, for stormagternes militære styrker var enorme, både i mængde og i teknik. Som påpeget i Alsing Andersens forelæggelsestale af 1937-forsvarslovene ville regeringen ikke ødelægge det sociale velfærdssystem, som man havde bygget op i 30'erne. I oppositionen var man enige om at stille flere midler til rådighed for forsvaret, end der lå i 1937-loven. Dog ikke så meget som de to værn havde foreslået.

Søværnskommandoen udarbejdede i august 1938 som følge af den spændte udenrigspolitiske situation en ny redegørelse på 45 foliosider til brug for en drøftelse af Danmarks militærpolitiske stilling og forsvarets opgaver og sammensætning. Deltagerne skulle være repræsentanter for regeringen og forsvaret for på denne måde at udarbejde retningslinier for et forbedret og effektivt militær. Sådanne rea-

litetsdrøftelser havde aldrig fundet sted, hævdede Søværnskommandoen.

Søværnskommandoen sætter følgende mål for drøftelserne:

En forsvarsordning, der gjaldt begge værn, og en rimelig sikkerhed for, at mål og midler bringes i indbyrdes overensstemmelse, og der bør tales rent ud mellem regering og værnene, samt værnene imellem. Søværnskommandoen anbefaler, at forsvarsforhandlingerne offentliggøres, for på denne måde at skabe ro om forsvarsspørgsmålet i befolkningen. "I den udstrækning afvisning er mulig" må dække over, hvor store økonomiske midler, som lovgivnings- og regeringsmagten stiller til rådighed.

Det politiske formål med de militære kræfter opstiller regeringen, fastslår Søværnskommandoen. Siden ultimo 1800 har neutralitetsprincippet været officielt antaget i henhold til rigsdagsbeslutninger af 2. februar 1884 og 3. december 1896, men ingen af de hidtidige forsvarsordninger har taget fuldt hensyn hertil. De indenrigspolitiske mål er gået forud for de udenrigspolitiske, og videre er det yderst vigtigt, hvorledes Danmark bliver bedømt af de krigsførende magter. Hvilke interesser har de krigsførende parter i Danmark, bliver der spurgt? Hvis Danmark tillader en krigsførende magt at besætte dansk område, vil det blive betragtet som neutralitetsbrud.

Tysklands grundlæggende fremtidige strategi er, at den tyske sømagts opgave må være at bryde den engelske blokades kvælertag ved effektivt at åbne vejen til Atlanterhavet. Som mulig fremgangsmåde kunne erhvervelse af flådebasis i Vestnorge anvendes. Søværnskommandoen mener dog, at de praktiske muligheder for et forsøg på planens udførelse må betragtes som en anden rangs sandsynlighed. Der er tale om en tilbagetrængning af den offensive tanke i tysk søstrategi og en stigende tilbøjelighed til at betragte flåden som et led i kystforsvaret og et middel til at sikre Tyskland handelsskibsfart i Østersøen ved således at oprette herredømmet i Østersøen, sikring af kysterne for engelske flådeangreb og angreb med ubåde og fly. Såfremt England skulle foretage flådeangreb i Østersøen, ville Tyskland forlange spærring af danske farvande, og det vil betyde en farlig situation for Danmark.

Danmark ville på denne måde have valgt side, nemlig den tyske. Tyskland vil derfor betænke sig længst muligt med at besætte dansk område og i stedet forlange flådebaser.

Dansk forsvarsstrategi skal efter Søværnskommandoens opfattelse sigte mod neutralitetsopgaver. Det betyder, at forsvaret skal udgøre en militærfaktor, der afholder krigsførende lande fra at anvende danske områder. Hvilke muligheder har Danmark for at opbygge et forsvar med landets beliggenhed og geografiske struktur taget i betragtning? Farvands- og grænsebevogtning skal foretages på en sådan måde, at skibsfarten sikres og derved landets forsyninger. Man skal foretage minesøgning og forhindre neutralitetskrænkelser. Danmarks stilling som ø-rige og dets farvandes særlige karakter giver gunstige strategiske betingelser for et søforsvar. Landsdelenes placering gør det samlede forsvar direkte afhængig af flådens kampdygtighed og operative evner, en grundig uddannelse af det militære personel kræves, hvis krigsmæssige opgaver skal kunne lykkes med held. Flåden skal være såvel kampdygtig som operationsdygtig. De fornødne skibstyper skal være artilleriskibe, torpedobåde, undervandsbåde, miner og fartøjer til spærring af farvande, minesikrings- og minerydningsmateriel, samt luftfartøjer til rekognoscering og taktisk samarbejde. Ingen af disse fartøjer vil kunne undværes, hvis en brugelig flåde og dermed overhovedet et anvendeligt militært værn skal opretholdes.

Efter denne gennemgang af forsvarsstrategien foretager Søværnskommandoen følgende konklusion:

Danmark kræver en både strategisk og taktisk viden med dybdegående undersøgelser og indgående sømilitære viden og samtidig foretage indsættelse af luftstyrker som et integrerende led i søforsvaret. Søværnskommandoen påpeger videre fejl ved at satse på et forsvar med en hovedstyrke i Jylland og en på Sjælland og samtidig reducere søværnet.

Søværnskommandoen mener, at den tyske krigsførelse er defensiv, og ud fra en bedømmelse af de foreliggende faktiske muligheder af Tysklands nuværende militære indstilling. Tysklands sømilitære kredse har forholdsvis ringe indflydelse på rigsledelsen. Den tyske sømagt er ringe i sammenligning

med Storbritannien. Den britiske blokade må forventes iværksat i sin skærpede form med visitation også af neutrale skibe og en stærk rationering af indførsel til de neutrale lande, der grænser op til Tyskland. Søværnskommandoen håber også, at en stiltiende overenskomst vil komme i stand, der tillader udførsel af danske landbrugsvarer til begge lande. Imidlertid vil man under de herskende politiske forhold ikke kunne se bort fra, at regimets art og særligt dets store handlekraft og beslutningsdygtighed vil kunne føre til søkrigsforetagender, der vel i nogen grad må forekomme hasarderede, men som ikke desto mindre ved en besluttet og overraskende iværksættelse kan føre til gunstige resultater.

Man må vel nok sige, at her udtaler Rechnitzer sig ikke naivt.

Søværnskommandoens endelige konklusion på de 45 siders indlæg i forsvarsdebatten lyder: 1) Det samlede værns endelige størrelse og sammensætning fastsættes i store træk og på et strategisk og militærpolitisk rigtigt grundlag. 2) Fastsættelse af en tidsbegrænset plan for opbygningen. 3) Tildelingen af midler må ske ikke alene således, at planen som helhed kan udføres hurtigst muligt, men også således, at man i hurtigst muligt tempo nærmer sig en rigtig sammensætning. De væsentligste mangler i så henseende må da først og fremmest afhjælpes.

Der er kun 2 muligheder, enten 1) rationelt og hurtigt udbedring af forsvaret, især søværnet, eller 2) opgivelse af et rationelt dansk forsvar.

En tredje gives ikke!!!!!!!

Søværnskommandoen understreger her efter min opfattelse en pression mod de bevilgende myndigheder som udtryk for en stadig stigende utålmodighed og utilfredshed med, at der fra politikernes side ikke tages stilling til, hvilken målsætning det danske forsvar skal have, og om hvorledes det skal være struktureret. Det er vel ikke tilfældigt, at 1937-forsvarslovene ingen formålsparagraf har.

Ovennævnte redegørelse er en afskrift med få redaktionelle rettelser af en redegørelse på 60 sider udarbejdet af marinestaben medio 1938 og fremsendt til Rechnitzer den 11. juli 1938.

Marinestaben var søværnets øverste operative ledelse og bestod af de højst rangerende officerer med kommandør Carl Hammerich, der blev udnævnt til chef i 1937 og til kontreadmiral i 1940. Vi ser heraf, at Rechnitzer fulgte de retningslinjer for søværnets mål, set ud fra sagkundskabens side og ikke fra skrivebordet i Marineministeriet i Slotsholmsgade, hvad historikeren la Cour mente i sin bog "Paa Vej mod Katastrofen" bind I (1945) s. 331.

FORTROLIGT MØDE MELLEM REGERINGEN OG DE MILITÆRE CHEFER

Den 27. august 1938 blev der indkaldt til møde i Marineministeriet, som anmodet af begge værn. Referat af mødet på 14 sider blev udarbejdet af marinestaben dateret 7. september 1938. Til stedet var statsminister Stauning, udenrigsminister Munch, forsvarsminister Alsing Andersen, general With, viceadmiral Rechnitzer, general Stemann, generalløjtnant Gørtz, samt kommandør Hammerich.

Forsvarsministeren indledte mødet med at understrege, at møderne var absolut fortrolige, selv om Søværnskommandoen havde anbefalet, at resultaterne af forhandlingerne burde offentliggøres for at skabe ro om forsvarssagen (se s. 10). Forsvarsministeren ville undgå almindelig pressediskussion og anbefalede, at eksistenskampen ikke måtte trækkes i forgrunden, da det da ville være vanskeligt at nå et resultat. En dansk forsvarsordning bør lægge vægt på den forebyggende karakter til støtte for den danske regerings neutralitetspolitik. Alsing Andersen sluttede med at udtale, at i den danske befolkning var der en utvivlsom opfattelse af Danmarks forholdsvis ringe muligheder i militær henseende.

Hærchefen With fik herefter ordet og bekræftede enighed mellem Generalkommandoen og Søværnskommandoen angående selvstændig flyvevåben, der ikke skulle oprettes, men kun fungere som et hjælpevåben til hæren og søværnet. Han var også enig i de 4 punkter (spørgsmål) (se nedenfor), som

Søværnskommandoen havde opstillet, og spurgte regeringen, om man også var enig heri.

Udenrigsminister P. Munch erklærede sig villig til at besvare de 4 spørgsmål.

Spørgsmål 1: "Dansk Politik tilsigter at holde Landet uden for krigeriske Konflikter af enhver Art."

P. Munch: "Ja."

Spørgsmål 2: "I Tilfælde af Krig mellem fremmede Magter vil Danmark søge at holde sig neutralt i alt væsentligt paa det i Haagerkonventionernes udtrykte folkeretlige Grundlag."

P. Munch: "Ja! i Almindelighed."

Spørgsmål 3: "Det samlede Værn skal udgøre den militære Magtfaktor, som er nødvendig til Støtte for en dansk Regering i dens Bestræbelser for at holde Landet uden for Krigen."

P. Munch: "Ordet Magtfaktor er stærkt fremhævet og kan have forskellig Betydning, men generelt set ogsaa Ja på dette Spørgsmaal."

Spørgsmål 4: "Værnet vil i givet Fald, hvis Konflikten ikke kan undgaas, blive brugt som ethvert andet Lands militære Værn, nemlig til egentlig Krigsførelse, i den Udstrækning, dette er muligt."

P. Munch: "Hvad er egentlig Krigsførelse? Ogsaa her er der forskellige Meninger. Værnene skal kun sættes ind til Kamp, hvis det skønnes, at der kan gøres Nytte. Der er kun begrænsede Muligheder for Danmark."

Erik With fortsatte efter udenrigsministerens svar med at fremhæve tyngden i værnene burde lægges hos hæren og ikke som hævdet af Søværnskommandoen på søværnet.

Generaløjtnant Gørtz fortsatte debatten på samme måde ved at nævne, at Søværnskommandoens mål var politimæssige opgaver og søterritorial bevogtning, hvilket fik viceadmiral Rechnitzer til at protestere mod denne nedvurdering af søværnet, hvilket fik Gørtz til at beklage udtalelsen.

Chefen for marinestaben, C. Hammerich, havde også ordet og udtalte, at det var hans opfattelse, at man ikke kunne eller burde basere sig på forsvar af enkelte dele af landet og

afskære sig fra enhver mulighed for hensigtsmæssige operationer gennem koncentration af styrkerne.

Udenrigsministeren udtalte til slut, at man under fremtidige konflikter ville tilstræbe neutralitet af lignende karakter som under verdenskrigen. Det var hans opfattelse, at det krigspolitiske tyngdepunkt siden da havde forskudt sig sydover i Europa, altså noget bort fra dansk område. På den anden side måtte man være på det rene med, at de forsyningsmæssige vanskeligheder i en kommende krig vil være betydelig større end under verdenskrigen. Dengang tog det England lang tid at organisere afspærringer; man måtte være forberedt på, at afspærringen vil gå væsentligt hurtigere i en kommende krig. For Danmarks vedkommende må man tilstræbe sig på at tilvejebringe eller opretholde en situation, der tillod levering af varer til begge krigsførende lande ligesom under verdenskrigen.

Munch anså således forsyningssituationen som et større problem end den militære situation. Her troede han ikke på ændringer, som vi kunne gøre, ville betyde en væsentlig ændring i stormagtsbedømmelsen af vort forsvar. Udenrigsministeren troede "ikke det allermindste" på, at nogen stormagt for alvor ville beskæftige sig med, om Danmark havde "lidt mere eller lidt mindre". Hvis dansk område for en stormagt udgjorde mål, der var så betydningsfuld, at vedkommende magt for alvor ville sætte noget ind på at tage det, ville det være en let sag at tage det, og vi kan ikke sætte vore små styrker ind. Dette gjaldt derfor også, hvis Tyskland ønskede at besætte Vendsyssel af hensyn til luftkrigsførelsen, så ville det let kunne foretage en besættelse, men Munch mente, at spørgsmålet om tilførelsesmulighederne var af langt større betydning end besættelse af Vendsyssel. Som det fremgår af ovenstående, var det udenrigsminister P. Munch, der førte ordet og med stor vægt hans ord, der blev refereret. Man må nok sige, at Rechnitzer ifølge referatet fører sig meget beskedent frem, ja han ligefrem siger, at han ikke har forberedt sig med et indlæg til mødet. Dog udtalte han generelt, at der i Generalkommandoens opfattelse ikke var taget tilstrækkeligt hensyn til de strategiske forhold, der var en følge af Danmarks militærgeografiske beliggenhed. Danmark var henvist til sig

selv og ligger helt og fuldt under Tysklands interessesfære og magtområde i modsætning til lande som f.eks. Belgien, Holland og Schweiz, der havde en faktisk mulighed for at opnå hjælp fra anden side i tilfælde af et angreb. Tilsvarende muligheder eksisterer ikke for Danmarks vedkommende, og man burde tage konsekvenserne heraf. De maritime synspunkter var ikke alene af den grund af særlig betydning, men i mindst lige så høj grad, fordi et dansk forsvar som følge af landets hele karakter i overvejende grad måtte føres som et søforsvar.

Ovennævnte synspunkter om neutralitetsforsvar eller eventuelt eksistensforsvar har Rechnitzer tidligere og senere fremført, uden at det tilsyneladende har gjort indtryk på de bevilgende myndigheder, men nok bragt ved til bålet, hvad angår forholdet til hærens ledelse.

Året sluttede i relation til den militære situation med, at regeringen nedsatte et 21 mands udvalg med repræsentanter for de fire store politiske partier med den opgave at drøfte det militære beredskab, Folkeforbundet, skandinavisk samarbejde samt andre emner inden for udenrigspolitik.

I løbet af foråret 1939 afholdt udvalget 15 møder, uden at man kan sige, at der fremkom positive resultater med hensyn til Danmarks militære situation.

DET DANSKE NEUTRALITETSFORSVAR FRA 1. SEPTEMBER 1939 TIL FORÅRET 1940

I løbet af sommeren 1939 indløb der fra mange steder meddelelser om, at nu nærmede tidspunktet for den store krigs udbrud sig hastigt. Allerede under mødet den 27. august 1938 kunne man hos udenrigsminister P. Munch fornemme, at også han mente, at det ikke var et spørgsmål, om krigen ville komme, men om hvornår, og om hvilke konsekvenser den ville få for Danmark. Kunne vi holde os udenfor som i 1914-1918, og hvorledes ville forsyningssituationen blive, når Danmark blev afskåret fra livsvigtige forsyninger fra udlandet. Den danske udenrigsminister forsøgte i sommermånederne ved

forhandlinger med både Storbritannien og Tyskland at overbevise de to landes regeringer om, at det var den danske regerings politik at forsøge at fastholde den strenge neutralitetspolitik.

Den 1. september 1939 var krigen en kendsgerning mellem Tyskland og Polen, og Danmark udsendte om eftermiddagen sin neutralitetserklæring, der to dage senere blev fulgt op af en ny erklæring om Danmarks fuldstændige neutralitet ifølge reglerne af 31. marts 1938. Den 3. september blev krig erklæret mellem Storbritannien og Frankrig på den ene side og Tyskland på den anden side.

Den 1. september 1939 flyttede Rechnitzer ind i Marineministeriet og blev boende der, indtil han tog sin afsked den 10. maj 1940. Samtidig begyndte Rechnitzer at føre dagbog over dagens små og store begivenheder. Den er hovedkilden til den resterende periode op til den 9. april 1940 til forståelse af Rechnitzers situationsvurderinger og handlinger.

Den 16. november 1939 fik Søværnskommandoen besøg af den nylig tiltrådte tyske marineattaché Henning, der henstillede, at man nedlagde en spærring, der kunne forhindre, at udenlandske u-både blev nægtet adgang til Østersøen.

Fra tysk side blev det hævdet, at man havde vished om, at britiske u-både havde opereret i Østersøen, og at den tyske krigsmarine ønskede dette farvand uden forstyrrelser dels til brug for militærøvelser, dels til skibsfartens betryggelse, som det hedder i Rechnitzers dagbog. Spærringerne i de danske bæltter skulle helst finde sted nord for de tyske spærringer i de sydlige opgange til Storebælt og Lillebælt. Typen af spærringer skulle være af net, og man var fra tysk side villig til at stille materiale til rådighed.

Rechnitzer forelagde problemet for P. Munch og Alsing Andersen, der ønskede at behandle sagen på regeringsplan. Rechnitzer gik ind for at udføre spærringerne uden tysk hjælp, således at der ikke kunne være tale om samarbejde med tyskerne. Rechnitzer ønskede, at problemet blev ordnet uden for mange formaliteter, men da den danske marine ikke havde netspærringer, blev det foreslået 3-4 minerækker i stedet i for-

skellig højde mellem Lolland og Langeland og mellem Als og Ærø.

Det var også den tyske marines ønske at lade forhandlingerne finde sted mellem de 2 marinere, og ikke ad diplomatisk vej. Forhandlingsformen var behagelig, men Rechnitzer var overbevist om, at der var tale om et uafvigeligt krav.

Sagen blev forelagt Stauning og Kongen, og efter et par dages overvejelser accepterede Kongen, regeringen og det udenrigspolitiske nævn, at de omtalte minespærringer blev udlagt. Sagen er et eksempel på, at Danmark igen måtte rette sig efter Tysklands interesser. Regeringens problem var, hvorledes den britiske regering ville reagere over lukningen af bælterne. Der kom ingen reaktion fra den britiske regering. Spørgsmålet var også, om der i det hele taget havde været britiske u-både i Østersøen, og om det tyske udsagn udelukkende var et propagandatræk.

Mineudlægningen er en gentagelse af 1914-mineudlægningen, idet den i 1939 dog fandt sted under mere rolige indenrigspolitiske reaktioner.

ALTMARK-AFFÆREN

Rechnitzers dagbog for 17. februar 1940:

Omtale af Altmærk-affæren:

"5 tyskere dræbt - De 2 norske torpedobåde havde ikke gjort modstand, da de anså det for nytteløst over for overmagten - Lidet opmuntrende - Sikke et skrål, der vil blive over hele Tyskland. Efter ordre fra britisk admiralitet - Ak, folkeret. Kun heldigt at affæren ikke foregik i danske farvande - Om Tyskland herefter vil respektere neutralt territorium, bliver vist mere end tvivlsomt. Og som begrundelse for krænkelsen har de jo englændernes opræden. Allerede i aften er pressen fuldt optaget af begivenhederne i Jøssing fjorden - Englænderne har handlet med fuldt overlæg, efter udtrykkelig bemyndigelse fra regering og anden påskud af, at Norge ikke var i stand til at beskytte sit territorium - Tyskerne raser også over Norges svigtende evne til at hævde sin neutralitet. Det er ikke for at

være bagklog, men jeg har skrevet og talt måske til trivialitet, om faren for Danmark ved ikke at have fornødne midler til neutralitetssikring på søterritoriet og netop gang på gang nævnt tilfælde, der meget udi samme hvad der nu er sket i Norge. Kun sørgeligt, at de 2 norske torpedobåde, hvor underlegne de end har været, ikke har søgt at gøre modstand, således som de kunne have gjort".

Og Rechnitzer fortsætter videre i dagbogen, at han er godt tilfreds med de klare søværnskommandoer, der ikke ville have ladet nogen tvivl om, at de norske skibe skulle have optrådt aktivt. Samtidig giver han udtryk for mishag over englændernes mangel på respekt for neutralt territorium, og at Tyskland sikkert vil udnytte situationen. Han håber videre, at de danske bevilligende myndigheder vil få øjnene op for nødvendigheden af et kraftigt søforsvar. Hans optimisme er ikke stor, da han skriver, at Altmark-begivenheden sikkert er glemt om nogle dage.

Altmark-affæren gjorde således et dybt indtryk på Rechnitzer. Rechnitzer får her bestyrket sin frygt for, at noget lignende kan ske for Danmark. Han udtrykker forargelse over, at det norske søværn ikke gjorde modstand over for det britiske angreb. Selv om Rechnitzer i ovenstående udtaler pessimisme med hensyn til forsvaret af Danmark, er han stadig efter min opfattelse indstillet på eventuel eksistenskamp, hvis det er nødvendigt.

I de senere offentliggjorte tyske dokumenter fremgår det, at Altmarkaffæren fremskyndede Hitlers forberedelse af "Weserübung" for på denne måde at komme de allierede i forkøbet ved besættelsen af Norge.

Artiklerien fortsættes i næste nummer af tidsskriftet.

MARINENS BIBLIOTEK**NYANSKAFFELSER
JULI/AUGUST 1994****RETSVÆSEN m.v.**

Laursen, Finn: Small Powers at Sea. Scandinavia and the New International Marine Order.

Serie: Publ. on Ocean Development, vol. 20.

Dordrecht 1993. 318 s. ill. kort. index. bibl.

Lenfestey, Thompson: Dictionary of Nautical Terms.

New York 1994. 541 s. bibl. Kun Læsesal.

HISTORIE

Arsenaløen. Bygning 13, 17, 18, 19 & 52. Bygningshistorisk redegørelse. 2 bd.

Kbh. 1993. 61 s.+ 1 bd. Bilag. upag. ill. bibl.

Arsenaløen. Bygning 13, 17, 18, 19 & 52. Forundersøgelse.

Kbh. 1993. 27 s.+ 13 skitser. ill.

Chefens Natordrebog (Hejmdal) 1948/49.

u.st. 1948/49. upag. Kun Læsesal.

Chefens Natordrebog (Korvetten Thetis) 1947-49. 2 bd.

u.st. u.år. upag. Kun Læsesal.

Gæstebog officersmessen THETIS apr. 1947 - okt. 1949.

u.st. u.år. upag. Kun Læsesal.

Jensen, Ole Lisberg: Marinemaleren Søren Brunoe - flådens sidste maler. Kbh. 1993. 10 s. ill.

McLaren, P. (ed.): Hearts of Oak. A Collection of Royal Navy Anecdotes. Brighton 1994. 128 s. ill.

Officersmessen HVIDBJØRNEN. Kassebog.
u.st. u.år. upag. Kun Læsesal.

Rusland i foråret 1994.
Serie: SNU. Dokumentation 102.
Kbh. 1994. 60 s. index.

Søfartens bog. Sådan arbejder dansk skibsfart.
Kbh. 1994. 152 s. ill.

Søværnets Konstabelskole 1953-1978, Margretheholm.
Kbh. 1978. 4 s. kort.

Undervandsvåbenskolen.
u.st. 1985. 25 s. ill.

KRIGSHISTORIE

Clausen, Henry C. & Bruce Lee: Pearl Harbor. Final Judgment. London 1993. 485 s. ill. index.

Gerdau, Kurt: Ubena. Rettung über See. Im Kielwasser des Krieges. Herford 1985. 192 s. ill. bibl.

Gray, Colin S.: The Leverage of Sea Power. The Strategic Advantage of Navies in War.
New York 1992. 372 s. ill. kort. index. bibl.

Halpern, Paul G.: A Naval History of World War I.
Annapolis 1994. 591 s. index. bibl.

Hoehling, A.A.: The Lexington Goes Down. A Fighting Carrier's Last Hours in the Coral Sea.
Mechanicsburg 1971. 208 s. ill.

Jatkosodan Historia 6: Meri- ja Ilmapuolustus Hallinto ja Sotatalous Huolto ja Aselajit Kotijoukot. (Fortsættelseskrigens historie). Helsinki 1994. 568 s. ill. kort. index.

Kelshall, Gaylord T.M.: The U-Boat War in the Caribbean.
Annapolis 1994. 519 s. ill. kort. index. bibl.

Kurzman, Dan: Left to Die. The Tragedy of the USS Juneau.
New York 1994. 335 s. ill. index. bibl.

Sadkovich, James J.: The Italian Navy in World War II.
Westport 1994. 379 s. ill. index. bibl.

Soderbergh, Peter A.: Women Marines. The World War II Era. Westport 1992. 189 s. ill. index. bibl.

Stillwell, Paul (ed.): Assault on Normandy. First-Person Accounts from the Sea Services.
Annapolis 1994. 312 s. ill. index. bibl.

Walter, John: The Kaiser's Pirates. German Surface Raiders in World War One. London 1994. 192 s. ill. bibl.

Williams, Jack: They Led the Way. The Fleet Minesweepers at Normandy June 1944.
Blackpool 1994. 172 s. ill. index. bibl.

PERSONALHISTORIE

Francke, Aug.: Dagbog. Vinteren 1897-98 ombord i Skonnerten "Ingolf".
u.st. 1897/98. upag. fotokopi. Kun Læsesal.

POLITIK m.v.

"Hvor fører du mig hen? - Jeg går ej længer". Danske udenrigspolitikere under Den kolde krig. Biografiske skitser og registre 1945-1990. Kbh. 1994. 605 s. index.

Koburger, Charles W.: Narrow Seas, Small Navies, and Fat Merchantmen. Naval Strategies for the 1990s. New York 1990. 157 s. ill. index. bibl.

Palmer, Michael A.: Guardians of the Gulf. A History of America's Expanding Role in the Persian Gulf, 1833-1992. New York 1992. 328 s. ill. kort. index. bibl.

Sheehy, Edward J.: The U.S. Navy. The Mediterranean, and the Cold War, 1945-1947. Westport 1992. 191 s. ill. index. bibl.

Winton, John: Ultra in the Pacific. How Breaking Codes & Cyphers Affected Naval Operations Against Japan 1941-45. London 1993. 247 s. index. bibl.

SKIBE, SKIBBYGNING m.v.

Breyer, Siegfried: Die Kreuzer Leipzig und Nürnberg. Serie: Marine-Arsenal 28. Wölfersheim-Berstadt 1994. 48 s. ill. bibl.

Clancy, Tom: Submarine. A Guided Tour Inside a Nuclear Warship. New York 1993. 328 s. ill. bibl.

Fregatten *Herluf Trolle* (F 353).
u.st. u.år. 9 s. ill.

Inspektionsskibet *Ingolf* (F 350).
u.st. u.år. 12 s. ill. kort.

Israel, Ulrich H.-J.: Graf Zeppelin. Einziger deutscher Flugzeugträger. Herford 1994. 170 s. ill. index. bibl.

Fregatten Jylland, Guide.
Ebeltoft u.år. 24 s. ill.

Nielsen, Poul B.: Danske Undervandsbåde i 75 år: 1909-1984.
Dansk & eng. tekst. u.st. 1984. 36 s. ill.

Pastor, Xavier: The Ships of Christopher Columbus. Santa Maria - Nina - Pinta. Serie: Anatomy of the Ship.
Annapolis 1992. 118 s. ill. bibl.

HDMS Peder Skram (F 352).
u.st. u.år. 4 s. ill.

Fregatten Peder Skram (F 352).
u.st. u.år. 9 s. ill.

Fregatten Peder Skram (F 352).
u.st. u.år. 13 s. ill. Eng. tekst.

Korvetten Peder Tordenskiold (F 356).
u.st. 1981. 26 s. ill.

Torpedobådseskadren.
Kbh. 1979. 14 s. ill.

Unger, Richard W.: Cogs, Caravels and Galleons. The Sailing Ships 1000-1650.
Serie: Conway's History of Ship.
Oxford 1993. 188 s. ill. index. bibl.

Willemoes-Class: Fast Patrol Boats.
u.st. u.år. 14 s.

Ægir.
u.st. u.år. 7 s. ill.

BJÆRGNINGS- & REDNINGSVÆSEN m.v.

Andersen, Grete Tuxen: Redningsvæsenet på Anholt.
Viborg 1994. 41 s. ill. bibl.

Fischer, Anders: Stenalderboplads på bunden af Øresund.
Afprøvning af en model. Del 1, det centrale Øresund.
(Marinearkæologiske undersøgelser forud for etablering af en
fast Øresundsforbindelse).
Kbh. 1993. 103 s. ill. kort.

Frederiksen, Jesper m.fl.: Galeasen Regine Christine -
historien om et vrage. (Marinearkæologiske undersøgelser forud
for etablering af en fast Øresundsforbindelse).
Kbh. 1994. 128 s. ill. bibl.

Frømand i Søværnet.
Værløse 1994. 16 s. ill.

Lachs, Johannes & Theodor Zollmann: Gegen Sturm und
Brandung. Seenotrettungswesen an Nord- und Ostsee.
Rostock 1989. 196 s. ill. kort. bibl.

Madsen, Henrik: Fyrskib XXI.
Ebeltoft 1994. 32 s. ill.

VÅBENTEKNISKE o.a. HÅNDBØGER

Dunnigan, James F.: The Complete Wargames Handbook.
How to Play, Design, and Find Them.
New York 1992. 333 s. ill. index.

Munro, Neil: The Quick and the Dead. Electronic Combat and
Modern Warfare. New York 1991. 324 s. ill. index. bibl.

Reglement for Haandtering af Fæstnings- og Kystartilleriets
Materiel. Kbh. 1881. 215 s.

Roberts, Michael L.(ed.): Patch Guide. U.S. Navy Ships and Submarines. Paduach 1992. 169 s. ill. index.

Seller, John: The Sea-Gunner.

Rotherfield 1994 (London 1691). 202 s. + 33 s. appendix. ill. Facsimile.

ROMANER

Muckadell, Cai Schaffalitzky de: Hekla letter. Ungdomsfortælling fra Krigen 1848-50, Kbh. 1945. 188 s.

Muckadell, Cai Schaffalitzky de: Hurra for Willemoes! Kbh. 1940. 189 s.

KOMMENTARER TIL NYANSKAFFELSER JULI OG AUGUST 1994

Tom Clancy: Submarine. A Guided Tour Inside a Nuclear Warship. Berkley Books, New York 1993.

Den kendte forfatter (bl.a. til "The Hunt for Red October" og "Red Storm Rising") har her beskrevet livet om bord på en atom u-båd.

Bogen indledes med en kort forhistorie om u-både og går derefter over til at beskrive konstruktion og bygning og uddannelse af besætninger.

Der fokuseres især på USS MIAMI af LOS ANGELES-klassen og HMS TRIUMPH af TRAFALGAR-klassen. Et kapitel omhandler atom u-bådes rolle og opgaver, u-båds- og anti u-bådstaktik. Bogen slutter med en kort oversigt over andre landes u- bådsvåben.

Colin S. Gray: The Leverage of Sea Power. The Strategic Advantage of Navies in War. MacMillan, New York 1992.

På grund af den teknologiske udvikling i de seneste år har mange strateger måske haft en tendens til at undervurdere begrebet "sømagt". Forfatteren forsøger i denne bog at gå imod sådanne tanker. Gennem farverige og levende historiske "billeder" såvel som gennem strategiske teorier viser han, hvordan "sømagt" gennem fornødent samarbejde med land- og luftstyrker øger den krigsførendes muligheder og valg.

Med mange eksempler fra de græske og persiske krige i det femte århundrede f.Kr., gennem verdenskrigene og den i 1990 afsluttede Golf-krig viser forfatteren, hvordan "sømagt" har været brugt - og hvordan den kunne været brugt - for at vinde slag og krige. Bogen kan nok på mange områder virke

provokerende.

"Hvor fører du mig hen? - Jeg går ej længer". Danske udenrigspolitikere under Den kolde Krig. Biografiske skitser og registre 1945-1990. (Tidsskr. Vandkunsten nr. 9/10 94). Forlaget Eirene, Kbh. 1994.

Et stort dobbeltnummer af tidsskriftet, som beskæftiger sig med konflikt, politik og historie. Første del indeholder biografier af en række af de politikere, der har formet dansk udenrigspolitik under Den kolde Krig. Biografier som - med 17 forfattere - er meget forskellige i disposition og opsætning. Anden del indeholder en række oversigter, hvoraf den vigtigste er et register til Folketingets 1600 udenrigspolitiske forhandlinger 1945-1990. Et udmærket kildeskrift og opslagsværk.

Gaylord T.M. Kelshall: The U-Boat War in the Caribbean. Naval Institute Press, Annapolis 1994.

Det karibiske område og hvad der skete der under 2. verdenskrig har kun været sporadisk omtalt. Denne bog råder lidt bod herpå. Forfatteren mener, at u-bådskrigsførelsen i dette område var meget effektiv. Han behandler de tyske forsyningsproblemer og deres løsning - såvel som fejltagelser og fortæller om, hvordan tyske u-bådschefer lærte at indordne sig under den udviklede anti u-bådskrigsførelse. Med baggrund i interviews med u-bådschefer og omfattende kildestudier fremkommer nye oplysninger, der kompletterer billedet af u-bådskrigen i Atlanterhavet. Forfatteren kommer også ind på forholdet mellem USA og dets allierede i det karibiske område og til den engelske flåde, på radio-efterretningstjeneste og på USA's voksende rolle i anti u-bådskrigsførelse.

Dan Kurzman: Left to Die. The Tragedy of the USS Juneau. Pocket Books, New York 1994.

Slaget ved Guadalcanal i november 1942 var nok et af vendepunkterne i Stillehavskrigen. 7 af 13 amerikanske krigsskibe gik dog tabt. Efter at have deltaget i et natligt engagement blev den amerikanske lette krydser Juneau ved middagstid den 13. november 1942 ramt af en fra en japansk undervandsbåd affyret torpedo og gik til bunds i et inferno af ild. Man mente, at godt 140 mænd overlevede sænkningen, mange med svære skader, men da en redningsoperation - sat i gang med megen forsinkelse - var tilendebragt, havde man kun fundet 10 overlevende.

Juneau blev i USA kendt som skibet, der trods interne bestemmelser, havde de 5 Sullivan-brødre om bord - og alle 5 omkom.

Udover at beskrive hændelsen, som indeholder en blanding af mod og tragedie og misforståelser og opfindsomhed, stiller forfatteren inkvisitoriske spørgsmål:

"Hvorfor fastholdt styrkechefen radiotavshed, når et kort signal kunne have reddet mange menneskeliv" og "Hvorfor druknede en flyobservation i bureaukatiets jungle?", og hvordan var admiralerne Halsey og Nimitz involveret i denne tragedie?

Peter A. Soderbergh: Women Marines. The World War II Era. Praeger, Westport 1992.

Ved anden verdens krigsslutning var de amerikanske væbnede styrker på ca. 12 mill., heraf var næsten 280.000 kvinder. I "Marine Corps Women's Reserve" havde mere end 20.000 kvinder forrettet tjeneste under krigen.

Bogen giver ikke den officielle beskrivelse af det kvindelige islæt i korpset, men baseret på 146 tidligere medlemmers historie får man et indtryk af, hvorfor de meldte sig til tjeneste, hvordan det påvirkede den enkelte og hendes forhold til kolleger og til Marinekorpset.

A.H.

Bofors Electronics

Bofors Aerotronics

SATech Electronics

NobelTech

Samlet styrke under nyt navn

Tre stærke, svenske firmaer er nu gået sammen for at danne et endnu stærkere: NobelTech. Operativt opdelt i NobelTech Systems og NobelTech Electronics.

NobelTech Systems' produktprogram omfatter maritime kontrol- og ildledelsessystemer, landbaserede kontrolsystemer til flyvevåbnet og hæren samt systemer til civil flytrafikledelse.

NobelTech Electronics' virksomhed koncentrerer sig om områderne radar, optronik, ildledelsessystemer, modforanstaltninger, flyradio, mikrobølgeprodukter og ammunitionselektronik.

NobelTech har 2.200 medarbejdere og omsætter for 2,1 milliarder svenske kroner.

Ring eller skriv efter vores præsentationsbrochure og få mere at vide om os.

 NobelTech
Nobel Industries

Dansk repræsentation: NobelTech Systems AB, Philipshuset, Prags Boulevard 80, 2300 København S
Telefon: 32882214. Telefax: 31571270

Tidsskrift for Søværnen

UDGIVET AF
SØE-LIEUTENANT-SELSKABET

Redaktør:
Orlogskaptajn Jens Claus Hansen

Nr. 6 - 1994
165. ÅRGANG

ANSCHÜTZ

THOMSON-CSF

HANS BUCH + CO

INGENIØR OG HANDELSFIRMA A/S

Svanevej 6 2400 København NV 31 83 12 12

TIDSSKRIFT FOR SØVÆSEN

Udgivet af Sø-Lieutenant-Selskabet

REDAKTØR:

Orlogskaptajn
Jens Claus Hansen
Forsvarsakademiet
Svanemøllens Kaserne
Ryvangs Allé 1
2100 København Ø
Telefon 39 27 22 33 - 5256

Ekspedition og regnskabsafdeling

(undtagen annoncer)
Fr. T. WETHJE
Søe-Lieutenant-Selskabet
Overgaden oven Vandet 62 B
1415 København K
Telefon 31 54 05 52
Giro 2 04 77 64

ISSN 0040-7186

ANNONCEEKSPEDITION

Orlogskaptajn
Bo Heisterberg- Andersen
Søværnets Materielkommando
Holmen
1433 København K
Telefon 31 57 22 55 - 4270

TRYKKERI:

Norrebro Bogtryk &
Grafisk Center Kbh., ApS
Norrebrogade 56
2200 København N
Telefon 31 39 61 33

6

Forsidebillede: USS IOWA

Eftertryk: Kun med redaktørens tilladelse.

INDHOLD

SIDE

MATERIELMÆSSIGE PERSPEKTIVER FOR SØVÆRNET Af kommandørkaptajn Henrik Hornhaver	335
VÆRNSFELLES DOKTRINUDVIKLING I NATO Af orlogskaptajn N.C. Wang	353
FLÅDEDOKTRIN Af orlogskaptajn Jens Claus Hansen	358
EN AMERIKANSK FLÅDEDOKTRIN Af orlogskaptajn Poul-Erik Larsen	375
VICEADMIRAL H. RECHNITZER (II) Af cand. phil. Ole Haurholm	388
ANMELDELSE Af kommandør P. Grooss	416
MARINENS BIBLIOTEK	419

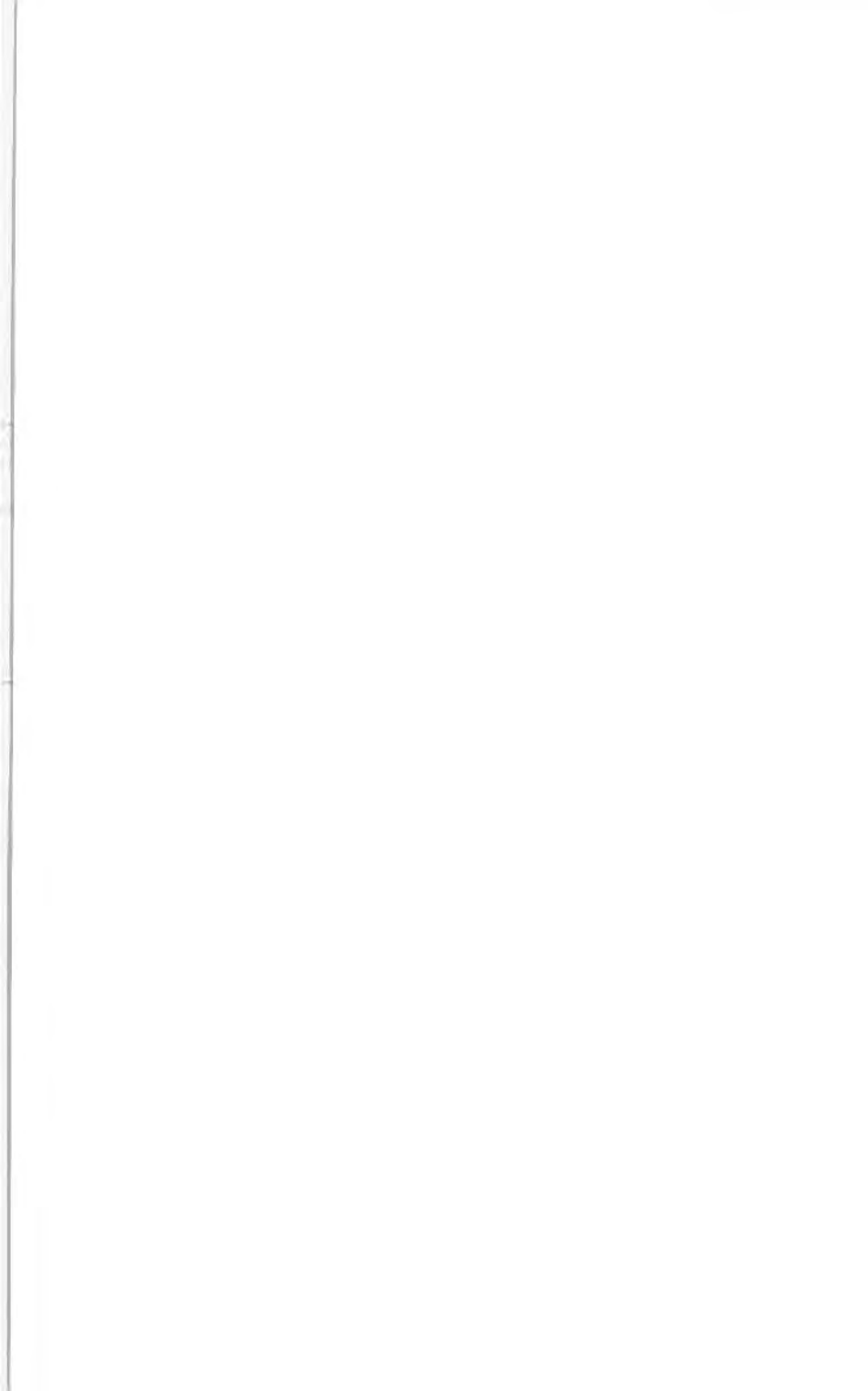

ACTICS

3 and Fire Control System for Submarines

MATERIELMÆSSIGE PERSPEKTIVER FOR SØVÆRNET

Kommandørkaptajn Henrik Hornhaver

Den kolde krig er afsluttet, og det tidligere bipolarere verdenssystem er under en hastig udvikling mod en ny verdensorden. Den umiddelbare militære trussel mod Danmark er væk for øjeblikket, men verden er nu ikke blevet meget fredeligere. Det anses for usandsynligt, at Rusland eller det tidligere Sovjetunionen for nærværende har fjendtlige hensigter. De har formentlig et oprigtigt ønske om at reducere størrelse og omkostninger ved deres militære apparat. Men efter Sovjetunionens opløsning er der opstået en række "magtomrum", der har forårsaget forøget risiko for etniske, nationalistiske og religiøse konfrontationer. Denne tilstand vil være af mere eller mindre permanent karakter.

Der kan dog hurtigt opstå muligheder for nye magtpolariseringer med øget risiko for konfrontationer.

Forsvarets og dermed søværnets opgaver i denne post-kolde krigs æra er fastsat i Lov om forsvarets formål, opgaver og organisation, der er fra den 8. december 1993. Opgaverne er primært forsvaret af dansk territorium og nærområdet i samarbejde med NATO, som hidtidig, men nye opgaver er kommet til i form af konfliktforebyggende, fredsbevarende, fredsskabende, humanitære og andre lignende opgaver evt. på mandat af FN eller CSCE. Disse nye opgaver må dog ikke hindre forsvaret i effektivt og rettidigt at sikre nationens eksistens, integritet og suverænitet. Udover de deciderede forsvarsopgaver er søværnet pålagt en række andre opgaver med det formål at yde støtte til det civile samfund. De væsentligste er søredningstjeneste, fiskeriinspektion, politimyndighed på havet, søopmåling og miljøberedskab.

Kommandørkaptajn H. Elbro har i Tidsskrift for Søværnen redegjort for de operative perspektiver, der fremstår for søværnet på baggrund af forsvarets opgaver, og derigennem opstillet en række krav til søværnets operative formåen dels som overordnede egenskaber, der skal beherskes dels som et antal discipliner i form af kampformer, der skal kunne udøves. Søværnets enheder skal kunne foretage overvågning og rekognoscering, kunne bekæmpe fjendtlige overfladestyrker og ubåde, kunne udlægge og forsvare minespæringer, kunne tilrettelægge og sikre søtransporter, herunder rydde minespæringer og kunne modtage allierede styrker og forsyninger. De geografiske områder, hvor søværnets operationer skal kunne finde sted, er ligeledes beskrevet og omfatter regionale områder, der er nærområdet omkring Danmark, Færøerne og Grønland og områder for mobile operationer, der principielt kan være alle øvrige have og farvandsområder.

På baggrund af sådanne opstillinger kan der gøres indledende overvejelser om opstilling, sammensætning og udrustning af flådestyrker.

For den akademiske diskussion kan de efterfølgende maritime implikationer af operationer i kystnære farvande trækkes frem. Såfremt kystnære farvande defineres som farvandet fra 0 til 200 sømil fra land forudses alle søværnets egentlige operationer både regionale og mobile at være kystnære, bortset fra en evt. forlægning til operationsområdet. Vilkårene deles naturligvis af alle parter i en konflikt, både angribere og forsvarere, men en fordel kan opnås af den, der kender og kan udnytte begrænsningerne og de lokale forhold.

A. Operationsområdet er begrænset og afgrænset.

- * Operationerne kan foregå i overfladen, under vandet, på land og i luften. Kampområdet må overvåges.
- * Der er ikke altid plads eller dybde til at operere med mange forsvarslinier. Kampen må føres på stedet.
- * Der kan være barrierer og flaskehalse, der kan komplicere modstanderens bevægelser, hvilket letter en forsvarsopgave.

- * Fart og manøvrer kan ikke altid udnyttes af en modstander, der derved har større sårbarhed.
- B. Truslen kan optræde tæt på og uventet.
- * En modstander kan benytte meget varierede våbensystemer, fly, missiler, miner, torpedoer.
  - * Den korte kampafstand kræver korte reaktionstider.
  - * Sløring kan anvendes.
- C. Den taktiske situation kan være kompleks.
- * Samtidige trusler kan optræde i området såsom:
    - forankrede, bund-, nedgravede eller flydende søminer
    - ubåde, luftfuhængige ubåde, miniubåde
    - landbaseret fly
    - landbaseret kystmissil
    - småfartøjer med antiskibsvåben
  - * Kompliceret taktisk billede
    - Der kan være en blanding af venner, fjender og neutrale i området.
    - Der kan være intens civil lufttrafik og handelsskibs sejlads i området.
    - En modstander kan bruge neutral trafik eller neutralt område for ly.
    - Det kræver nøje kontrol med egne styrker at undgå "friendly fire".
    - Koordination af egne styrker herunder ubåde er nødvendig for at opnå taktisk overlegenhed.
- D. Miljøet kan give særlige problemer i kystnære områder.
- * Radar og radiobølgers udbredelse over sø/land kan ofte være unormal og er vanskelig at forudsige.
  - * Sonarforholdene kan kompliceres af inhomogene vandmasser på læge dybder.

Det er almindeligt antaget i dag, at det er muligt at beskrive og opstille modeller for naturlovene, udbredelsesforhold og transmissionsforhold i havet, atmosfæren og i grænselagene. Det er hermed muligt at beskrive en sensors detektionssandsynlighed, når sensorens og målets parametre samt vind og vejr er kendte. Det er muligt at beskrive våbensystemernes træffesandsynligheder og virkningen i forskellige måltyper, men det er umuligt at udtale sig om andet end statiske værdier. Det er ikke muligt at udtale sig konkret om fremtidige værdier af disse størrelser. Man kan ikke på forhånd regne sig til udkommet af en konflikt. Der er derfor med det nuværende kendskab til sammenhængene et stokastisk element i planlægningsgrundlaget.

Der kommer hele tiden ny basal viden til, både om grundvidenskaberne og de anvendte videnskaber, men egentlige gennembrud kan ikke forudses og er vel ikke at forvente. Nye anvendelser af kendt viden, såsom smartere udnyttelse af naturlovene og nye applikationer af kendt viden kan forekomme. Udviklingen præges langt mere af evolution end af revolution, men specielt i dette århundrede har teknologien ofte bestemt den militære operationsform.

Med den store mængde af indgående parametre og så komplicerede indbyrdes sammenhænge imellem dem, kan et forsøg på at finde løsninger forekomme uhyre vanskeligt, og med den yderligere begrænsning, der ligger i snævre økonomiske muligheder, må materieludvælgelse, -opstilling og -introduktion baseres på den til rådighed værende viden, forudseenhed og visionær kombinationsevne. Det er derfor en spændende opgave også i fremtiden at sikre søværnet materiel, der på en fornuftig måde kan løse de pålagte operative opgaver i såvel det regionale område som under mobile operationer.

På baggrund af de foran beskrevne operative implikationer kan der opstilles forskellige scenarier, hvori vidt forskellige teknologier kan medvirke til materielmæssige løsninger.

AKTIVT LUFTFORSVAR

De robuste integrerede våbensystemer, der f.eks. fordres til

luftforsvar i et kompliceret miljø mod fly og antiskibsmissiler må have en høj effektivitet. Trusselsudviklingen inden for antiskibsmissilerne vurderes bl.a. at være:

- * Missilet vil få mindre signatur i radar- og infrarød-området.
- * Lavere flyvehøjde.
- * Højere hastigheder og manøvrer (evt. terminal) med høj acceleration.
- * Missilet kan holde radartavshed til det er tæt på målet.
- * Multimode styring. Missilet vil kunne anvende en kombination af f.eks. radar og IR- homing, for at vanskeliggøre modstanderens brug af modmidler.
- * ECCM
- * Missilet vil få beskyttelse/pansring mod beskydning.
- * Mulighed for indstille et koordineret træffetidspunkt for flere missiler.

Et våbensystem, der skal bekæmpe fremtidige antiskibsmissiler i det kystnære område har bl.a. detektionsafstand, reaktionstid og egne våbenparametre som variable faktorer. Detektionsafstanden afhænger af clutter og landekko samt af målets lave flyveprofil og ringe radarreflekterende areal. Reaktionstiden er tiden fra beslutningen om engagement træffes til ens egne våben kan affyres. En relativt lang reaktionstid vil reducere engagementstiden. Er ens eget våben langsomt, vil det kunne betyde, at der kun kan opnås en kort interceptionsafstand, hvorved vragele fra det nedkæmpede missil risikerer at ramme eget skib. Er det angribende missil i stand til at manøvrere, vil det kunne narre det defensive våben, såfremt dette ikke besidder en høj kinematisk manøvreevne.

Det er nødvendigt tilsvarende fortsat at udvikle alle sider af det defensive våbensystem, såfremt det skal opnå overlegenhed over angribende missiler. Detektionsafstanden skal øges, våbenkontrollsystemet skal formindske reaktionstiden, våbenhastigheden og rækkevidden øges, og elektronisk krigsførelse integreres.

Kravene til et effektiv våbensystemet mod antiskibsmissiler

kan efter sådanne overvejelser formuleres til:

Detektion

- Lang rækkevidde er nødvendig.
- Hele sfæren skal gennemses med høj opdateringsfrekvens.
- Mål skal processeres og opdateres hurtigt.
- Målspor skal angives med stor nøjagtighed.
- Både passive og aktive sensorer skal anvendes og data korreleres.

Styring

- Hurtig reaktion med brug af automatik er nødvendig, da tiden fra detektion til indsættelse skal minimeres.
- De forskellige sensorer skal alle optimeres og deres data integreres.
- En automatisk trusselsevaluering skal være integreret i styringsprocessen.
- Koordineret indsats af alle rådige hard-kill og soft-kill systemer skal finde sted.

Engagement

- Våbnene må have lang rækkevidde.
- Høj gennemsnitshastighed.
- Høj manøvrebevægelse.
- Høj træffesandsynlighed.
- Kort reaktionstid.
- Mange skud klar/hurtig affyring/kort genopladningstid.
- Mange mål skal kunne belyses/engageres samtidigt.
- Aktiv elektronisk krigsførelse skal kunne indpasses.

Som systemløsning for søværnet arbejdes på en integreret pakke bestående af sensorer omfattende 3D radar, kombineret med ESM og elektrooptik, alle styret af en videreudvikling af C3 kampinformationssystemet. Våbensystemerne omfatter ECM samt OTO Melara-kanon og Vertical Launch Seasparrow-missil (VLSS).

VLSS er udviklet fra Seasparrow missilet, der har været

anvendt i søværnet i en årrække. Flere NATO lande arbejder nu sammen om en videreudvikling benævnt Evolved Seasparrow Missile (ESSM). Dette missil vil i kraft af en større raketmotor have hurtigere opstart, større hastighed, for øget rækning og bedre manøvrerevne i forhold til den seneste version af missilet RIM-7P. Missilet affyres lodret for derefter med thrust vektor kontrol at tippe over til vandret flyvning. Missilet vil kunne engagere lavtflyvende hurtige antiskibsmissiler. Missilet kan pakkes tættere end de eksisterende, og affyres uden kontinuerlig målbelysning. På denne måde vil flere mål kunne engageres.

BEKÆMPELSE AF OVERFLADEMÅL

Evnen til at kunne bekæmpe overflademål er en vital del af søværnets bidrag til løsningen af forsvarets opgavekompleks fra afvisning af krænkelser til deltagelse i invasionsforsvar eller i operationer mod fjendtlig behersket farvand. Det drejer sig i høj grad om ved samarbejde at kunne koncentrere enheder eller styrker for at opnå en temporær eller lokal taktisk overlegenhed, hvorefter våbensystemerne kan indsættes samtidigt før styrkerne atter regruperes.

En nødvendig forudsætning for at kunne gennemføre operationerne er at have aktuel og konsistent information om tilstedeværelsen og bevægelser af egne og fremmede enheder.

Enhederne skal kunne overvåge, detektere, klassificere, identificere, iagttage, rapportere og kommunikere om alt inden for sensorrækning. Sensorerne må kunne operere under alle vejrforhold og være immune overfor regn, clutter og elektronisk krigsførelse. En særlig interesse har knyttet sig til måludpegning på stor afstand (Over The Horizon Targeting), der ofte fordrer flere samarbejdende enheder.

Kampinformationssystemerne skal kunne registrere, behandle og sortere alle data, skille væsentligt fra uvæsentligt og understøtte et fælles informationsniveau samt muliggøre at egne enheder informeres og kan kommanderes. Metoder til sammenstilling og korrellering af egne og andres sensordata (sensor fusion) videreudvikles i takt med at hurtigere computere

introduceres. Det er vigtigt at softwaren opbygges i moduler med standardiserede snitflader. Datalink må være af en type, der tillader internationalt samarbejde.

Valg af våbensystem kanon, torpedo eller sømålsmissil afhænger af målets vigtighed, målets selvbeskyttelse, målets selvforsvarsevne, egen ammunitionsbeholdning og den taktiske situation.

For alle systemer arbejdes der på at nedsætte "flyvetiden", øge skudkadencen, øge resistens mod modmidler og lægge mere intelligens over i våbnet for at øge træffesandsynligheden.

Sømålsmissilerne forventes at udvikles imod at få supersø hastighed, mulighed for waypoints, bedre målfølger, mindre signatur og større gennemtrængningsevne mod forsvarssystemer.

Ubåde, der er særdeles velegnede til bekæmpelse af overflademål, behandles særskilt senere.

BEKÆMPELSE AF UBÅDE

Bekæmpelse af ubåde har traditionelt ikke været prioriteret højt herhjemme, dels på grund af de læge vanddybder og dårlige sonarforhold i indre danske farvande dels på grund af manglen på effektive sensorer.

Med introduktionen af STANDARD FLEX i rollen som antiubådsenhed er forudsætningerne markant ændrede. Kombinationen af en lavfrekvent Variabel Dybde Sonar, der kan placeres optimalt i forhold til lagdeling i vandet og en højfrekvent skrogmonteret sonar med høj opløsning giver en sensorpakke, der kan operere i vore farvande. Rækningen er dog stadig begrænset og derfor kan helikopterbårne systemer såsom nedsænkbar sonar eller magnetisk anomalidetektor udgøre et nødvendigt tilskud. En helikopter kan også nedkaste sonarbøjer, der kan rapportere såfremt de registrerer en ubådskontakt.

Søværmet har ikke et effektivt våbensystem mod neddykkede ubåde i dag. Der er behov for både et signalmiddel og et egentlig våben, der optimalt vil kunne anvendes både fra skibe, ubåde og helikoptere.

Søværnets nuværende ubåde er velegnede til detektion af

neddykkede ubåde, men er ikke udrustede med våben til en egentlig bekæmpelse af sådanne mål.

STYRING AF SIGNATURER

Ved signaturer forstås her skibes og ubådes aktive og passive fjernfelter som f.eks. udstrålet støj, magnetfelt, eller hvorledes skibet tager sig ud set med en modstanders sensorer og våbensystemer herunder radar, sonar og elektrooptiske sensorer.

Kendskab til disse emner er særdeles vigtig, da det vil være muligt at undgå eller forsinke detektion af eget skib, såfremt signaturerne er under givne tærskelværdier, og herved kan opnås en betydelig taktisk fordel. For at kunne udnytte sin viden er kendskab til baggrundssignaturer og indflydelsen af transmissionsvejen afgørende.

Som værktøj til minimering af signatur anvendes modellering til brug i konstruktionsfasen og måling efter søsætningen for dels at verificere teorien og for at rette opståede "hot spots".

Ved modellering skabes først en 3D beskrivelse af skibet med geometrien, materialekarakteristika og position af maskineri og specialudstyr. Herefter beregnes signaturerne iberegnet virkningen af refleksioner og omgivelserne.

Måling af signaturer finder sted i de relevante spektrale bånd med en sådan rumlig opløsning, at det er muligt at tolke signaturen og fjerne uønskede dele, og herved kan signaturen generelt sænkes med øget overlevelsesmulighed til følge.

Skibets signatur omfatter også kølvandsriben, der bliver stående en vis tid efter skibet. Visse radarsystemer kan detektere skibe ved observation af kølvandsriben.

Begrebet "Stealth" omfatter udover signaturreduktion selve måden, hvorpå skibet opereres og manøvreres, så fjendtlig detektion og identifikation formindskes eller vanskeliggøres.

Ubåde kan beklædes med sonarabsorberende materiale for at undgå detektion med aktiv sonar. Detektion med passiv sonar kræver en støjsvag operation og lyddæmpning af alt maskineri.

STANDARD FLEX

STANDARD FLEX-koncepten er en metode, hvormed et antal forskellige modulariserede og containeriserede våben- og elektroniksystemer kan udskiftes, sammensættes og betjenes via distribuerede datasystemer gennem databusser fra standard operatørkonsoller. Der opnås herved, at skibe kan skifte rolle lynhurtigt, at bemanningen kan reduceres i forhold til traditionelle skibe, at nye materielsystemer let kan integreres og at skibe ikke bindes til et skibsværft under retrofit af våben eller elektroniske systemer. STANDARD FLEX-koncepten betyder for søværnet, at programmet omfattende anskaffelse af enhederne, uddannelse, drift, vedligeholdelse og styring af reservedele bliver mere enkelt og fleksibelt. Totalt set spares økonomiske midler i forhold til en traditionel anskaffelse.

STANDARD FLEX-koncepten er ikke strengt bundet til specifikke materieltyper eller mærker. De fysiske dimensioner på de enkelte containere ligger fast, men om det er den ene eller anden type computer eller databus er ligegyldigt, og dermed er koncepten fremtidssikret. Der anvendes coax-kabler i første serie STANDARD FLEX 300, men disse kabler kan senere erstattes af lyslederkabler, såfremt det måtte ønskes at øge kapaciteten. Computere og displayudstyr vil også med tiden blive udviklet til at være hurtigere og med større ydeevne, og udstyret vil løbende kunne udskiftes elementvis, og dermed er også trinvis udviklings- og udvidelsesmuligheder sikret. Den største del af softwaren til STANDARD FLEX-koncepten er udviklet fra bunden specielt til denne skibsklasse. Der anvendes en striks systematiseret og modulariseret metode i software udviklingen, der skrives i højniveausproget ADA, der tillader fremtidig videreudvikling og ændring i funktionalitet og Human-Machine Interface. Det vurderes således, at langt de fleste fremtidige udviklingsbehov vil kunne dækkes af den eksisterende hardware ved æn dringer i softwaren. Det betyder at systemændringer og tilføjelser af nye våben eller sensorsystemer vil kunne forberedes uden for skibet og implementeringen vil kunne finde sted uden værftsophold.

Et væsentligt formål med STANDARD FLEX-koncepten har

naturligvis også været at opnå besparelser i driften; og erfaringer fra de første skibe indikerer, at dette er opnået.

Færdiggørelse og driftsætning af STANDARD FLEX 300 programmet med de avancerede moduler er fortsat en hovedopgave, der fordrer en massiv indsats. Projektet griber ind i mange aspekter af søværnets dagligdag, der vil gennemgå store ændringer nu og efterhånden som koncepten videreføres. Der er endvidere en lang række civile opgaver, der vil kunne indpasses i koncepten, så der ligger en række udviklingsopgaver foran.

Den længe ventede ikrafttræden af den nye havretskonvention UNCLOS III sker i november 1994, og dermed kan nye opgaver vise sig med overvågning af de eksklusive økonomiske zoner, territorialfarvandet og havbunden.

KORVETTERNE AF NIELS JUEL-KLASSEN

Levetidsforlængelsen af korvetterne er et stort og teknisk set meget udfordrende projekt, der er under udvikling. Korvetterne vil i væsentlig grad overgå til STANDARD FLEX koncepten, og vil blive udstyret med C3 kampinformationssystem svarende til det, der anvendes i SF300, ny varslingsradar og forbedret kommunikation til linkforbindelse til NATOenheder. Der planlægges også en modernisering af luftværnsmissilsystemet.

Skibsteknisk vil delprojekterne omfatte ændringer, der svarer til introduktionen af STANDARD FLEX koncepten med nyt orum, containerisering af systemer og ændringer, der afspejler det ændrede operative mønster på baggrund af forventet fortsat deltagelse i FN og NATO operationer. Der planlægges på at udskifte ventilationsanlæg, sanitære installationer og indføre forbedret brandsikring. Der kan formentlig findes plads til et antal STANDARD FLEX containerpositioner ombord, og derved kan korvetterne bestykes med samtlige typer af SF300 containere. Herved vil der kunne medføres Vertical Launch Seasparrow, VDS sonar eller et af de civile moduler, og korvetterne får herved mulighed for at kunne udføre nye opgaver.

Der indføres elektrooptisk udstyr til forbedring af udkigstjeneste og identifikation af små mål. Kommunikation til danske myndigheder vil kunne foretages via satellittelefoni.

Alle ændringer af skrog og overbygning vil blive nøje gransket for at tilsikre en reduktion af skibets signatur.

VEDLIGEHODELSE

Vedligeholdelsen af søværnets materiel er en afgørende vigtig hovedopgave i en tid med budgetnedskæringer. Opgaven kræver store ressourcer og stiller til stadighed krav om optimal styring og løbende tilpasning af rutiner og organisation.

Den traditionelle skibsvedligeholdelse er blevet udbudt til civile værfter, medens den teknologisk krævende våben- og elektronikvedligeholdelse finder sted på flådestationernes tekniske afdelinger.

Søværnets skibe og fartøjer vil fortsat fremover blive eftersat i henhold til de for civile handelsskibe gældende synsrutiner baseret på en 5-årig eftersynscyklus. Der vil henses til de ændrede operative krav for beredskab og muligheden for en forbedret registrering af materielsystemernes driftprofil kunne lægges større vægt på egentlig tilstandsbaseret vedligeholdelse, frem for eftersynsarbejder baseret på standard rutinemæssige hovedeftersyn. Nye ideer omkring Integreret Logistisk Støtte og Risikomanagement vil sammen med en generel øget bevidsthed omkring Kvalitets- og Kontrolrutiner kunne danne grundlag for en løbende justering af eftersyns- og vedligeholdelsespolitik, således at der vil kunne opnås både et højere vedligeholdelsesniveau og reducerede vedligeholdelsesomkostninger.

KOMMENDE PROJEKTER

Den i søværnet foreliggende operative struktur er udviklet primært til løsning af opgaver i nærområdet i lyset af øst-vest konfrontationen. Der er nu behov for udvikling mod det ændrede

opgavespektrum med opgaver såvel i som fjernt fra de hjemlige farvande, med mulighed for at forskyde tyngden i operationerne. Fremtidige skibe skal kunne operere på alle have. Der må her gøres opmærksom på, at de efterfølgende beskrivelser står for forfatterens egen vurdering. Der er ikke politisk truffet nogen afgørelse om sådanne projekter.

NYE UBÅDE

De nuværende ubåde af NARHVALEN- og TUMLEREN-klassen forventes at være teknisk udtjente år 2000-2005, og et erstatningsbyggeri bør indledes i dette årti for at sikre kontinuiteten.

En systematik til anvendelse ved projektering af et kommende ubådsbyggeri, bygger på en analyse af den ønskede ubådsfunktioner og en gruppering og opdeling af disse funktioner og derefter beskrivelse af deres kobling til enkelte materielsystemer.

Når denne sammenhæng er etableret er det muligt at opstille varianter og bedømme vægt, størrelse og pris for de opstillede ønsker.

Ubåden beskrives som et system af delopgaver, der skal gennemføres enkeltvis, før ubåden kan angribe et mål. Den skal f.eks. kunne modtage en ordre, mens den er på havet, altså må den kunne modtage en radiomelding d.v.s. have en modtager ombord. Den skal kunne dykke og bevæge sig neddykket, hvilket medfører krav om dykketanke og maskineri o.s.v. Dette fiktive ubådssystem opdeles i følgende funktioner, der her tages fra en kampsituation, indordnet i en tidsfølge. Funktionerne er afhængige af både tid og sted:

OPERATIV FUNKTION		DEL FUNKTION
Modtagelse af direktiv		Kommunikation passiv
Afgivelse af information		Kommunikation aktiv
Våbenbærer		
Platform	M.h.t. modstander	Beskyttelse mod detek- tion Evne til at modstå angreb,
	Generelt.	Skrog og indretning Energiforsyning
	Bevægelse mod mål	Fremdrivning Dykning Manøvrering Navigering
Våbenindsats	Måldata	Varsling Kampinformation
	Kamp	Ildledning Skydning
Tilbagetrækning	Undvigelse	Manøvrer
Logistik		Genladning

De enkelte operative funktioner kan herefter videreopdeles og beskrives, således at der er en logisk og naturlig sammenhæng. Når alle delfunktioner er beskrevet til grænsen, kan det overvejes, hvilke materielssystemer, der kan opfylde dem i den beskrevne kontekst. Et passende system til at holde rede på niveau og sammenhæng anvendes.

Hver operativ funktion kan opdeles i en række delfunktioner, hvis sum udgør hovedfunktionen. Hver delfunktion er afhængig af et materielssystem/undersystem, der løser den pågæld-

ende opgave. Hermed er der en metode til at se de enkelte materielsystemer i en større helhed.

Ideen er nu, at man ved at prissætte materielsystemerne, kan få en ide om prisen for at løse delfunktionerne. Specielt kan denne metode anvendes, hvis man ønsker at undersøge konsekvenserne af en udvidelse/formindskelse af en operativ funktion. Det er naturligvis en forudsætning, at der ved ændringer hele tiden føres nøje regnskab med vægte og forbrug herunder strøm og køling.

Fremdrivningsmaskineriet til den konventionelle ubådstype er under udvikling til en større grad af uafhængighed af adgang til atmosfærisk luft og en større grad af støjsvaghed. Stirlingmotorer, Lukket Kredsløb Dieselmotorer eller turbiner og Fuel Cell er nogle af de nye typer. Batteriteknologien er også under kraftig udvikling. De forskellige metoder må studeres og evalueres, før der kan peges på mulige løsninger.

En ny ubådstype forventes ikke blot at løse militære opgaver, men vil evt. kunne foretage inspektion og evt. reparation af rørledninger på havbunden, foretage miljøundersøgelser og videnskabelige undersøgelser m.v.

STØRRE ENHEDER

I samarbejde med NAVAL TEAM DENMARK, der er en sammenslutning af eksportorienterede danske skibsværfter og forsvarsmaterielproducenter, er der udviklet en række fleksible skibsprojekter, der baserer sig på STANDARD FLEX koncepten og de erfaringer, der er blevet gjort med SF300 og THETIS-klassen. Det vurderes muligt at konstruere et skib, der med moduler og standard-containere vil kunne udføre en lang række roller som transportskib, støtteskib, patruljeskib og minelægger. Et sådant skib vil også kunne løse de civile opgaver, der har været undersøgt i forbindelse med SF300, og i kraft af den større tonnage kunne gøre det både regionalt og på verdenshavene.

Et marineskib bygget med udstrakt brug af kommerciel skibsbygningsstandard vil være en effektiv løsning i kraft af

besparelserne, der kan opnås ved ikke at vælge fuld militarisering. Der bør naturligvis ikke blive gået på kompromis på områder, hvor det gælder chocksikring af primære komponenter, brandbeskyttelse og sikkerhedsinstallationer. I handelsflåden er specialisering af skibstyperne nødvendig af konkurrencehensyn, men søværnet har brug for hybridiseringen af hensyn til omstillingen mellem mange vidt forskellige opgaver.

Den indflydelse søværnets udvikling af STANDARD FLEX konceptets integrerede skibs- og maskinkontrol (SCSS) har haft på udviklingen af automation i den civile danske skibsfart, har ført til en bemærkelsesværdig reduktion af besætningstørrelsen indenfor den civile skibsfart. De muligheder for automatisering, der er indbygget i STANDARD FLEX konceptet kan føre til indførelse af drifrutiner, som også tillader reduceret bemanning på søværnets skibe.

Behovet for personel til betjening af skib og våbensystemer i døgndrift, personel til at håndtere en helikopter og personel til at kunne yde assistance til anden skibsfart vil dog medføre, at besætningen ikke kommer under et vist minimum.

NAVAL TEAM DENMARK markedsfører projekterne STANDARD FLEX 1500, som bygger på NIELS JUEL-kl og STANDARD FLEX 3000, der baserer sig på THETIS-klassen. Deltagelsen i markedsføringen giver en række erfaringer og impulser fra kontakten med fremmede marinere, der ofte anskuer problemstillingerne på en anden måde, end vi er vant til.

Søværnet vil have behov for et antal større enheder efter år 2000 til at dække et vidt opgavespektrum omfattende egentlige kampopgaver, støttefunktioner og transportopgaver m.v. både i danske farvande og under mobile operationer. Det er et umiddelbart behov for afløsning for minelæggere af FALSTER-klassen og senere for korvetter af NIELS JUEL-klassen. Det norske forsvarsforskningsinstitut angiver, at et alsidigt skib, der skal kunne deltage i fredsbevarende operationer bl.a. i de økonomiske zoner, af hensyn til aktionsradius, sødygtighed, beboelighed og udholdenhed må have et standard "mindstemål", der for sådanne overfladeskibe er på ca. 3000 ton. Det er i dag ikke skrogstørrelse, der bestemmer prisen.

En større enhed, der bl.a. baserer sig på erfaringerne fra

arbejdet med NAVAL TEAM DENMARKs projekter kan forsynes med 6 containerpositioner. Et sådant skib kan udrustes særdeles alsidigt, og dette design vil formentlig kunne danne grundlag for et fremtidigt søværnsprojekt.

ROBOTTER

Visse militære opgaver vurderes så risikable, at de må udføres af ubemandede fartøjer eller robotter. Det drejer sig bl.a om minerydningsopgaver, hvor risikoen for aktivering af en mine kombineret med konsekvenserne ved en sprængning nødvendiggør en ubemandet angrebsmetode. STANDARD FLEX programmet har allerede introduceret anvendelse af ubemandede overfladefartøjer og undervandsdroner til minerydning. Principperne vil kunne videreudvikles til andre militære operationer som f.eks afsøgning og patruljering af havområder. Ubemandede fly vil kunne sendes frem til fjendtlige baseområder for rekognoscering.

Start og landing af ubemandede fly fra skibe er dog fortsat meget vanskelige processer, men ny teknologi vil gøre dette lettere.

AFSLUTNING

Et hovedtræk i udviklingen vurderes at være, at kamphastigheden stadig øges. Reaktionstider formindskes og våbenhastigheder stiger. Det er nødvendigt som modtræk at kunne sine skibes signaturer, kunne anvende sløring og modmidler og selv at besidde evnen til at detektere målene, kontrollere egne sensorer og våbensystemer og kunne engagere truslen rettidigt. Beherskelse af informationsteknologien er nødvendig for at kunne overleve i dette scenario, og det må være her, der skal sættes ind de kommende år. Efter reorganiseringen af søværnets logistiske støttestruktur må en styrkelse af fagområderne elektronik og informatik være en hovedopgave, der skal løses.

Som det fremgår af ovenstående, er der ved Søværnets Ma-

terielkommando iværksat mange spændende projekter og mange nye opgaver er i støbeskeen.

Gennemførelsen af opgaverne vil kræve en fortsat motiveret og engageret medarbejderstab med velfunderet teknisk og operativ viden. Optimal udnyttelse af materielsystemerne vil kræve medarbejdere med øget forståelse af samspillet mellem materielsystemernes operative anvendelse og deres tekniske formlåen. I denne forbindelse spiller militært personel en afgørende rolle i materielkommandoen, gennem deres deltagelse på lige fod med civile tekniske eksperter i løbende teknisk sagsbehandling og teknisk projektarbejde.

Kilder:

Rekkedal, N.M. et al: Utviklingen av moderne krigføring
FFI/Rapport-92/5027

U.S.Navy: "From the Sea", Preparing the Naval Service for the
21st Century, White Paper Sep 1992.

Ousborne, D.R.: Ship Self-defense against air threats
APL Technical Digest, Nov 1993

Elbro, H.: Operative perspektiver for søværnet
T.f.S. nr. 3-1994

VÆRNSFÆLLES DOKTRINUDVIKLING I NATO

Af orlogskaptajn N.C. Wang

BAGGRUND

"The Goldwater-Nichols Department of Defense Reorganization Act of 1986" - også kaldet "The Bottom-Up Review" - markerede den definitive afslutning på Reagan-perioden i det amerikanske forsvar. Substantielle reduktioner i alle fire værn var nødvendige efter flere års oprustning. Notatet angav "JOINTNESS" som midlet der skulle sikre den operative effektivitet trods de numeriske reduktioner og blev derfor starten på en ny "værnsfælles æra" i det amerikanske forsvar. En direkte følge af Goldwater-Nichols notatet var oprettelsen af "JOINT DOCTRINE CENTER (JDC)" - et center med ansvar for den amerikanske værnsfælles doktrinudvikling.

Golfkrigen i 1991-92 understregede værdien af en værnsfælles indsats. Et forholdsvist begrænset indsatsområde medførte en kompleksitet i operationerne, der forudsatte en høj grad af koordination og samarbejde værnene imellem. At dette samarbejde lykkedes viser krigens korte forløb og effektive karakter. Det er i den forbindelse interessant, at JDC udgav "JOINT-PUBLICATION 1" i NOV 1991. Siden krigens afslutning har JDC udviklet et helt kompleks af værnsfælles doktriner og en række vestlige nationer, heriblandt Canada og Storbritannien, har påbegyndt en lignende doktrinudvikling i nationalt regi.

AJP-1 UDVIKLING

Det kan næppe undre, at den ovenfor skitserede udvikling har fået indflydelse på doktrinudviklingen i NATO. Således blev der allerede i APR 1992 nedsat en kommitte i NATO - "Combined Joint Operational Doctrine Committee (AJOD-Committee)" - der fik til opgave at udvikle en værnsfælles doktrin på det operative niveau for alliancens styrker - ALLIED JOINT PUBLICATION 1 (AJP-1). Kommitteen blev underlagt den arbejdsgruppe, der udvikler NATO's taktiske landmilitære doktrin (ATP 35), der igen er underlagt "ARMY BOARD" i "MILITARY AGENCY of STANDARDIZATION (MAS)". Dette i alle henseender bizarre underlæggelsesforhold tydeliggør, at der her var tale om en nyskabelse i.f.t. alliancens hidtidige værnsvisse doktrinudvikling.

Der var fra starten stor bevågenhed omkring udviklingen af AJP-1 i NATO's politiske og militære ledelse. Dels kunne doktrinen blive et led i Alliancens bestræbelser på at signalere et højt forandringsberedskab til omverdenen, og dels har det under hele forløbet ligget i luften, at der meget snart kunne blive behov for en sådan doktrin f.eks. i Ex. Jugoslavien. Dette pres har medført et - efter NATO-standard - særdeles effektivt udviklingsarbejde, hvor de ovenfor nævnte bureaukratiske uhensigtsmæssigheder har fået minimal betydning. AJP-1 er således blevet godkendt af nationerne og udsendt i NOV 1994, hvilket er ca. 2 1/2 år efter arbejdet blev påbegyndt. En sådan tidshorison må betegnes som overordentlig rimelig. Til sammenligning, tog det allianceparterne 7 år at blive enige om en definition på begrebet "FIGHTER AIRCRAFT" til AAP-6.

Herudover er der nu i MAS oprettet et TRI-SERVICE BOARD, hvor arbejdet med doktrinen underlægges, så AJP-1 fremover kan få en fremtrædende plads i alliancens publikationshierarki.

AJP-1 INDHOLD

Nedenstående er angivet en oversigt over indholdet i AJP-1. De første 5 kapitler indeholder, hvad man kunne kalde råd og vejledning om direktivgivning, kommando- og kontrolforanstaltninger samt om situationsbedømmelse og operationsplanlægning for værnssfælles operationer på operativt niveau. Altså alle de forhold som en chef nødvendigvis må have styr på, før han kan få sin stab til at virke. De efterfølgende 13 kapitler omhandler en række forskellige specialer som hver især kan indgå med større eller mindre vægt i operationen. Dette er med andre ord de ting som staben skal have styr på for at kunne medvirke til operationens succes. Det sidste kapitel omhandler fredsstøtteoperationer og reflekterer i vid udstrækning indholdet af "MILITARY DECISION ON MC 327 (NATO MILITARY PLANNING FOR PEACE SUPPORT OPERATIONS), der imidlertid endnu ikke er politisk godkendt, i modsætning til AJP- 1 (incl. kapitel 19(note)). Alle kapitler indledes i øvrigt med referencer til de væsentlige publikationer der findes om det pågældende emne, hvilket understreger doktrinenes overordnede og samlende karakter.

Ch. 1: Military Implementation of Alliance Strategic Concept.**Ch. 2: Principles for Employment of Allied Joint Forces****Ch. 3: Command and Control in Allied Joint Operations****Ch. 4: Planning for Allied Joint Operations****Ch. 5: Execution of Allied Joint Operations****Ch. 6: Intelligence****Ch. 7: Logistic Support****Ch. 8: Communication and Information Systems****Ch. 9: Command and Control Warfare****Ch.10: Electronic Warfare****Ch.11: Operations Security and Deception****Ch.12: Joint Air Operations and Airspace Control****Ch.13: Force Air Defence****Ch.14: Special Operations**

Ch.15: Psychological Operations

Ch.16: Operations in a NBC Environment

Ch.17: Public Information in Allied Joint Operations

Ch.18: The Civil Military Interface in Allied Joint Operations

Ch.19: Peace Support Operations

Detaljeringsgraden i AJP-1 har været genstand for mange og lange diskussioner i.f.m. udviklingsarbejdet. Der er tilsyneladende to skoler indenfor doktrinudvikling blandt alliancens medlemslande. Den ene skole ønsker en høj detaljeringsgrad m.h.p. at give chefen et reelt føringsredskab. Den anden skole ønsker kun at angive overordnede principper m.h.p. at give chefen den fornødne handlefrihed. AJP-1 er i sagens natur et kompromis mellem disse yderpunkter; men et kompromis der sikkert passer dansk doktrin-holdning - eller manglen på samme - ganske godt.

Med AJP-1 har Alliancen fået én publikation, der i generelle vendinger og uden specifik trusselopfattelse beskriver, hvorledes de militære styrker kan anvendes. Herved opnås dels en fælles forståelse for Alliancens modus operandi, og dels at de mange nye samarbejdspartnere fra de tidligere østlande kan få et klart indtryk af de operative præmisser for samarbejdet. Endelig er AJP-1 et glimrende opslagsværk, der overordnet beskriver alle væsentlige aspekter ved moderne krigsførelse.

AFSLUTNING

Som dansk officer kan det være lidt vanskeligt at blive grebet af samme euforiske begejstring som mange udenlandske kolleger, når der tales om værnssfælles doktrin. En sådan har Danmark jo principielt haft i mange år i form af Forsvarskoncepten. Denne koncept var et glimrende eksempel på en værnssfælles doktrin for forsvaret af BALTAP område. Når der anvendes datid om en formelt set ikraftværende forsvarskoncept, hænger det sammen med, at forudsætningerne for denne koncept faldt bort da jerntæppet faldt i 1989. En ny er nu på trapperne, men Danmark har reelt været uden overordnet doktrin for anvendelsen af

forsvaret i de seneste 5 år. En naturlig følge heraf må være den, at også de enkelte værn i denne periode har befundet sig i et doktrinært tomrum. Nogen vil måske trække på skuldrene af en sådan konstatering; men en optimal anvendelse af ressourcerne forudsætter en udbredt forståelse for, hvilke opgaver styrkerne skal anvendes, til og hvordan de i givet fald kan anvendes. Forsvarets opgaver er nu overordnet beskrevet i Loven om Forsvaret, men umiddelbart forekommer det endnu uklart hvilken rolle de enkelte værn er tiltænkt. En sådan uklarhed, virker hæmmende på det værnssfælles samarbejde og øger dermed risikoen for parallelplanlægning og dobbeltarbejde. Den nye Forsvars-koncept må være savnet.

FLÅDEDOKTRIN

Af orlogskaptajn Jens Claus Hansen

INDLEDNING

Formålet med dette indlæg er at give et indblik i doktrinudvikling på det maritime område - et emne der i de senere år har fået en særlig opmærksomhed i de vestlige lande. I USA man har gjort mest ud af studiet af doktriner. Derfor vil jeg tage udgangspunkt i den amerikanske flådes filosofiske grundlag "From the Sea" samt fra "Naval Doctrine Publication 1 "Om søkrigsførelse", der blev udgivet fra den amerikanske flåde i marts 1994. (Se herom i orlogskaptajn P.E. Larsens artikel i dette tidsskrift). Endvidere vil jeg kort omtale den maritime doktrin i NATO - CONMAROPS (Concept for Maritime Operations). Afslutningsvis diskuteres "Udviklingen af det operative område", der blev udsendt ultimo september 1994, med henblik på overvejelser om en national maritim doktrin.

BEGREBSRAMME

Generelt er det vanskeligt at give en entydig forklaring på rækkevidden og substansen af doktrinbegrebet. Dette hænger dels sammen med forskellige nationale opfattelser, dels sammen med forskellige fortolkninger indenfor de enkelte værn. Endelig har der under den kolde krig været en forskellig opfattelse af doktrinbegrebet i Øst og Vest. Sovjetunionens doktrinudvikling tog udgangspunkt i politiske og strategiske målsætninger, mens den amerikanske doktrin mere tog udgangspunkt i ny teknologi eller krigserfaringer. De følgende eksempler giver et indtryk af den vestlige opfattelse:

NATO definitionen:

"Fundamental principles by which the military forces or

elements thereof guide their actions in support of national objectives. It is authoritative but requires judgement in application". (Joint Publication, Dictionary of Military and Associated Terms - AAP-6). Det er en definition, der har fået en mere bred formulering i forhold til tidligere (under den kolde krig) - hvor den lød: "*Fundamental principle by which the military forces guide their actions in support of objectives*". Den nye formulering er et udtryk for en afstandtagen til det dogmatiske ved doktrinbegrebet - ensretningen - i og med den enkelte fører kan præge beslutningen: "*It requires ..... judgement in application*".

I den nye amerikanske flådedoktrin defineres doktrin som grundlaget for de procedurer m.m. der anvendes og som det operative koncept for styrkernes anvendelse: "*Naval doctrine is the foundation upon which our tactics, techniques, and procedures are built. It articulates operational concepts that govern the employment of naval forces at all levels*" - jf. NDP-1.

Et andet sted i den amerikanske flådedoktrin formuleres doktrin mere som en generel tankegang - eller det - der kan beskrives som den overordnede hensigt: "*A basis of common understanding throughout the chain of command*".

Den engelske admiral Horatio Nelson, gav kun sjældent detaljerede ordre til underlagte chefer. Til gengæld holdt han tit møder med sine chefer, hvor han diskuterede forskellige sømilitære problemstillinger - med det formål at formidle egen tankegang.

I Danmark har der været en diskussion af begrebsapparatet blandt andet i Militært Tidsskrift af oberstløjtnant K.V. Nielsen i 1969 og i 1975-77 af kaptajn O.H. Eggers. Oberstløjtnant O.H.-G. Hoff tog endnu engang fat på diskussionen i 1989 og beskrev her sammenhængen mellem doktrin og koncept og doktrin og metode.¹ Udgangspunktet var de tre niveauer: strategisk -, operativt - og taktisk niveau grafisk afbildet i en pyramide, hvor den ene side af pyramiden var koncept, mens den anden side af pyramiden var metoden.² Krigsførelsens principper var fundamentet eller grundlaget for pyramiden. Koncept blev formuleret som noget fremtidigt i forhold til doktrinen: "*....statement of an idea, expressing how something*

might be done or accomplished ...". Eksempelvis danske koncepter og delkoncepter, der fortæller om, hvordan det danske forsvar skal udvikle sig. Et eksempel på det operative niveau kunne være det amerikanske Air Land Battle koncept. På strategisk niveau kunne det være NATOs strategiske koncept. Forskellen mellem doktrin og koncept ligger i denne beskrivelse i tidsaspektet.

Metode kan defineres som en bestemt fremgangsmåde ved udførelsen af en bestemt handling ud fra gældende principper og doktrin (oberstløjtnant K.V. Nielsen 1969). Der er en større detaljeringsgrad i metoden i forhold til doktrinen. Man kunne sige at metoden er den praktiske udførelse af doktrinen. Metoderne er forskellige afhængigt af niveauerne. Eksempelvis gennemførelse af krigsplaner på det strategiske-, det operative- og det taktiske niveau.

DET AMERIKANSKE SYNSPUNKT

Under 2. Verdenskrig havde man i den amerikanske flåde en doktrin for operationer i Stillehavet. Endvidere blev der udgivet "Fighting Instructions"- for de forskellige flåder som vejledning til større operationer. Den amerikanske flåde har imidlertid ikke haft en officiel flådedoktrin.³ Årsagen hertil skal inter alia søges i værnskulturen. Det konceptuelle grundlag for krigsførelsen er forskelligt fra værn til værn. Traditionelt tænker søofficerer i strategiske termer, mens hærofficerer mere tænker i doktriner. Det hænger også sammen med de karakteristika, som styrkerne har og det miljø, hvori kampen foregår.

"Where the sailor or airman thinks in terms of an entire world, the soldier at work thinks in terms of theaters, in terms of campaigns, or in terms of battles ....

Where the sailor and the airman are almost forced, by the nature of the sea and the air, to think in terms of a total world, or at least to look outside the physical limits of their immediate concerns, the soldier is almost literally hemmed in by his terrain". (Rear Admiral J.C. Wylie, "Military Strategy", president US Naval War College).

Dertil kommer, "at de militære mål ofte er forskellige fra værn til værn, fx skal hærstyrker ofte besætte eller indtage objekter, mens flådestyrker ofte skal nægte eller forhindre fjenden i at udnytte et område. Man kan sige, at havet i modsætning til landområdet er et medie, som ikke kan besættes og befæstes".⁴ Som eksempler kan nævnes den tyske ubådskrig under 2. Verdenskrig og den nuværende flådeembargo mod Serbien-Montenegro i Adriaterhavet.

Endvidere er der en række geopolitiske forskelle mellem land og hav. Det er naturligt, at udøve politisk kontrol med et landområde, mens det er ikke muligt på samme måde at kontrollere et havområde. Stater forsøger, at kontrollere det åbne hav for at påvirke og øve indflydelse på det der sker på land.⁵

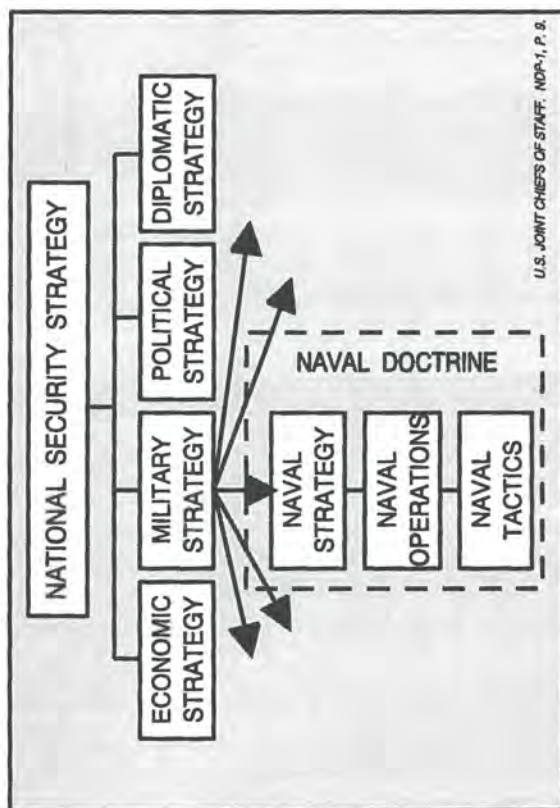
Flådestyrkernes særlige egenskaber og frihed til at operere har domineret vestlig maritim tænkning i århundrede. Flådestyrkernes fleksibilitet, mobilitet og udholdenhed er

naturligt grundlaget for enhver maritim strategi.

I løbet af årene har den amerikanske flåde hovedsageligt lænet sig opad de principper, der blev formuleret af krigsteoretikerne A.T. Mahan og J.S. Corbett samt det, der blev formuleret i 1980 som "The Maritime Strategy".⁶ Strategien fokuserede mest på den sovjetiske flåde, og blev kaldt den maritime del af den nationale strategi. Den maritime strategi blev hurtigt opfattet som en parallel til den amerikanske hærs doktrin. Man kan sammenfatte det således: politikken er grundlaget for den nationale- og den maritime strategi; den maritime strategi er grundlaget for udviklingen af doktrinen.

DEN MILITÆRE STRATEGI

Mange mener, at den amerikanske flåde allerede har en doktrin, der udspringer af at kongressen formulerer flådens overordnede opgaver, og at der følger en lang række opgaver herfra fx **Sea Control** og **Power Projection**. Disse opgaver er styrende for den doktrin som skal følges. Flåden har også en række principper og traditioner omkring maritim krigsførelse, der kan vejlede om, hvilken fremgangsmåde der mest hensigtsmæssigt kan anvendes med de styrker, der er til rådighed.⁷ På den måde er alle elementerne til en doktrin til stede. Problemet er, at der hersker en vis aversion mod at anvende termen doktrin. En række mennesker på US Naval War College har analyseret den amerikanske maritime strategi, Fleet Commander Fighting Instructions og særlige publikationer om maritim krigsførelse, som de har kaldt: "Fundamental Principles of Naval Doctrine".

"Fundamental principles of Naval Doctrine"

- *Mass*: defence in depth, mutual support, and carrier battle group organisation.
- *Concentration of firepower*: massing of strike assets, unified command structure, coordinated fire, and reliable information management.
- *Preemption, or "striking effectively first"*: strategic and tactical offensive posture (surprise, dislocation, and disruption), counterdetection technique, and speed and maneuver.
- *Decentralized execution*: preplanned responses, realistic training, doctrinal simplicity, survivability and self-defence, and independence from sophisticated command, control, communications, and intelligence systems.
- *Overwhelming force*: sea supremacy, technological superiority, and superior training, readiness, and personnel.

Nåde: R.A. Goodwin and J.L. Shuford, "U.S. Naval Doctrine in a Changing Security Environment", Unpublished Research Paper, Naval War College, Newport, RI, 1991, pp-11-12.

Der er udtrykt en række principper, som kunne være en maritim doktrin. Problemet er imidlertid, hvorledes det er muligt at integrere disse principper til en overordnet doktrin.

I september 1992 udgav Departement of the Navy en hvidbog - "From the Sea" - om flådens og marinekorpsets rolle i det 21. århundrede. Der var her tale om et **fundamentalt skift fra søkrigsførelse på det åbne hav til værnssfælles operationer udført fra søsiden** - med en klar interesse for operationer i kystnære farvande dvs. fra kysten ud til 200 m kurven. **Et skift i strategien fra den globale trussel til fokus på regionale konflikter.** ⁸ Der var tale om meget store flådestyrker - såkaldte ekspeditionsstyrker - der var beregnet til værnssfælles operationer langt væk fra USA med henblik på at støtte nationale mål. Man har sammenlignet dette skift i strategien med beslutningen om at prioritere hangarskibet frem for slagskibet under 2. Verdenskrig som følge af angrebet på Pearl Harbour i 1941. ⁹

De traditionelle operationelle kapaciteter omfattede:

- **Forward Deployment,**
- **Crisis Response,**
- **Strategic Deterrence,**
- **Sealift.**

Den nye tendens omfattede herudover:

- **Command, Control and Surveillance.**
- **Battlespace Dominance.**
- **Power Projection.**
- **Force Sustainment (hele kloden).**

Der blev endelig truffet beslutning om oprettelse af en Naval Doctrine Command i marts 1993, der skulle udvikle nye doktriner.

Det har så resulteret i "Naval Doctrine Publication 1 - Naval Warfare" - altså søkrigsførelse, der er den første af ialt 6 publikationer.

De øvrige 5 publikationer der skal "oversætte visionen fra

"From the Sea" til virkelighed" - som det udtrykkes - omfatter: NDP 2: Naval Intelligence, NDP 3: Naval Operations, NDP 4: Naval Logistics, NDP 5: Naval Planning, NDP 6: Naval Command and Control.

Det er hermed første gang, at den amerikanske flåde får en doktrin. Man ønskede en ækvivalent til Marinekorpsets Warfighting (FMFM-1) og Campaigning (FMFM-2) og hærens Field Manual 100-5. En af de væsentlige erfaringer fra Golfkrigen var behovet for en doktrin til søkrigsførelse, så flådeoperationer kunne integreres på alle niveauer i de værnsfælles operationer og dermed kobles til det såkaldte "Air-Land Battle" og amfibiekrigsførelsen.¹⁰

Doktrinen bygger på hvidbogen "From The Sea" og beskriver den amerikanske flådes filosofi om søkrigsførelse, kapaciteten samt de forskellige opgaver. Der er i et stigende konfliktspektrum beskrevet de væsentlige specialer: (kap. I) afskrækkelse, fremskudte tilstedeværelse, særlige opgaver fx af humanitær art, evnen til at transportere styrker over havet, værnsfælles operationer samt flådeoperationer i krig. Herefter (kap. II) følger en nærmere beskrivelse af søkrigens gennemførelse med "Attriction Warfare" og "Maneuver Warfare" som de to klassiske krigsformer.

"Attriction Warfare" er her anvendelsen af overvældende styrker til nedkæmpelse af fjenden. Som eksempel kan nævnes bekæmpelse af de tyske undervandsbåde under 2. Verdenskrig, hvor der i gennemsnit blev indsat 25 engelske og amerikanske antiubådsenheder samt 100 antiubådsfly mod hver enkel tysk undervandsbåd. De tyske undervandsbådene var i slutningen af 1942 tæt på at afgøre krigen. "

"Maneuver Warfare" er indirekte bredspektret krigsførelse, der på flere måder er i overensstemmelse med Sun Tzu's tanker.¹¹ "Maneuver Warfare", der er den foretrukne amerikanske filosofi, bygger på beslutsomhed og hurtighed i forståelsen af krigens tyngdepunkt (Center of Gravity) samt ødelæggelse af dette tyngdepunkt. I den indirekte krigsførelse elimineres fjendens tyngdepunkt ved at angribe de positioner, der er vitale for hans fortsættelse af krigen. Som eksempel kan nævnes general Douglas MacArthurs landgang ved Inchon i

Nordkorea 15. september 1950, hvor han - efter først at være trængt ned i et hjørne af Sydkorea - ødelagde 90 % af forsyningslinjerne til de nordkoreanske landstyrker, der opererede mod syd ved Pusan. Dette var den væsentligste årsag til at hovedparten af den nordkoreanske hær i slutningen af september flygtede mod nord. Doktrinen gennemgår herefter krigens 9 principper: mål, koncentration, mobilitet, offensiv kapacitet, økonomi med kræfterne, koordination, enkelhed, overraskelse og sikkerhed.

I sidste kapitel (kap 4) gennemgås de fremtidige vilkår for flådeoperationer, med vægt på "Naval Expeditionary Forces", - altså store flådestyrker, der kan sendes ud til kriseområder i fremskudte operationer, fredsskabende operationer, humanitære operationer samt til egentlig krigsindsats i regional konflikter. Sådanne styrker skal kunne udføre:

- **Command Control and Surveillance.**
- **Battlespace Dominance** dvs. man kontrollerer interesseområdet (Battlespace) på en sådan måde at det er muligt at gennemføre offensive militære operationer i en længere periode.
- **Power Projection** dvs. offensiv anvendelse af militære styrker samt
- **Force Sustainment** dvs. evnen til at tilføre operationerne den tilstrækkelige støtte.

Det understreges afslutningsvis, at de nævnte områder forventes at få en stigende betydning i forbindelse med imødegåelse af regionale trusler, hvor amerikanske interesser er impliceret.

I juli 1994 bekendtgjorde den amerikanske flådeminister John H. Dalton, at der var behov for en ny maritim strategi, der tog udgangspunkt i "From The Sea" med baggrund i de sikkerhedspolitiske ændringerne i de sidste to år samt de seneste teknologiske fremskridt. Den nye maritime strategi skulle "*provide the strategic bridge between our warfighting doctrine and the objectives of our peacetime operations*".¹²

Naval Doctrine Command er i øjeblikket i færd med at

udvikle en "Interagency Coordination Document" vedrørende humanitære- og fredsbevarende operationer.

Naval Doctrine Command har siden sommeren 1994 haft officerer fra England, Canada, Frankrig Italien og Australien tilknyttet kommandoen for at sikre en harmonisering af doktrinudviklingen med allierede nationer.

Men ikke mere om det amerikanske synspunkt. Jeg vil i det næste afsnit sammenfatte den maritime doktrin i NATO nemlig CONMAROPS.

CONMAROPS

CONMAROPS er SACLANT og SACEURs - bud på anvendelsen af maritime styrker således de fastsatte sikkerhedsmæssige mål opfyldes. CONMAROPS er baseret på Alliancens Strategiske Koncept (NOV 1991) og MC 400 (DEC 1991)(MC Militære Implementering af Alliancens Strategiske Koncept) og tæt koordineret med styrkestrukturkonceptet MC 317. Den er blevet ændret i forhold til tidligere ved at lægge vægt på beskyttelse af freden og krisestyring frem for traditionel krig. Den indeholder desuden noget om:

- de overordnede strategiske overvejelser,
- de sikkerhedsmæssige udfordringer,
- den maritime styrkestruktur,
- noget om faktorer der påvirker maritime operationer,
- maritime operationer i fred, krise og krig.

Det har været en vanskelig proces, fordi udviklingen foregik på et tidspunkt, hvor Sovjetunionen stadig eksisterede, og hvor den kolde krigs perception stadig var fremherskende. Dette skisma blev præcist kommenteret af admiral Paul David Miller US Navy (januar 1993): "*The first step in restructuring alliance*

military forces is to discard cold war thinking".

I afsnittet under Operational Doctrine and procedures kan man blandt andet læse: "*NATO maritime procedures and tactics must be reviewed and modified as necessary to include crisis management tasks such as peacekeeping and humanitarian assistance ..... The necessity .... requires development of coordinated maritime/air/land doctrine*". Der kan på den baggrund forventes en udvikling, der afspejler de tendenser, der er fremherskende i USA. Udgivelsen af Allied Joint Publication 1 - den værnssælles doktrin - november 1994 er også et udtryk for en realisering af disse bestræbelser. (Se herom i orlogskaptajn N.C. Wangs artikel i dette tidsskrift).

DEN OPERATIVE UDVIKLING

Vi skal vende blikket mod den nationale maritime doktrinudvikling og Søværnets Operative Kommandos redegørelse "Udvikling af det operative område", der blev udsendt fra Forsvarskommandoen i slutningen af september 1994. Den behandler i store træk marinens fremtidige muligheder indledningsvis med en gennemgang af den nye sikkerhedspolitiske situation efterfulgt af marinens opgaver med baggrund i det konceptuelle grundlag - altså forsvarskoncepten. Der afsluttes med en analyse af materielarven og støttestrukturen.

Dokumentet konstaterer, at den ny sikkerhedspolitiske situation har betydet en skrinlæggelse af de tidligere doktriner og koncepter for forsvaret af BALTAP område.

Der skelnes mellem to hovedopgaver. En opgave med suverænitetsforsvaret og én opgave med indsættelse af flådestyrker uden for nærområdet - uden indbyrdes prioritering.

Den fremtidige prioritering er følgende:

1. Den operative struktur.
2. Den operative støttestruktur.
3. Den uddannelsesmæssige støttestruktur.

I forlængelse af dette fremhæves følgende principper:

- Mobilitet frem for områdemæssig binding eller begrænset rækkevidde.
- Alsidighed frem for specialisering.

Dokumentet beskriver en række opgaver i et stigende konfliktspekter omfattende de traditionelle opgaver udvidet med en række nye opgaver herunder civile-, humanitære-, og fredsbevarende opgaver.

Dokumentet kan betragtes som et slags katalog, hvor forskellige optioner kan udvælges og tilpasses den enkelte situationen.

EN MARITIM DOKTRIN

Hvilke overvejelser bør der gøres forud for udarbejdelse af en doktrin? Under alle omstændigheder vil der være behov for at gennemtænke de problemområder, der knytter sig til krigens førelse fra det laveste- til det højeste konfliktniveau i det aktuelle sikkerhedspolitiske spændingsfelt. Ud fra en militærstrategisk analyse af det politiske grundlag og anførte problemområder formuleres retningslinjerne for forsvarets virksomhed. Dette sker i forsvarskoncepten. Ud fra forsvarskoncepten - eller snarere den værnssfælles doktrin - formuleres retningslinjer for marinens virksomhed - den maritime doktrin - med en nutidig perspektivering af betingelserne for denne virksomhed.

I Lov om forsvarets formål, opgaver og organisation m.v. (Lov nr. 909 af 8. december 1993) beskrives forsvarets formål som: Konflikt-, og krigsforebyggelse, hævvelse af Danmarks suverænitet, eksistens og integritet - dvs. statens overlevelse - samt det at fremme en fredelig udvikling - altså det der relaterer til "udvidede danske sikkerhedspolitiske mål og værdier" - det brede sikkerhedsbegreb. Prioriteringen fremgår af bemærkningerne til forslaget: *"Løsning af krigsopgaver i forbindelse med forsvar af territoriet og nærområdet ..... vil altid være hovedopgaven for dansk forsvar. Løsningen af andre*

opgaver må ikke kunne hindre forsvaret i effektivt og rettidigt at sikre nationens eksistens, integritet og suverænitet" - altså en formel prioritering af eksistensforsvaret. Der er med det grundlag mulighed for - med baggrund i forsvarskoncepten - at give en maritim fortolkning af, hvorledes søværnet kan bidrage til at løse de pålagte opgaver. "Udviklingen af det operative område" er allerede et skridt i denne retning. Der er imidlertid også behov for en afklaring af, hvilke af opgaverne søværnet skal prioritere højest, og efter hvilke principper opgaverne skal løses. Dette er ikke mindst relevant i forbindelse med besparelser. Er det muligt at løse af de traditionelle opgaver på en anden måde end tidligere ? Er der baggrund for et yderligere reduceret beredskab ? Er det forsvarligt at ændre enhedernes kategorisering ?

Med baggrund i "Udviklingen af det operative område" kan man forestille sig en national flådedoktrin, der giver et indtryk af det fælles grundlag for søværnets virksomhed: "A basis of common understanding throughout the chain of command". Som retningslinje kan der med fordel opstilles en række succeskriterier for doktrinen: (1). Den skal virke i krig. (2). Den skal være acceptabel for flåden og forsvaret som helhed. (3). Den skal være fleksibel med henblik på interne- og eksterne forandringer. (4). Den skal tage hensyn til de historiske erfaringer. (5). Den skal kunne anvendes i de sandsynlige scenarier. (6). Den skal kunne anvendes med begrænsede ressourcer. Dertil kommer uddannelse af personellet. "*Without training, doctrine is unfulfilled wishes of how one would like to operate*".¹³

DEN PSYKOLOGISKE BARRIERE

Doktrin er gennem mange år blevet opfattet som et udtryk for en begrænsning i handlemuligheder. På grund af flåders særlige karakteristika var det ikke "comme il faut" at introducere doktrinbegrebet i den maritime verden.

Doktrin bør i denne sammenhæng opfattes som en retningslinje - en hensigt - der kan bidrage til udviklingen af

søværnet og løsning af de operative opgaver. Chefens selvstændighed, kreativitet og initiativ i udførelsen af opgaven - herunder forståelsen af krigens principper - er dog en forudsætning for den optimale udnyttelse af doktrinen. Betydningen af feltherrens egenskaber genfindes hos Carl von Clausewitz: "der kræves mange andre sjældne åndsegenskaber ud over erfaring og stærk vilje for at være den udmærkede feltherre". Han begrundede dette med følgende: "I krig er alting meget enkelt, men det enkleste er meget svært". Det er især krigens indre friktion, der gør det tilsyneladende enkle svært.¹⁴ Der er med andre ord behov for forholdsvis løse retningslinjer - en hensigt - i og med krigen alligevel ikke lader sig kontrollere. Feltherrens egenskaber får en afgørende betydning. I NDP-1 er der en lidt tydeligere bekendelse til doktriner og krigens principper, men nøgleordene er fortsat "(chefens) korrekte anvendelse af ..." og "(chefens) forståelse for ...": *Success in naval Warfare is founded on properly applying sound doctrine and understanding the principles of war*". Det er vigtigt, at forstå den nye opfattelse af doktrin som et middel til at optimere gennemførelsen og ikke en binding for at kontrollere operationernes gennemførelse på højeste niveau.

AFSLUTNING

Den ny internationale politiske situation har ændret trusselsbilledet, fra én stor trussel til flere mindre risici; Den kolde krig er måske blevet afløst af "den kolde fred". Jerntæppet i Europa er måske blevet erstattet af et "jernslør"¹⁵. Under alle omstændigheder er rammerne for sikkerhedspolitikken ændret.

I Danmark har vi lovmæssigt fastlagt rammerne for udvidede sikkerhedspolitiske mål og interesser, hvilket har skabt væsentligt ændrede vilkår for den militære profession. Der er på den baggrund måske behov for en militærstrategisk analyse af de nye opgaver. Visse af opgaverne - ud over hovedopgaven - må kunne prioriteres nærmere. Erfaringerne omkring forsvarrets deltagelse i Golfkrigen og krigen i det tidligere Jugoslavien må allerede nu kunne danne baggrund for en nærmere analyse.

Udviklingen indenfor doktrinområdet er i øjeblikket rettet mod værnssfælles operationer og operationer i kystnære områder. Opgaverne er ud over det nationale forsvar koncentreret omkring krisehåndtering og det at beskytte freden. Ud fra et dansk synspunkt er den værnssfælles retning og koncentrationen om de kystnære områder interessant, fordi dansk forsvar besidder en væsentlig ekspertise indenfor dette område. Det vil være muligt at anvende disse erfaringerne i samarbejdet med andre nationer. Det vil ud fra et ressourcemæssigt synspunkt være nyttigt at følge udviklingen i USA med henblik på udarbejdelse af en dansk flådedoktrin. Især i en tid, hvor forandringerne er markante og midlerne fortsat begrænsede. Det tages i betragtning, at andre vestlige flåder må forventes at udvikle tilsvarende flådedoktriner. Dertil kommer samarbejdet herom i NATO regi.

Afslutningsvis kan jeg lidt prosaisk bemærke, at flådedoktrin er et begreb som definitions-mæssigt befinder sig i en gråzone, men som indholdsmæssigt må forventes at få større betydning i den kommende tid.

NOTER

1. Militært Tidsskrift nr. 3 marts 1989, pp. 87-89: "Pyramiden har flere sider". Oberstløjtnant O.Høeg-Guldberg Hoff.
2. E.N. Luttwak "Strategy", Cambridge, Mass. 1987, definerer føringsniveauerne fra neden: det teknologiske niveau, det taktiske niveau, det operative niveau, det strategisk niveau og det totalstrategiske niveau (Grand Strategy).
3. Der blev dog udgivet forskellige skrifter om doktrin: Admiral Arleigh Burke, USN, Chief of Naval Operations, "Origins of United States Navy Doctrine", Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 11 April 1960 samt Admiral J.L. Holloway III, USN, "Planning, Readiness and Employment Doctrine for U.S. Naval Operating Forces, Chief of Information (OP-007), undated.

4. Colin S. Gray: *Seapower and Strategy*, Annapolis: Naval Institute Press p.11
5. Ibid pp. ix-x.
6. Harlan K. Ullman: *In Harm's Way: American Seapower and the 21. Century*, Silver Spring, Bartleby Press 1991, p.7.
7. Professor G. Rhys-Jones, Naval War College 19 DEC 1991.
8. Den amerikanske flådeminister John H. Dalton har begrundet denne orientering med det forhold, at 85 % af alle verdens storbyer og strategiske mål ligger mindre end 200 sømil fra kysten. *Der Spiegel* 48/1994.
9. Commander Charles M. Melhorn, USN (Ret.), "Two-Block-Fox: The Rise of the Aircraft Carrier, 1911-1929", Annapolis, MD: Naval Institute Press, 1974, p. 181.
10. S.C. Truver: "From the Sea to the Future" *International Defence Review* 10/1994.
11. Sun Tzu er formentlig et pseudonym for en række østerlandske krigsfilosoffer omkring det 3. eller 4. århundrede før vor tidsregning. Se "The Art of War". I det amerikanske marinekorps "Warfighting FMFM-1" er medtaget et citat fra "The Art of War", der beskriver tankegangen: "Invincibility lies in the defence; the possibility of victory in the attack. One defends when his strength is adequate; he attacks when it is abundant".
12. *The Navy After Next*: Secretary John H. Dalton. *Proceedings/August* 1994.
13. "Lessons and conclusions from the history of navy and military doctrinal development". p.12. James J. Tritten. Juni 1994. Arbejdsrapport.

14. Carl von Clausewitz, "Om Krig". De centrale afsnit, pp. 93-96. Ved Niels Berg. Forlaget Rhodos København 1991.

15. Udtryk brugt af seniorforsker Ole Wæver som kommentar til den russiske præsidents B. Jeltsins udtryk "den kolde fred" under CSCE topmødet 6-7 december 1994. "Profilen". Danmarks Radio 11. december 1994.

EN AMERIKANSK FLÅDEDOKTRIN

Af orlogskaptajn Poul-Erik Larsen

BAGGRUND

Siden Warszawapagten blev opløst, og Sovjetunionen brød sammen, har man ofte stødt på spørgsmålet som: "Hvad skal vi egentligt med et forsvar, nu hvor vi ikke længere har en fjende?".

Selv om udviklingen i Europa og flere andre steder i verden har givet en del af svaret på spørgsmålet, så har man alligevel mødt en forsigtig tvivl, såvel hos mennesker med ringe kendskab til forsvarsspørgsmål som hos ansatte i forsvaret.

Hvor diskussionen af sådanne spørgsmål inden for søværnet i Danmark føres på et lidt mere tilfældigt grundlag, kan Naval Doctrine Publication 1 (NDP 1), med titlen "Naval Warfare", blandt andet ses som en publikation, hvormed flåden giver sit bud på, hvorfor USA stadig har brug for en Navy og et Marine Corps. Publikationen er udfærdiget på baggrund af USA's nye udenrigspolitiske situation, og den lægger derfor vægt på fremskudte flådestyrkers betydning som krisestyringsinstrument i regionale konflikter.

Naval Doctrine Publication 1 angiver målgruppen som enhver professionel, der er ansat i flåden. Når man læser den, synes den også at være forholdsvis let forståelig, selv om det ikke kan forventes, at alle berørte emner fuldt ud kan forstås af alle. Under alle omstændigheder bør enhver dog kunne få et udbytte af dele af den, specielt fordi mange begreber uddybes ved fortrinlige historiske eksempler. Dermed må den nok siges at have nået sit udtalte mål.

Med dens brede distribution og dens uklassificerede niveau, kunne det dog se ud til, at målgruppen i virkeligheden er meget bredere.

Hæftet kan læses som et indenrigspolitisk indlæg i diskussionen om reduktioner i forsvarets (og specielt flådens) bud-

getter. Der er således mange henvisninger til flådens afgørende betydning for landets nationale målsætninger, og til kommende teknologiske udviklingsmuligheder.

Uanset hvad målet med NDP 1 er, kunne en tilsvarende publikation for Danmarks forsvar være et godt oplæg til en dansk forsvarsdebat.

FLÅDEDOKTRIN

I forordet beskrives "naval doctrine" som fundamentet for taktik og procedurer, som operative koncepter, der finder anvendelse på flådestyrker på alle niveauer. Publikationen skal dermed danne grundlag for en fælles tankegang for alt personel inden for landets flådestyrker. Som sådan giver NDP 1 en god baggrund for, hvorledes strategien udmøntes i operationer, hvorimod jeg ikke finder megen hjælp til at skabe en fælles baggrund for en koordineret taktisk tankegang. Dertil skal dog bemærkes, at en hel række følgende publikationer i serien, NDP 2, 3,... 6, ser ud til at skulle behandle emner på et ikke så overordnet niveau, hvorfor serien som helhed måske også kan hjælpe til at give en fælles operativ og taktisk tankegang. Det kan derfor blive interessant at studerede de følgende publikationer i serien.

"Naval Warfare" er meget lidt autoritativ. Den er meget beskrivende og meget langt fra direktiver og bestemmelser. Dette kan skyldes, at den er uklassificeret, men det kan også skyldes forsigtighed. Der har traditionelt i flåden været en frygt for centraliseret styring fra Washington, således at chefers initiativ og fleksibilitet til søs skulle fratages dem.

Der har aldrig tidligere eksisteret en officiel doktrin for flåden, men nu er den kommet. Den er udfærdiget af US Naval Doctrine Command, der først blev oprettet 12 MAR 1993.¹ Det er derfor muligt, at denne første officielle flådedoktrin er meget "blødt" udformet, for ikke at skabe for meget modstand i flådekredse.

At den samtidig, for at den ikke skulle blive overset som et teoretisk studium, skulle godkendes og underskrives af Chief of

Naval Operations og Commandant of the Marine Corps, har nok også haft sin betydning for den "blide" formulering.

EN DANSK FLÅDEDOKTRIN

Publikationen er anbefalelsesværdig læsning, også for en dansker, og man kunne godt ønske sig, at der blev taget initiativ til at udarbejde en tilsvarende dansk publikation. Formålet kunne være dels at give et bidrag til oplysning om forsvarets virksomhed for alle landets borgere, og dels at give en mere overordnet introduktion til forsvarets opgaver og hvordan de løses til alle ansatte i forsvaret.

Om det så skal være en publikation, der kun behandler det danske søværn er et spørgsmål. Vores mindre flådestyrker og langt mere begrænsede muligheder for selvstændige operationer, tyder mere i retning af at den skal behandle det samlede danske forsvar. Samarbejdet i NATO og de internationale organisationer (FN, CSCE m.fl.) bør nok også spille en væsentlig større rolle i en dansk publikation.

Herefter følger et referat af publikationen. Nogle dele er meget kortfattet refereret, mens andre dele, som er fundet af større interesse, er refereret noget fyldigere.

NDP 1: "NAVAL WARFARE"

a. Indledning.

NDP 1 er udgivet af Department of the Navy (Office of Chief of Naval Operations og Headquarters United States Marine Corps).

Publikationen er den første i en række naval doctrine publications, hvor de øvrige vil omhandle mere specifikke områder, Naval Intelligence, Operations, Logistics, Planning og Command and Control.

b. Flådens natur.

Første kapitel indledes med en kort strategisk og historisk baggrund, hvor USA's afhængighed af Sea Lines of Communication beskrives i sammenhæng med landets historiske udvikling, fra uafhængighedsbestræbelserne til en supermagt.

Herefter beskrives flådens ² karakter som et af poliikkens instrumenter. Personel anføres som den væsentligste ressource. Personlige egenskaber, som kompetence, ærlighed og mod fremhæves.

Det beskrives, hvorledes flådestyrker er blevet organiseret til at kunne kæmpe til søs. Der nævnes 4 væsentlige egenskaber, som gør en flåde i stand til at etablere og opretholde fremskudte styrker over hele verden, som et instrument for staten til at sikre vitale, nationale interesser f.eks. adgang til olie.

Beredskab. Flådestyrkerne skal være til rådighed og udvise en troværdig trussel, ikke alene i krisesituationer, men til enhver tid. De skal kunne operere overalt i verden, hvor potentielle modstandere skal kunne opfatte styrkerne som værende klar til at forsvare USA's interesser. Tilsvarende skal de være klar til at give støtte til allierede eller venligtsindede nationer. På denne måde sikres stabilitet i regioner, hvor USA har handelsinteresser.

I henhold til strategien er USA's fremskudte flådestyrker med til af afskrække konflikter, og samtidigt udgør de et middel til en hurtig og effektiv indgriben i tilfælde af fjendtligheder mod landet selv eller dets allierede. Også i tilfælde af behov for styrker til nødhjælpsopgaver og lignende mere civilt prægede opgaver, kan de fremskudte styrker yde assistance.

Som en yderligere fordel kan de fremskudte flådestyrker medvirke til at indhente efterretninger og opnå et lokalkendskab, således at en bedre baggrund for en hurtig indgriben eller anden reaktion bliver mulig.

De fremskudte flådestyrker består ofte af en kombineret Navy og Marine Corps styrke, som kan anvendes uafhængigt af fremskudte baser.

Fleksibilitet. En flådestyrke er af natur meget fleksibel; der er mange forskellige våbensystemer til styrkechefens rådighed. Der er med en sådan styrke mulighed for at kæmpe såvel til søs, som under vand, i luften og på land. Styrken har ligeledes

mulighed for at foretage evakueringer og humanitær assistance.

Så længe en landgangsstyrke ikke er landsat giver styrken samtidig den fordel, at en potentiel modstander aldrig er klar over hvor langt USA vil gå i retning af en indgriben, og hvordan en sådan indgriben vil foregå. Yderligere kan en sådan styrke anvendes som en basis, der kan udbygges med andre enheder alt efter situationen, og den er derfor meget fleksibel.

Selvforsyning. Fremskudte flådestyrker må ofte operere langt fra USA og evt. baser. Styrkerne har derfor tilknyttet forsyningskibe af forskellig art, således at brændstof, ammunition, proviant og reparationsfaciliteter er til stede.

Styrken i sig selv er derfor i stand til at klare sig i anseelig tid uden logistisk støtte. Ved længere varende opgaver er der mulighed for at supplere med yderligere forsyningskibe, således at styrken kan operere på ubestemt tid.

Mobilitet. Med indbygget logistisk støtte besidder en fremskudt flådestyrke både strategisk og taktisk mobilitet. Mobiliteten betyder, at styrken kan indsættes for at lægge diplomatisk pres på mange niveauer, lige fra at ligge bag horisonten, over mere truende adfærd tæt ved kysten, til direkte indgriben. Dette kan ske, uden at yderligere styrkeopbygning er nødvendig.

Selv på baggrund af svage indikationer er det muligt, uden væsentlige politiske omkostninger - ved forlægnen over internationalt farvand - at indsætte en flådestyrke ved en oprækkende konflikt. En potentiel fjende kan derfor aldrig vide sig sikker på en amerikansk reaktion.

Mobiliteten gør styrken svær at overvåge med henblik på et angreb, og gør det sværere for en fjende at planlægge et angreb eller forsvar. Fjenden bliver muligvis nødt til at sprede sine forsvarsstyrker over et stort område. Dette kan give en væsentlig taktisk og operativ fordel for flådestyrken.

c. Flådens opgaver.

I dette kapitel beskrives flådens opgaver. Grundlæggende er det flådens opgave, at være med til at sikre og forsvare nationale interesser ved at opretholde en maritim overlegenhed, der gør det muligt at gennemføre operationer til søs og i kystnære

områder.

Ved at opretholde et krigsmæssigt beredskab, kan flåden bidrage til at løse nationale opgaver ved afskrækkelse, specielle fredstidsopgaver og sin evne til at kunne gennemføre operationer i krig. Beredskabet opretholdes ved, at fremskudte flådestyrker kontinuert opererer i forskellige regioner i verden, ved at opretholde en stor søtransportkapacitet og ved at træne samarbejde med de andre værn.

For at forsvare landets interesser skal flåden kunne deltage i landets forsvar og kunne beskytte søvejene til landet. Som anden prioritet skal flåden kunne opnå og vedligeholde søherredømme i andre områder og kunne sikre forbindelseslinierne til disse områder.

Forskellige opgavetyper nævnes herefter:

Afskrækkelse. Atomvåben afskrækkelse og konventionel afskrækkelse behandles.

Fremskudt tilstedeværelse. Rutinemæssig fremskudt tilstedeværelse og indsættelse af en fremskudt flåde styrke som reaktion på en krise omtales. Tilstedeværelsens betydning som politisk signalgivning, såvel som muligheden for at benytte den som pres på en uvenlig nation, fremhæves.

Fredstidsopgaver. En lang række fredstidsopgaver omtales: Evakueringer af civile, bekæmpelse af terrorister og narkotikasmuglere, krisehjælp og forsvarshjælp til andre nationer, deltagelse i blokadeoperationer (for FN), deltagelse i fredsstøtteoperationer og humanitære opgaver.

Søtransport. Søtransportvejen omtales som den absolut væsentligste transportvej for materiel og personel til militære operationer. Tre kategorier nævnes: Forhåndsoplagring, styrkeopbygning ved en krisesituation og vedligeholdende forsyninger under en operation.

Deltagelse i multinationale og værnssfælles operationer. Samarbejde med andre nationer og med andre værn nævnes som en speciel opgave.

Flådeoperationer i krig. Søherredømme omtales som nødvendigt, for at kunne forsvare sea lines of communication, for at forhindre fjendtlig brug af havområder, for at gøre det muligt at gennemføre egne operationer og for at kunne

gennemføre logistisk støtte til egne fremskudte operationer.

Søherredømmet kan opnås ved at bekæmpe fjendtlige skibe, u-både, fly og miner, ved at bekæmpe fjendtlig command and control, ved at ødelægge fjendtlig infrastruktur, ved at erobre fjendtlige øer eller kystområder og ved at gennemføre afskæringsoperationer mod fjenden under, på og over havets overflade.

Flådeoperationerne i krig opdeles i krigsførelse "fra havet" hvor man tænker på amfibieoperationer eller trusler herom og krigsførelse "på havet", hvor der menes krigsførelse på det åbne hav for at opnå søherredømme.

d. Søkrigsførelse.

Bogens tredje kapitel beskriver søkrigsførelsen - hvordan flåden kæmper.

Kapitlet indledes med at beskrive to typer krigsførelse, nedslidningskrig - to flådestyrker, som mødes på havet og slås mod hinanden indtil den ene eller den anden har vundet eller en af parterne flygter.

Den anden type beskrives som manøvrekrigsførelse - en indirekte kamp mellem to styrker, hvor de enkelte chefer har mere frihed til at finde fjendes svagheder og udnytte dem, alt efter hvordan situationen udvikler sig. Manøvrekrigsførelsen anføres som den foretrukne form.

Herefter beskriver bogen de principper, som flådestyrker benytter sig af i krigsførelsen. Fire nøglebegreber defineres som centrale.

Tyngdepunkt. Tyngdepunktet ³ defineres som den væsentligste støtte til en fjendes operationer, f.eks. en lang forsyningslinie.

Kritisk sårbarhed. Såfremt ⁴ det i en situation er muligt at angribe og ødelægge en fjendes tyngdepunkt, kaldes dette tyngdepunkt for en kritisk sårbarhed. Den kritiske sårbarhed er ikke noget konstant, men kan vise sig forskellige steder til forskellige tider.

Den centrale indsats. Den centrale indsats ⁵ for en styrke er rettet mod, at det altafgørende mål skal kunne nås, og denne vil derfor altid være rettet mod fjendens kritiske sårbarhed. Alle

ressourcer indsættes for at gennemføre denne indsats, og styrkechefens valg af central indsats er derfor af største betydning.

Den centrale styrke. Den centrale styrke ⁶ er den del af den samlede styrke, som styrkechefen udpeger til direkte at gennemføre den centrale indsats. Det behøver ikke at være en stor del af styrken, som udgør den centrale styrke. Alle øvrige dele af styrken støtter gennemførelsen af den centrale indsats, og må gøre alt hvad der er muligt for at den centrale styrke kan gennemføre sin opgave.

"Commander's Intent". Commander's Intent ⁷ beskrives som et meget centralt begreb, hvor styrkechefen anfører hvilket mål styrkens operation skal nå. De fire ovenfor nævnte begreber benyttes i denne, for at alle parter kan forstå styrkechefens hensigter. På denne måde kan operationer gennemføres hurtigt og effektivt uden, at den centraliserede styring bliver eksercer-agtig og usmidig.

Styrkechefen giver også en "Concept of Operation", ⁸ hvor en skitseplan for operationens gennemførelse er gennemgået, og en mere detaljeret operationsordre. I dette ordresystem er der hele tiden mulighed for, at de enkelte chefer ændrer på planen, alt efter hvordan situationen udvikler sig. Ved at kende "Commander's Intent" og "Concept of Operations", har de et overblik over, hvad det endelige mål er, og på denne baggrund kan de træffe beslutninger, der passer ind i den overordnede plan.

Tempo. Højt tempo anføres som en væsentlig faktor i manøvrekrigsførelse. Det anføres, at en styrke med hurtig beslutningstid altid vil være et skridt foran en modstander og derfor er væsentligt bedre til at udnytte en forvirret situation i kampen.

For at et højt tempo kan holdes, er der brug for hurtige efterretninger og tilstrækkelig decentralisering til at underordnede kan udnytte opståede situationer. Derfor er commander's intent et godt redskab, da de enkelte chefer har frihed til at udnytte situationerne som de opstår.

Krigens principper. Krigens principper omtales kort. NDP 1 anfører kun de ni følgende principper ⁹ :

- Fastholdelse af målet
- Koncentration
- Manøvre
- Offensiv
- Økonomi med styrkerne
- Samlet kommando
- Simplicitet
- Overraskelse
- Sikkerhed

Forberedelse til krig. I dette afsnit defineres doktrin, som en basis af fælles forståelse, som rækker videre end den egentlige gennemførelse af militære operationer. Det er ikke en række konkrete bestemmelser men nærmere en række fælles holdninger og ideer, som giver sammenhæng mellem taktik og procedurer samt strategi og filosofi. Doktrinen er nok autoritativ, men den kræver vurdering i anvendelsen.

Træning og uddannelse udgør en væsentlig del af forberedelsen til krig. Her igennem kan taktik, doktrin og strategi indøves og udvikles.

Planlægning er en anden del af forberedelser til krig. Operationsplaner kan lægges i fredstid som forberedelse til at løse en opgave, der kunne blive aktuel, hvorved planen skal kunne anvendes som operationsordre.

e. Fremtiden.

I NDP 1, fjerde kapitel behandles fremtiden. Det fastslås, at USA vil vedblive at være en maritim nation, der udøver sin udenrigspolitik bl.a. ved hjælp af stærke, stående, fremskudte flådestyrker. Det forudses, at landets omfattende sikkerhedsforpligtelser og globale interesser ikke vil formindskes i det kommende århundrede. Alle fordelene ved denne strategi kan bedst udnyttes ved, at forsvarsplanlægningen forsyner flåden med fleksible og effektive styrker.

Flådens dobbelte rolle som effektiv kampstyrke i krig og afskrækkelse i fred og krise fremhæves igen og igen. Skiftet i den maritime strategis vægt fra krigen "på det åbne hav" til krigen "fra havet" i regionale krisesituationer indtrådte i 1990-

92, efter at supermagtskonfrontationen trådte mere i baggrunden.

Naval expeditionary forces fremhæves som sammenhængende, selvforsynende og taktisk såvel som strategisk mobile. De kan reagere på krisesituationer alene eller udgøre grundlaget for fællesværns- og multinationale operationer. En række egenskaber nævnes:

Command, Control and Surveillance. Command, Control og surveillance systemer er indbygget i en naval expeditionary force. Den kan benyttes i krigssituationer til at indsamle, behandle og distribuere relevant information, og dermed danne baggrund for planlægning og udførelse af operationer. I fredstid giver den mulighed for at monitorere situationer og give indikationer om opståede kriser. Dermed kan den medvirke i en styrkeopbygning, der er afpasset efter situationen.

De stadigt voksende teknologiske muligheder på dette område omtales, og den stadigt voksende betydning af effektive C3¹⁰ systemer fremhæves.

Battlespace Dominance. Dette begreb og dets betydning defineres nærmere. Battlespace er det område omkring en styrke som er under fuld kontrol. Det vil sige et område, som er dækket af egne (og eksterne) sensorer og våbensystemer, hvorfor man kan detektere, identificere, måludpege og nedkæmpe enhver fjendtlig enhed, som bevæger sig ind i det. Området er dynamisk, det kan følge med en styrke, og defineres større eller mindre efter omstændighederne. Ud over et havområde kan det også dække et kystområde over land, hvis en flådestyrkes chef vil beskytte styrker i land. Battlespace vil defineres som et område, hvor der kan udøves en vis grad af luftoverlegenhed og søherredømme (Battlespace dominance), idet battlespace betragtes som multidimensionalt (luft-, overflade-, undervands- og tidsafgrænset).

Power Projection. Power projection fremhæves som en hjørnesten i afskrækkelse, krisestyring og krig. En naval expeditionary force er netop velegnet til dette, idet den er fleksibel, og kan indsættes når og hvor man ønsker det. Det vil sige, at kampen kan føres ved fjendens territorium, hvilket altid har været et primært mål for USA.

Nogle af de væsentlige muligheder en naval expeditionary

force kan benytte sig af er nævnt:

Offensive hangarskibsbaserede fly - langtrækkende med præcisionsvåben - kan udgøre en trussel mod mål flere hundrede sømil inde på fjendtligt landområde.

"Marines", landgangsstyrker, der er selvforsynende, hurtige at indsætte, med egne flystyrker og støtteenheder på land, giver maksimal konventionel styrkedemonstration, ved at gå i land på fjendens eget territorium.

Krydsermissiler giver en langtrækkende trussel over fjendtlig område. De er meget lidt sårbare, meget præcise og kan række op mod 1000 sømil.

Ukonventionelle styrker kan operere i det skjulte - bag fjendens linier. De kan forberede større operationer, rekognoscere og levere informationer, udføre mindre missioner selvstændigt, og ødelægge fjendens C3 systemer og forsyningslinier.

Naval Surface Fire Support kan leveres fra flådeenheder ud for et landgangsområde. Dermed kan styrker i land eller på vej i land støttes under alle vejrforhold.

Command and Control Warfare kan afbryde eller genere fjendens brug af C3 og støtte egen brug af tilsvarende systemer. Elektronisk krigsførelse nævnes som et eksempel (f.eks. undertrykkelse af fjendtligt luftforsvar).

Maritime prepositioning. Forud deployerede maritime styrker kan, sammen med indsatte naval expeditionary forces, medvirke til at en operation får tilstrækkelig styrke og udholdenhed.

Force Sustainment. Længerevarende operationer oprettholdes ved et logistisk støttesystem, der består af to elementer. Integrerede logistiske enheder, der arbejder tæt sammen med kampenhederne, og et strategisk logistisk system, som forsyner styrker af alle værn over hele verden ved luft- og søtransport.

Det anføres, at udholdenheden starter med kampklare enheder med effektive, pålidelige våbensystemer, der er lette at vedligeholde. Der skal desuden være tilstrækkeligt med reservedele og forsyninger samt uddannede operatører og vedligeholdelsespersonel.

Den logistiske støtte opdeles i 6 områder:

- Forsyninger,
- Vedligeholdelse,
- Transport,
- Ingeniørtropper,
- Sanitetsstøtte og
- Anden støtte (administrativ og personelstøtte).

De fire nævnte punkter - Command, Control and Surveillance, Battlespace Dominance, Power Projection og Force Sustainment - forventes at få stadigt stigende betydning i det 21. århundrede, hvor regionale konflikter forventes at blive udfordringen til USA's nationale interesser.

f. Konklusion.

"Naval Warfare" afsluttes med en konklusion. Af denne fremgår det at flådestyrkerne faste karakteristika er: Beredskab, fleksibilitet, udholdenhed og mobilitet. Derfor er flåden enestående egnet til at være landets først indsatte krisestyringsredskab ved kriser af enhver størrelsesorden - til søs eller i et kystområde. Flåden er velegnet til battlespace dominance og power projection i land.

Flådestyrkerne er en afgørende del af grundlaget for USA's globale lederskab og har en vital betydning for nationens sikkerhed. En stærk flådestyrke, som er i stand til at afskrække, føre krig "på det åbne hav" og "fra havet" og gennemføre fredstidsopgaver, er af afgørende betydning. Fremskudt tilstedeværelse, hurtig indgriben over for kriser og udholdenhed i power projection opgaver giver styrkechefen en bred og fleksibelt vifte af indsættelsesmuligheder.

NOTER

1.Scott C. Truver: "From the sea to the future", International Defence Review 10/94.

2.Ved "flåden" skal forstås US Navy, Marine Corps og Coast Guard, idet omfang den er under operativ kontrol af Flåden.

3."Center of Gravity. De fire begreber kan være svære at oversætte direkte, hvorfor deres engelske betegnelser er anført som noter.

4."Critical Vulnerability"

5."Focus of Effort"

6."Main Effort"

7."Commander's Intent" (chefens hensigt) og flere følgende udtryk oversættes ikke, da det er engelske udtryk som normalt benyttes uoversat.

8."Skitseret operationsplan".

9.Hvis man sammenligner med de 10 principper, som doceres i Danmark (og som stammer fra England, hvor de blandt andet behandles på Royal Naval Staff College), bliver "vores" samarbejdsprincip til "samlet kommando". I NDP-1 findes ikke principper om opretholdelse af moralen og om administration (logistik). Til gengæld er "simplicitetsprincippet" ikke med i den danske liste. Bortset fra dette ligner principperne hinanden.

10.C3: (Command, Control and Communication) systemer, eller som det også betegnes i NDP-1: C4I - Command, control, communications, computers and intelligence).

VICEADMIRAL H. RECHNITZER EN OMSTRIDT PERSON (II)

Cand.phil. Ole Haurholm ser i denne artikel på viceadmiral H. Rechnitzers rolle som beslutningstager ved besættelsen 9. april 1940.

ADVARSLERNE FRA BERLIN

Fra oktober 1939 efter afslutningen af Polensfelttoget havde rygter og modstridende meddelelser bredt sig ud over København. Og regeringen havde intet foretaget sig, mente mange og gav regeringen prædikatet forbryderisk naiv.

Rechnitzers dagbog under den 6. januar 1940 giver et meget sigende billede af den spændte situation:

"Det svirrer med rygter i dag i København om tysk ultimatum etc. Rygterne er det rene nonsens. Hvad formålet med et ultimatum skulle være, og hvad det skulle gå ud på, meddeler rygterne ikke - Men da de er antagelig fremkommet ved den uro, der i disse dage består om Skandinavien og angrebene på de neutrale stater i den tyske presse. Alene det, at Zahle fra Berlin i denne uge er i København, har givet rygter ny næring. Mere skal der ikke til. Men det viser, hvor nervøs stemningen er for tiden. Måske kan også udlægningen af minespærring i Grønsund og spærringen i Alssund have bidraget til uroen."

I krigsskylddebatten har advarslerne fra gesandtskabet i Berlin haft en fremskudt plads. De har optaget sindene i diskussionen om ansvaret i forbindelse med regeringens og de militære chefers svigtende handlinger. Det er nu i dag nemt at se hele situationen i bakspejlet. Hvem var i april dagene i stand til at se faren?, og der har været en tilbøjelighed til at gøre varslerne mere absolutte og tidligere, end de i virkeligheden var.

Blandt de strengeste kritikere efter 1945, rettet især mod Hjalmar Rechnitzer, var den daværende marineattaché i Berlin fra 1939-1941, kommandørkaptajn F. H. Kjølens. Advarslerne fra Kjølens havde gennem årene været til heftig debat. I 1945 udgav han en bog med titlen "Optakten til den 9. april". Heri gøres rede for hans indberetninger af 8. januar, 13. februar og 4. og 5. april 1940. Indberetningerne blev skriftligt sendt til Marineministeriet i København med kopi til Udenrigsministeriet. Indberetningerne bærer præg af muligheder, men ikke sandsynligheder. I indberetning af 8. januar hedder det, at den militære situation skulle forblive nogenlunde stabil indtil tidligt forår. Derefter skulle et angreb på Holland finde sted, samtidig med at man ved et tryk på Danmark ville forsøge på at få vort land til at tillade oprettelsen af tyske luftbaser i Nordjylland, nærmere beregnet Thy. Dette skulle medføre, at Nordsøens nordlige del med forbindelseslinjerne til Norges nordlige havne i højere grad kunne komme under tysk kontrol.

I dagbogen under 8. januar 1940 skriver Rechnitzer intet om Kjølens "advarsel", men refererer Kjølens besøg hos storadmiral Raeder, der anerkendte det gode samarbejde mellem de 2 marinere, især arbejdet med mineudlægningen i bælteerne, og samtidig mindedes med stor glæde Rechnitzers besøg i Berlin sidste forår (20. april 1939).

Kjølens indberetninger var vurderinger, der ikke byggede på konkrete oplysninger. Betragtningerne i 8. januar- og 13. februar-indberetningerne var i modstrid med de synspunkter, der senere gjorde sig gældende i indberetningen fra april-dagene. I de 2 første indberetninger tales der om tryk på Danmark for at få baser i eventuelt Jylland til brug for kampen mod Royal Navy, hvorimod i april-indberetningen skal angrebet på Norge fjerne Tysklands frygt for de allieredes formodede angreb på de svenske malmlejer mod nord. I dag ser vi, at den danske regerings beslutningsgrundlag var ringe og derfor også beslutningerne. Der manglede en "krisestyling" dvs. et råd af 3 vigtige ministre samt hær- og flådechefen. På denne måde kunne man koordinere den politiske og militære beslutningsproces. Efterretningstjenesten var primitiv. En hel

anden positiv holdning fra de bevilgende myndigheders side over for efterretningstjenesten ville have givet et helt andet grundlag at beslutte på. Endelig ville en koordinering af de efterretninger, som trods alt eksisterede, også kunne have hjulpet på beslutningsgrundlaget.

Ved mødet den 27. august 1938 (se s. 12) blev muligheden for en besættelse af Vendsyssel med henblik på tyske luftbaser nævnt, så det kan ikke være en overraskelse for Rechnitzer, at Kjølens nævner muligheden nu.

I indberetning af 13. februar drejer det sig om besættelse af Holland og Belgien med støttepunkter for den tyske flåde og luftmagt i Danmark samt den norske vestkyst.

Kjølsens indberetning af 13. februar omtales ikke i dagbogen.

Som afslutning på advarslerne vil jeg nævne en enkelt kommentar fra Rechnitzers side under afhøringen i den parlamentariske kommission:

"Når man nu taler så meget om disse advarsler og alle andre forhold, så forekommer det mig besynderligt, at man, når man har haft den indstilling som kommandørkaptajn Kjølens, skal have haft, så kunne forlade Berlin søndag aften og først komme tilbage tirsdag morgen (9. april). Hvis man virkelig fra den danske marineattachés side så så alvorligt på begivenhederne, så står jeg uforstående over for, at han giver efter for en indbydelse fra den tyske regering til marine- og militærattachéer til at besøge nogle fæstningsværker."

Her synes jeg, at Rechnitzer scorer point i et ellers svagt forsvar.

Ifølge Kjølens var det Zahles udtrykkelige ønske, at han deltog i frontrejsen.

Aprildagene har gennem årene været til indgående debat, og Rechnitzer var en af hovedpersonerne i hændelsesforløbet de pågældende dage.

Kjølsen kommer den 1. april på sit månedlige besøg hos Rechnitzer. Samtidig medbringer han et personligt brev fra

Zahle til Munch, hvor Zahle gør opmærksom på, at den militære situation ser mere og mere faretruende ud for Danmark, uden dog at Danmark er nævnt.

Rechnitzers dagbog for den 1. april fortæller om et referat af Kjølens, der gik på sammendrag af skibs- og transportmateriel mellem Stettin og Swinemünde til brug for en aktion mod Narvik eventuelt tillige mod Sverige. Rechnitzer kommenterer dette udsagn med at skrive, at det syntes ret usandsynligt, men at der forestår forholdsregler mod malmeksporten, i første række fra Narvik, er vist uden for al tvivl. Videre refererer Rechnitzer, at Kjølens omtalte store oversvømmelser af Elben, og at om ca. 3 uger, når vandstanden var normal igen, måtte man være forberedt på aktion fra tysk side. Søkrigsledelsen (den tyske) var i disse dage meget nervøs, hvad man mente, stod i forbindelse med den formentlig forestående britiske krænkelse af norsk neutralitet.

Den 4. april 1940 sendte den danske gesandt i Berlin, kammerherre H. Zahle en indberetning med legationssekretær Schøn som luftkurer til udenrigsminister Munch. Indberetningen var konciperet af Kjølens og var udarbejdet på foranledning af en samtale, som Kjølens samme dag havde med den svenske marineattaché Forshell, og senere med den hollandske marineattaché Sass, der begge samstemmende berettede om en forestående tysk aggression mod Danmark og senere mod Sydnorge. Aggressionen skulle finde sted i førstkommende uge. Senere et lignende angreb på Holland og Belgien.

Kjølens sidste indberetning inden overfaldet er dateret 5. april 1940. Indberetningen var supplerende oplysninger til den indberetning fra gesandtskabet dagen i forvejen havde sendt til udenrigsminister P. Munch om Tysklands formentlige angrebsplaner mod Danmark. De supplerende oplysninger var formodningen om, at Tyskland i næste uge ville besætte dansk og norsk territorium som basis for herfra at føre en skærpet luftkrig mod Englands flåde og dens baser. Et angreb på Holland skulle have samme formål.

Citat fra Kjølens skrivelse:

"Medens de Kilder, som den hollandske Militærattache har angivet, næppe kan betvivles, idet disse angives at være 2 højtstående tyske Officerer, der paa Grund af Utilfredshed med det nuværende Regime i Tyskland, allerede før har ladet tilflyde Holland militære Meddelelser af stor Betydning, hvis Rigtighed senere har bekræftet sig, maa man dog ogsaa tage den Formodning med i Betragtning, at disse Meddelelser kan være inspireret af den tyske Oberkommando der Wehrmacht, der af en eller anden Grund netop tilsigter Publiceringen af saadan alarmerende Rygter".

Dette afsnit er fjernet i Kjølens bog, s. 24, men findes i den parlamentariske kommission bilag til betænkning, bind I, s. 38-39. Man må vel nok kalde det manipulation, idet afsnittet jo stærkt afsvækker sandsynligheden af rigtigheden af det forestående angreb.

Et vigtigt møde hos Hitler med de øverste stabsofficerer blev videre nævnt i indberetningen. Endelig sluttes med omtale af lynkursus i skandinaviske sprog, samt at et antal ubåde var afsejlet fra tyske nordsøhavne, og i at Stettin-Sweinemünde er et antal krigsmalede skibe repræsenterende ca. 150.000 tons samlet tillige med en troppekonzentration. Kjølens forsøgte gennem redaktør J. Kronika "Nationaltidende" at sende endnu et alarmsignal den 8. april. Med store overskrifter i avisen: "Truslen mod Nordens Fred - Foruroligende Udvikling gennem det sidste Døgn - Tyskland rejser Tvivl om Sveriges og Norges Neutralitet" skulle den danske regering og folkeopinionen vækkes til dåd, men der stod intet om Danmark.

I en senere udkommen bog "Mit Livs Logbog" (1957) (s. 118) genfortæller Kjølens historien stadig uden det nævnte forbehold.

Rechnitzer kommenterer Kjølens 5. april-indberetning ved at fastslå, at den ikke indeholdt noget bemærkelsesværdigt udover, hvad vi i forvejen vidste.

Et neutralt Danmark var under de forhåndenværende forhold absolut en fordel for Tyskland. Samtidig udtrykker Rechnitzer frygt for, at Storbritannien vil foretage skridt, som vil få ubehagelig betydning for Danmark.

RECHNITZERS VURDERING 5.APRIL

Ved et møde hos Alsing Andersen den 5. april fik Rechnitzer et referat af Zahles indberetning af 4. april sendt herop fra Berlin med legationssekretær Schøn og overrakt P. Munch den foregående aften.

Aggressionen mod Danmark skulle have til formål for Tyskland at få støttepunkter på Jyllands vestkyst til luftbaser og får følgende kommentarer i Rechnitzers dagbog for den 5. april:

"Mit syn herpå, sagde jeg til AA, var, at en sådan aktion fra tysk side måtte anses for ganske usandsynlig, da den ikke kunne tjene noget som helst forstandigt formål, og skulle man endelig fra tysk side havde noget i sinde med os i den antydede retning ville jeg holde for, at det ville blive i form af en underhåndshenvendelse til mig fra den tyske marineattaché, idet man i stedet ville søge en ordning, der såvidt muligt undgik at kolliderede med vor neutralitetspolitik.

At der kunne være planer i gang mod Norge som modtræk mod en eventuel engelsk aktion, havde adskillig mere sandsynlighed for sig, men på en oplagt krænkelse af dansk højhedsområde havde jeg ingenlunde overvejet. Såvidt jeg kan skønne, må underretningen til denne være kommet gennem Kjølser, der har kontakt med den svenske marineattaché i Berlin. Jeg advarede stærkt mod, at der fra vor side foretages noget som helst opsigtsvækkende skridt i militær retning. Stemann og jeg var ganske enige i vor opfattelse. Generalkommandoen ville heller ikke på det

foreliggende grundlag blive orienteret med hensyn til meddelelsen fra Zahle.

Rechnitzer skriver om relationer mellem den svenske legation (idag gesandtskab) og Søværnskommandoen i sin dagbog den 5. april:

Pontoppidan fik i eftermiddag en telefonopringning fra den herværende svenske legation og var henne og tale med legationssekretær Ekstrand, der i marineattachéens fravær fungerede på dennes vegne. Det drejede sig om de rygter om skibs- og troppekonzentrationer ved Stettin og Nordtyskland, som Kjølens havde berettet om under sit sidste besøg. Af nyt var der kun, at legationssekretæren havde fået opgivet, at der var koncentreret 12 divisioner i Nordtyskland, og at det fladbundede skibsmateriel ved Stettin skulle være bestemt til anvendelse mod Danmark. Pontoppidan havde sagt, at vi allerede var bekendt med rygterne, men at vi tog situationen ganske roligt, hvad jo også er tilfældet. Den britiske militærattaché har meddelt det samme, så det synes at vandre viden om.

Endelig har Rechnitzer i dagbogen for samme dag følgende indlæg, som man vel kan kalde optimistisk:

"I dag meddeles det skriftligt fra Henning (den tyske marineattaché i Danmark), at Overkommandoen ingen indvendinger havde at gøre mod materielleleverancerne af 2 minefartøjer, 4 torpedobåde, 1 u-båd, 1 inspektionsskib, 3 motortorpedobåde og 1 fyrinspektionsskib.

Et således glædeligt resultat, der er et stående bevis på den tyske krigsmarines venskabelige og velvillige indstilling over for den danske marine. Nu går vi snarest muligt videre med den praktiske løsning og gennemførelse af sagen."

Rechnitzer skriver i sin dagbog under den 6. april, at i Stockholm bedømte man situationen som ikke givende anledning til større sindsbevægelse. Fra Oslo derimod kunne man ikke få noget at vide, da udenrigsminister Koht ikke var at træffe.

Rygterne, der var i omløb, skulle stamme fra værnemagtens overkommando og føres tilbage til de officerskredse, der modarbejdede det nuværende politiske styre i Tyskland. For Danmarks vedkommende var der tale om ønsker fra tysk side om at få ubådsbaser på Jyllands vestkyst. Det må vist på forhånd karakteriseres som blottet for saglighed.

Rechnitzer er tilsyneladende beroliget, men kommenterer ikke rygterne om de tyske utilfredse officerer. Derimod nægter han at tro på ønsket om tyske ubådsbaser på Jyllands vestkyst.

Den 6. om aftenen var der møde mellem Alsing Andersen og de militære ledere om situationen netop på grundlag af en ny indberetning fra Zahle i Berlin. Zahles indberetning var efter Udenrigsministeriets vurdering beroligende. General Prior foreslog indkaldelse af seks årgange 1930-35 med to ad gangen, men det blev afvist, idet det ville tage seks dage at få mobiliseret effektivt. Samtidig ville det også skabe uro i Tyskland, mente både Alsing Andersen og Rechnitzer.

Den 7. er Rechnitzer optaget af noterne fra vestmagterne til Norge og Sverige. Noternes indhold er holdt i en mere almindelig form, og tonen er skolemesteragtig. Rechnitzer finder, at formålet med henvendelserne har været at stille sig i positur for at markere, at man havde haft de ædlest hensigter over for Finland, men at Norge og Sverige havde hindret deres gennemførelse.

Noternes behandling i den danske dagspresse er bortset fra Nationaltidende ret roligt. Man tager situationen med mere sindsro. Nationaltidende meddeler derimod stærkt alarmerende, at Skandinavien inddragelse i krigen kan dreje sig om dage, måske timer. Danmarks navn nævnes dog ikke.

Rechnitzer har hos Alsing Andersen bemærket nogen nervøsitet, men det er jo forklarligt nok, skriver han i dagbogen. Rechnitzer finder, at det vil passe vestmagterne

godt, om Norden kunne blive inddraget i krigen og derved tilvejebringe en ny krigsfront.

Den tyske presse reagerer som ventet kraftigt i sine kommentarer til noterne, men Rechnitzer finder det vanskeligt at se, at de skulle kunne give Tyskland foranledning til at intervenere over for Skandinavien.

Munch fortæller Alsing Andersen, at han har hørt, at transportflåden fra Stettin var på vej vestover, og at den 13. ville der ske noget. Vi (Søværnskommandoen) har intet erfaret, der kunne støtte et sådant rygte. Her den 7. om aftenen er Rechnitzers bestik af situationen tilsyneladende stadig, at farerne vil gå forbi Danmark. Det er sandsynligvis Norge, som aktionen drejer sig om.

Som nævnt i dagbogen holdt partiformændene kl. 20 møde med regeringens tre vigtigste medlemmer i denne situation, nemlig Stauning, Munch og Alsing Andersen. Finansminister Buhl var også tilstede. Stauning konkluderede, at man skulle "ligge stille", da man regnede med, at de militære handlinger i de nærmeste dage gjaldt Norge og ikke Danmark.

KILDEMATERIELET FOR RECHNITZERS ADFÆRD OG VURDERINGER DEN 8. OG 9. APRIL 1940

Ved Rechnitzers afgang maj 1940 udarbejdede Søværnskommandoen en beretning omkring den tyske besættelse af Danmark den 9. april 1940 dateret den 9. maj 1940 og underskrevet af Hjalmar Rechnitzer. Beretningen blev afleveret til forsvarsminister Alsing Andersen sammen med et personligt brev fra Rechnitzer, hvor han redegjorde for sin opfattelse af hele situationen og grunde til, hvorfor han mente, at Tyskland ikke havde haft overfaldshensigter med Danmark.

Juni 1943 udarbejdede Søværnskommandoen en generalrapport om begivenhederne omkring 9. april 1940. Generalrapporten nævner ikke en eneste person ved navn, og den stadige gentagelse af embeder og tjenestestillinger bibringer læseren det indtryk, at et vigtigt formål har været, at alle implicerede kunne bevare en evig anonymitet. Andre må have

udarbejdet denne beretning, som jo er blevet til i en periode, hvor krigslykken for Tyskland ude i Europa skiftede karakter. Rechnitzer tog som bekendt sin afsked den 9. maj 1940 - netop den dato, som Søværnskommandoens beretning bærer. Beretning af 9. maj 1940 er ingen generalrapport, men en foreløbig - som det klart fremgår af indledningsordene, skriver Søværnskommandoen i et brev af 9. november 1954 til daværende forsvarsminister. Generalrapporten af juni 1943 er udarbejdet af kontreadmiral K. Lundsten efter ordre fra kontreadmiral C. Hammerich og forelagt Rechnitzer i kladdeform. Rechnitzer udtaler i den parlamentariske kommission, at generalrapporten er udarbejdet med hjælp fra hans dagbog af orlogskaptajn Paulsen, som var adjutant for Rechnitzer i marinestaben.

Selvom Søværnskommandoen fastslår, at beretningen af 9. maj 1940 er en foreløbig beretning, vil jeg hævde, at beretningen har større kildeværdi, da den er samtidig, og den dog er på 30 sider samt et personligt brev fra Rechnitzer til forsvarsministeren på 12 sider.

Jeg vil gennemgå de punkter, som Rechnitzer blev forhørt om og kritiseret for i den parlamentariske kommission juli-august 1945 og forsøge at udrede dem bedre, end Rechnitzer gjorde.

Advarslerne, alarmberedskabet og ikke-skydeordren vil jeg anse for at være de vigtigste.

Regeringens perception 8. april, hvor man først opdager den alvorlige situation med de mange tyske skibe i bælteerne, er, at skibene er på vej til Norge. Videre skulle de tyske tropper i Sydslesvig dække et angreb af de allierede på Tyskland gennem Danmark, eller der kunne være tale om en diplomatisk aktion.

---

1)

¹⁾Under afhøringen af Rechnitzer i kommissionen kasserede Jul. Bomholt (soc.dem.) beretningen som en rekonstruktion gjort 3 år efter på grundlag af hukommelse, afskrifter m.v. (Den parlamentariske kommission bilag til betænkning I sp. 178).

Regeringen refererede til begivenhederne fra 1. verdenskrig og regnede med, at det samme ville ske i 1940. At gå fri for krigshandlinger var regeringens farvede ønsketænkning. Hvis man blot lå stille og ikke provokerede den store sydlige nabo, ville Danmark gå ram forbi, var regeringens hypotese.

Regeringen udsendte røgslør, hvilket vil sige, at den bevidst undgik at søge klarhed, og forsvarsdiskussionen i 30'erne skabte aldrig klarhed over konsekvenserne af neutralitetsberedskabet, men gav tværtimod en margin for den opfattelse, at der også kunne føres eksistenskamp.

I modsætning til dagen før meddeler dagbogen den 8. april, at ca. 30 armerede trawlere og 46 Räumboote passerede Østre Flak fyrskib i nordøstlig retning her til morgen. Kl. 6 meddelte storebæltsspærringen, at "Gneisenau", 2 krydsere og 3 torpedobåde var for nordgående. Kl. 8 meddeler norsk radio, at Storbritannien har til hensigt at udlægge miner i norsk territorialfarvand på tre steder. Den tyske gesandt meddeler Munch her til morgen, at Storbritannien allerede har udlagt minerne, og at situationen er meget alvorlig også for Danmark. Rechnitzer skriver, at han har frarådet Alsing Andersen, at der fra dansk side foretages ekstraordinære skridt, der kunne mistydes i Tyskland. Nu gælder det om at holde hovedet klart og koldt, sagde jeg til Alsing Andersen. Fra min side skal det ikke mangle herpå, svarede Alsing Andersen. Men panik i landet må man vel nok være forberedt på.

Senere på formiddagen forelå meddelelse om, at minerne var udlagt tre steder, alle godt nord for Bergen.

Møde med generalkommandoen. Alarntjeneste for hæren. Ingen genindkaldelser. "Niels Juel"s besætning indkaldt påny - kl. 14.30.

Man afventer communique fra Norge, men er forberedt på, at Norge indskrænker sig til protest, hvad formentlig vil fremkalde tyske modforanstaltninger. Disse kan muligvis gå ud på, at Tyskland foretager tilsvarende skridt som Storbritannien og Frankrig på Norges sydkyst. Herpå kunne skibsbevægelserne i Kattegat tyde. Trawlere, Räumbåde, flådestyrker og endvidere 2 moderbåde og 2 dampere for nordgående ved 12-tiden i Langelandsbæltet. En sådan basis i

Syd Norge ville sikkert være kærkommen for Tyskland. Og der er fjorde nok at vælge imellem.

Ved 11-tiden, hvor værnehæfterne var til møde hos Alsing Andersen, blev der meldt, at en tysk flådestyrke passerede Stevns; dette vakte en del sensation, da det skabte formodning om muligheden for en flådedemonstration. Senere oplystes det, at Stevns skulle være Hjelms, hvor den tidligere nævnte flådestyrke, der kl. 6 rapporteredes for Kjels Nor nu passerede. Stauning, Munch og Alsing Andersen var kl. 11 til møde hos Kongen, der tog meget roligt på situationen og var indforstået med, at der ikke fra dansk side foretages opsigtsvækkende skridt, men at man foreløbig indskrænkede sig til de foranstaltninger, der lige er omtalt.

Ritzau-telegram i eftermiddag sender svar til Storbritannien og Frankrig fra den norske regering, der kraftigt protesterer mod mineudlægningen og kræver, at minerne skal fjernes straks, at vagtholdet med fremmede krigsskibe ophører. Endvidere forbeholder den norske regering sig at iværksætte de passende forholdsregler, som en sådan neutralitetskrænkelse kan give grund til. Svaret vil efter rimelig sandsynlighed afgjort ikke tilfredsstille Tyskland, og man kan formentligt snart vente modforanstaltninger herfra.

Den tyske marineattaché har til Pontoppidan bemærket, at Berlin i dag meddeler, at danske fyrskibe har telegraferet om tyske flådebevægelser. Da dette bekræftedes, har vi beklaget, og fyrskibene bliver instrueret om ikke mere at sende sådanne telegrammer.

Kl. 16.15. Pontoppidan har fornylig haft samtale med den norske admiralstab. Under denne samtale kom der melding om, at 2 tyske skibe var torpederet på norsk søterritorium. Dette gør jo ikke situationen lettere. Tysk motoriseret division har i løbet af dagen været på vej fra Rendsborg nordover. Den er nu nået til Flensborg, hvor der er bestilt kvarter til 9.000 mand, 2.000 motor- og hestevogne.

Den tyske gesandt er kl. 15.30 hos Munch - Han skulle til direktøren for Udenrigsministeriet have sagt, at han som ven af Danmark håbede, at man ikke her lagde sig fast på en bestemt

linje - Hvad han mente dermed, ved Rechnitzer ikke. Alt i alt er stemningen ikke hyggelig, efterhånden som tiden går.

Renthe-Fink's besøg hos Munch i eftermiddag havde ikke haft noget særligt formål er Rechnitzers opfattelse, da gesandten ikke havde modtaget instruktioner af nogen art, men havde i samtalen bemærket, at han håbede på, at eventuelle henstillinger fra tysk side måtte blive underkastet den samme velvillige behandling, som var blevet tidligere til dels - Da Munch havde nævnt, at der muligvis kunne blive tale om yderligere indkaldelser, havde han bestemt frarådet dette, da det kunne fremkalde uro i Tyskland. Så der var måske et formål alligevel.

2 armerede passagerskibe passerede ved 17-tiden Sprogø. Der sås mange mørklædte mænd ombord. Den tyske flådestyrke passerede Hirschholmene ved 17-tiden i 8 mils afstand med nordgående kurs.

Efter melding fra politimesteren i Haderslev skal den tyske motoriserede division i Flensborg have propagandamateriale på dansk med sig.

Hen på aftenen melding fra Kruså, at 22 tog ankommer til Flensborg i løbet af natten med tropper.

Kl. 20. Sammenkomst med Stauning, Munch og Alsing Andersen samt partiformændene.

Kl. 21. Ministermøde i Statsministeriet. Muligheden for større antal britiske u-både og andre enheder i Skagerrak er vist ikke udelukket. Fra tysk side foreligger endnu ikke (kl. 21.20) nogen art af offentlig tilkendegivelse af, hvad Tyskland vil foretage sig. Fra den norske admiralstab forlydender om østgående britisk konvoj. Karakter heraf kendes ikke.

Rechnitzers dagbog for den 8. april fylder meget, og det er ikke mærkeligt, da det blev en begivenhedsrig dag. Rechnitzer fortæller om store og små hændelser. Han er tilsyneladende stadig overbevist om, at det tyske mål for aktionen er Sydnorge. Han forudser et sammenstød mellem den tyske krigsmarine og et større antal britiske ubåde i Skagerrak.

Han kommenterer ikke, hvad de 22 tog med tropper skal i Flensborg, men understreger, at det danske forsvar skal ligge stille, ikke foretage sig noget, der kan mishage Tyskland.

Jeg er overbevist om, at Rechnitzer mener, at forsætlige neutralitetskrænkelser vil komme fra britisk side i lighed med Altmarkaffæren og mineudlægningen. Endelig blev der efter Rechnitzers referat ikke talt om at forhøje alarmberedskabet for søværnet på møde hos Kongen kl. 11.00.

ALARMBEREDSKAB

Det var Rechnitzers generelle holdning, at søværnets alarmringsniveau var højt nok. Det var der andre, der mente, at det ikke var. Det kan man læse ud af de kritiske spørgsmål, der blev stillet af politikerne under afhøringen af Rechnitzer i kommissionen. At Rechnitzer ikke giver ordre om forhøjet beredskab, er flere steder betegnet, som om Rechnitzer har misforstået, ja, endog saboteret, ordren.

I sin beretning om begivenhederne omkring den 9. april 1940 omtaler Alsing Andersen, at han et par dage efter besættelsen af et par kolleger i sin rigsdagsgruppe blev gjort opmærksom på, at man i den konservative gruppe hævdede, at søværnet ikke var blevet sat i alarmberedskab den 8. april 1940. Han havde svaret, at der måtte foreligge en misforståelse. Alsing Andersen meddelte Rechnitzer denne påstand, og viceadmiralen erklærede, at der i Søværnskommandoen ikke var beordret forhøjet beredskab for søværnets vedkommende, da man anså situationen for ikke at være akut for Danmarks vedkommende, da landet fuldt ud korrekt overholdt neutralitetsbestemmelserne, og ingen krigsmagt havde rettet den ringeste kritik herimod. Forsvarsministeren misbilligede over for viceadmiralen denne handling. Ifølge dagbogen og erindringerne er ovennævnte samtale mellem Alsing Andersen og Rechnitzer i dagene efter besættelsen angående alarmberedskabet ikke refereret. Til gengæld optager problemet i efteråret 1951 stadig Rechnitzer, idet der i privatarkivet ligger et notat om "Alsing og søværnets beredskab" udarbejdet af Rechnitzer. Her fastslår Rechnitzer, at der er tale om en radikal erindringsforskydning hos den forhenværende forsvarsminister fra april 1940 til september

1945 med hensyn til spørgsmålet om søværnets beredskab. Alsing Andersen blev afhørt i kommissionen og fik stillet spørgsmålet om alarmberedskab. Forsvarsministeren fastholdt sin beretnings indhold og sagde yderligere, at han over for Rechnitzer havde nævnt, at han ikke kunne forsvare eller dække ham, selv om de havde arbejdet godt sammen.

Efter min opfattelse er det fuldt bevidst af Rechnitzer ikke at forhøje beredskabet. Han har ikke bedt Alsing Andersen om det, og han finder det unødvendigt, og hans medarbejdere havde været enige med ham heri. I Søværnskommandoens beretning af 9. maj 1940 anfører Rechnitzer, at forhandlinger hos forsvarsministeren resulterede i, at alarmtilstand skulle indtræde for hæren, og besætningen til "Niels Juel" skulle genindkaldes. For søværnets vedkommende skulle opretholdes sikringstjeneste 1.

Et nærliggende spørgsmål at stille var, om det fik nogen betydning, hvis Rechnitzer ikke opfattede, om Alsing Andersen med sin udtalelse 8. april om formiddagen hævder, at han ville have sat søværnet i højeste alarmberedskab. For at kunne besvare dette spørgsmål må vi gennemgå de forskellige forholdsordrer. Der blev i årene 1938-40 udstedt en række forholdsordrer for søværnets vedkommende og underskrevet af Rechnitzer. Ved en gennemlæsning af de 3 ordrer hæftede jeg mig ved følgende ordvalg i ordre nr. 2: - dog under fornøden hensyntagen til de foreliggende omstændigheder. En vending brugt flere gange. Denne vending overlader beslutningen til den ansvarshavende chef på skibet om kamp eller ej, ellers skulle forholdsordre indhentes hos Søværnskommandoen. I Søværnskommandoens beretning af 9. maj 1940 er teksten i forholdsordrerne gengivet med kommentarer. På s. 6 står, at "forbeholdet om de foreliggende omstændigheder" er indsat efter regeringens bestemmelser, men i Søværnskommandoens generalrapport af juni 1943 er forholdsordren gengivet som bilag uden kommentarer. Førstnævnte kommentarer er blevet tilføjet efter min formening på Rechnitzers foranledning. Måske som en undskyldning for det indtrufne.

Så vidt jeg kan tolke ordvalget i de 3 sikringstjenester nr. 1 - 3, er der ikke den store forskel mellem de enkelte

sikringstjenester. Søværnet har på en helt anden måde end hæren ifølge sagens natur personellet koncentreret på skibet klar til eventuelle kamphandlinger, hvilket Rechnitzer under afhøringerne i kommissionen understregede.

Sikringstjeneste nr. 1 (den laveste) er et højt beredskab, og set i relation til hærens højeste beredskab.

I generalrapporten meddeles, at de hærmilitære ledere på mødet den 8. april foreslog, at der blev indkaldt den fulde sikringsstyrke, samt at alle hærens afdelinger øjeblikkeligt blev sat i alarmberedskab, samt at der blev foretaget en flyveropklaring langs landegrænsen. Endvidere henstilledes til Søværnskommandoen, at der også indkaldtes en sikringsstyrke til kystdefensionen. Rechnitzer og chefen for marinestaben var indforstået hermed og erklærede, at man også måtte have genindkaldt det hjemsendte mandskab til artilleriskibet "Niels Juel". Der tales ikke om alarmberedskab for søværnet. I rapporten nævnes også, at efter general Prior havde nævnt, at tyske tropper nærmede sig den danske grænse, hvorpå Rechnitzer skulle have svaret: „ det så ikke godt ud med motorkolonner“. Rechnitzers udsagn må være en del af en større sammenhæng. Det skulle ligne Rechnitzer meget dårligt kun at formulere sig i én sætning. I søværnets 3 redegørelser er der intet nævnt om "motorkolonnen". Måske fordi det ikke direkte kommer Søværnet ved eller endnu et eksempel på det dårlige forhold mellem hær og søværn i 1940, hvor hærledelsen mistænkeliggør Rechnitzer.

Under afhøringen af Rechnitzer i kommissionen var især de konservative medlemmer de stærkeste kritikere af Rechnitzers handlinger, idet der blev udtalt, at han var den eneste, der ikke fandt indberetninger og efterretninger alarmerende. Hertil svarede Rechnitzer, at hele marinestaben og dens personale heller ikke havde fundet dem alarmerende. Hertil udbrød kommissionsmedlemmet, at medarbejderne kendte Rechnitzers indstilling og derfor fandt det nyttesløst at tale ham imod. Rechnitzers replik var, at der var fri forhandling (i marinestaben) om alle mulige forhold. Vi udtalte os frit og åbent over for hinanden - men det kunne være muligt, at min militærpolitiske indstilling efterhånden havde påvirket de an-

dre. De kom ikke med forslag om forhøjet beredskab eller yderligere foranstaltninger for søværnets vedkommende.

Omkring kl. 04.00 den 9. april blev der meddelt fra Slipshavn (kommandocentralen for marinefartøjerne i bælterne), at "Glenten" - et af marinefartøjerne i Storebælt - kl. 21.20 havde observeret en kollision mellem en stor tysk bugserbåd og en anden tysk båd, og ombord på den tilskadedekomne båd var både militære og civile personer. 32 tyskere blev reddet og sat ombord i en tysk trawler. Sidstnævnte handling var i strid med i dette tilfælde Haager-konventionen, artikel 13, der ikke alene giver den neutrale ret, men også er pligt til at hindre de skibsbrudne i atter at deltage i krigen. De ses end ikke at være blevet afvæbnet. De tyske soldater skulle være interneret i stedet for.

Begivenheden fandt sted kl. 21.20. Hvorfor fik Søværnskommandoen den først at vide kl. 04.00 ifølge generalrapporten af juni 43?

I Søværnskommandoens overleveringsbog for vagthavende søofficer fra 4. december 1939 til 8. maj 1940 kan man under 8. april 1940 læse følgende:

"Fra "Glenten" bugserdamper Handelsflag sænket 22.25 54.45 N - 10.50 E i det danske minefelt Store Bælt efter kollision i renden med andet tysk skib. Besætningen bjerget af "Glenten" og afleveret i tysk trawler. Pilk udlagt i nærhed (X 22.55)."

Ved sammenligning af de to citater er der tidsmæssigt en forskel. Hvad er rigtigt? Notatet i overleveringsbogen er indført til X 22.55, og som det fremgår af Søværnskommandoens generalrapport af juni 1943, at det først kom til Søværnskommandoens kendskab kl. 04.00 den 9. april. Det fremgår endvidere, at det var militære styrker, som "Glenten" havde bjerget og sat over i en anden tysk båd. Sidstnævnte meddelelse er ikke indført i overleveringsbogen for den 9. april, men må senere være indført i generalrapporten af juni 1943.

Hvorfor gik der så lang tid med at sende meddelelsen om forliset fra "Glenten", Spodsbjerg, Slipshavn samt til Køben-

havn, når det i ekstraordinære tilfælde var tilladt at anvende radio? Det må nok siges at være et ekstraordinært tilfælde!! og give stof til eftertanke i København om, hvad der var Danmark i vente i relation til Tyskland, hvis man havde fået at vide, at der var tropper ombord i bugserbådene. E. J. Saabye skriver i sine erindringer "I modvind" (1981), at de danske skibe var uvidende i efterretningsmæssig henseende; men hvordan kan man være uvidende, når bæltet er fyldt med tyske armerede skibe. Han mener, at skibene var bestemt for Norge.

De syv timer fra kl. 21.00 - 04.00 kan forklares med konference mellem "Glenten" og "Ingolf", sejlads mellem kollisionsstedet til den tyske trawler, der modtog de skibsbrudne tyske soldater. Rådslagning mellem "Glenten" og "Ingolf" ombord på Ingolf over midnat. Glentens sejlads til Spodsbjerg for derfra hos den lokale bager pr. telefon at underrette Slipshavn om hændelsen og bede om forholdsordre. Diskussion i Slipshavn.

Det er interessant at konstatere, slutter Saabye, at så fast var troen på det gode forhold til Tyskland, at ingen på dette tidspunkt tænkte på at holde føling med de tyske fartøjer, hvorved deres bestemmelsessted ville være blevet afsløret. Nu (kl. 04.00) var kamphandlingerne allerede i fuld gang.

DISKUSSION OM ORDRERNE OM IKKE AT SKYDE

Ordren/ordrer om ikke at skyde blev givet om morgenen den 9. april af Rechnitzer. Han havde sammen med Alsing Andersen, Hammerich og Vedel overnattet i Marineministeriet på grund af de alvorlige meldinger dagen i forvejen.

Kl. 4.17 blev det meddelt fra Lynetten, at 2 fartøjer var indsejlet i Københavns havn og lagt til ved Langelinie. Søværnskommandoen meddelte Alsing Andersen, at enhederne ville handle efter de forudgivne forholdsordrer, som Søværnskommandoen havde udstedt efter krigens udbrud.

Lidt over kl. 5.00 blev forsvarsministeren, værncheferne samt direktøren i Krigsministeriet indkaldt til møde på Amalienborg Slot hos kong Christian X sammen med stats-

ministeren, udenrigsministeren samt direktøren i Udenrigsministeriet. Emnet var, om man skulle tage kampen op med den tyske besættelsesmagt.

Inden man forlod Marineministeriet kl. 5.20, spurgte chefen for marinestaben, om der måtte gives ordrer til modforanstaltninger. Hertil svarede Alsing Andersen, at der ikke måtte udstedes yderligere ordrer, førend der forelå en regeringsbeslutning på grundlag af de af den tyske gesandts bebudede forslag. Chefen for Søværnskommandoen gav ordre om alarmberedskab, men at der ikke måtte skydes før efter nærmere ordre.

Søværnskommandoens ordre blev udsendt pr. telefon til eskadren, kystdefensionen, flyvevæsenet og flådestyrker ved Frederikshavn om etablering af sikringstjeneste 3, dog uden at skyde før efter nærmere ordre. Ordren blev ikke udsendt pr. radio til skibene i søen.

Rechnitzers dagbog den 9. april indledes med, at nu indtraf den store katastrofe. Rechnitzer refererer, hvad der er sket om morgenen, og kl. 5.30 begiver han, Prior og Alsing Andersen sig til Kongen efter at have givet ordre om, at man ikke foretager sig noget fra vor side.

Renthe-Fink havde præciseret, at man herfra kunne undgå unyttige blodsudgydelser. Mens vi var hos Kongen, drøede 27 bombardementsluftfartøjer hen over byen - Knitren af maskingeværild hørtes - Kongen var overraskende nervøs, Kronprinsen og Dronningen, der kom tilstede, var mere rolige.

Drøftelserne var ikke særlige langvarige. Kongen var op og ned - Prior slog på, at Kongen skulle drage ud til en af lejrene, hvad han modsatte sig, da han mente, hans plads var her.

Stauning og Munch sagde ikke ret meget; Rechnitzer selv udtalte, at hvis han havde nogen tro på, at modstand kunne være af betydning, ville han være den første til at anbefale det, men det, vi kunne præstere over for et så eklatant overrumplingsforsøg, var uden nogensomhelst reel værdi. Prøvede vi herpå, havde vi om få minutter hele byen bombarderet.

Alsing Andersen var enig med Rechnitzer heri; Prior var uden positivt standpunkt, men man accepterede Alsing Andersens og Rechnitzers standpunkter, hvortil Kronprinsen nikkede bifaldende. Minister Mohr sendtes herefter til Renthe-Fink med meddelelse om, at vi så os nødsaget til at bøje os for de fremsatte krav.

Det er Rechnitzers overbevisning, at den ordre, der var udstedt for Søværmskommandoen om ikke at skyde, var afgørende for, at hovedstaden undgik bombardement. Betænkningstid havde jeg ikke; jeg måtte træffe afgørelse på stående fod. Men ved den tid var faktisk landet allerede besat og med hele vor beliggenhed måtte resultatet på forhånd være afgjort.

Rechnitzers dagbog for den 9. april er meget beskeden med hensyn til længde. Rechnitzer har nok været optaget af andre gøremål end at skrive dagbog. Erindringerne for den 9. april er meget mere omfattende, og man kan se, at han har anvendt senere materiale til at skrive herom. Erindringerne er skrevet mellem 1941 og 1944.

Renthe-Finks udtalelse om blodsudgydelse må være sket under hans telefonsamtale med minister Mohr på Amalienborg. Truslen om luftbombardement af København, som også blev nævnt af Renthe-Fink, trækkes her frem af Rechnitzer. Begge dele er af Mohr refereret til Rechnitzer før Rechnitzers møde med Kongen og de 3 ministre.

Rechnitzer skriver, at han ville have gjort mere end blot at protestere, hvis modstanden kunne være af betydning, men da man var blevet overrumplet uden betænkningstid og landet allerede besat, var der intet andet at gøre end nedlægge våbnene.

Ikke-skyde ordren var skyld i, som angivet af mange, blandt andet Westermann, at det danske søværn blev forhindret i at kæmpe den 9. april. Det beror imidlertid på fejlslagne opgivelser i den parlamentariske kommission beretning I s. 86, hvor det er nævnt, at ikke-skydeordren blev sendt til skibene. At ordren ikke er sendt ud til skibene, bekræftes af Nolsøe Bang; Styrmand til Orlogs (1976) s. 155.

Ifølge bilag til betænkning I s. 145 blev ikke-skydeordren kun sendt til de faste installationer, især omkring København af hensyn til bombetruslen her.

RECHNITZER OG KAPITULATIONEN

Mødet på Amalienborg slot hos kongen fik et meget kort forløb.

I Rechnitzers beretning af 9. maj 1940 står mødet beskrevet med få linier:

"Kl. 5.35 blev København overfløjet af et stort antal tyske luftfartøjer, hvorfra der nedkastedes flyveblade.

Kl. 5.45 blev jourhavende adjutant hos kongen af Søværnskommandoen underrettet om, at en tysk styrke var gået i land ved søværnets kaserne og kl. 5.55 om, at den var gået ombord i "Niels Juel".

Kl. 6.20 vendte chefen for Søværnskommandoen tilbage medbringende regeringens afgørelse og de hermed tiltrådte betingelser, hvorefter det meddeltes søværnets myndigheder og enheder, at der efter kongens og regeringens ordre ikke skulle ydes modstand, og at intet materiel måtte ødelægges".

I Søværnskommandoens generalrapport af juni 1943 er mødet genfortalt næsten ordret fra ovennævnte.

I Rechnitzers beretning til den parlamentariske kommission er mødet på Amalienborg refereret mere detaljeret. En telefonopringning fra Hammerich til Rechnitzer med spørgsmål, om forterne måtte skyde på de tyske luftfartøjer. Rechnitzer resolverede, at der ikke måtte skydes før efter nærmere ordre. Alsing Andersen, Rechnitzer og W. Prior blev kaldt til kongens arbejdsværelse, hvor kongen spurgte dem, om der skulle kæmpes. Rechnitzer svarede nej, da modstand ingen effektiv betydning havde på et så eklatant overrumplingsan-

greb. Et bombardement af hovedstaden ville straks ske, og Rechnitzer vidste jo, at tyske tropper allerede i snart 2 timer havde været i landet. Jeg anser bombetruslen af København for særdeles udslagsgivende for Rechnitzers beslutning. Kongen spurgte herefter Prior, der nærmest svarede, at man skulle se tiden lidt an. Alsing Andersen tilsluttede sig Rechnitzers synspunkt. De kendte jo hinandens synspunkter gennem mange timers samtale det sidste døgn eller mere. Beretningen sluttede med, at udenrigsministeriets direktør Mohr blev sendebud til den tyske gesandt Renche-Fink med budskabet om, at Danmark var nødsaget til at bøje sig for de fremsatte krav.

Som bilag 6 til generalkommandoens beretning refererer W. Prior mødet på Amalienborg meget mere udførligt, end Rechnitzer gjorde.

Prior fortæller blandt andet:

"Der blev ringet fra Holmen, at tyskerne var gået i land, og viceadmiralen forespurgtes, om der skulle gøres modstand. Admiralen gik til telefonen og befalede, at der ikke måtte skydes før efter nærmere ordre. Derpå henvendte han sig til mig og sagde, at hæren vel også måtte have ordre, hvortil jeg bemærkede, at jeg foretrak kongens og regeringens afgørelse".

Man må nok sige, at generalen bruger sin fantasi. Der blev ikke ringet fra Holmen, men fra Slotsholmsgade, hvor marinestaben befandt sig. Der var ikke tale om at gøre modstand, men som Rechnitzer skriver i sin beretning, om der skulle skydes på de tyske flyvemaskiner fra forterne. Om Rechnitzer henvendte sig til Prior om hærens forhold har jeg ikke kunnet finde andre steder, undtagen i de bøger, som anvender Priors beretning som kilde.²⁾ Der er tvivl om Priors

---

²⁾ la Cour (red.) Danmark under besættelsen I (1945) s. 116
P.M.Norup (1945) s. 87
"Politiken" 5.5.45 s. 16
la Cour: Danmarks Historie 1900-1945 (1950) s. 263
B. Svensson (1965) s. 181,

referat af hændelserne i Kongens forkontor. Det er usandsynligt, at viceadmiralen skulle rette en sådan henvendelse til Prior om hærens forhold, da Rechnitzer vidste, at det var Alsing Andersen, der skulle give ordre om hærens modstand.

Dog har jeg i C. O. Schlichtkrulls privatarkiv fundet nogle personlige håndskrevne notater, betegnet som dagbog omkring 9. april. Her skriver Schlichtkrull (adjutant hos Christian d. X) om den 9. april om morgenen blandt andet:

"Rechnitzer griber telefon og giver ordre til Søværnskommandoen om at standse al skydning fra marinens side - (Denne ordre gives altså uden om kongen og regeringen, og alt imens der forhandles i kongens værelse ved siden af). Rechnitzer vender sig umiddelbart efter endt telefonsamtale til Prior og siger, at hæren nu gerne skulle have samme ordre. Prior svarer: "Når jeg har fået kongens og regeringens ordre, skal jeg nok give hæren besked".

("Stakkels viceadmiral, der blev De grebet på fersk gerning; og han mærkede det")

Generalkommandoens beretning er dateret maj 1940. Spørgsmålet er nu, om Prior skriver af efter Schlichtkrull eller omvendt.

Uoverensstemmelser mellem de to værn giver Schlichtkrull her udtryk for. At blive grebet på fersk gerning må vel efter almindelig sprogbrug betyde, at man har gjort noget ulovligt, men det kan man vel ikke sige, at Rechnitzer gjorde den morgen. Kongen og regeringen bad om hans råd, og han gav det råd, som vel hovedparten af den danske befolkning ville have gjort i den samme situation.

Hos historikeren Johan Hvidtfeldt er det Schlichtkrulls beretning, der er den samtidige. Her skriver Hvidtfeldt, at "viceadmiralen gik til telefonen med bemærkningen: "Det må

Wendt (1966) s. 57,

B. Outze (1968) s. 377 (bind 6),

Branner (1985) s. 63

straks forhindres, at der skydes¹⁰⁰. Videre nævner Hvidtfeldt, at opringningen fra Holmen var til Schlichtkrull og ikke til Rechnitzer. Hvidtfeldt understreger også Rechnitzers frygt for et luftbombardement af København.

Telefonsamtaler i Jourstuen på Amalienborg under mødet

- kl. 05.32 mellem Renthe-Fink og Mohr
- 05.39 - Rechnitzer og Hammerich
- 05.45 - Hammerich og Schlichtkrull.

Kun telefonsamtalen kl. 05.45 er omtalt hos Rechnitzer maj 40 og i generalrapporten af juni 43.

I telefonsamtalen mellem Renthe-Fink og Mohr rykker førstnævnte for en afgørelse og truer med bombardement af København. Referat af denne samtale har Rechnitzer sikkert fået, og den får indflydelse på samtalen med Hammerich, og hans senere råd til Kongen og regeringen. Rechnitzers kendskab til Kystdefensionens ringe materiel, og som han gennem flere memoranda har gjort opmærksom på, har sikkert også haft samme negative effekt.

RECHNITZERS EFTERMÆLE

Hvor meget opbakning Rechnitzer havde i søofficerkredse, er svært at svare på. Han mener selv, at Marinestabens officerer er på samme bølgelængde som han selv.

Men hvad med søofficererne i linjen (på havet)?

Kontreadmiral E. J. Saabye spørger, hvorfor ingen af søværnets enheder fulgte forholdsordren og kæmpede. Hans bud på et svar er, at man her er ved sagens kærne, idet ingen skibschef eller måske søofficer i det hele taget, havde den ringeste tillid til, at regeringen ville stå bag ham, hvis en energisk indsats ville have pådraget os luftkrigen, således som man lige havde oplevet i Polen. På samme måde som Rechnitzer fremhæver Saabye luftkrigen som den alvorligste trussel fra Tyskland, Og Saabye fortsætter: "Ingen af søværnets skibs- eller fortchefer blev udsat for en situation, hvori de erkendte et

væbnet angreb på dansk territorium, hvilket var forudsætningen for anvendelse af våbenmagt".

Spørgsmålet er nu, om Saabyes holdning er typisk for danske søofficerer den 9. april. Her kan en beretning af Nolsøe Bang i bogen "Styrmænd til Orlogs" afsløre en anden holdning, idet man på inspektionsskibet "Ingolf" var indstillet på at kæmpe og bad om forholdsordre hos Søværnskommandoen i København. Anmodningen blev afsendt kl. 04.55, men man fik først svar kl. 06.36, og da var våbnene lagt ned.

Jeg mener, at kritikken mod Rechnitzer med hensyn til hans forhold til underordnede officerer er ganske uberettiget. Som det fremgår af ovennævnte, har han Marinestaben bag sig, hvad også H.C.Bjerg fremhæver i sin artikel om den danske flådeledelses strategifattelse 1938-40.

AFSLUTNING OG KONKLUSION

Jeg er hermed nået frem til den 9. april 1940 kl. 6.00 og vil slutte her med et forsøg på en konklusion for hele perioden i relation til Rechnitzers virke som øverstkommanderende i søværnet og strateg for samme.

Så vidt jeg kan se, er der ingen tvivl om, at Rechnitzer har følt sig klemt mellem 2 parter. På den ene side som chef for Søværnskommandoen at frembringe et troværdigt søværn, der var i stand til at udføre de forlangte neutralitetsopgaver, og hvis det var nødvendigt at lade kampen blive til en eksistenskamp. På den anden side udførte han sin funktion som direktør i Marineministeriet med tilknytning til regering og rigsdag. Her er han fuldt på linje med forsvarsministeren og støtter ham på Amalienborg slot ved at tilkendegive, at der ikke bør kæmpes.

Når der således ikke kom til kamphandlinger den 9. april om morgenen mellem tyske og danske marineskibe, skyldtes det efter min opfattelse, at forudsætningen for, at de danske skibe skulle kæmpe, var, at de blev angrebet. Dette var ikke tilfældet. Det var en fredelig (freundlich) besættelse - Det var "vennerne", der kom for at beskytte danskerne mod allieret

landgang, og Danmark var for tyskerne kun en trædesten på vej til Norge.

Jeg mener, at Rechnitzer har fastholdt den samme perception om eksistenskampen hele tiden og håbet, at den danske marine tilsidst blev forbedret så meget, at den over for krigsmagterne kunne optræde som et troværdigt søværn, der kunne modstå neutralitetskrænkelser. Så vidt jeg kan se, forventede Rechnitzer forskellige neutralitetskrænkelser fra Royal Navy's side på samme måde som hændelsen omkring Altmark, især efter torpederingen af den tyske kuldampers "Hugo Stinnes" sidst i marts. Han var indstillet på, at disse eventuelle forsællige neutralitetskrænkelser fra britisk side på en helt anden måde skulle imødegås fra dansk side, end det skete fra norsk side 17. februar 1940.

Forholdet til den tyske krigsmarine derimod var efter Rechnitzers opfattelse så godt, at et angreb herfra ikke tjente et forstandigt, rimeligt eller sagligt formål.

De mange truende flyvemaskiner bidrog til at nedlægge våbnene. Endvidere vidste han også, at Tyskland allerede havde været i landet i ca. 2 timer, så det ville være et stort handicap at begynde modstand. Endelig vidste han, at kystdefensionens materiel var i en elendig forfatning. Han havde forventet, at kampen først skulle begynde efter en ultimatumperiode og ikke ved et eklatant overrumplingsangreb, som Rechnitzer udtrykte det.

Der er således i Rechnitzers strategi ingen ændringer sket, hvad jeg tidligere har nævnt. Han ønsker at tilbagevise neutralitetskrænkelser, men det store opgør med Tyskland ved han, ville være spild af menneskeliv til ingen nytte - overmagten var for stor. Det var chefen for Søværnskommandoens perception.

En samling af memoranda i 30'erne fra Rechnitzers hånd afslører efter min opfattelse, at Rechnitzer har kæmpet med alle odds mod sig for at få et bedre søværn. Maj 1940 skriver Rechnitzer "Bevarelsen af Danmarks neutralitet i sidste instans ganske ville bero på, hvordan man udefra måtte vurdere landets evne og vilje til i givet tilfælde at gøre en betragtelig militær indsats. Disse militære synspunkter har imidlertid ikke

fundet anerkendelse hverken i forsvarslovene af 1932 eller ved den tekniske revision i 1937 af disse love".

Angående de tre angrebspunkter, advarslerne, alarmberedskabet samt ikke-skydeordrene, der blev rejst i den parlamentariske kommission, mener jeg, at Rechnitzer bør frikendes for alle tre punkter ifølge hvad jeg har skrevet tidligere og, som her skal gentages. Advarslerne var ikke så absolutte og tidlige, som eftertiden ville gøre dem til. Der kom "støj" på kommunikationslinjerne, der samtidigt var meget svage, da efterretningstjenesten var meget primitiv. Intet samarbejde mellem værnene, derimod modarbejde, hvilket mødet hos Kongen den 9. april om morgenen efter min opfattelse giver et klart billede af.

Alarmberedskabet var som bekendt efter Rechnitzers opfattelse højt nok. Forholdsordren efter sikkerhedstjeneste nr. 1 giver adgang til kamp, hvis de danske styrker bliver angrebet. Men det blev de ikke: Det var en fredelig besættelse.

Med hensyn til ikkeskydeordrene har der ligeledes været debat gennem årene. Den første ordre (kl. 05.20) havde til hensigt, at der ikke blev gjort modstand, før end forhandlingerne på Amalienborg var afsluttede, og man her besluttede sig til så. Den anden ordres (kl. 05.39 på Amalienborg) funktion skulle forhindre, at forterne begyndte at skyde og derved foranledigede et tysk luftbombardement af København.

Uheldigvis var der en uoverensstemmelse mellem den parlamentariske kommissions betænkning I og bilag til betænkning I (oktober 1945) med hensyn til hvilke marineenheder, der modtog ikke-skyde-ordren. I betænkningen står der, at også skibene i søen modtog ordren, men det er ikke rigtigt. Desværre er det refereret i mange værker om den 9. april. Udtalelsen af Westermann, MF om, at Rechnitzer gjorde det danske søværn ukampdygtigt, er således totalt misvisende.

Jeg mener, at det er ganske uretfærdigt at kaste skylden på bl.a. Rechnitzer for, hvad der skete den 9. april. Hvis man skulle pege på nogle skyldige, måtte det efter min opfattelse være de tre politiske partier og dermed deres vælgere. Disse tre partier blev enige om forsvarslovene af 1932 og revisionen

i 1937, og det var de to regeringspartier, Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre samt partiet Venstre. Socialdemokratiet havde i forbindelse med debatten om forsvarslovene udtalt, at man ikke ville ødelægge velfærdsstaten, og Det Radikale Venstre var militærfjendtlig. Partiet Venstre var modstander af høje indkomstskatter. Besparelserne i forsvaret skulle anvendes til støtte for landbruget.

Rechnitzer udtaler ved afslutningen af afhøringen den 2. august 1945, at han beder kommissionen om af afkræfte de rygter, der har været i omløb omkring hans person: At han skulle være nazistisk, skulle have lodset tyskerne ind i København den pågældende morgen, samt at Stauning, Munch, Aلسing Andersen og han selv skulle være vidende om, at overfaldet ville finde sted.

Formanden for kommissionen svarede hertil, at når kommissionen havde afsluttet sit arbejde og afgivet betænkning, ville denne med aktstykker blive offentliggjort, og der ville de nu fremsatte ord også fremgå.

Selvom afhøringer i kommissionen i sommeren 1945 bliver offentliggjorte i 1945, havde det ikke været muligt at neddæmpe den fantasifulde opfindsomhed og mangel på underbygget viden, hvormed man drev hetz mod Rechnitzer i løbet af sommeren 1945.

Med hensyn til hans forhold til Tyskland, må man efter min opfattelse opdele problemet i to dele, nemlig det politiske og det maritimfaglige. Ved sit besøg i Berlin i anledning af Hitlers 50 års dag i 1939 udtrykker han stor beundring for de tyske søofficerers begejstring for krigsmarinen og føreren, men ingen steder kan man finde udtalelser af Rechnitzer om beundring for føreren. Tværtimod indeholder dagbogen mange negative notater om førerens handlinger og udtalelser.

ANMELDELSE

Af kommandør P. Grooss

BAGGRUND

Marinens Bibliotek har modtaget 3 bøger af usædvanlig karakter. Det drejer sig om russiske beskrivelser af tre store havarier, som har ramt den sovjetiske flåde mellem 1955 og 1989. De to af bøgerne er udgivet i en serie kaldet "De hemmelige arkiver - yderst hemmeligt". Den tredje indgår ikke i serien. Bøgerne foreligger desværre kun på russisk, men de er forsynet med en række illustrationer, som kan være af interesse for læsere uden kendskab til russisk.

NOVOROSSISK

"Slagskibet NOVOROSSISKs forlis" (Gibel lineinogo korablya NOVOROSSISK) i serien "De hemmelige arkiver - yderst hemmeligt", udarbejdet af B. A. Karzhavin, Sankt Petersborg, forlaget "Politekhnik" 1992. Bogen er en fortsættelse af en tidligere bog.

Slagskibet NOVOROSSISK blev i forbindelse med fredstraktaten med Italien efter Den anden Verdenskrig overdraget til Sovjetunionen. Skibet indgik herefter i Sortehavsflåden. Det bar oprindeligt navnet GIULIO CESARE, og blev kølstrakt helt tilbage i 1910. Det blev afleveret til den italienske flåde i 1913 og fik en større ombygning fra 1933 til 1937.

Den 29. oktober 1955 klokken 01.30 om natten, medens skibet lå i bøje ud for Sevastopol, indtraf en eksplosion under forskibet - og herefter endnu en i et af de forreste magasiner. Efter 2 timer og 45 minutter kæntrede slagskibet og sank på kun 17 meter vand. 609 besætningsmedlemmer omkom og 139 blev såret.

Forfatterens teori om ulykken går på, at den første eksplosion umuligt kan hidrøre fra en gammel tysk mine. Han drager herefter den noget vidtløftige konklusion, blandt andet baseret på nogle rygter han får via Algier, at den første eksplosion - den udvendige - skyldes en bombe anbragt af tidligere italienske frø mænd fra X. Flotille. Disse folk, med greve Borghese som bagmand, skulle angiveligt være utilfredse med at Sovjetunionen havde overtaget et tidligere italiensk orlogsskib.

OTVAZHNYI

"OTVAZHNYI's forlis" (Gibel OTVAZHNOGO) i serien "De hemmelige arkiver - yderst hemmeligt", udarbejdet af B. A. Karzhavin, Sankt Petersborg, forlaget "Korvet" 1994.

OTVAZHNYI var ifølge de sovjetiske betegnelser "en stor anti-ubådsenhed af typen Projekt 61". Denne type bærer NATO-klassetegnelse KASHIN. Medens skibet var på øvelse den 30. august 1974 ud for Sevastopol udbrød der brand. Branden bredte sig til det agterste SAM-magasin, som eksploderede. Eksplosionen løftede skibets dæk fra hækken og til agterste skorsten i lodret position. En voldsom brand hærgede herefter agterskibet. Efter omkring to timers kamp med ilden, hvorunder de øvrige skibe i øvelsen assisterede, lykkedes det tilsyneladende at få den under kontrol. Skibet blev nu bugseret mod land, men efter ca. 45 minutter udbrød en ny brand, som efter endnu to timers slukningsarbejde medførte at agterskibet sank, skibet rejste sig lodret og gik ned på 122 meter vand, ca. 20 sømil vest for Sevastopol. Af besætningen omkom 24 mand.

KOMSOMOLETS

"Undervandsbåden KOMSOMOLETS's tragedie" (Tragediya podvodnoi lodki KOMSOMOLETS), forfattet af Dmitrii Andreevich Romanov, forlaget Assotsiatsiya Izdatelei, Sankt Petersborg, 1993.

Ingeniør D. A. Romanov var ansat på ubådskonstruktions-

bureauet Malakit i Sankt Petersborg. Han var stedfortrædende chefkonstruktør af atomundervandsbåden KOMSOMOLETS, som sank i Norskehavet den 7. april 1989. (Ubådens NATO-klasserbetegnelse er MIKE-klassen). Ubåden havde titaniumsskrog og var udstyret med atommaskineri (damp turbine med ordinær vandkøling).

Årsagen til havariet var en brand ombord i agterskibet, som opstod medens ubåden var neddykket. Ubåden dykkede ud, men sank senere. 42 af besætningen omkom af udmattelse, kulde og forbrændinger som følge af ulykken.

Forfatteren har via breve, interviews med overlevende, undersøgelse af skibsjournaler og andre dokumenter søgt at klarlægge årsagen til havariet. Bogen indeholder en række tekniske detaljer, og den skal ses som et indlæg i den kritiske debat mellem teknikere og marinens havarikommissionsarbejde. Teknikerne fastholder således at KOMSOMOLETS var en fremragende ubåd.

MARINENS BIBLIOTEK
NYANSKAFFELSER
SEPTEMBER/OKTOBER 1994

HISTORIE

Avisudklip 1968-75. 2 scrapbøger.
Kbh. 1975. upag. ill. 2 bd. Kun Læsesal.

Bache, Marianne & Birgitte Hommelgaard:
Dansk FN-soldater. Oplevelser og stressreaktioner.
FCLPUB 137. Kbh. 1994. 78 s. ill.

Bombebøsser 175 år.
Kbh. 1994. 15 s. ill.

Ceremonier i Forsvaret.
FKOBST 202-4. Vedbæk 1994. forsk. pag. ill. Kun Læsesal.

Forsvarets Forskningstjeneste. En højtudviklet service-
virksomhed. Kbh. u.år. 15 s. ill.

Gammelholms Bebyggelse 1859-ca. 1875. Omkring F. Meldahl's
i 1859 vedtagne projekt, herunder en gennemgang af tidligere
planløsninger for området. Div. papirer.
u.st. u.år. upag. ill. Kun Læsesal.

Jensen, Annette Marie: Britiske og franske kernevåben.
SNU Publ. 101. Kbh. 1994. 92 s. bibl.

Lind, Lew: Historic Naval Events of Australia Day-by-Day.
Ships, Men, Battles and Great Moments.
Wellington 1982. 272 s. ill. index. bibl.

Stommel, Henry: Lost Islands. The Story of Islands that have vanished from Nautical Charts. Vancouver 1984. 146 s. + 1 kort. ill. index. bibl.

USS New Jersey, Battleship sixty-two. Decommissioning Ceremony. USS New Jersey 1969. 22 s. ill. index.

KRIGSHISTORIE

Lind, Lew: The Battle of the Wine Dark Sea. The Aegan Campaign 1940-45. Kenhurst 1994. 191 s. ill. index. bibl.

Ruge, Friedrich: Der Seekrieg. The German Navy's Story 1939-1945. Annapolis 1957. 426 s. ill. index.

Woodward, Sandy: Ett hundra dagar. Striden om Falklands-öarna. Stridsgruppchefens memoarer. Marinlitteraturföreningen 77. Stockholm 1994. 302 s. ill.

POLITIK

Brassey's Defence Yearbook 1994. London 1994. 360 s.

Cable, James: Gunboat Diplomacy. Political Applications of Limited Naval Force. 3rd Ed. London 1994. 246 s. index. bibl.

Dansk Udenrigspolitisk Årbog 1993. Kbh. 1994. 456 s. bibl.

Forsvarslovene m.v. 1993. Kbh. 1994. 197 s.

Hansen, Birthe: Fredsprocessen i Mellemøsten. SNU Publ. 104. Kbh. 1994. 68 s. bibl.

Jensen, Frede P.: WEU. Den Vesteuropæiske Union. 3. rev. udg. SNU Publ. 105. Kbh. 1994. 202 s. bilag. bibl.

Magt og Normer i international politik. Statsdannelse, grænser

og humanitær intervention. SNU Publ. 103. Kbh. 1994. 144 s. bibl.

SKIBE

Chant, Christopher: Small Craft Navies.
London 1992. 180 s. ill.

VÅBENTEKNISKE HÅNDBØGER

Artillerimateriellet i Artilleriskibet "Niels Juel". Kbh. 1939. 157 s.

37 m/m Maskinskyts. Kbh. 1898. 83 s. + 1 bilag. ill.

GRØNLAND

Mikkelsen, Peter Schmidt: Nordøstgrønland 1908-60. Fangstmandsperioden. Kbh. 1994. 408 s. ill. kort. index. bibl.

Bofors Electronics
Bofors Aerotronics
SATech Electronics

NobelTech

Samlet styrke under nyt navn

Tre stærke, svenske firmaer er nu gået sammen for at danne et endnu stærkere: NobelTech. Operativt opdelt i NobelTech Systems og NobelTech Electronics.

NobelTech Systems' produktprogram omfatter maritime kontrol- og ildledelsessystemer, landbaserede kontrolsystemer til flyvevåbnet og hæren samt systemer til civil flytrafikledelse.

NobelTech Electronics' virksomhed koncentrerer sig om områderne radar, optronik, ildledelsessystemer, modforanstaltninger, flyradio, mikrobølgeprodukter og ammunitionselektronik.

NobelTech har 2.200 medarbejdere og omsætter for 2,1 milliarder svenske kroner.

Ring eller skriv efter vores præsentationsbrochure og få mere at vide om os.

 NobelTech
Nobel Industries

Dansk repræsentation: NobelTech Systems AB, Philipshuset, Prags Boulevard 80, 2300 København S
Telefon: 32882214. Telefax: 31571270